

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022

Luonnon virkistyskäyttö 2020

Marjo Neuvonen, Tuija Lankia, Katja Kangas, Johanna Koivula,
Markku Nieminen, Anne-Mari Sepponen, Ron Store ja Liisa Tyrväinen

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022

Luonnon virkistyskäyttö 2020

Marjo Neuvonen, Tuija Lankia, Katja Kangas, Johanna Koivula, Markku Nieminen,
Anne-Mari Sepponen, Ron Store ja Liisa Tyrväinen

Viittausohje:

Neuvonen, M., Lankia, T., Kangas, K., Koivula, J., Nieminen, M., Sepponen, A.-M., Store, R. & Tyrväinen, L. 2022. Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 112 s.

Marjo Neuvonen ORCID ID, <https://orcid.org/0000-0003-2094-2866>

ISBN 978-952-380-428-9 (Painettu)

ISBN 978-952-380-429-6 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-429-6>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Marjo Neuvonen, Tuija Lankia, Katja Kangas, Johanna Koivula, Markku Nieminen, Anne-Mari Sepponen, Ron Store ja Liisa Tyrväinen

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2022

Julkaisu vuosi: 2022

Kannen kuva: Marjastuskuva ja kartanlukukuva Rodeo.fi, talvikuva Shutterstock.com

Painopaikka ja julkaisumyynti: PunaMusta Oy, <https://luke.omapumu.com/fi/>

Tiivistelmä

Marjo Neuvonen¹, Tuija Lankia¹, Katja Kangas¹, Johanna Koivula², Markku Nieminen², Ron Store¹ ja Liisa Tyräinen¹

¹ Luonnonvarakeskus, ² Tilastokeskus

Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimuksella seurataan luonnon virkistyskäytön kysyntää, eli sitä miten suomalaiset vapaa-ajalla liikkuvat luonnossa, millaisia ovat suomalaisten ulkoiluharrastukset, lähiulkoilu ja luontomatkat. Luonnon virkistyskäytön kehittäminen ja ohjaaminen ovat usean eri hallinnonalan tehtäviä. Työn taustalla on tarve saada riittävä tietopohja luonnon virkistyskäytöstä, joka auttaa arvioimaan ja ennakoimaan myös tulevaa kehitystä. Tieto palvelee sekä julkishallinnon tarpeita, maankäytön suunnittelua kuin virkistys- ja liikuntapalvelujen kehittämistä.

Luonnonvarakeskuksen (Luke) arvion mukaan suomalaisista aikuisväestöstä 96 prosenttia ulkoilee vuoden aikana. Ulkoilua harrastetaan keskimäärin 3 kertaa viikossa, ja ulkoilukertoja kertyy keskimäärin 182 vuodessa. Neljä viidestä suomalaisesta ulkoilee vähintään kerran viikossa. Koronapandemia lisäsi ulkoilukertojen määrää ulkoilua harrastavien keskuudessa keväällä ja kesällä 2020. Ulkoilijamäärien runsastuminen näkyi erityisesti kaupungeissa asuville ja kaupunkien lähialueilla ulkoileville. Monet perinteiset ulkoiluharrastukset, kuten uinti, mökkeily, marjastus ja pyöräily, ovat edelleen suosittuja ja niitä harrastaa yli puolet 15–80-vuotiaista. Tutkimuksen avulla saadaan selville esimerkiksi se, että suomalaisista 57 prosenttia marjastaa, 37 prosenttia retkeilee, 67 prosenttia ui luonnonvesissä, 30 prosenttia harrastaa maastohiihtoa ja 48 prosenttia harrastaa luonnon tarkkailua.

Virkistyskäytön mahdollisuudet vaikuttavat myönteisesti ihmisten hyvinvointiin sekä elinoloihin ja viihtyvyyteen. Lähiluonto on sekä tärkeä paikka harrastaa liikuntaa, mutta myös paikka palautua arjen kiireistä ja stressistä. Suomalaiset etsivät lähiluonnosta myös rauhaa ja hiljaisuutta sekä nauttivat kauniista luonnonmaisemista sekä luontokokemuksista. Luonnossa viihdytään myös yhdessä perheen ja ystävien kanssa. Suurin osa ulkoilukerroista suuntautuu lähiluontoon. Lähivirkistyskerroista noin 30 prosenttia tehdään enintään 300 metrin päähän kotoa ja noin 85 prosenttia enintään kymmenen kilometrin päähän. Noin 46 prosenttia suomalaisista on vuoden aikana tehnyt luontomatkan. LVVI3-teematutkimusten aiheita ovat Covid19-pandemian vaikutukset ulkoiluun, lasten, nuorten ja perheiden ulkoilu, ulkoilun ympäristövaikutukset ja hiilijalanjälki sekä ulkoilun ekologinen ja sosiaalinen kestävyys.

Luonnonvarakeskus (Luke) keräsi tietoa suomalaisten luonnossa liikkumisesta ja ulkoilun harrastamisesta laajalla väestökyselyllä vuosina 2019–2021 yhteistyössä Tilastokeskuksen kanssa. Tilastokeskus toteutti Luonnonvarakeskuksen toimeksiannosta vuosien 2019–2021 aikana kuusi erillistä tiedonkeruuta suomalaisten ulkoilusta (tarkemmin Luku 3.1). Luonnonvarakeskus vastasi muilta osin tutkimuksen toteutuksesta ja tuloksista. Tutkimus on jatkoa 1998–2000 ja 2009–2010 toteutetuille vastaaville kyselytutkimuksille. Uuden ja vanhan tutkimustiedon vertailu kertoo, mitä muutoksia ulkoilun harrastamisessa on tapahtunut kahdessakymmenessä vuodessa. Kyselyyn vastasi lähes 8700 suomalaista.

Tutkimuksen rahoittajia ovat ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö sekä Luonnonvarakeskus. LVVI-seuranta toteutetaan osana Luken viranomaistoimintaa ja asiantuntijapalveluita ja aineistoa hyödynnetään myös Luken tutkimushankkeissa.

Asiasanat: luonnon virkistyskäyttö, virkistyskysyntä, lähivirkistys, luontomatkailu, ulkoilu, ulkoilalueet, ulkoiluharrastus, seurantatutkimus, tilastot, vapaa-aika

Esipuhe

LVVI-tutkimuksella tuotetaan koko maan kattavaa tietoa luonnon virkistyskäytöstä. Tämä raportti on katsaus virkistyskäytön kysyntään 2020-luvulla, kuvaten samalla 20 vuoden muutosta suomalaisten ulkoilutottumuksissa. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi -tutkimus toteutettiin nyt kolmannen kerran. Kun ensimmäinen LVVI-inventointi käynnistyi 1990-luvulla, luotiin pohja valtakunnalliselle virkistyskäytön seurantatutkimukselle. Nyt voidaan todeta, että tämä pohja on ollut kestävä, ja se on mukautunut ajan saatossa tapahtuneisiin muutoksiin tietotarpeissa. Tiedonkeruun menetelmät ovat kehittyneet, mutta tutkimuksen perusajatus ulkoilun laajasta tilastollisesta tutkimuksesta on säilynyt toimivana. Valtakunnallisen inventoinnin menetelmien kehittäminen ja seurannan rakentaminen pohjautuu Tuija Sieväsen koordinoiman tutkimusryhmän 1990-luvulla aloittamalle työlle.

Luonnonvarakeskuksen työryhmän kyselytutkimuksen toteutuksessa muodostivat Marjo Neuvonen, Liisa Tyrväinen, Tuija Lankia, Katja Kangas, Anne-Mari Sepponen, Ron Store, Eija Pouta ja Ann Ojala. Tuija Sievänen toimi tärkeänä tukena kolmannen inventoinnin käynnistymiselle. Tiedonkeruun käytännön toteuttamisesta vastasivat Tilastokeskuksen tiedonkeruupalvelut Johanna Koivula, Markku Nieminen ja Antti Siikanen (v. 2019 saakka). Ulkoilutilastojen osalta olemme siirtyneet tietokantapohjaiseen esittämiseen ensimmäistä kertaa. Nyt tehty kehitystyö on ensimmäinen askel. Kehitystyön ovat mahdollistaneet joukko Luonnonvarakeskuksen asiantuntijoita, Pekka Korhonen, Anne Nylander ja Eeva Vaahtera. Rekisteritietojen yhdistämisessä auttoi Luonnonvarakeskuksen Mirva Kokkinen. Lämmin kiitos konsortiolle sujuvasta ja rakentavasta yhteistyöstä.

Tutkimuksen tietotarpeiden arviointiin osallistui ja työn edistymistä seurasi ohjausryhmä, johon kuului Miliza Malmelin ympäristöministeriöstä, Ville Schildt maa- ja metsätalousministeriöstä, Erja Metsäranta opetus- ja kulttuuriministeriöstä (v. 2021 saakka), Sanna Kyyrä työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä Luonnonvarakeskuksesta Esa Katajamäki ja Sari Forsman-Hugg (v. 2020 saakka). Kiitän ohjausryhmän jäseniä arvokkaasta tuesta hankkeelle.

LVVI-tutkimuksen ja Metsähallituksen kävijäseurantatyön mittareita on testattu ja kehitetty yhteistyössä, tästä kiitokset Metsähallituksen luontopalveluiden asiantuntijoille. Ympäristöministeriön johdolla laadittiin ensimmäinen vuoteen 2030 tähtäävä kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia. Tämä teki LVVI-työstä entistä ajankohtaisemman, ja toivomme että kysyntätieto auttaa myös jatkossa kehittämään jokaiselle sopivaa tapaa liikkua luonnossa.

Tämä tutkimus on hyötynyt paljon keskusteluista ulkoilua edistävien asiantuntijoiden ja tahojen kanssa. Keskustelut mahdollistivat valmistautumista kolmanteen LVVI-tutkimukseen ja auttoivat tietotarpeiden tunnistamisessa. Tiedonkeruun, tiedottamisen, taittajien ja ohjelmoinnin asiantuntijoiden osaaminen ja näkemykset ovat olleet tärkeässä roolissa. Kiitän kaikkia kiintoisista ja rakentavista keskusteluista sekä tuestanne tälle tutkimukselle.

Todellisia kokemusasiantuntijoita ulkoilun saralla olemme me kaikki yhdessä. Ilman tutkimukseen vapaaehtoisesti osallistuneiden, satunnaisesti valittujen suomalaisten antamaa panosta, tämä kyselytutkimus ei olisi ollut mahdollinen, ja kokonaiskuvamme luonnon virkistyskäytöstä olisi erilainen. Lämmin kiitos kaikille Ulkoilututkimuksen vastaajille.

Tutkimusryhmän puolesta

Helsingissä 25.4.2022

Marjo Neuvonen, tutkija, LVVI-tutkimuksen projektipäällikkö

Sisällys

1. Johdanto	7
1.1. Tutkimuksen tavoitteet.....	10
1.2. Tutkimuksen, seurantatiedon ja tilastojen tuottaminen luonnon virkistyskäytöstä.....	10
2. Virkistyskäytön kysynnän tutkimus.....	12
2.1. Virkistyskäytön ja ulkoilun käsitteet.....	12
2.2. Virkistysmahdollisuuksien tarjonta.....	15
3. Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineisto ja menetelmät.....	18
3.1. LVVI3 tiedonkeruun toteutus ja vastaaminen.....	18
3.1.1. Otanta ja painotus.....	18
3.1.2. Verkkolomakkeen tekninen toteutus.....	21
3.1.3. Vastausosuus ja kato.....	21
3.1.4. Kato ja ylipeitto LVVI3 aineistossa	24
3.1.5. Tutkimusaineisto.....	26
3.2. Ulkoilukerran paikkatieto	26
4. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin tulokset	28
4.1. Ulkoiluun osallistuminen.....	28
4.2. Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen	32
4.2.1. Arkiulkoilu.....	33
4.2.2. Metsiin liittyvä virkistyskäyttö.....	35
4.2.3. Vesiin liittyvä virkistyskäyttö	38
4.2.4. Luontoharrastukset, oleskelu luonnossa	43
4.2.5. Mökkeily, telttailu ja liikkuminen asuntovaunulla.....	45
4.2.6. Talvi- ja lumiharrastukset	46
4.2.7. Luonnonhoitotyöt	50
4.2.8. Leijan, lennokin tai dronen lennätys, koiravaljakkoajelu, geokätkentä, suunnistus, kiipeily, maastoratsastus, golf tai frisbee-golf sekä rullaluistelu tai -lautailu tai rullasuksihiihto.....	52
4.2.9. Ohjatut tapahtumat, retket ja leirit luonnossa.....	55
4.2.10. Motorisoitu luonnossa liikkuminen.....	57
4.3. Ulkoilu lähiluonnossa	59
4.3.1. Suomalaisten lähivirkistyskerrat.....	59
4.3.2. Ulkoilukerran kesto ja mobiililaitteiden käyttö	63
4.3.3. Lähivirkistyskertojen jakautuminen eri omistajaryhmien alueille	64
4.3.4. Lähivirkistyskohteen etäisyys.....	65

4.3.5.	Lähivirkistyskerran harrastukset.....	67
4.3.6.	Lähivirkistyskerran motiivit	68
4.3.7.	Ulkoilun päivämatkat	69
4.4.	Luontomatkat.....	72
4.4.1.	Luontomatkoihin osallistuminen, matkojen määrä ja matkapäivät.....	72
4.4.2.	Luontomatkojen kohdistuminen eri omistajaryhmien alueille	74
4.4.3.	Luontomatkan ulkoiluharrastus	75
4.4.4.	Luontomatkan motiivit	76
4.5.	Vierailut kansallispuistoissa.....	77
4.6.	Ulkoilutaidot ja ulkoiluvarusteet	79
4.7.	Yhteenveto ulkoilun muutoksista	86
5.	Ulkoilututkimuksen teemat	92
5.1.	Koronapandemian vaikutuksista suomalaisten ulkoiluun.....	92
5.2.	Lasten ja nuorten ulkoilu.....	94
6.	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	99
Viitteet.....		102
Liitteet		108

1. Johdanto

Luonnon virkistyskäyttö kytkeytyy osaksi suomalaisten vapaa-aikaa monin eri tavoin. Se on arkiympäristöissä tapahtuvaa fyysistä aktiivisuutta, mutta myös stressistä ja arjen kiireistä palauttavaa luonnossa oleskelua, inspiraation hakemista, omien taitojen kehittämistä tai oppimista. Ulkoilu on yhteistä aikaa perheen ja ystävien kanssa tai mahdollisuus saada omaa aikaa ja rauhaa. Vapaa-ajallaan suomalaiset ulkoilevat lähiluonnossa, maaseudun luontokohteissa tai viettävät aikaa vapaa-ajan asunnoilla.

Euroopan unionin Eurobarometrin mukaan Suomi on Euroopan ulkoilevin maa (Special Eurobarometer 2018), kaikkiaan 96 prosenttia suomalaisista ulkoilee. Vuosien mittaan korkeana säilyvää kiinnostusta ulkoiluun voidaan selittää jokamiehenoikeuksilla, lähiluonnon hyvällä saavutettavuudella, mutta myös sillä, että luontoa arvostetaan ja luonto koetaan itselle läheiseksi. Tutkimus on osoittanut, että mitä läheisemmäksi luonnon omassa elämässään kokee, sitä enemmän luonnossa liikutaan (esim. Pyky ym. 2018). Kaupungistumisesta huolimatta luonto on suomalaisten aikuisten suosituin vapaa-ajan liikuntaympäristö, sillä suomalaisten vapaa-ajan liikunnasta 36 prosenttia tapahtuu luontoympäristössä (Borodulin ym. 2011, Neuvonen ym. 2019).

Luontoympäristöistä metsä on Suomessa luonnon virkistyskäytön suosituin ympäristö: noin 90 prosenttia lähivirkistyskerroista sisältää metsäympäristöä (Sievänen & Neuvonen 2011, Lankia ym. 2020). Etäisyys metsään ei ole pitkä, ja puolella suomalaisista lähimetsä sijaitseekin keskimäärin noin 300 metrin päässä.

Tutkimusten mukaan luontoympäristöjen saavutettavuus vaikuttaa ulkoiluaktiivisuuteen (esim. Tyrväinen ym. 2007a, Tyrväinen ym. 2007b, James ym. 2015). Mitä helpommin lähiluonto on saavutettavissa, sitä enemmän siellä käydään. Myös virkistysalueiden koettu laatu, kuten kaunis maisema, metsän tuntu, hiljaisuus, ulkoilun monipuoliset harrastusmahdollisuudet sekä hyvät reitit lisäävät luonnossa liikkumista (Neuvonen ym. 2019). Laajemmat luontoalueet toimivat erityisesti ulkoiluympäristöinä tarjoamalla monipuolisesti mahdollisuuksia erilaisille ulkoiluharrastuksille, lisäksi polku- tai latuverkostoa varten tarvitaan isompia alueita. Vaikka lähiluontoa onkin saatavilla asuinpaikasta riippumatta, asuinympäristö määrittää Suomessa myös tarjolla olevia ulkoilupalveluita: esimerkiksi maaseudulla on käytettävissä jokamiehenoikeudella yksityisten omistuksessa olevia metsätalouskäytössä olevia metsiä. Toisaalta, vaikka luontoon pääsisi kotipihalta, virkistyspalvelut voivat sijaita kauempana kunta- tai matkailukeskuksissa.

Luonnossa liikkuminen ja oleskelu tuo ihmisille tutkitusti monenlaisia terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Myönteisten terveysvaikutuksien syntyyn vaikuttaa se, että luontoympäristöissä on vähemmän ympäristön häiritseviä tekijöitä, kuten saasteita tai melua, kuin kaupunkiympäristöissä. Luonto tarjoaa suotuisat olosuhteet fyysiseen aktiivisuuteen, stressin hallintaan, mielialan kohentamiseen, ja sosiaalisiin kontakteihin (Hartig ym. 2014, Tyrväinen ym. 2018). Puistojen ja viheralueiden määrän sekä vastaajien raportoiman lisääntyneen fyysisen aktiivisuuden määrän välillä on havaittu yhteys (Astell-Burt ym. 2014a, Astell-Burt ym. 2014b, McMorris ym. 2015, Liu ym. 2017). Suomalaisissa tutkimuksissa vihreän ympäristön läheisyyden on niin ikään todettu lisäävän virkistyskertojen määrää, ja sitä kautta olevan yhteydessä parempaan koettuun terveyteen (Pietilä ym. 2015). Keväällä 2020 alkaneen Covid19 -pandemian aikana viheralueet ja laajat ulkoilumahdollisuudet ovat toimineet pandemian kielteisiä vaikutuksia vähentävinä tekijöinä ja tukeneet jaksamista arjessa. Luontokontaktien on havaittu myös monipuolistavan kehon mikrobistoa ja parantavan immuunijärjestelmän toimintaa varhaislapsuudesta lähtien myöhemmän elämään saakka (Hahtela ym. 2017, Roslund ym. 2020).

Hyvin suunnitellut virkistysympäristöt tarjoavat ulkoilumahdollisuuksia sekä terveys- ja hyvinvointihyötyjä tasa-arvoisesti ja kestävästi. Tärkeimmät päätökset virkistysmahdollisuuksista tehdään maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen yhteydessä. Kaavoitettujen alueiden ulkopuolella metsätalouskäytössä olevilla alueilla korostuu metsäsuunnittelun merkitys. Suunnittelussa virkistyskäytön kysyntätietoa tulisi kerätä lisää ja hyödyntää nykyistä paremmin esimerkiksi eri väestöryhmien virkistystarpeiden tunnistamisessa. Kuntien ja valtion alueilla voidaan kysyntätietoa hyödyntää monella tavalla ja tasolla aina strategisesta suunnittelusta käytännön ratkaisujen löytämiseen asti.

Virkistyskäytön suunnittelussa on tarve sovittaa yhteen erilaisia tavoitteita ja käyttötarpeita. Yhteensovittamisen haasteet ovat kuitenkin jossain määrin erilaisia kaupunkialueilla ja maaseutu ympäristöissä. Kaupunkien ja taajamien läheisyydessä sijaitsevat metsät-, virkistysalueet ja luontokohteet ovat asukkaiden hyvinvoinnin kannalta tärkeitä. Erityisesti kasvavilla kaupunkialueilla väestön asumisen ja palvelujen tarpeiden yhteensovittaminen riittävän luontoympäristöjen tarjonnan kanssa on haastavaa. Kestävän kaupunkirakenteen suunnittelussa tulisi kuitenkin ekotehokkuuden rinnalla ottaa vahvemmin huomioon myös terveyttä ja hyvinvointia tukevien ympäristöjen merkitys, jossa luontoalueiden tarjonnalla on merkittävä rooli.

Kestävässä virkistyskäytössä huolehditaan myös luonnon monimuotoisuuden säilymisestä ja ylläpidetään ekosysteemien toimintaa, eivätkä virkistyskäyttö ja luontomatkailu heikennä niitä. Virkistyskäyttö ja luontomatkailu voivat aktiviteeteista ja käytön intensiteetistä riippuen aiheuttaa esimerkiksi kasvillisuuden talleantamista, maaperän kulumista, vedenlaadun huononemista ja häiriöitä eläimille (Tolvanen & Kangas 2016, Marion ym. 2016). Lisäksi virkistyskäytöstä voi koitua häiriötekijöitä muille ihmisille, kuten lisääntyneitä liikennemääriä, päästöjä ja melua. Yksittäisten virkistysalueiden tasolla on löydettävä tasapaino myös eri virkistyskäyttäjärühmien tarpeiden välillä: runsas käytön määrä aiheuttaa ruuhkautumista ja eri käyttäjäryhmien väliset ristiriidat voivat nousta esille (Arnberger & Mann 2008, Bakhtiari ym. 2014). Toisaalta luonnon virkistyskäyttö voi vaikuttaa myönteisesti ympäristöasenteisiin. Esimerkiksi luonnossa lapsuudessa vietetyn ajan on havaittu olevan yhteydessä syvemmän luontosuhteen muodostumiseen, ja lisäävän sekä kiinnostusta ympäristöä kohtaan että halukkuutta toimia ympäristön hyväksi (Wells & Lekies 2006, Collado ym. 2015, Soga & Gaston 2016).

Kestävä luonnonvarojen käyttö huomioi luonnonvarojen erilaiset käyttömuodot ja mahdollisuudet eri elinkeinojen harjoittamiseen nyt ja tulevaisuudessa. Metsien osalta puuntuotanto on Suomessa ollut keskeisellä sijalla jo pitkään. Myös maaseutuympäristöissä virkistyskäyttö ja luontomatkailu ovat yhä merkittävämpi metsien ja muiden luontoalueiden käyttömuoto. Luontomatkailu onkin monissa kunnissa tärkeä toimiala, joka perustuu luontoarvoihin ja -kokemuksiin (Tyrväinen ym. 2017a, Fredman ym. 2021). Luontomatkailussa on tunnistettu merkittäviä kasvumahdollisuuksia, ja siitä on tullut merkittävä työllistäjä ja vientitoimiala erityisesti Pohjois-Suomessa (TEM 2019, Tyrväinen ym. 2017a). Myös muut luontoon perustuvat hyvinvointipalvelut ovat taloudellisen hyvinvoinnin lähteitä jo nyt ja niissä on kasvupotentiaalia (Kestävä kasvua biotaloudesta 2014).

Valtion ja kuntien omistamien metsien lisäksi myös yksityisessä omistuksessa olevat talousmetsät voivat olla tärkeitä virkistyskohteita. Intensiiviset puuntuotantoa edistävät metsänhoitotoimenpiteet, kuten laajamittaiset uudistushakkuut, voivat kuitenkin heikentää alueiden maisema- ja virkistysarvoja ja luontomatkailun toimintaedellytyksiä (Silvennoinen 2017, Tyrväinen ym. 2017b). Ulkoilijat arvostavat tyypillisimmin varttuneita, luonnonmukaiselta näyttäviä metsäalueita, joissa ei näy voimakkaan metsänkäsittelyn jälkiä, kuten runsaita hakkuutähteitä ja maanmuokkauksen jälkiä (Tyrväinen ym. 2014b). Ratkaisut yksityismetsien käsittelystä tehdään yleensä metsäsuunnittelun yhteydessä. Siinä päätetään yksittäisille metsikkokuvioille

kohdennettavat toimenpiteet metsänomistajan tavoitteiden pohjalta. Halutessaan metsänomistaja voi päätöksissään ottaa huomioon esimerkiksi maiseman ja virkistyskäyttömahdollisuuksien kehittymisen. Valtakunnallisessa luonnon virkistyskäytön inventoinnissa on kerätty tietoa virkistyskäynneistä, jonka avulla voidaan tunnistaa, minne ulkoilua kohdistuu, ja millaista se on. Tämä auttaa priorisoimaan suunnittelussa alueita, jonne esimerkiksi maisema- ja virkistysarvoja säilyttäviä metsänhoidon malleja kannattaa kohdentaa.

Suomessa virkistyskäyttöön oleellisesti kytkeytyvä asia on jokamiehenoikeus. Se on liikkumisvapautta, yhdenvertaisuutta ja laillisuusperiaatetta koskeva perusoikeus, jolla on merkitystä erityisesti luonnon virkistyskäytölle, luontaiselinkeinoille ja luontomatkailulle (Tuunanen ym. 2012). Jokamiehenoikeuksien toteutuminen, miten voimme vapaasti ja maksutta kulkea luonnossa, yöpyä siellä tai kerätä marjoja tai sieniä on siis keskeinen kysymys pohdittaessa luonnonvarojen käytön kulttuurista kestävyttä (Soini ym. 2021). Soinin ym. (2021) mukaan kulttuurista kestävyttä voidaankin tarkastella myös paikallisen kulttuurin näkökulmasta, johon vaikuttavat myös arvot, käytännöt sekä tavat. Esimerkiksi marjastus ja sienestys ovat luonnonkäytön kulttuuriamme, joihin sopivista paikoista voi hakea tietoa karttapalvelun avulla tai saada vinkkejä sosiaalisessa mediassa. Samalla kuitenkin marjastuksessa tai sienestyksessä ovat läsnä perinteet, tiedot ja taidot, sekä mahdollisuus siirtää perinnettä eteenpäin sukupolvelta toiselle.

Virkistyskäytöstä saatavien hyötyjen ja niiden arvon määrittämisen puute on yhtenä syynä siihen, ettei virkistyskäytön aluetarpeita ole voitu vertailla tasavertaisesti muiden maankäyttömuotojen kanssa. Tieto hyötyjen taloudellisesta arvosta antaa perusteita punnita miten paljon ja missä yhteiskunnan kannattaa panostaa virkistyspalvelujen tuottamiseen, ja mahdollistaa virkistyskäytön hyötyjen vertaamisen sen kustannuksiin tai muiden maankäyttömuotojen taloudellisiin hyötyihin. Virkistyskäytön taloudellisen arvon mittaaminen on osa laajempaa kehitystä ja keskustelua ihmisen ja yhteiskunnan ja luonnon välisen suhteen tuomisesta entistä vahvemmin osaksi taloudellista päätöksentekoa. Esimerkiksi biodiversiteetin huomioiminen taloudellisessa päätöksenteossa nousi yleiseen keskusteluun talvella 2021 julkaistun Dasguptan raportin myötä (Dasgupta 2021). Talvella 2021 YK hyväksyi tilastostandardin ekosysteemitilinpidoista, jonka tavoitteena on kansantaloudellisen tilinpidon kanssa yhdenmukainen tilastointikehys, joka mittaa ja seuraa ekosysteemien laajuuden ja tilan kehitystä. Ekosysteemitilinpidon tavoitteena on mitata myös ihmisten ekosysteemeistä saamien hyötyjen niin kutsuttujen ekosysteemipalvelujen, joihin luonnon virkistysmahdollisuudetkin kuuluvat, tarjontaa, käyttöä ja arvoa.

Virkistyspalvelut, kuten virkistysalueet, -reitit ja muut virkistyspalvelut voidaan nähdä osana yhteiskunnan tarjoamia palveluita ja samalla ne ovat investointeja kansalaisten hyvinvointiin. Toisaalta virkistysalueiden, -reittien ja palveluiden ylläpito, kehittäminen ja hoito vaativat resursseja. Yhteiskunnan virkistysmahdollisuuksien tarjoamiseen tähtäävien panosten suunnittelu ja päätökset tarvitsevat tietoa sekä virkistyskäytön hyödyistä yhteiskunnalle että sen kustannuksista sisältäen myös haitat, joita virkistyskäytöstä mahdollisesti aiheutuu luonnolle. Mitä enemmän virkistyskäytöstä tiedetään, sitä näkyvämmäksi se tulee, ja sitä paremmin sitä voidaan kehittää. Tutkittu tieto ja tilastot ovat perusta luonnon virkistyskäytön edistämiseksi. Tämä tutkimus tuottaa tietoa luonnon virkistyskäytöstä ja ulkoilusta kysynnän näkökulmasta eli siitä, kuinka paljon, missä ja mitä ulkoilulajeja suomalaiset harrastavat. Virkistyskäytön kysynnän tutkiminen edistää virkistyspalveluiden tarjontaa vastaamaan niiden kysyntää ja seurantatieto auttaa arvioimaan mihin virkistyskäyttö on kehittymässä.

1.1. Tutkimuksen tavoitteet

Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimuksella seurataan luonnon virkistyskäytön kysyntää, ja suomalaisten ulkoilun tilaa ja muutoksia. Virkistyskäytön seuranta auttaa arvioimaan ja ennakoimaan myös tulevaa kehitystä, mikä on tarpeellista niin maankäytön suunnittelussa kuin virkistys- ja liikuntapalvelujen kehittämisessä.

Virkistyskäytön tutkimus tuottaa tietoa ulkoilupolitiikan ja luonnonvarojen käytön poliittisten tavoitteiden asettelua ja keinojen valintaa varten. Se tarjoaa perustietoa luonnonvirkistyskäytöstä luonnon virkistyskäytölle laadittuun kansalliseen strategiaan, joka puolestaan linkittyy moneen valtionhallinnon muuhun strategiaan ja ohjelmaan, kuten esimerkiksi Liikuntapoliittiseen selontekoon, Kansalliseen metsästrategiaan, Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen 2030 -periaatepäätökseen, Kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaan sekä Suomen matkailustrategiaan.

Virkistyskäytön kysyntätieto on tarpeellista myös maankäytön suunnittelussa ja virkistyspalvelujen kehittämisessä, joissa tarvitaan tietoa nykyisen virkistyskäytön määrästä ja laadusta sekä tekijöistä, jotka vaikuttavat virkistyskäytön kysyntään.

Koko väestöä koskevalla kysyntätutkimuksella saadaan tietoa erilaisten väestöryhmien virkistyspalveluiden tarpeista ja parannetaan kansalaisten yhdenvertaisuutta ulkoilupalveluissa. Virkistyskäytön kysynnän arvioinnissa voidaan käyttää lähtökohtana mitattua tietoa ihmisten ulkoilukäyttäytymisestä sekä toisaalta olemassa olevaa paikkatietoa väestöstä, infrastruktuurista ja luonnosta.

Ulkoiulun kysyntätietojen avulla voidaan tarkastella ulkoilun sijoittumista erilaisille alueille ja arvioida niille kohdistuvaa virkistyskäyttöpainetta. Valtio ja kunnat osoittavat virkistyskäyttöön alueita ja tuottavat virkistyspalveluja. Virkistysmahdollisuuksien tarjonnan suunnittelu tapahtuu sekä maankäytön suunnittelun että luonnonvarojen (erityisesti metsä- ja vesivarojen) käytön suunnittelun yhteydessä. Toisaalta suuri osa luonnon virkistyskäytöstä tapahtuu jokamiehen oikeuden perusteella myös tavallisissa talousmetsissä. LVVI-tutkimus tuottaa tietoa luonnon virkistyskäytön kohdistumisesta näille kaikille alueille.

1.2. Tutkimuksen, seurantatiedon ja tilastojen tuottaminen luonnon virkistyskäytöstä

LVVI-tutkimus on seurantatutkimus, jossa perustietojen tuottamisessa pyritään mahdollisimman vertailukelpoiseen tietoon aikaisemmin mitattujen tietojen kanssa. Ensimmäinen LVVI-tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin vuosina 1998–2000 (Sievänen 2001) ja ensimmäiset ulkoilutilastot vuonna 2001 (Pouta & Sievänen 2001). Toinen tutkimus toteutettiin vuonna 2009–2010, ja ulkoilutilastot vuonna 2011 (Sievänen & Neuvonen 2011). Nyt kolmannen kerran toteutetun tutkimuksen tuloksia verrataan aikaisempiin vastaaviin tutkimuksiin.

Seurannan toteutuksessa on olennaista säilyttää tiedonkeruu ja tietosisältö sellaisina, että vertailtavuus säilyy. Tiedon tarpeellisuutta ja käyttökelpoisuutta arvioitiin ennen uuteen tiedonkeruuseen ryhtymistä. Ensimmäinen LVVI1-tutkimuksen tiedonkeruu toteutettiin puhelinhaastattelun ja sitä täydentävän postikyselyn yhdistelmänä. LVVI2-tutkimuksen aikana siirryttiin keräämään tietoa web-kyselyn ja postikyselyn yhdistelmällä. LVVI3-tutkimuksen aikana siirryttiin keräämään myös paikkatietoa ulkoilukerroista.

LVVI-kyselytutkimuksiin on perustieto-osioiden lisäksi liitetty teematutkimusten aineistonkeruuta. LVVI1-teematutkimusaiheita olivat ajan- ja rahankäyttö ulkoiluun, ulkoilupalveluiden käyttöön liittyvän maksuhalukkuuden selvittäminen sekä valtionalueiden käyttö virkistykseen. LVVI2-teematutkimuksia olivat vihreän ympäristön tuottamat terveys- ja hyvinvointivaikutukset, ympäristömuutosten vaikutukset ulkoiluun sekä yksityismaiden virkistyskäyttö. LVVI3-teematutkimuksia ovat Covid19-pandemian vaikutukset ulkoiluun, lasten, nuorten ja perheiden ulkoilu, ulkoilun ympäristövaikutukset ja hiilijalanjälki sekä ulkoilun ekologinen ja sosiaalinen kestävyys.

LVVI-hankkeessa on kehitetty myös kävijäseurantamenetelmiä (Erkkonen & Sievänen 2001). Nykyisin kävijäseuranta on Metsähallituksen vakiintunutta toimintaa. Sekä Metsähallituksen kävijätutkimukset että LVVI-aineisto muodostavat yli 20 vuoden aikajakson, jonka avulla ulkoilun muutoksia voidaan seurata (esim. Konu ym. 2021).

2. Virkistyskäytön kysynnän tutkimus

2.1. Virkistyskäytön ja ulkoilun käsitteet

Luonnossa virkistäytyminen on osa vapaa-ajan käyttöä, jonka puitteissa kuntoillaan, rentoudutaan, etsitään luontokokemuksia ja elämyksiä, haetaan omaa aikaa ja rauhaa tai ollaan yhdessä läheisten tai ystävien kanssa. Käsitteenä luonnon virkistyskäyttö rajautuu vapaa-aikana virkistytymistarkoituksessa tapahtuvaan liikkumiseen ja oleskeluun luonnonympäristössä. Lisäksi luonnon virkistyskäyttö -käsitettä käytetään, kun tarkoitetaan luonnonvarojen kuten metsien ja vesistöjen käyttöä tai maankäyttöä - eli alueiden käyttämistä virkistykseen.

Luonnossa virkistäydytään useimmiten vakinaisen asunnon läheisillä luontoalueilla, ulkoilualueilla tai talousmetsissä ja myös asuinpaikkakunnan ulkopuolella vapaa-ajan asuntoja ympäröivässä luonnossa, retkeily- ja luonnonsuojelualueilla, erämaissa sekä vesistöalueilla, rannoilla ja saaristossa. Luonnossa virkistäytyjiä voivat olla asuinalueen asukkaat, alueella vierailevat sekä kotimaiset tai ulkomaiset matkailijat.

Virkistysympäristöä on kaikkialla, missä on jokamiehen oikeudella käytettävissä olevia luontoympäristöjä. Kunnat ja valtio tarjoavat virkistysalueita, jotka on erityisesti varattu virkistyskäyttöä varten ja jonne on rakennettu virkistyspalveluja. Liikkuminen ulkoilureiteillä perustuu jokamiehen oikeuksiin, kansallispuistoissa ja luonnonpuistoissa jokamiehenoikeudet eivät ole sellaisenaan voimassa. Motorisoitua liikkumista luonnossa säädellään maastoliikennelailla ja vesiliikennelailla.

Metsästysoikeus ei kuulu jokamiehenoikeuteen, vaan on sidoksissa pääosin maanomistukseen (Tuunanen ym. 2012). Maanomistajat voivat vuokrata metsästysoikeuksia esimerkiksi metsästysseuralle tai antaa oikeuksia metsästää alueillaan metsästysluvalla. Valtionmailla metsästämistä säätelevät erilaiset lupakäytännöt ja metsästyslain pykälissä määritellyt oikeudet, esimerkiksi kuntalaisten oikeus metsästää kotikunnassaan (Metsästyslaki 8 §). Kalastusoikeudet on sidottu pääosin kalastonhoitomaksuun. Kalastusta säädellään muun muassa ajallisilla ja alueellisilla kalastusrajoituksilla, pyydettyjen kalojen alamitoilla sekä pyynnissä käytettäviä välineitä ja niiden määrää koskevilla rajoituksilla. Onginta ja pilkintä kuuluvat maksuttoman yleiskalastusoikeuden piiriin, kalastuslaissa säädetyllä tavalla ongintaan ja pilkintään ei tarvitse lupaa (Tuunanen ym. 2012).

Luonnon virkistyskäytön ja ulkoilun käsitteistä

Julkaisussa Sievänen ja Neuvonen (2011) **luonnon virkistyskäyttö** kuvataan seuraavasti: *"Luonnon virkistyskäyttö sisältää kaiken vapaa-ajan viettämistarkoituksessa luonnonympäristössä tapahtuvan oleskelun ja liikkumisen jalan, hiihtäen, pyöräillen tai moottoriajoneuvolla tarkoituksena liikunta, maisemien ihailu, luonnon harrastaminen, retkeily, telttailu, metsästys, virkistyskalastus, veneily, virkistysluonteinen kotitarvemarjastus ja -sienestys. Myös loma-asuminen ja matkailu, siltä osin, kun niihin liittyy edellä mainittua virkistystoimintaa, kuuluu luonnon virkistyskäytön piiriin. Luonnon virkistyskäyttö sisältää täten kaikki jokamiehenoikeudella luonnossa tapahtuvat ulkoilutoiminnot ja näiden lisäksi metsästyksen sekä osan jokamiehenoikeuden ulkopuolelle jäävästä virkistyskalastuksesta. Myös motorisoitu liikkuminen luonnossa kuten moottorikelkkailu tai moottoriveneily ovat virkistyskäyttömuotoja, samoin kuin esimerkiksi autosta, näköalatornista tai maisemaikkunasta tapahtuva maisemien katselu."*

Ulkoilun käsite on vakiintunut ja se on määritelty Virkistysaluekomitean mietinnössä (Komiteanmietintö 1973:143) seuraavasti: *'Ulkoilulla ymmärretään ensisijassa ulkosalla (luonnossa) jalan, hiihtäen, pyöräillen, veneillen tai näihin verrattavalla tavalla vapaa-ajan viettämistarkoituksessa tapahtuvaa liikkumista sekä tilapäistä oleskelua, uimista, lyhytaikaista telttailua, marjojen ja sienien poimimista, onkimista, joutenoloa, ja yleistä luonnonharrastusta sekä muuta näihin verrattavaa toimintaa.'* Ulkoilu-käsitettä käytetään pääosin puhuttaessa väestön vapaa-ajan käytöstä luonnossa virkistäytymiseen sekä siihen liittyvästä harrastamisesta, esimerkiksi patikointi, maastohiihto tai luonnon tuotteiden keräily. Ulkoilulla tarkoitetaan kuitenkin myös toimintaa, joka ei ole liikuntaa, kuten luonnosta nauttiminen, luonnontarkkailu, maisemien ihailu ja oleskelu luonnonympäristössä. Elannon hankintaan (esim. metsurin työ metsässä) liittyvä toiminta luonnossa on rajattu määritelmässä pois, eikä niitä näin ollen lasketa ulkoiluksi tai osaksi luonnon virkistyskäyttöä. Tätä ulkoilun määritelmää ja rajausta sovelletaan julkishallinnon toiminnassa ja raportoinnissa, ja rajausta vapaa-ajan viettämistarkoituksessa on oleellinen. Ulkoilu tapahtuu pääsääntöisesti lihasvoimin liikkuen, joskin kulkuvälineitä käytetään siirryttäessä virkistysalueille. Ulkoilun tutkimuksessa myös motorisoitu liikkuminen virkistäytymistarkoituksessa luontoympäristössä, esimerkiksi moottorikelkkailu tai moottoriveneily, on katsottu osaksi ulkoilun harrastamista. (Sievänen & Neuvonen 2011, Sievänen ym. 2017).

Luontoliikunta korostaa liikunnan harrastamista ulkona ja luonnossa ja on tavoitteellisempaa ja fyysistä aktiivisuutta korostavampaa kuin ulkoilu (Sievänen & Neuvonen 2019).

Virkistys- tai ulkoiluympäristöllä tarkoitetaan sitä ympäristöä, missä virkistäytyminen tai ulkoilu tapahtuu. Virkistysympäristö voi olla metsä- ja peltoalue, vesialue tai muu kulttuuri- ja luonnonmaisema-alue, puisto, kulttuurilaitos jne. Ulkoiluympäristöä voi olla asuntoalueen kevyen liikenteen väylä ja sen ympäristö, luonnonmukaiset liikuntapaikat, kaupunkipuistot, metsäalueet, peltoalueet, erityinen ulkoilu- ja/tai retkeilyalue, vesi- ja ranta-alue, luonnonsuojelualue, kuten kansallispuisto, erämaa-alue tai mikä tahansa ympäristö missä on mahdollista ulkoilla. **Virkistysalue tai ulkoilualue** on erityisesti ulkoiluun ja yleiseen virkistyskäyttöön varattu alue ja niiden käyttö on maksutonta. (Sievänen & Neuvonen 2011).

Virkistys- tai ulkoilupalvelu on tuotettu virkistyskäyttöä varten. Virkistyspalveluilla tarkoitetaan rakennettuja reittejä, viittoja, opastustauluja, tulipaikkoja, polttopuuhuoltoa, autiotupia, ulkoilukeskuksia, luontokeskuksia, virkistyskalastuspaikkoja ja muita rakenteita ja palveluja, joita on valtion ja kuntien ylläpitämällä ulkoilu-, retkeily- ja luonnonsuojelualueilla

sekä monikäyttöalueilla. Muita palveluita voivat olla opastus-, välinevuokraus tai erilaiset luontoon liittyvät ohjelmapalvelut. (Sievänen & Neuvonen 2011).

Luonnon virkistyskäytön kysyntä

Virkistyskäytön kysyntä on moniulotteinen yleiskäsite, ja kysyntää kuvataankin monilla alakäsitteillä ja mittareilla. Ulkoilun osallistumisosuus kuvaa sitä, kuinka suuri osuus väestöstä harrastaa ulkoilua jossakin muodossa. Ulkoiluharrastuksen osallistumisosuus tarkoittaa sitä kuinka suuri osuus väestöstä harrastaa kyseistä ulkoiluharrastusta. Toinen ulkoilukysyntää kuvaava tunnus on ulkoilun useus (tai määrä) eli kuinka usein ulkoillaan tai kuinka monta kertaa käydään luonnossa virkistäytymistarkoituksessa. Useutta kuvataan ulkoilukertojen tai harrastuskertojen lukumäärällä (tietyn ajan kuluessa, esimerkiksi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana). Ulkoilun määrää tarkennetaan myös jakamalla käyntikerrat luonnossa **lähiulkoilukertoihin**, jotka määritellään ulkoiluksi, joka on kestoltaan enintään yhden päivän pituinen eikä sisällä yöpymistä ja toiseksi **luontomatkiaan**, johon sisältyy yöpyminen.

Lähiulkoilu on suurelta kodin lähiluonnossa virkistäytymistä. Luonnossa virkistäytymässä käyvä ihminen on **ulkoilija** ja käyntitapahtuma on **ulkoilukerta**. Ulkoilukerta viittaa siis käyntiin luonnossa jonkun ulkoiluharrastuksen takia. Ulkoiluharrastuksia ovat mm. kävely, pyöräily, marjastus ja metsästys. (Sievänen & Neuvonen 2011).

Virkistyskäytön kysynnän ymmärtämisen kannalta on nähty tarpeelliseksi erotella kodin lähiluonnosta kauempana toteutuvat virkistyskerrat, korkeintaan päiväkestoiset kotimaan matkat luonnossa virkistäytymisen vuoksi, jossa ulkoilija tai matkailija ei yövy matkan aikana. Kodin lähiluonnossa vierailun sijaan virkistyskäynti edellyttää matkustamista kohteeseen, käynnit ovat myös ajalliselta kestoltaan pidempiä kuin arjen tavanomaisin ulkoilu. Virkistyskäytön vuoksi tehty **päivämatka** suuntautui vähintään 30 km päähän kotoa, kohteessa oltiin vähintään kolme tuntia ja virkistysmatkan aikana ei yövytty. Päivämatkan määritelmä on johdettu Tilastokeskuksen soveltamasta käsitteestä same-day-visitor, jotka pohjautuvat Maailman matkailujärjestön (World Tourism Organization, WTO) ja EU:n matkailutilastoinnin standardiin.

Lähteitä:

Komiteamietintö 1973:143. Virkistysaluekomitean mietintö. Valtion painatuskeskus.

Sievänen, T., Neuvonen, M. 2019. Hieman ulkoilun ja luontoliikunnan historiasta ja käsitteistä. Kokkonen, J. (toim.). Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikuntatieteellisen Seura tutkimuksia ja selvityksiä nro 15. Liikuntatieteellinen Seura ry. Helsinki. 28 s.

Sievänen, T., Eskelinen, P., Lehtoranta, V., Nummelin, T., Pellikka, J., Pouta, E., Tyrväinen, L. 2017. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tilastoinnin kehittäminen. Liite 1. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 84/2017 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-494-8>

Sievänen, T., Neuvonen, M. (toim.) 2011. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212. 190 s.

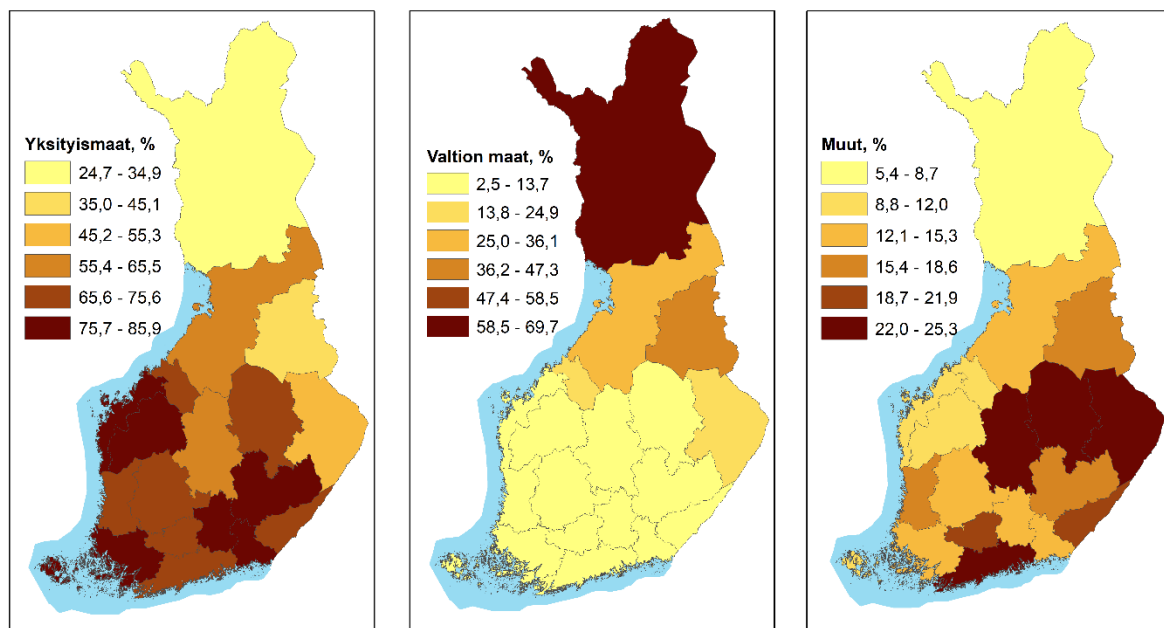
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-40-2331-6>

2.2. Virkistysmahdollisuuksien tarjonta

Suomen metsät virkistyskäytön näkökulmasta

Luonnonvarakeskuksen tuottaman viimeisimmän valtakunnan metsien inventointi tiedon (VMI 12/13, 2016–2020) mukaan Suomessa on metsätalousmaata yhteensä 26,2 miljoonaa hehtaaria. Tästä noin 20 miljoonaa hehtaaria (76 %) on varsinaista metsämaata, jossa puuston vuotuisen kasvu ylittää yhden kuutiometrin hehtaarilla vuodessa. Loput metsätalousmaasta käsittää metsämaata heikompikasvuisemmat kitumaan (2,6 milj. ha) ja joutomaan (3,3 milj. ha) sekä muun metsätalouden, kuten metsätiet ja metsätalouden pysyvät varasto- ja tonttialueet. (Maaluokat metsätalousmaalla 2021).

VMI mittautustietojen pohjalta tilastoidaan myös metsätalouden omistusta. Yksityiset metsänomistajat ovat suurin omistajaryhmä 13,6 miljoonan hehtaarin alalla, joka käsittää 52 prosenttia metsätalouden kokonaisalasta Suomessa. Valtion omistusosuus on 35 prosenttia ja yhtiöiden 7 prosenttia. Jäljelle jäänyt osuus metsätalouden maasta ryhmitellään omistajaluokkaan muut koostuen lähinnä kuntien, seurakuntien ja yhteisöjen omistamasta metsätalouden maasta. Sen osuus on 6 prosenttia kattaen 1,4 milj. hehtaaria metsätalouden maata (Metsätalouden maan omistajaryhmittäin 2021). Pohjois- ja Itä-Suomessa painottuu valtion omistamien metsien osuus ja Etelä- ja Länsi-Suomessa puolestaan yksityinen metsänomistus (Kuva 2).

Aineistolähde: Luonnonvarakeskus tilastotietokanta, metsätalouden maan omistajaryhmittäin, haettu 12/2021.
Karttapohjat: Maanmittauslaitos, Suomen maakunnat 2021 vuoden 2018 maakuntakodeilla, haettu 11/2021.

Kuva 1. Metsätalouden maan jakaantuminen omistajaryhmille eri maakunnissa. Ryhmään muut kuuluvat lähinnä yhtiöiden, kuntien, seurakuntien ja yhteisöjen omistamat metsätalouden maat.

Suomessa on verohallinnon aineiston perusteella yksityisomistuksessa olevia tiloja noin 344 000 ja näillä on yli 600 000 metsänomistajaa (Luonnonvarakeskus, Metsämaan omistus 2016). Metsäsuunnittelussa tehdään päätöksiä metsien käsittelystä ja niissä alueen virkistyskäyttämömahdollisuuksien kehittyminen otetaan huomioon, mikäli metsänomistaja kokee sen tärkeäksi. Metsänomistajien tavoitteiden kirjo on laaja, mutta erityisesti metsänomistajat, jotka asettavat metsilleen useita tavoitteita tai harrastavat itse metsien virkistyskäyttöä, haluavat

ottaa huomioon metsien käsittelyssä aineettomat tavoitteet, kuten luonnon ja maisemansuojelun sekä ulkoilumahdollisuudet (Koskela ym. 2020).

Vesialueet virkistyskäytössä

Vesialueen omistus kytkeytyy maa-alueen omistukseen. Vesistöjen omistajuus voi kuulua vesi-osakaskunnille, joka muodostuvat useista eri omistajatahoista. Osakkaita ovat niiden kiinteistöjen omistajat, joille kuuluu osuus asianomaiseen osakaskuntaan. Osakaskunnan jäseniä voivat olla yksityiset maanomistajat ja kunta myös yhdessä. Suomen valtio omistaa suuret vesistöt, esimerkiksi isojen järvien selkävedet. Virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä ovat pitkät yhtenäiset rakentamattomat rantajaksot (Laurila ja Kalliola 2019). Virkistyskäyttöön varatut saaret, rannat, varustellut uimarannat ja veneilyn erilaiset palvelut lisäävät vesien virkistyskäytön mahdollisuuksia. Vesistöjen virkistyskäyttöön vaikuttaa oleellisesti rantojen saavutettavuus. Rannoille kohdistuvan rakentamisen myötä virkistyskäytön edellytykset voivat heikentyä.

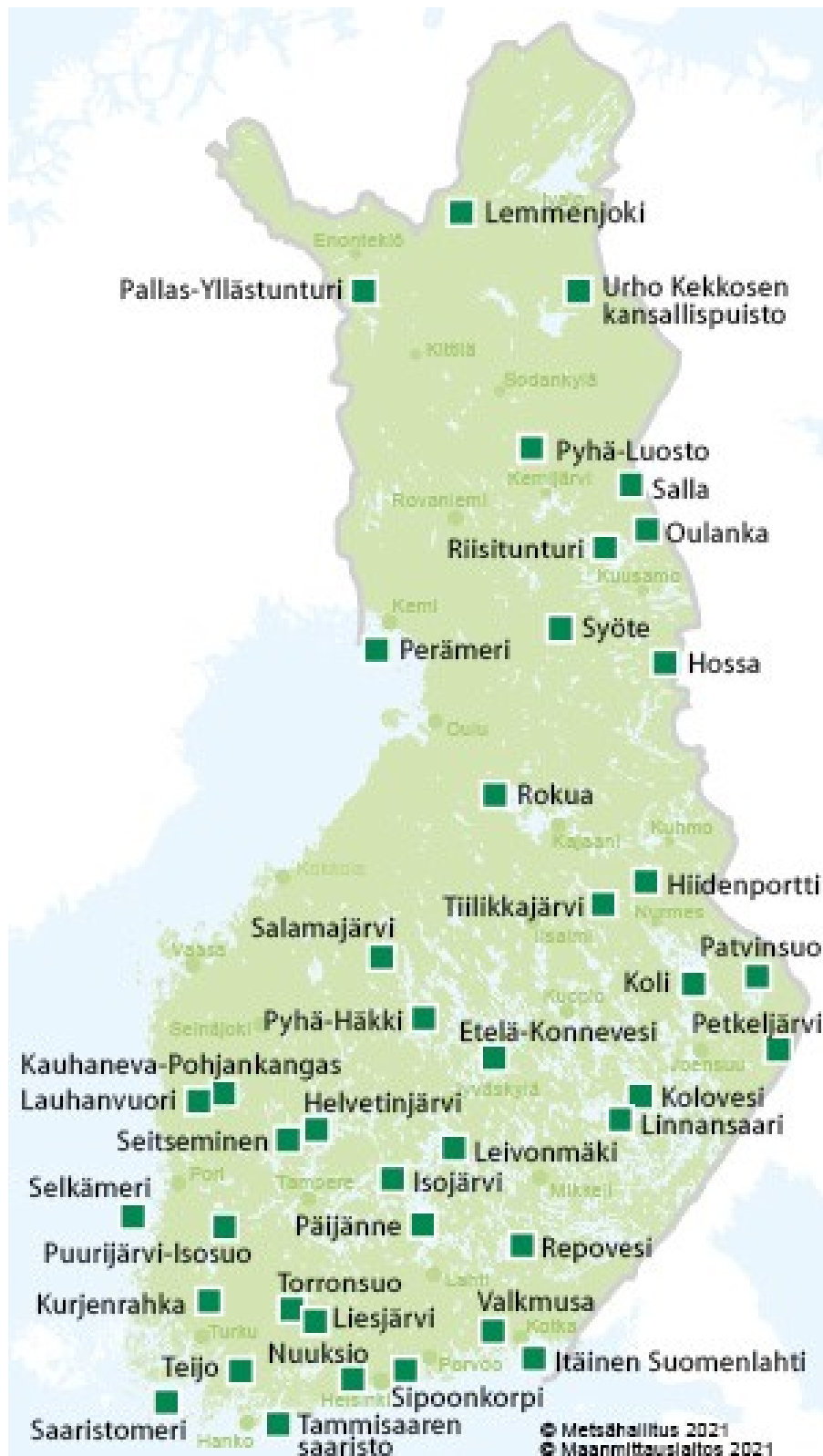
Virkistysalueet ja palvelut

Kuntien virkistyskäyttöön varaamat virkistysalueet, kuten puistot, ulkoilualueet, rannat, latuverkostot ja ulkoilureitit tarjoavat tärkeitä lähivirkistysmahdollisuuksia. Kävely- ja pyöräreitit ovat tärkeitä sekä työ-, koulu- ja asiointimatkoilla liikkumiseen, mutta myös vapaa-ajalla tapahtuvaan virkistyskäyttöön. Jyväskylän yliopiston ylläpitämä Lipas-tietokanta (lipas.fi) kertoo karttapohjaisesti kunnittain tietoa virkistyskäyttöön soveltuvista alueista, liikuntapaikoista ja palveluista.

Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän Liiteri-tietokannan mukaan lähivirkistykseen soveltuva alue löytyy 300 metrin päässä 95,9 prosentille suomalaisista ja 500 m päässä 99,4 prosentille suomalaisista (Elinympäristön tietopalvelu Liiteri).

Suomessa on 41 kansallispuistoa ja viisi valtion retkeilyaluetta. Uusin kansallispuistoista on vuonna 2022 perustettu Sallan kansallispuisto. Kansallispuistot ovat vetovoimaisia luontomatkakohteita, mutta puistot palvelevat myös lähivirkistyskohteina. Näistä esimerkkeinä ovat kaupunkiseutuja lähellä olevat puistot, kuten Sipoonkorpi, Nuuksio ja Kurjenrahka. Valtion maita ovat myös esimerkiksi erämaa-alueet, eräät historialliset kohteet ja sekä valtion monikäyttömetsät. Valtion mailla on runsaasti erilaisia retkeilyreittejä, luontopolkuja ja -kohteita.

Riittävä esteettömyys takaa luonnossa liikkumisen mahdollisuudet heille, jotka päivittäisessä arjessa tarvitsevat esteettömiä palveluita (luontoon.fi/esteeton_paralympia.fi/liikunta/luontokaikille/esteettomasti-luontoon). Esteettömällä luontoreitillä on mahdollista liikkua pyörätuolilla kelaten tai muulla päivittäisessä käytössä olevalla liikkumisen apuvälineellä. Esteettömien palveluiden tarve voi kasvaa väestön ikääntyessä, ja jokainen voi jossain elämäntilanteessa niitä tarvita.

Kuva 2. Suomen kansallispuistot, Metsähallitus.

3. Luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimuksen aineisto ja menetelmät

3.1. LVVI3 tiedonkeruun toteutus ja vastaaminen

Tilastokeskus toteutti Luonnonvarakeskuksen toimeksiannosta vuosien 2019–2021 aikana kuusi erillistä tiedonkeruuta suomalaisten ulkoilusta sekä keväällä 2019 hanketta pilotoineen uusimaalaisten virkistyskäyttötutkimuksen. Tutkimus on jatkoa 1998–2000 ja 2009–2010 toteutetuille vastaaville kokonaisuuksille. Seurantatutkimus kohdistuu suomalaisten vapaa-ajan ulkoiluun luontoympäristössä. Uuden ja vanhan tutkimustiedon vertailu kertoo, mitä muutoksia ulkoilun harrastamisessa on tapahtunut kahdessakymmenessä vuodessa.

Tutkimuksen rahoituksesta vastasivat ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Luonnonvarakeskus. Väestöön kohdistuva kysely tehtiin Luonnonvarakeskuksen ja Tilastokeskuksen yhteistyönä. Aineiston keruu toteutettiin suomen- ja ruotsinkielisenä eri vuodenaikoina. Toteutuksessa pyrittiin noudattamaan vuosien 2009–2010 rytmitystä, jotta aikasarjavertailu olisi luotettava. Keruujaksot soviteltiin siten, että juhlapyhät ja lomakaudet tulivat huomioiduiksi.

Pilottitutkimus toteutettiin internet-kyselynä, mutta varsinaisessa tutkimuksessa oli mahdollisuus vastata verkko- tai paperilomakkeella kysymyksiin luonnossa virkistäytymisen määrästä ja laadusta.

3.1.1. Otanta ja painotus

Otos poimittiin satunnaisotannalla koko väestöstä, pl. Ahvenanmaan maakunta, Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevasta tietokannasta. Kohderyhmänä olivat 15–80-vuotiaat. Otokseen poimittiin kuuteen otteeseen 4 000 kohdehenkilöä eli yhteensä otos oli 24 000 henkilöä. Osoite- ja taustatiedot tarkistettiin Tilastokeskuksen Suomen väestöä koskevan tietokannan uusimmasta versiosta.

Otos on periaatteessa itse painottuva, mutta vastanneille henkilöille lasketaan painokertoimet, joilla kadon vaikutusta korjataan siten, että kerätty havaintodata vastaa otosta ja perusjoukkoa. Esimerkiksi miesten ja naisten vastaushalukkuudessa oli kaikilla kierroksilla eroa. Aineiston tilastollinen painotus pyrkii korjaamaan eroavuudet eri väestöryhmien vastausosuuksissa.

Painojen laskennassa muodostettiin kalibrointipainot. Painotuskriteereinä käytettiin sukupuolta, ikäryhmää (15–24, 25–34, 35–44, 45–54, 55–64, 65–80) ja suuralueluokitusta. Reunaja-kaumat väestössä saatiin Tilastokeskuksen väestötietokannasta. Painokertoimia käyttämällä tutkimukseen vastanneet edustavat perusjoukkoa näiden muuttujien mukaan.

Tiedonkeruun pilotointi keväällä 2019

Varsinaista tiedonkeruuta edelsi lomakkeen ja tiedonkeruumenetelmän pilotointi, jonka yhteydessä kerättiin aineisto Uudellamaalla asuvien luonnon virkistyskäytöstä. Sähköinen lomake oli vastattavissa internetissä 22.5.–7.7.2019 välisenä aikana. Pilotoinnin kokemusten perusteella tehtiin päätöksiä varsinaisen keruun toteutuksen suhteen.

LVVI3 tiedonkeruun toteutus

Kysely toteutettiin väestöotokseen ja todennäköisyysotantaan pohjautuvana verkkokyselynä ja tätä tukevana postikyselynä. Kaikilla LVVI3:n kuudella kierroksella oli samanlainen kyselyprosessi, jossa ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa otokseen poimituille kohdehenkilöille lähetettiin kirje, johon oli painettu kyselyn kirjautumissivun verkko-osoite sekä vastaajan henkilökohmainen käyttäjätunnus ja salasana. Näin taustatiedot ja vastaustiedosto pystyttiin yhdistämään myöhemmin keskenään kohdenumeron perusteella. Ensimmäisessä postituksessa kirjeen mukana lähetettiin myös tutkimuksen esite. Kolmannessa vaiheessa vastaamattomille lähetettiin postikyselylomake, jonka yhteydessä oli edelleen mahdollisuus vastata vaihtoehtoisesti myös verkossa.

Aineiston keruu toteutettiin eri vuodenaikoina. Vastaajamateriaali räätälöitiin kunkin kierroksen vuodenajan mukaan ja materiaali pyrittiin laatimaan siten, että se puhuttelisi eri elämäntilanteissa olevia vastaajia. Runsaita laskutoimituksia edellyttäviä määräkysymyksiä (krt ja pv) avustava laskentataulukko sijoitettiin näkyvästi postitettavan vastaajamateriaalin yhteyteen, saatekirjeen kääntöpuolelle. Tämä taulukko löytyi myös Tilastokeskuksen tiedonkeruusivuilta sähköisessä muodossa, kuten myös muu vastaajamateriaali. Tiedonkeruusivuilla ja materiaaleissa oli linkki Luonnonvarakeskuksen verkkosivuille ja Luonnonvarakeskuksen laatimaan tietosuojaselosteeseen.

Muistuttamisessa käytettiin paperikirjeen lisäksi sähköposti- ja tekstiviestejä niille, joille puhelinnumeroiden massahausta löytyi puhelinnumero ja/tai sähköpostiosoite Digi- ja väestötietoviraston väestötietojärjestelmästä. Sähköisissä viesteissä vastaajille lähetettiin henkilökohtainen suoralinkki, jolloin kirjautumiseen ei tarvittu erillistä käyttäjätunnusta ja salasanaa. Tilastokeskus tarjosi kohteille teknistä tukea vastaamiseen keruukohtaisen sähköpostiosoitteen kautta. Insentiiveinä kaikkien vastaajien kesken arvottiin kolme 300 euron lahjakorttia.

Ensimmäistä tiedonkeruukierrosta hankaloitti loppuvuodelle 2019 sijoittunut postilakko. Lakosta johtuen postituksen ensimmäinen ja toinen vaihe toteutettiin loppuvuonna 2019 ja kolmas vaihe (postikyselylomakkeiden postitus) siirrettiin vuoden 2020 puolelle. Kierrosten 2–6 keruita haastoi puolestaan koronaviruspandemia. Kierroksen 2 postikyselylomakkeiden postitus ajoittui samalle viikolle (12/2020) kuin hallituksen ensimmäiset pandemiaan liittyvät rajoitustoimet ja jonkinasteiset rajoitustoimet kestivät kierroksen 6 loppuun asti.

Tutkimuksen sisältö

Ulkoilun harrastaminen, taustatiedot ja päivämatkakysymykset esitettiin kaikille vastaajille. Lisäksi otos jaettiin kahtia siten, että toiset vastasivat lähiluontoon liittyviin kysymyksiin ja toiset luontomatkailuun liittyviin kysymyksiin. Eri teemoihin liittyvät kysymykset jaettiin eri kierroksille. Alla olevassa taulukossa on esitetty kierroskohtaiset keruun ajankohdat sekä kuhunkin kierrokseen sisältyneet kysymys- ja teemaosiot.

Taulukko 1. Kyselyn teemat kierroksittain.

Osaotos	Kierros	Tiedonkeruun ajankohta	Erilliset kysymys- ja teemaosiot	Erilliset kysymys- ja teemaosiot	Erilliset kysymys- ja teemaosiot	Erilliset kysymys- ja teemaosiot
1	Syksy 2019	3.12.2019–19.2.2020	A	B1/B2	B3	C1
2	Talvi 2020	14.2.–27.4.2020	A	B1/B2	B3	C1
3	Kevät-kesä 2020	20.5.–31.7.2020	A	B1/B2	B3	C2 (C3)
4	Syksy 2020	28.9.–11.12.2020	A	B1/B2	B3	C3
5	Talvi 2021	25.1.–29.3.2021	A	B1/B2	B3	C2 (C3)
6	Kevät-kesä 2021	19.4.–2.7.2021	A	B1/B2	B3	C4

A Ulkoilun harrastaminen, taustatiedot

B1 Lähivirkistyskerta-kysymykset

B2 Luontomatka-kysymykset

B3 Päivämatka-kysymykset

C1 Teema 1: Ulkoilun ympäristövaikutukset

C2 Teema 2: Lapset, nuoret ja perheiden ulkoilu

C3/(C3) Teema 3: Covid-19 laaja/suppea

C4 Teema 4: Ekologinen ja sosiaalinen kestävyys

Eri teemoina olivat Ulkoilun ympäristövaikutukset, Lapset, nuoret ja perheiden ulkoilu sekä Ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Poikkeustilanteesta johtuen Covid-19 oli kierroksen 4 teemana ja suppeammin sen vaikutuksia ulkoiluun tutkittiin kierroksilla 3 ja 5. Lisäksi mukana oli kysymyksiä, joita vaihdettiin lomakkeella ositteittain ohjelmallisesti. Vastausrasitetta säädeltiin myös kysymällä tietyt kysymykset vain verkkolomakkeella tai vain osalla kierroksia (vaihtoehtoisina varusteet, ulkoilutaidot, etäisyydet ulkoilupalveluihin ja oman ulkoilun esteet). Kaikki kysymykset käännettiin Tilastokeskuksessa ruotsin kielelle.

Vastausrasite muodostui kyselyssä melko korkeaksi. Mediaanivastausaika web-kyselyssä oli 33 minuuttia. Kierroksen 4 lomake oli keskimääräiseltä kestoaltaan pisin (mediaani lähes 36 min.), lyhin oli kierroksen 6 lomake (noin 31 min.). Lähiluonnon lomakkeen täytössä meni keskimäärin hieman pidempään (n. 34 min.) kuin luontomatkan lomakkeessa (31 min.)

Keskeyttäneiden osuutta on itsetäytettävien lomakkeiden osalta vaikea arvioida. Web-vastauksista nähdään, missä kohtaa keskeytyminen tapahtui, mikäli vastaaminen ylipäättään aloitettiin kirjautumisen jälkeen. Paperilomakkeiden osalta tämä on pääosin mahdotonta, koska kesken jätettyä lomaketta ei yleensä palauteta. LVVI-keruun osalta web-vastanneista mukaan hyväksyttiin ne, jotka vastasivat vähintään ulkoilun harrastamista koskeviin kysymyksiin. Paperilomakkeiden osalta rajanveto oli vaikeampaa, koska moni vastaaja jätti vastaamatta osaan kysymyksistä läpi lomakkeen. Rajaus tehtiinkin siten, että aineistosta poistettiin ne lomakkeet, joissa oli hyvin vähän vastauksia eli niukka tietosisältö.

3.1.2. Verkkolomakkeen tekninen toteutus

Verkkolomake tehtiin Webropolilla ja kyselyyn oli mahdollista vastata tietokoneella tai mobiililaitteella. Keruun päätyttyä aineisto ajettiin Webropolin järjestelmästä Tilastokeskuksen tutkijoiden koneille tarkistettavaksi ja käsiteltäväksi. Karttakysymykset toteutettiin eHarava-ohjelmistolla, jonka yhteensopivuus Tilastokeskuksen käyttämän web-kyselyohjelmisto Webropolin kanssa varmistettiin ja käytännössä testattiin pilotin yhteydessä.

Tilastokeskus hankki eHarava-ohjelmiston lisenssin itselleen ennen tiedonkeruun aloitusta. Vastaajat saivat halutessaan antaa kohteen sijaintitietoon liittyvät vastauksensa joko karttasovelluksella tai ilman karttaa. Kaikista vastaajista noin puolet (48,6 %) valitsi vastaamistavaksi kartan ja loput kertoivat kohteesta muutoin. Karttasovelluksessa vastaajat navigoivat haluaansa kohteeseen kartalla sekä merkitsivät yhden tai useamman sijainnin kartalle.

Sovellus tuottaa aineiston vastaajien merkitsemistä sijainneista koordinaattipistepareina ja paikkaa kuvailevana tekstinä. Kaikista karttavastausvaihtoehdon valinneista (n=2 419) 73 prosentille tallentui koordinaattimerkintä eHaravaan ja 56 prosentille sekä koordinaatit että paikan nimi.

Tämän perusteella karttasovelluksen käyttö osoittautui osalle vastaajista hankalaksi huolimatta siitä, että kartalla navigointia pyrittiin helpottamaan huomioimalla vastaajien pilottitutkimuksessa antamat avoimet kommentit. Siksi varsinaisessa keruussa eHaravan vastausohjeet esitettiin vastaajille jo Webropol-lomakkeen lopussa, ennen karttasovellukseen siirtymistä, ja vastaamista havainnollistettiin kuvituksella. EHarava osoittautui myös käytännössä toimimattomaksi mobiilivastaamisessa. Kierroksesta 3 alkaen vastaajia tavoiteltiin myös tekstiviesteillä mutta siten, että mobiilivastaajille suositeltiin paikkatietojen antamista muulla tavoin kuin karttasovelluksen avulla.

Pilottitutkimuksessa testattiin myös, olisiko karttakysymykset parempi sijoittaa kyseisen aihepiirin kysymysten kohdalle keskelle lomaketta vai ohjata vastaajat vasta lopuksi erilliseen karttasovellukseen kuitenkin siten, että vastaajan molemmissa sovelluksissa antamat vastaukset pystyttiin yhdistämään saman kohdenumeron alle. Pilottitutkimuksen perusteella päädyttiin siihen, että karttakysymykset sijoitettiin lomakkeen loppuun. Näin vähennettiin lomakkeelle kirjautuneiden keskeyttäneiden vastaajien määrää.

3.1.3. Vastausosuus ja kato

Tilastokeskuksen haastattelijoiden kokemusten mukaan koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne vaikutti vastaamishalukkuuteen kaksijakoisesti: ahdistus ja huoli aluksi vähentäen sitä (erityisesti juuri rajoitustoimien astuessa voimaan), toisaalta runsastunut kotonaolo lisäten sitä. Tilanteen pitkittyessä oli nähtävissä lisääntyntä kiinnostusta ulkoilun harrastamista kohtaan, mikä osaltaan vaikutti vastausosuuksia nostavasti. Lisääntyneet ulkoilukertamäärät ja runsas uutisointi aiheesta eri medioissa vaikutti lisäävän kiinnostusta aiheeseen ja siten lisäävän vastausaktiivisuuttakin.

Yhteensä kaikilla kierroksilla LVVI3 -kyselyyn saatiin 8 673 (LVVI2: 8 895) hyväksyttyä vastausta, jolloin lopullinen vastausosuus yhteensä oli 36,1 prosenttia (LVVI2: 37,1 %). Otoksesta web-lomakkeella vastasi 30,1 prosenttia (LVVI2: 23,0 %) ja tutkimukseen vastanneista 83,4 prosenttia (LVVI2: 62,0 %). Vastaavanlaisessa Tilastokeskuksen vuonna 2019 toteuttamassa väestötutkimukseen perustuvassa mixed-mode-tutkimuksessa web-vastaajien osuus oli 72 prosenttia. Näin ennako-oletuksena oli, että edelliskierrokseen verrattuna web-vastaajien osuus kasvaisi, kuten kävikin. Kaikkien kuuden kierroksen verkkovastausosuus oli keskimäärin 83 prosenttia.

Taulukko 2. Kierros- ja ositekohtaiset vastausten määrät, vastausosuudet ja web-lomakkeella vastanneiden osuudet.

Kierroskohtainen otos: 4000	Loppuun asti vas- tattu web- lomake	Web-lo- make jäänyt kesken	Posti- lomake	Vas- tauk- sia yh- teensä	Web- vas- taus- osuus, %	Kaikki vas- taus- osuus, %	Web vas- tausten osuus vastan- neista %
Kierros 1: 3.12.2019– 19.2.2020							
Osite: Lähiulkoilu	524	26	138	688	27,5	34,4	79,9
Osite: Ulkoilumatka	485	18	127	630	25,2	31,5	79,8
YHTEENSÄ	1009	44	265	1318	26,3	33,0	79,9
Kierros 2: 14.2.–27.4.2020							
Osite: Lähiulkoilu	549	20	139	708	28,5	35,4	80,4
Osite: Ulkoilumatka	520	14	117	651	26,7	32,6	82,0
YHTEENSÄ	1069	34	256	1359	27,6	34,0	81,2
Kierros 3: 20.5.–31.7.2020							
Osite: Lähiulkoilu	595	34	133	762	31,5	38,1	82,5
Osite: Ulkoilumatka	582	25	116	723	30,4	36,2	84,0
YHTEENSÄ	1177	59	249	1485	30,9	37,1	83,2
Kierros 4: 28.9.–11.12.2020							
Osite: Lähiulkoilu	637	39	116	792	33,8	39,6	85,4
Osite: Ulkoilumatka	580	33	120	733	30,7	36,7	83,6
YHTEENSÄ	1217	72	236	1525	32,2	38,1	84,5
Kierros 5: 25.1.–29.3.2021							
Osite: Lähiulkoilu	628	42	104	774	33,5	38,7	86,6
Osite: Ulkoilumatka	609	26	126	761	31,8	38,1	83,4
YHTEENSÄ	1237	68	230	1535	32,6	38,4	85,0
Kierros 6: 19.4.–2.7.2021							
Osite: Lähiulkoilu	588	41	103	732	31,5	36,6	85,9
Osite: Ulkoilumatka	604	14	101	719	30,9	36,0	86,0
YHTEENSÄ	1192	55	204	1451	31,2	36,3	85,9
KAIKKI eli kierrokset 1–6							
Osite: Lähiulkoilu	3521	202	733	4456	31,0	37,1	83,6
Osite: Ulkoilumatka	3380	130	707	4217	29,3	35,1	83,2
YHTEENSÄ	6901	332	1440	8673	30,1	36,1	83,4

Taulukko 3. Ulkoilututkimuksen vastausaste keruukierroksittain iän ja sukupuolen mukaan.

Kierros	1	2	3	4	5	6	Yhteensä
sukupuoli: mies	30,4	30,5	33,9	34,7	35,3	32,5	32,9
sukupuoli: nainen	35,5	37,5	40,4	41,6	41,3	40,1	39,4
ikäryhmä: 15–24 v.	26,5	23,4	26,4	28,3	23,7	25,0	25,6
ikäryhmä: 25–34 v.	27,8	30,4	34,2	33,5	35,5	29,5	31,8
ikäryhmä: 35–44 v.	29,4	28,9	32,7	34,0	37,1	32,3	32,4
ikäryhmä: 45–54 v.	29,7	29,3	34,8	36,2	37,3	32,9	33,4
ikäryhmä: 55–64 v.	37,3	40,6	39,9	43,5	41,3	41,6	40,7
ikäryhmä: 65–80 v.	43,8	43,8	46,9	47,0	47,5	48,0	46,2
Yhteensä	33,0	34,0	37,1	38,1	38,4	36,3	36,1

Naiset vastasivat aktiivisemmin kuin miehet, kuten yleensä kyselytutkimuksissa. Ikäryhmittäin kullakin kierroksella heikoiten vastasivat 15–24-vuotiaat.

Jatkokyselyyn osallistuminen ja arvontapalkkio

Vastanneilta kysyttiin kyselyn yhteydessä halukkuutta osallistua ulkoiluteemaan liittyvään jatkokyselyyn internetissä. Vajaa kolmannes (29 %) suostui jatkotutkimukseen antamalla sähköpostiosoitteen. Jatkotutkimuksiin saatiin yhteensä lähes 2000 vastaajaa.

Kyselyssä käytettiin kannustinta. Kaikki vastanneet osallistuivat kolmen 300 euron lahjakortin arvontaan. Arvonnat suoritettiin aina kahden kierroksen keruisiin vastanneiden kesken (kierrokset 1+2, 3+4 sekä 5+6). Tilastokeskus suoritti arvonnin ohjelmallisesti.

Aineiston validointiselvitys Tilastokeskuksen Cati-keskuksessa

Internet- ja postikyselytiedonkeruusta katoon jääneille tehtiin kato- ja validointiselvitys, jossa vastaamattomia haastateltiin puhelimitse Tilastokeskuksen Cati-keskuksesta käsin. Haastattelut tehtiin heti kunkin kierroksen päättymisen jälkeen, tavoitteena 50 haastattelua jokaista kierrosta kohti. Kierroskohtaiset vastauskertymät on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Kierroskohtaiset validoinnin vastauskertymät.

Validointihaastattelujen vastauskertymä					
Kierros ja haastattelujen ajan-kohta	otos	tavoitettiin otoksesta	tavoitettiin otoksesta	vastasi tavoitetuista	vastasi tavoitetuista
		n	%	n	%
Kierros 1: 2.–4.3.2020	250	73	29,2	66	90,4
Kierros 2: 4.–28.5.2020	200	98	49,0	84	85,7
Kierros 3: 1.–3.9.2020	200	91	45,5	86	94,5
Kierros 4: 1.–3.12.2020	150	58	38,7	54	93,1
Kierros 5: 1.–3.5.2021	150	58	38,7	53	91,4
Kierros 6: 2.–4.8.2021	150	61	40,7	53	86,9
YHTEENSÄ	1100	439	39,9	396	90,2

Tutkimus eteni seuraavasti: kullakin kierroksella katoon jääneistä poimittiin otos, joille tehtiin puhelinhaastattelu (puhelinnumeroiden massahaku tehtiin nimi- ja osoitetietojen perusteella). Haastattelussa kysyttiin: muistaako saaneensa materiaalia koskien kyselyä, mikä vaikutti eniten päätökseen olla osallistumatta tutkimukseen ja onko harrastanut ulkoilua luonnossa vapaa-aikana ja milloin viimeksi.

Haastattelujen (n=396) perusteella oli mm. pääteltävissä, että katoon jääneet erosivat hieman päätutkimukseen vastanneista. Kadon osalta noin 89 prosenttia oli harrastanut ulkoilua viimeisten 12 kuukauden aikana, kun pääkeruuseen vastanneista n. 96 prosenttia. On oletettavaa, että kadossa on hieman enemmän niitä, jotka eivät ulkoilua harrasta. Toisaalta tulkintaa hankaloittaa se, että validointihaastattelussa ulkoilusta kysyttiin suoralla 'kyllä-ei' -kysymyksellä, kun taas lomakkeella käytiin läpi kaikki mahdolliset ulkoiluharrastukset. On siis mahdollista, että esimerkiksi kesämökillä ulkona puuhasteleva mökkilläinen, tai kaupunkipuistossa auringosta penkillä nauttiva ei koe harrastavansa ulkoilua, ja jää näin 'ei'-kategoriaan. Tämä huomioiden, katohaastattelujen tulos on aineiston laadun kannalta melko hyvä, ts. kadossa ei ole suurta eroa vastanneisiin ulkoilun osalta. Vastaamattomuuteen esitettiin hyvin erilaisia syitä, joista yleisin oli ajanpuute.

3.1.4. Kato ja ylipeitto LVVI3 aineistossa

Tämän tyyppisessä web-kyselyssä on vaikea saada tietoon ylipeittoa ja kadon syitä. Postin palauttamista kirjeistä nähtiin, jos kirje ei tavoittanut kohdehenkilöä eri syistä. Aineiston vinoumaa korjattiin painokertoimin. Kerättyyn aineistoon liitettiin vastaajaa kuvaavia demografisia yms. rekisteritietoja, joilla voidaan syventää kerättyjä tietoja. Näitä rekisteritietoja käytetään myös katoanalyysissä, jolloin voidaan arvioida miten vastanneet edustavat otosta ja perusjoukkoa.

Laadullinen aineisto oli tutkimuksessa harvinaisen rikas. Ihmiset kirjoittivat runsaasti ulkoilutaan avovastauksissa.

Taulukko 5. LVVI3: Otos, vastanneet ja vastausosuudet eri väestöryhmissä.

	OTOS		TIEDONKERUU		VASTAUS- OSUUS
	henkilöä	%	henkilöä	%	%
Ikäryhmä: 15–24-vuotiaat	3 131	13,1	802	9,3	25,6
Ikäryhmä: 25–34-vuotiaat	3 877	16,2	1 234	14,2	31,8
Ikäryhmä: 35–44-vuotiaat	3 797	15,8	1 229	14,2	32,4
Ikäryhmä: 45–54-vuotiaat	3 678	15,3	1 228	14,2	33,4
Ikäryhmä: 55–64-vuotiaat	3 955	16,5	1 610	18,6	40,7
Ikäryhmä: 65–80-vuotiaat	5 559	23,2	2 570	29,6	46,2
Sukupuoli: mies	12 020	50,1	3 952	45,6	32,9
Sukupuoli: nainen	11 980	49,9	4 721	54,4	39,4
suomi	22 877	95,3	8 250	95,1	36,1
ruotsi	1 120	4,7	423	4,9	37,8
Siviilisääty: tuntematon	412	1,7	55	0,6	13,3
Siviilisääty: naimaton	9 585	39,9	2 949	34,0	30,8
Siviilisääty: naimisissa	10 249	42,7	4 332	50,0	42,3
Siviilisääty: eronnut	3 014	12,6	1 055	12,2	35,0
Siviilisääty: leski	740	3,1	282	3,3	38,1

	OTOS		TIEDONKERUU		VASTAUS- OSUUS
	henkilöä	%	henkilöä	%	%
Koulutus: keskiaste	9 745	55,4	3 183	44,5	32,7
Koulutus: erikoisammatti	237	1,4	71	1,0	30,0
Koulutus: opistotaso / alin korkea	2 138	12,2	1 118	15,6	52,3
Koulutus: alempi korkeakoulututkinto	2 875	16,4	1 357	19,0	47,2
Koulutus: ylempi korkeakoulututkinto	2 327	13,2	1 263	17,7	54,3
Koulutus: tutkijakoulutus	257	1,5	159	2,2	61,9
Kaupunki: sisempi kaupunkialue	8 410	35,5	3 126	36,4	37,2
Kaupunki: ulompi kaupunkialue	6 192	26,1	2 307	26,8	37,3
kaupunki: kehysalue	2 580	10,9	878	10,2	34,0
Maaseutu: maaseudun paikalliskeskus	1 310	5,5	463	5,4	35,3
Maaseutu: kaupungin läheinen maaseutu	1 640	6,9	570	6,6	34,8
Maaseutu: ydinmaaseutu	2 389	10,1	832	9,7	34,8
Maaseutu: harvaan asuttu maaseutu	1 194	5,0	418	4,9	35,0
Maakunta: Uusimaa	7 471	31,1	2 690	31,0	36,0
Maakunta: Varsinais-Suomi	2 185	9,1	780	9,0	35,7
Maakunta: Satakunta	963	4,0	288	3,3	29,9
Maakunta: Kanta-Häme	732	3,1	269	3,1	36,7
Maakunta: Pirkanmaa	2 198	9,2	842	9,7	38,3
Maakunta: Päijät-Häme	848	3,5	279	3,2	32,9
Maakunta: Kymenlaakso	763	3,2	236	2,7	30,9
Maakunta: Etelä-Karjala	604	2,5	246	2,8	40,7
Maakunta: Etelä-Savo	633	2,6	208	2,4	32,9
Maakunta: Pohjois-Savo	1 013	4,2	382	4,4	37,7
Maakunta: Pohjois-Karjala	692	2,9	266	3,1	38,4
Maakunta: Keski-Suomi	1 167	4,9	462	5,3	39,6
Maakunta: Etelä-Pohjanmaa	781	3,3	261	3,0	33,4
Maakunta: Pohjanmaa	783	3,3	253	2,9	32,3
Maakunta: Keski-Pohjanmaa	265	1,1	98	1,1	37,0
Maakunta: Pohjois-Pohjanmaa	1 821	7,6	720	8,3	39,5
Maakunta: Kainuu	322	1,3	119	1,4	37,0
Maakunta: Lappi	755	3,2	274	3,2	36,3
Suuralue: Helsinki-Uusimaa	7 471	31,1	2 690	31,0	36,0
Suuralue: Etelä-Suomi	5 131	21,4	1 810	20,9	35,3
Suuralue: Länsi-Suomi	5 893	24,6	2 106	24,3	35,7
Suuralue: Pohjois- ja Itä-Suomi	5 501	22,9	2 067	23,8	37,6
Kuntaryhmä: kaupunkimaiset kunnat	17 345	72,3	6 354	73,3	36,6
Kuntaryhmä: taajaan asutut kunnat	3 671	15,3	1 270	14,6	34,6
Kuntaryhmä: maaseutumaiset kunnat	2 980	12,4	1 049	12,1	35,2
Mies 15–24-vuotiaat	1 596	6,7	329	3,8	20,6
Nainen 15–24-vuotiaat	1 535	6,4	473	5,5	30,8
Mies 25–34-vuotiaat	1 952	8,1	520	6,0	26,6

	OTOS		TIEDONKERUU		VASTAUS- OSUUS
	henkilöä	%	henkilöä	%	%
Nainen 25–34-vuotiaat	1 925	8,0	714	8,2	37,1
Mies 35–44-vuotiaat	1 905	7,9	531	6,1	27,9
Nainen 35–44-vuotiaat	1 892	7,9	698	8,0	36,9
Mies 45–54-vuotiaat	1 876	7,8	569	6,6	30,3
Nainen 45–54-vuotiaat	1 802	7,5	659	7,6	36,6
Mies 55–64-vuotiaat	2 001	8,3	757	8,7	37,8
Nainen 55–64-vuotiaat	1 954	8,1	853	9,8	43,7
Mies 65–80-vuotiaat	2 687	11,2	1 246	14,4	46,4
Nainen 65–80-vuotiaat	2 872	12,0	1 324	15,3	46,1
Yhteensä	23 997		8 673		36,1

3.1.5. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoon tehtiin loogisia tarkistuksia. Puuttuvia tietoja ei esiinny päämuuttujien kohdalla (weblomake), sillä niihin vastaaminen oli ohjelmallisesti pakotettua. Lomakkeella oli runsaasti ohjelmallisia hyppyjä, joka lyhensi vastausaikaa. Postikyselyvastauksissa on aina jonkin verran osittaiskatoa, mutta aineistoon otettiin mukaan kaikki vastaukset, joissa oli vastattu joihinkin ulkoilusta kertoviin kysymyksiin.

Rekisteritietojen ja kyselyaineiston yhdistämisvaihe toteutettiin kokonaisuudessaan Tilastokeskuksessa tietosuojasystistä. Tunnistetiedot poistettiin Luonnonvarakeskukselle luovutetusta aineistosta. Yksittäistä vastaajaa ei aineistosta pysty suoraan tunnistamaan.

3.2. Ulkoilukerran paikkatieto

Ulkoilukerran paikkatiedon avulla pyritään selvittämään kysynnän kohdistumista erilaisille alueille. Paikkatieto kerättiin kyselyn yhteydessä eHarava-sovelluksella, jonka käyttöä pilotoitiin ennen varsinaisen tutkimuksen käynnistymistä. Vaihtoehtoisesti vastaajilla oli mahdollisuus kertoa lähiulkoilu- tai luontomatkakohteestaan ja sen ominaisuuksista vastaamalla perinteisen lomakkeen kysymyksiin. EHaravassa vastaaja merkitsi viimeisimmän ulkoilukertansa tai ulkoilumatkansa pääasiallisen tai tärkeimmän luontokohteen kartalle, josta tieto tallentui koordinaattipisteiksi ETRS-TM35FIN-koordinaatistoon. Kyselylomakkeella vastanneet kertoivat viimeisimmän ulkoilukertansa tai ulkoilumatkansa kohteen nimen ja alueen sekä ominaisuuksia koskevia tietoja ilman koordinaattitietoja.

Koordinaattitiedon avulla selvitettiin ulkoilunkäyntien sijoittumista eri maanomistajaryhmien (valtio, kunta, yksityinen) maille sekä tuotettiin tietoa alueen virkistyskäyttöön liittyvistä ominaisuuksista. Suomessa ei ole olemassa kattavaa avointa paikkatietoaineistoa, joka suoraan kuvaisi eri omistajaryhmien omistuksessa olevat alueet. Tämän tiedon tuottamiseksi jokaisesta eHaravan kautta ilmoitetusta pisteestä selvitettiin aluksi Maanmittauslaitoksen kiinteistörekisterin avulla minkä rekisteritilan alueella piste sijaitsee. Tämä toteutettiin hyödyntämällä erilaisia paikkatietoanalyysijä ja Maanmittauslaitoksen paikkatiedon rajapintapalveluita. Toisessa vaiheessa pisteet kattavaan rekisteritilojen listaan yhdistettiin Verohallinnon aineistoista oikeudellinen muoto -tieto, joka kertoo omistajaryhmän. Luonnonvarakeskuksen Tilastopalvelut-yksikkö vastasi verohallinnon aineistojen hallinnoinnista ja omistajaryhmätiedon liittämistä

rekisteritilatietoihin. Viimeisenä vaiheena omistajaryhmätieto kytkettiin takaisin vastaajilta saatuihin pistetietoihin.

Verohallinnon aineisto ei kuitenkaan kattanut kaikkia rekisteritiloja, vaan omistajaryhmätietoja täydennettiin hyödyntämällä tietoja valtion omistuksessa olevista maista ja kiinteistönumeron avulla määrittelyistä yhteisistä ja yleisistä alueista, kuten toreista, puistoista ja ulkoilualueista. Lisäksi tehtiin vielä erillinen kysely Maanmittauslaitokseen. Edellä kuvatulla menetelmällä ei kuitenkaan saatu omistajaryhmätietoa tuotettua kaikille pisteille, vaan 88 pistettä jäi ilman omistajaluokkatietoa, mikä tarkoittaa noin neljää prosenttia kaikista eHaravan kautta annetuista pisteistä.

Vastaajien paikantamien kohteiden virkistyskäyttöön ja maankäyttöön liittyviä ominaisuuksia määritettiin useasta eri organisaatiosta koottujen paikkatietoaineistojen avulla: Metsähallituksen paikkatietoaineistot valtion omistamista maista, maankäyttökohteista, retkeilypalveluista sekä kalastusalueista, Jyväskylän yliopiston ylläpitämät LIPAS liikuntapaikka-aineistot, Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämät aineistot luonnonsuojelu- ja erämaa-alueista sekä uimavesidirektiivin mukaisista uimavesistä, Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan aineistot sekä Väyläviraston ylläpitämä Digiroad-aineisto. Alueiden paikkatietoaineistojen kohdalla vastaajan merkitsemän pisteen ominaisuustieto selvitettiin määrittämällä, sijaitseeko piste alueaisen kohteen, kuten suojelualueen, sisällä. Pistemäisten ja viivamaisten aineistojen, kuten retkeilyreitit, määrittämisessä hyödynnettiin puskuria. Vastaajien merkitsemän pisteen ympärille luotiin säteeltään 200 metriä leveä vyöhyke, jonka jälkeen määritettiin, sijaitseeko tutkittava muuttuja puskurin sisällä. Puskurin koon valinta (200 m) perustui eri kokoisten puskureiden (50 m–500 m) vertailun tulokseen.

Tutkimuksen lähivirkistysositteessa kysyttiin vapaaehtoisuuteen pohjautuen halukkuutta merkitä viimekertaisiin pääasiallinen tai tärkein lähivirkistyskohde kartalle. Vastaavasti luontomatkien ositteessa kysyttiin pääasiallinen tai tärkein luontokohde ulkoilumatkan aikana. Vastausrasitteen vähentämiseksi kysymykset joko lähivirkistyksestä tai luontomatkasta jakautuivat satunnaisesti jo otantavaiheessa. Kaiken kaikkiaan karttamerkintöjä saatiin 2083 kappaletta. Kartalle merkittiin 1197 lähivirkistyskohdetta ja 646 ensisijaista luontomatkakohdetta, jotka olivat Suomen aluerajojen sisäpuolella. Lähivirkistyskohteista 3 ja luontomatkakohteista 5 tulkittiin Suomen aluerajojen ulkopuolella sijaitseviksi, eivätkä ne olleet mukana jatkotarkasteluissa. Vastaajista 152 merkitsi myös muita kuin pääasiallisen luontomatkakohteen, lisämerkinnät vaihtelivat 2–13 merkinnän välillä. Yhteensä luontomatkakohteita oli 895 kpl, joista 886 kpl Suomen rajojen sisäpuolella. Tilastointitarkoitusta varten keskitytään luontomatkan pääasialliseen kohteeseen, eli niiden 152 vastaajan osalta, jotka merkitsivät enemmän kuin yhden kohteen, käytetään heidän pääasiallisen luontomatkakohteensa tietoa.

Paikkatiedon avulla saatua tietoa alueen ominaisuuksista luokiteltiin ja ryhmiteltiin kyselylomakkeella kysytyjen tietojen mukaisiksi luokiksi, esimerkiksi kuntien omistamat virkistysalueet ja reitit. Tilastolaskennassa hyödynnettiin paikkatiedon avulla saatua tietoa kohteesta, mikäli sitä oli käytettävissä. Siihen liitettiin myös lomakkeella vastattua tietoa niiden vastaajien osalta, joilta paikkatietoa ei ollut olemassa.

4. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin tulokset

Tulokset luku on kooste ulkoilun kysyntätiedosta, eli siitä miten suomalaiset liikkuvat luonnossa, millaisia ovat suomalaisten lähivirkistyskerrat ja luontomatkat. Virkistyskäytön kysyntätiedon rungon muodostavat ulkoiluun osallistumista ja ulkoilukertoja kuvaavat tiedot (Luku 4.1) sekä ulkoiluharrastuskohtaiset tilastot, jotka kertovat, mitä ulkoilulajeja, kuinka paljon suomalaiset harrastavat, ja miten ulkoilu on muuttunut 20 vuodessa (Luvut 4.2). Tutkimus tarjoaa tietoa suomalaisten lähivirkistyskerroista (Luku 4.3), ulkoilun vuoksi tehdyistä päivämatkoista (Luku 4.3), luontomatkoista (Luku 4.4), kansallispuistokäynneistä (Luku 4.5) ja ulkoiluun käytävissä olevista voimavaroista, kuten ulkoiluvälineistä ja -taidoista (Luku 4.6). Luvussa 4.7 on yhteenvedo ulkoilun muutoksista ja esimerkkejä harrastajamääristä. Raportti sisältää myös tietoa koronapandemian vaikutuksista ulkoiluun (Luvut 4.1, 4.3 ja 5.1) ja tietoa lasten ja nuorten ulkoilusta (Luku 5.2).

Ulkoilutilastot löytyvät nyt kootusti Luonnonvarakeskuksen tietokannasta <https://px.luke.fi/PxWeb/pxweb/fi/Ulkoilu>. Tilastoissa on mahdollisuus tarkastella ulkoilun harrastamista esimerkiksi sosioekonomisten tekijöiden tai alueluokitusten suhteen. Tilastoviittaukset tekstissä kertovat tietokannasta löytyvän tilastotaulukon nimen ja sisällön, esimerkiksi Ulkoilutilastoissa osiossa 2 kuvataan ulkoiluharrastuksiin osallistumista ja harrastuskertoja ja siellä Taulukko 8 kertoo veneilyharrastuksista (Ulkoilu, 02 Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen ja harrastuskerrat, 08 Veneilyharrastukset).

Tulosluvun viittaukset vuoteen 2020, 2010 tai 2000 tarkoittavat koko tiedonkeruujaksoa: vuosi 2020 viittaa ajanjaksolla 2019–2021, vuosi 2010 ajanjaksolla 2009–2010 ja vuosi 2000 ajanjaksolla 1998–2000 kerättyyn tietoon. Kerätty aineisto edustaa suomalaisten ulkoilua kattavasti huomioiden ulkoilua eri vuodenaikoina ja erilaisilla luontoalueilla. Tutkimuksessa mitatut aktiviteetit löytyvät liitteestä 1 ja esimerkkejä havaintomääristä ja lukujen keskivirheistä on liitteessä 2.

Monet ulkoiluun kysyntään vaikuttavat sosiaaliset ja demografiset tekijät ovat muuttuneet 20 vuoden aikana. Väestön ikääntyminen on yksi selkeimmistä muutoksista: yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä oli vuonna 2000 15,0 prosenttia, vuonna 2010 17,5 prosenttia ja vuonna 2019 noin joka viides suomalainen, 22,3 %, oli yli 64-vuotias (Tilastokeskus, väestörakenne). Vuonna 2020 ikäihmisiä oli jo yli 1,2 miljoonaa. Myös yhä useampi suomalainen asuu kaupungeissa: vuonna 2000 kaupungissa asui 66,1 prosenttia väestöstä, vuonna 2010 vastaava luku on 68,8 prosenttia ja vuonna 2020 kaupungeissa asui 72,1 prosenttia väestöstä (Tilastokeskus, väestörakenne). Väestön ikääntyessä yksinasuvien osuus on kasvanut. Vuonna 2020 noin 45 prosenttia asuntokunnista oli yhden hengen talouksia (Tilastokeskus, Asuinolot). Koko asuntoväestön reaalitulot ovat kasvaneet noin 50 prosenttia mediaanituloina mitattuina inflaatio huomioiden vuodesta 1995 vuoteen 2020 (SVT: Tulonjakotilasto 2020). Samaan aikaan myös tuloerot ovat kasvaneet. Kotitalouksien käytössä olevien reaalitulojen keskiarvo on kasvanut 31 prosenttia ja suurituloisimpien peräti 88 prosenttia vuodesta 1995 vuoteen 2020.

4.1. Ulkoiluun osallistuminen

Ulkoiluun osallistuvan väestön osuus on säilynyt korkeana, vuonna 2020 95,8 prosenttia osallistuu ulkoiluun vuoden aikana 15–80-vuotiaasta väestöstä ja vastaava luku ikäryhmälle 15–74-

vuotiaat on 96,2 prosenttia. Jälkimmäinen luvuista vastaa täysin samaa ikäryhmää kuin vuosina 2000 ja 2010 kerätty aineisto (Kuva 3, Taulukko 6).

Naiset osallistuvat ulkoiluun hieman useammin kuin miehet: naisista 96,5 ulkoilee vuoden aikana ja miehistä 95,0 prosenttia. Naisilla on keskimäärin yli 190 ulkoilukertaa vuodessa ja miehillä hieman yli 170 kertaa (Taulukko 6).

Ikäryhmittäin tarkasteltuna vanhimmassa ikäryhmässä osallistuvien osuus on pienempi kuin nuoremmissa ryhmissä (Kuva 3). Kuitenkin 65 vuotta täyttäneiden osallistuminen ulkoiluun on lisääntynyt 20 vuodessa. Myös ikääntyneiden suhteellinen osuutensa väestöstä on kasvanut (Tilastokeskus, Väestörakenne 2019).

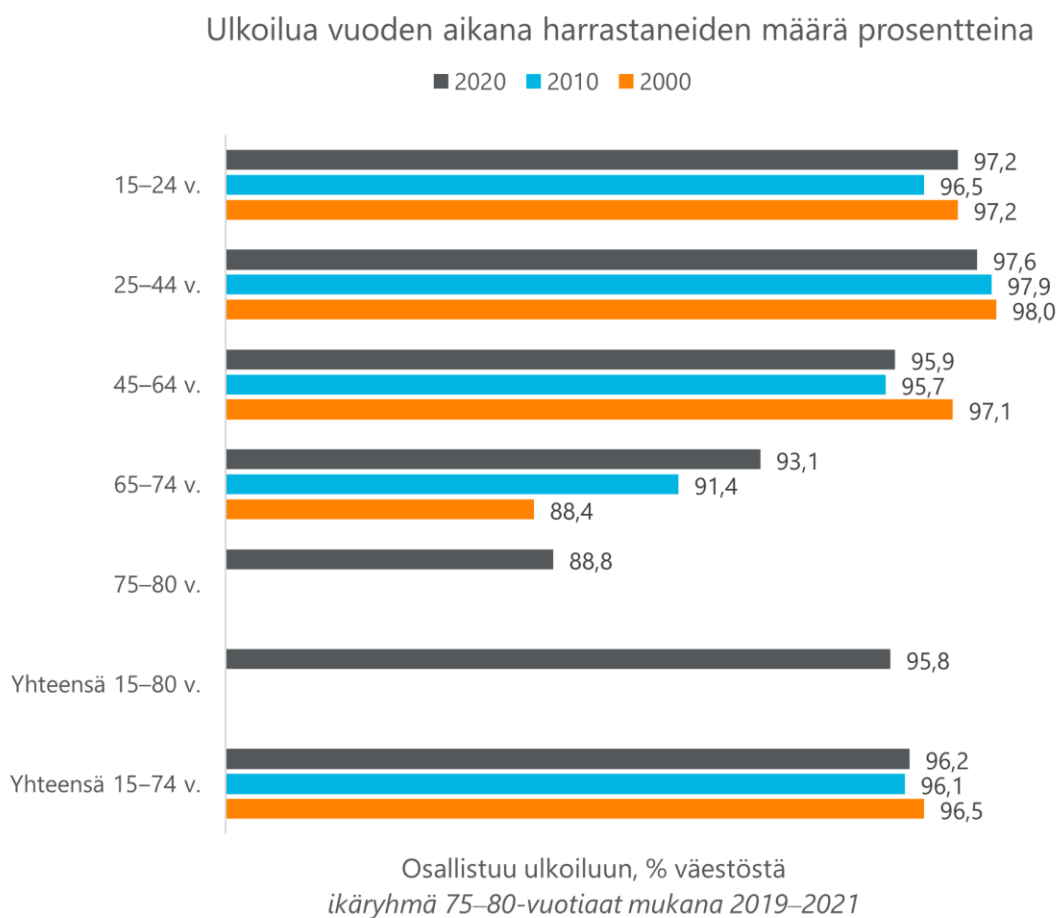
Elämäntilannetta tarkasteltaessa vähiten aktiivinen ryhmä ulkoilussa ovat yksinasuvat yli 45-vuotiaat, heistä 93,0 prosenttia ulkoilee vuoden aikana. Jos elämänvaiheeseen kuului pieniä alle kouluikäisiä lapsia tai 7–17-vuotiaita lapsia ulkoiluun osallistuvien osuus oli korkea, samoin kahdestaan asuvilla alle 45-vuotiailla, lähes 99 prosenttia.

Korkeakoulutuksen saaneiden osalta ulkoiluun osallistutaan aktiivisimmin, 98,4 prosenttia, kun taas perustason koulutuksen saaneita, joita on enemmän vanhemmissa ikäryhmissä, ulkoiluun osallistuvien osuus oli 90,4 prosenttia.

Kaupungeissa ulkoiluun osallistuvien osuus on hieman korkeampi (96,0 %), kuin maaseudulla asuvien keskuudessa (95,0 %). Kun tarkastellaan ulkoilevan väestön ulkoilukertojen määrää maaseutumaisissa kunnissa asuvilla, keskiarvo on lähes 200 (mediaani 183), kun se kaupunkimaisissa kunnissa on noin 178 kertaa vuodessa (mediaani 122). Ulkoilukertoja on siis pienemmissä kunnissa asuvilla keskimäärin enemmän, noin 218 kertaa vuodessa (mediaani 183) kuin suurissa kaupungeissa asuvilla, noin 174 kertaa vuodessa (mediaani 122).

Maantieteelliset erot ulkoiluun osallistumisessa ovat vähäisiä. Korkein ulkoiluun osallistuvien osuus oli Helsinki-Uusimaa alueella (96,4 %) ja Länsi-Suomessa (96,0 %). Melkein yhtä suuri osuus aikuisväestöstä ulkoili Etelä-Suomessa (95,3 %) ja Itä- ja Pohjois-Suomessa (95,2 %). Ulkoilukertojen määrä ei juurikaan vaihdellut eri puolella Suomea asuvien keskuudessa, mediaanikertojen määrä ulkoiluun osallistuvilla oli 146 ulkoilukertaa kaikilla alueilla.

Ulkoilukertojen ja harrastusmäärien tilastolliset jakaumat ovat usein oikealle vinoja ja siten keskiarvot mediaaneja suurempia. Yksittäiset mediaanista poikkeavat suuret arvot korostuvat ja kasvattavat keskiarvoa. Usein oikeamman kuvan keskimääräisestä tuloksesta antaa mediaani.

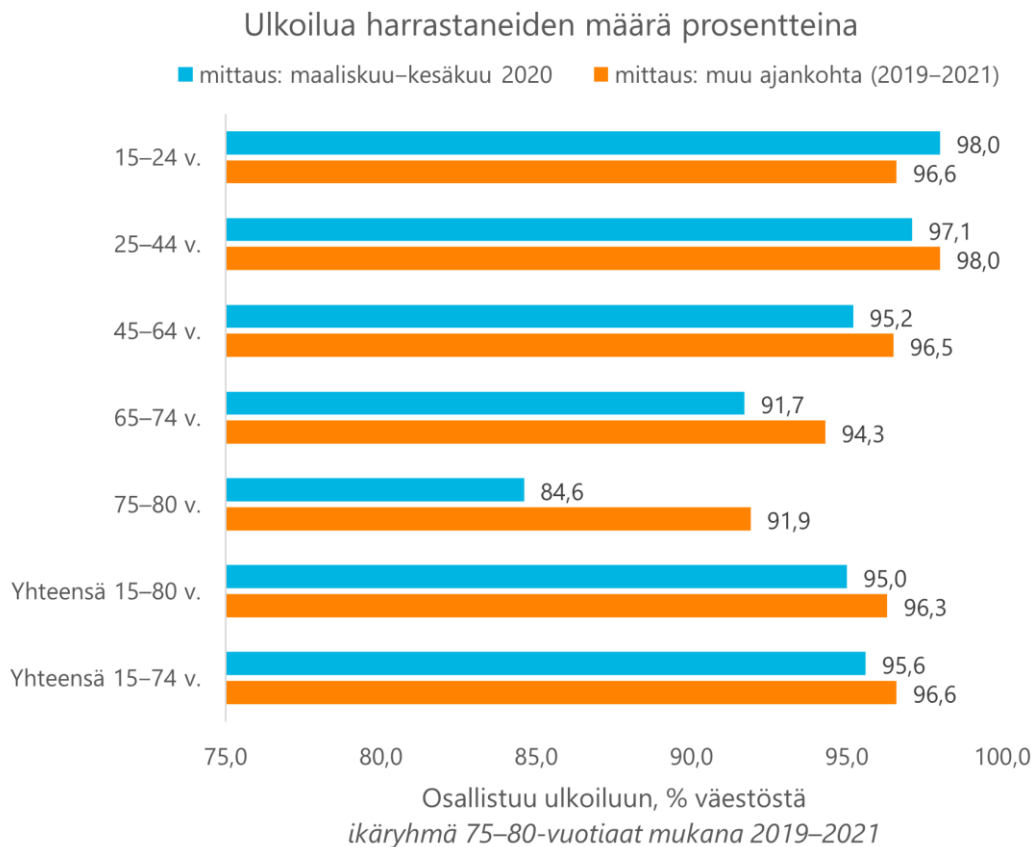

Kuva 3. Ulkoiluun osallistuminen väestössä ikäryhmittäin vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Taulukko 6. Ulkoiluun osallistuminen eri väestöryhmissä ja ulkoilukerrat vuonna 2020.

Ulkoiluun osallistuminen ja ulkoilun useus	Osallistumis- osuus, %	Ulkoilukerrat vuo- dessa	
		Keski- arvo	Mediaani
Yhteensä aikuisväestö 15–74-vuotiaat	96,2	180,6	146,0
Yhteensä aikuisväestö 15–80-vuotiaat	95,8	182,0	146,0
Sukupuoli: Nainen	96,5	191,4	183,0
Sukupuoli: Mies	95,0	172,0	122,0
Ikäryhmä: 15–24-vuotiaat	97,2	156,1	104,0
Ikäryhmä: 25–44-vuotiaat	97,6	164,9	122,0
Ikäryhmä: 45–64-vuotiaat	95,9	185,0	146,0
Ikäryhmä: 65–74-vuotiaat	93,1	224,2	183,0
Ikäryhmä: 75–80-vuotiaat	88,8	206,5	183,0
Elinvaihe: Yksinasuva < 45 v.	97,5	138,8	91,0

Ulkoiluun osallistuminen ja ulkoilun useus	Osallistumis- osuus, %	Ulkoilukerrat vuo- dessa	
		Keski- arvo	Mediaani
Elinvaihe: Yksinasuva ≥ 45 v.	92,3	195,0	183,0
Elinvaihe: Kaksinasuva < 45 v.	98,3	165,8	122,0
Elinvaihe: Kaksinasuva ≥ 45 v.	94,9	203,8	183,0
Elinvaihe: Lapsiperhe, lapsi 0–6 v.	96,9	170,5	122,0
Elinvaihe: Lapsiperhe, lapsi 7–16 v.	97,7	184,5	146,0
Elinvaihe: Perhe, aikuisia lapsia	93,8	170,9	122,0
Koulutus: Perusaste	90,4	185,8	146,0
Koulutus: Keskiaste	94,9	182,6	146,0
Koulutus: Korkea-aste	98,4	180,4	146,0
Sosioekonominen asema: Maatalousyrittäjä	94,6	153,0	122,0
Sosioekonominen asema: Muu yrittäjä	98,2	158,5	104,0
Sosioekonominen asema: Ylempi toimihenkilö	98,9	182,8	146,0
Sosioekonominen asema: Alempi toimihenkilö	97,4	171,7	122,0
Sosioekonominen asema: Työntekijä	96,6	169,1	122,0
Sosioekonominen asema: Eläkeläinen	91,5	218,6	183,0
Sosioekonominen asema: Työtön, lomautettu	94,1	190,3	183,0
Sosioekonominen asema: Opiskelija	96,8	159,9	122,0
Sosioekonominen asema: Kotitaloutta hoitava tai muu	95,7	200,6	183,0
Asuinkunnan koko: < 4 000 asukasta	94,7	217,7	183,0
Asuinkunnan koko: 4 000–9 999 asukasta	95,4	188,1	146,0
Asuinkunnan koko: 10 000–24 999 asukasta	94,6	189,8	146,0
Asuinkunnan koko: 25 000–99 999 asukasta	95,8	182,2	146,0
Asuinkunnan koko: ≥ 100 000 asukasta	96,4	174,2	122,0
Asuinkunnan kuntamuoto: Kaupunkimainen kunta	96,0	177,5	122,0
Asuinkunnan kuntamuoto: Taajaan asuttu kunta	95,6	190,8	146,0
Asuinkunnan kuntamuoto: Maaseutumainen kunta	95,0	199,9	183,0
Asuinkunnan suuralue: Helsinki-Uusimaa	96,4	179,3	146,0
Asuinkunnan suuralue: Etelä-Suomi	95,3	180,2	146,0
Asuinkunnan suuralue: Länsi-Suomi	96,0	180,3	146,0
Asuinkunnan suuralue: Pohjois- ja Itä-Suomi	95,2	189,1	146,0

Kuva 4. Ulkoiluun osallistuva väestö ikäryhmittäin, ulkoilua harrastaneiden osuus maaliskuu–kesäkuussa vuonna 2020 tehdyssä mittauksessa verrattuna tiedonkeruun muihin ajanjaksoihin.

Ulkoiluun osallistuvan väestön osuus oli hieman alhaisempi keväällä ja alkukesästä 2020 mitatussa aineistossa (96,3 %) verrattuna muihin tiedonkeruun ajanjaksoihin (95,0 %) (Kuva 4). Eri-tyisesti ikäryhmän 75–80-vuotiaat osalta ulkoiluun osallistuvien osuus oli keväällä ja kesällä 7,3 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin saman ikäryhmän otoshenkilöillä muina mittausajankohtina. Tähän on oletettavasti syynä koronapandemian rajoitustoimet ja terveysohjeistus, jolloin ikäihmiset jäivät kotiin. Nuorten ikäryhmässä ulkoiluun osallistuminen sen sijaan hieman kasvoi.

Ulkoiluun osallistuvan väestön osalta lähivirkistyskerrat lisääntyivät pandemiakeväänä 2020 verrattuna tutkimuksen muihin ajankohtiin kaikissa ikäryhmissä, Luku 4.3, Kuva 36.

4.2. Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen

Suomalaisilla on keskimäärin 12 erilaista ulkoiluharrastusta. Kävely, uinti, pyöräily, marjastus, mökkeily ja luonnossa oleskelu tai maisemien ihailu ovat suosituimpia tapoja viettää aikaa luonnossa, ja niitä harrastaa yli puolet 15–80-vuotiaista. Vuonna 2020 tutkimuksen ikäryhmä on 15–80-vuotiaat ja vuonna 2010 ja 2000 15–74-vuotiaat.

Tutkimuksessa mitattavat aktiviteetit on ryhmitelty arkiulkoiluun, metsien virkistyskäyttöön, vesien virkistyskäyttöön, talviaktiiviteetteihin, luontoon tai luonnonhoitoon liittyviin harrastuksiin, mökkeilyyn tai telttailuun, liikunnallisiin- ja taitoa vaativiin ulkoiluharrastuksiin, retkiin ja tapahtumiin luonnossa sekä motorisoituun virkistyskäyttöön.

Tarkemmat tiedot ulkoiluharrastuksiin osallistumisesta ja harrastuskerroista sosioekonomisissa taustaryhmissä ja alueluokittain tarkasteltuna löytyvät tilasto-osioista Ulkoilu (02 Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen ja harrastuskerrat).

4.2.1. Arkiulkoilu

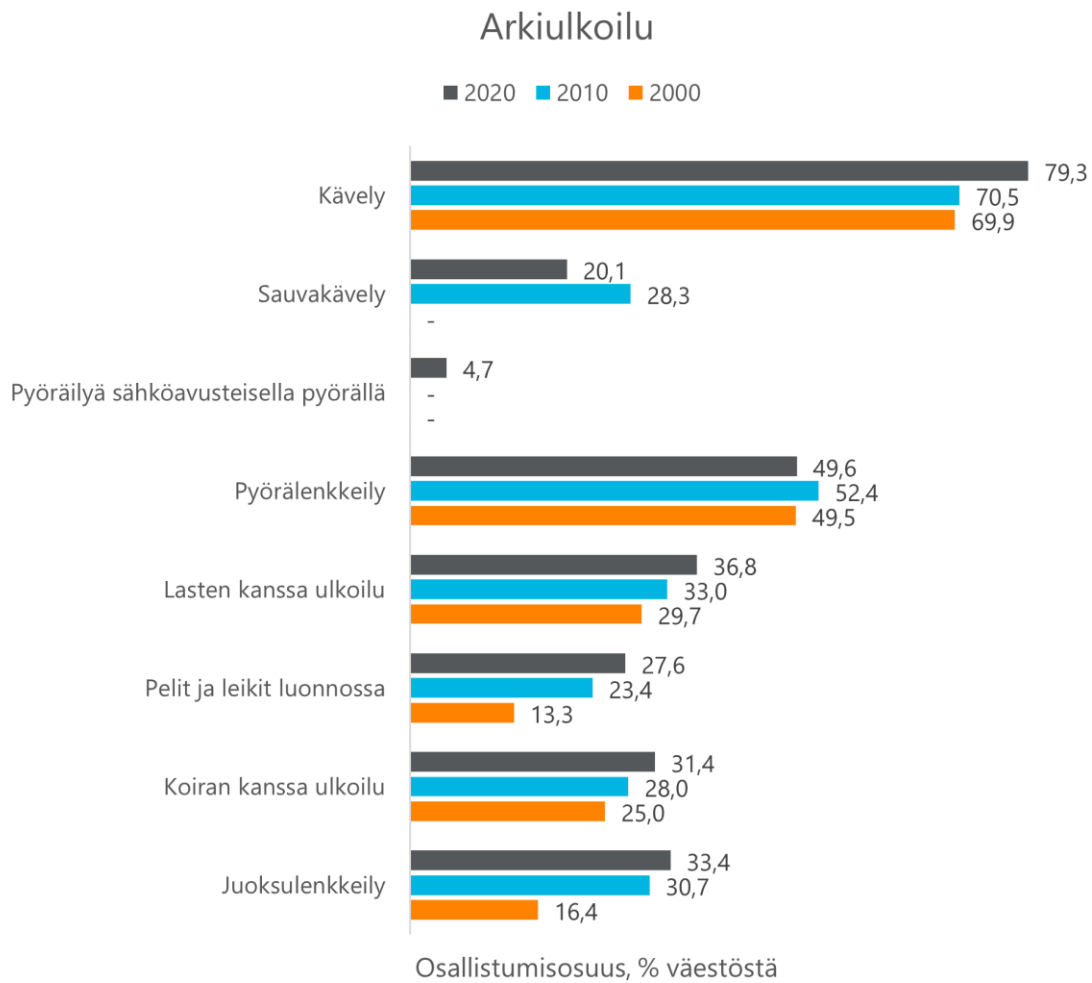
Suosituin ulkoiluharrastus luonnossa on kävely. Sitä harrastaa 79,3 prosenttia suomalaisista ja se on tyypillinen arjen ja lähivirkistystyksen aktiviteetti (Kuva 5). Kävelyn suosio kasvanut: vuonna 2010 kävelyä harrasti 70,5 prosenttia ja vuonna 2000 69,9 prosenttia suomalaisista. Sauvakävelyn suosio on hieman vähentynyt, ja nyt noin viidennes, 20,1 %, suomalaisista oli sauvakävelyt vuoden aikana, vastaava luku oli vuonna 2010 28,3 prosenttia. Vuonna 2000 ei mitattu sauvakävelyä.

Vuonna 2020 mitattiin erikseen pyöräilyä sähköavusteisella pyörällä. Sitä oli harrastanut 4,7 prosenttia ja tavallista pyörälenkkeilyä 49,6 prosenttia suomalaisista. Pyörälenkkeilyä harrasti vuonna 2010 52,4 prosenttia ja vuonna 2000 49,5 prosenttia suomalaisista. Ainakin jotain pyöräilyharrastusta harrasti joka toinen (yli 51 %) suomalainen.

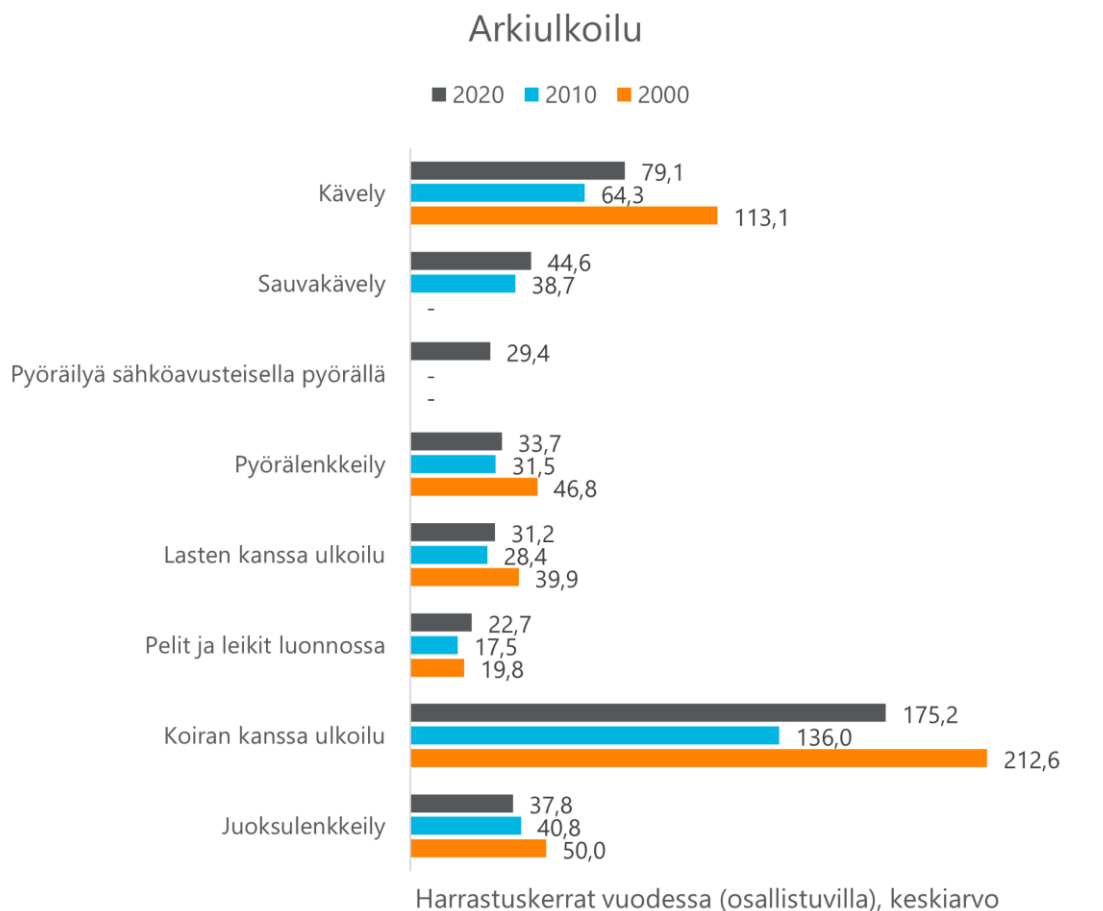
Yhä useampi oli vuoden aikana ulkoillut lasten kanssa, vuonna 2020 luku oli 36,8 prosenttia, kun se oli 33,0 prosenttia vuonna 2010 ja 29,7 prosenttia vuonna 2000. Erilaisia pelejä tai leikkejä luonnossa harrasti 27,6 prosenttia vuonna 2020, mikä on suurempi osuus kuin vuonna 2010 tai 2000 (23,4 % ja 13,3 %). Myös ulkoilu koiran kanssa (myös koiran kouluttaminen luonnossa) on hieman lisääntynyt 20 vuodessa, sillä 31,4 prosenttia ulkoili koiran kanssa vuonna 2020, 28,0 prosenttia vuonna 2010 ja 25,0 prosenttia vuonna 2000.

Uusimmassa mittauksessa juoksulenkkeilyyn osallistui kolmannes suomalaisista, 33,4 prosenttia, kun vuonna 2010 luku oli 30,7 prosenttia ja vuonna 2000 16,4 prosenttia.

Eniten harrastuskertoja on koiran kanssa ulkoilevilla keskimäärin 175,2 kertaa vuonna 2020, toiseksi eniten suomalaisille kertyy kävelykertoja, 79,1 kertaa ja vastaavasti 44,6 sauvakävelykertaa vuodessa (Kuva 6). Pyöräilyä sähköavusteisella pyörällä harrastetaan keskimäärin 29,4, tavanomaista pyörälenkkeilyä 33,7 ja juoksulenkkeilyä 37,8 kertaa vuodessa. Lasten kanssa ulkoillaan 31,2 kertaa ja ulkona pelaillaan ja leikitään keskimäärin 22,7 kertaa vuodessa. Vuonna 2000 koiran kanssa ulkoiltiin keskimäärin 212,6 kertaa, kävelyä harrastettiin 113,1 kertaa ja tavanomaista pyörälenkkeilyä 50 kertaa. Vuonna 2010 ja 2000 ei mitattu polkujuoksua tai sähköpyörällä pyöräilyä. Vuonna 2000 ei mitattu sauvakävelykertoja.

Kuva 5. Kävelyyn (kuntokävely, kävelylenkkeily), sauvakävelyyn, pyöräilyyn, ulkoiluun lasten kanssa, peleihin ja leikkeihin luonnossa (esim. Pokémon Go, majanrakennus), koiran kanssa ulkoiluun tai koiran kouluttamiseen sekä juoksulenkkeilyyn osallistuminen vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Kuva 6. Kävelyn (kuntokävely, kävelylenkkeily), sauvakävely, pyöräily sähköavusteisella pyörällä, pyörälenkkeily, lasten kanssa ulkoilu, pelit ja leikit luonnossa (esim. Pokémon Go, majanrakennus), koiran kanssa ulkoilu tai koiran kouluttaminen ja juoksulenkkeily, harrastuskerrat ulkoiluharrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

4.2.2. Metsiin liittyvä virkistyskäyttö

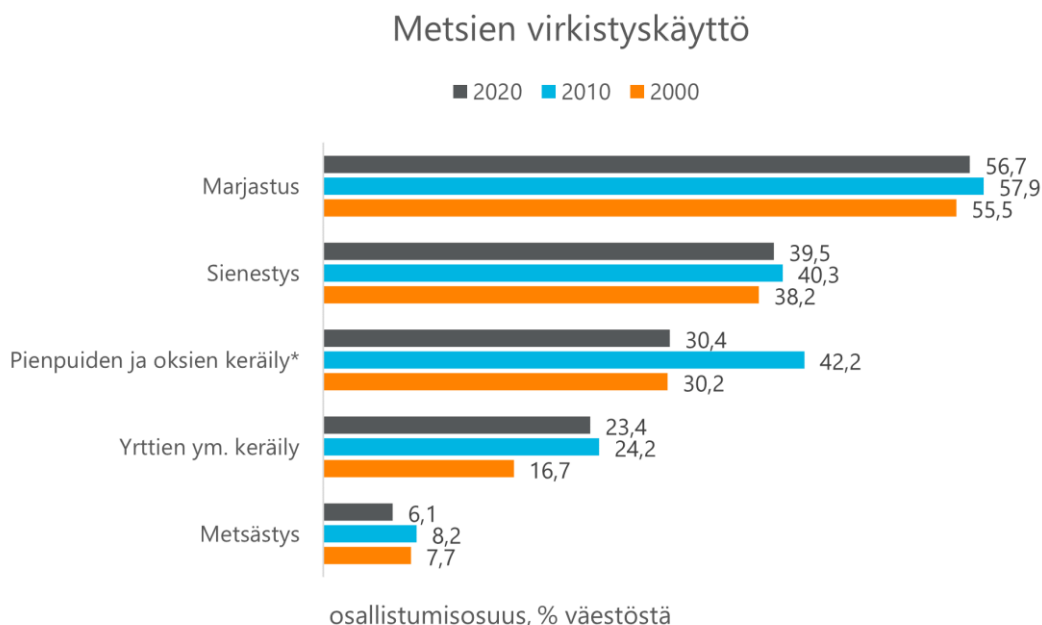
Perinteisten metsiin liittyvien aktiviteettien suosio on säilyttänyt asemansa 20 vuoden aikana. Suomalaisista 56,7 prosenttia ilmoittaa marjastavansa vuoden aikana (Kuva 7). Vuonna 2010 marjastukseen osallistui 57,9 ja vuonna 2000 55,5 prosenttia suomalaisista. Sienestykseen osallistui 39,5 prosenttia ja vastaava luku oli vuonna 2010 40,3 ja vuonna 2000 38,2 prosenttia.

Polttopuun hankintaa, risujen, oksien ja polttopuiden keräilyä (kotitarvepuun hankintaa) teki 30,4 prosenttia suomalaisista ja se on lähes paljon kuin vuonna 2000, jolloin 30,2 prosenttia ilmoitti harrastaneensa pienpuiden ja oksien keräilyä.

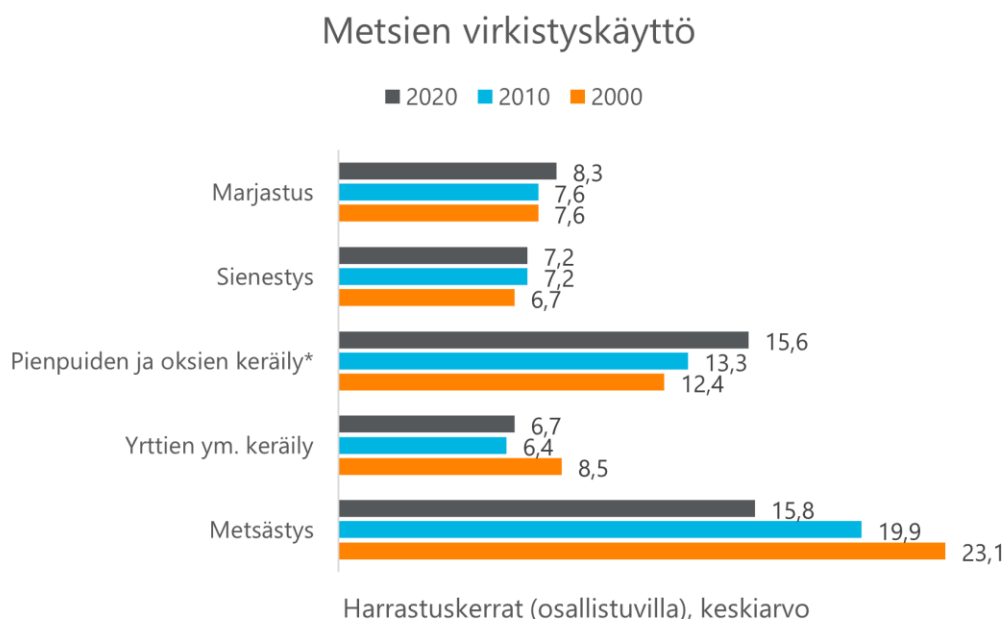
Yrttien, kukkien ja muiden luonnontuotteiden keräilyyn osallistuvien osuus oli 23,4 prosenttia vuonna 2020 24,2 prosenttia vuonna 2010 ja 16,7 prosenttia vuonna 2000. LVVI-tutkimuksessa metsästyksen tai metsästystapahtumaan osallistuvien osuus oli 6,1 prosenttia vuonna 2020, ja se on hieman alhaisempi kuin vuonna 2010 (8,2 %) ja vuonna 2000 (7,7 %).

Keskimäärin marjastamassa käydään 8,3 kertaa vuoden aikana, vastaavasti vuosina 2010 ja 2000 luku oli 7,6 kertaa (Kuva 8). Sienestyskertojen määrä on säilynyt samana, keskimäärin 7,2 kertaa, vuosina 2020 ja 2010, vuonna 2000 vastaava luku oli 6,7 kertaa vuodessa. Pienpuiden

ja oksien keräilyyn osallistuvilla kertojen määrä oli keskimäärin 15,6 vuonna 2020, 13,3 kertaa vuonna 2010 ja 12,4 kertaa vuonna 2000. Yrttien, kukkien ja muiden luonnontuotteiden keräilykertoja oli vuonna 2000 keskimäärin 6,7, vuonna 2010 6,4 kertaa ja vuonna 2000 vastaava luku oli 8,5 kertaa. Metsästyskertojen määrä oli vuonna 2020 keskimäärin 15,8, kun se vuonna 2010 oli 19,9 ja vuonna 2000 keskimäärin 23,1.

Kuva 7. Metsien virkistyskäyttö: Luonnonmarjojen keräilyyn, sienestykseen, *polttopuun hankintaan, risujen, oksien ja puiden keräilyyn (kotitarpeisiin), yrttien, kukkien, luonnontuotteiden ym. keräilyyn ja metsästyksen osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

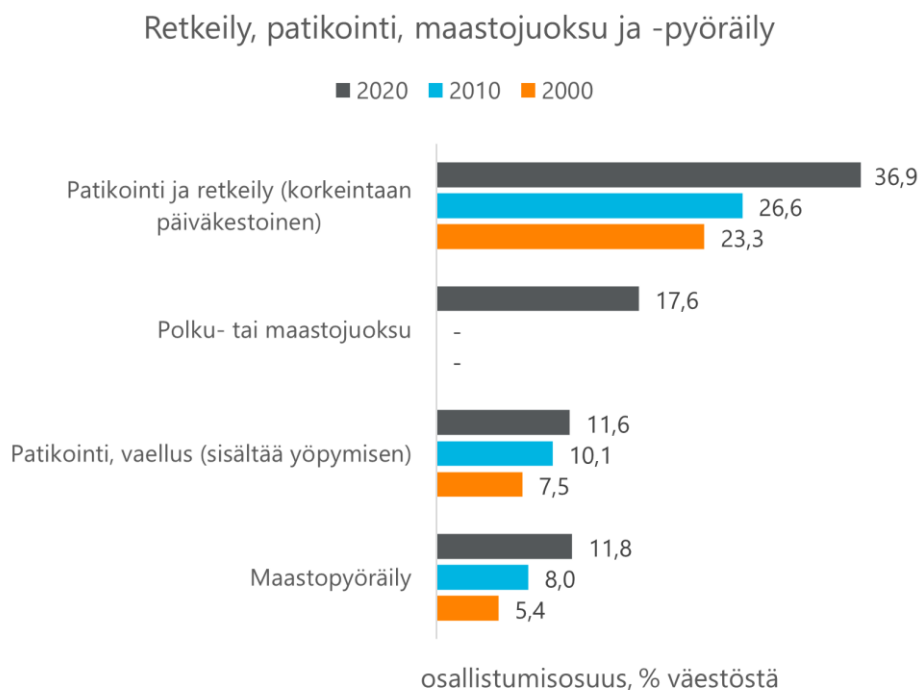

Kuva 8. Metsien virkistyskäyttö: Luonnonmarjojen keräilyyn, sienestysten, pienpuiden ja oksien keräilyyn, yrttien, kukkien, luonnontuotteiden ym. keräilyyn ja metsästyksen harrastuskerrat ulkoiluharrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Retkeilyn suosio on kasvanut 20 vuoden aikana, kasvu näkyy erityisesti korkeintaan päiväkestoisten retkien ja patikoinnin suosion kasvuna. Uusimman mittauksen mukaan vuonna 2020 yli kolmannes, 36,9 prosenttia, suomalaisista retkeili vuoden aikana (Kuva 9). Retkeilyyn osallistuvien osuus oli 26,6 prosenttia vuonna 2010 ja 23,3 prosenttia vuonna 2000. Retkeilyharrastuksen suosion kasvua näkyy myös yöpymisen sisältävän patikoinnin tai vaelluksen osalta, sillä vuonna 2020 vaelluksen tai yöpymisen sisältävän patikoinnin oli tehnyt 11,6 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 10,1 prosenttia ja vuonna 2000 7,5 prosenttia suomalaisista.

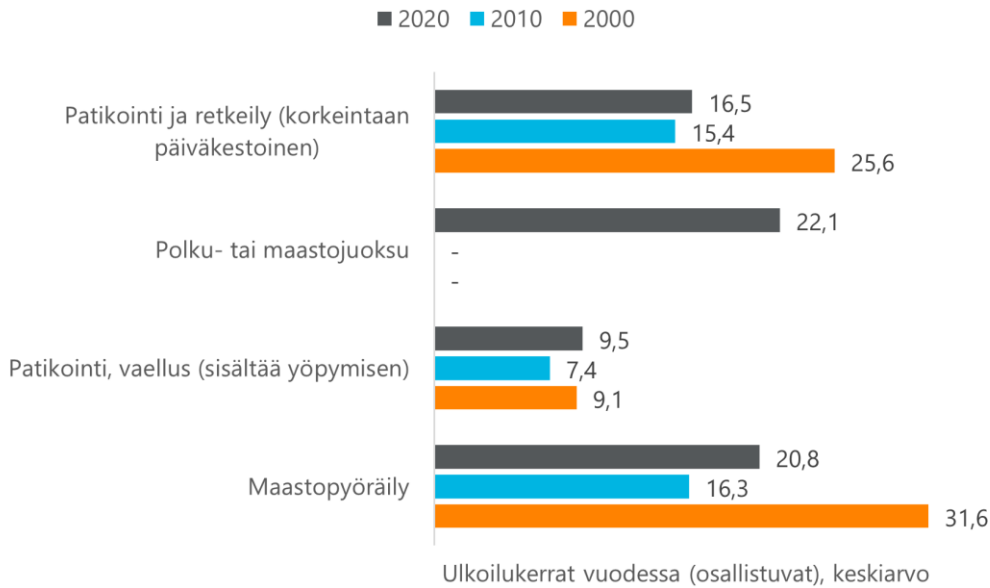
Maastopyöräilyyn osallistuvien osuus yli kaksinkertaistunut 20 vuodessa, sillä vuonna 2020 11,8 prosenttia harrasti maastopyöräilyä, vuonna 2010 8,0 ja vuonna 2000 5,4 prosenttia suomalaisista. Polku- tai maastajuoksua vuoden aikana harrastaa 17,6 prosenttia suomalaisista.

Patikointi- ja retkeilykertoja suomalaisilla oli vuonna 2020 keskimäärin 16,5 kertaa, vuonna 2010 15,4 kertaa ja vuonna 2000 kertojen määrä oli 25,6 (Kuva 10). Patikointi- ja vaelluspäiviä oli keskimäärin 9,5 vuonna 2020 ja se oli samalla tasolla kuin 20 vuotta sitten 9,1 päivää, vuonna 2010 vaelluspäiviä oli keskimäärin 7,4. Polku- tai maastajuoksukertoja oli keskimäärin 22,1. Vuosina 2010 ja 2000 ei mitattu polku- tai maastajuoksua. Maastopyöräilyn harrastajilla kertoja oli keskimäärin 20,8 vuonna 2020, kun kertojen määrä oli vuonna 2010 16,3 ja vuonna 2000 keskimäärin 31,6.

Kuva 9. Patikointiin ja retkeilyyn (päiväkestoinen), juoksulenkkeilyyn, polku- tai maastajuoksuun, yöpymisen sisältävään patikointiin tai vaellukseen sekä maastopyöräilyyn osallistuminen vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Retkeily, patikointi, maastajuoksu ja -pyöräily

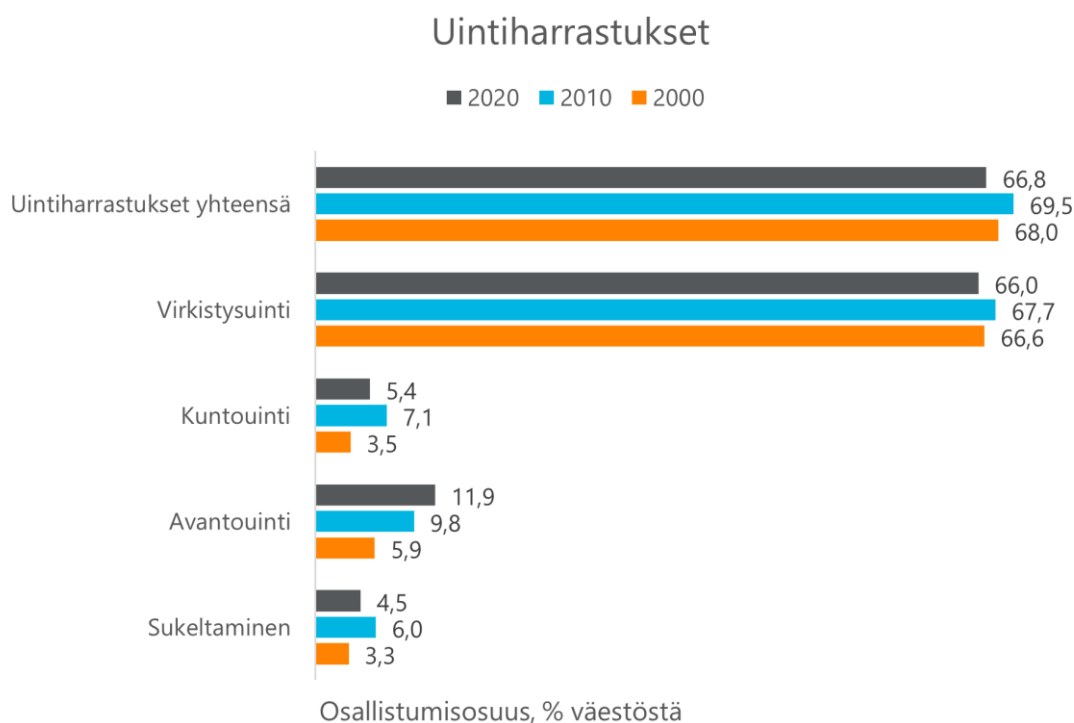

Kuva 10. Korkeintaan päiväkestoinen patikointi tai retkeily, polku- tai maastajuoksu (v.2020), yöpymisen sisältävä patikointi tai erävaellus, maastopyöräily harrastuskerrat tai -päivät vuodessa harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

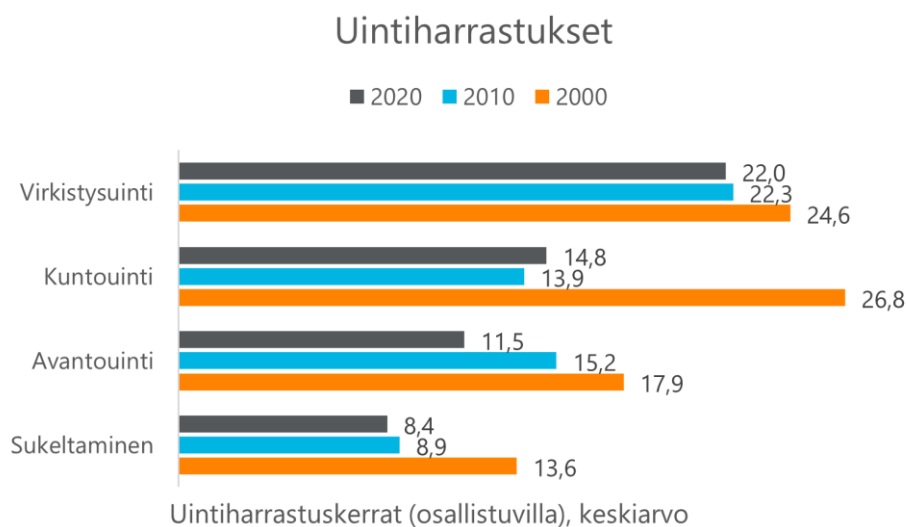
4.2.3. Vesiin liittyvä virkistyskäyttö

Uinti on edelleen suosituin vesiympäristöjen virkistyskäyttömuoto, sitä harrastaa 66,8 prosenttia aikuisväestöstä (Vuonna 2010 69,5 % ja vuonna 2000 68,0 %) (Kuva 11). Uusimmassa mittauksessa virkistysuintia oli harrastanut 66,0 prosenttia, vuonna 2010 67,7 prosenttia ja vuonna 2000 66,6 prosenttia suomalaisista. Pitkän matkan kuntouintia (tai avovesiuintia) ilmoitti harrastaneensa 5,4 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 luku oli 7,1 ja vuonna 2000 3,5 prosenttia. Avantouinnin suosiossa näkyy kasvua: vuonna 2020 11,8 prosenttia oli harrastanut avantouintia, ja vastaavasti vuonna 2010 luku oli 9,8 prosenttia ja vuonna 2000 5,9 prosenttia. Koska uinti luonnonvesissä on ollut paljon esillä mediassa, on mahdollista, että vuoden 2020 luvuissa näkyy talviuintia tai uintia ympärivuotisesti laajemmin kuin vuosien 2010 ja 2000 mittauksissa. Sukeltamista harrasti 4,5 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, 6,0 prosenttia vuonna 2010 ja 3,3 prosenttia vuonna 2000.

Virkistysuintikertojen määrä oli keskimäärin 22 kertaa ja se oli samalla tasolla kuin vuonna 2010 (Kuva 12). Kuntouinnin kertojen määrä oli keskimäärin 14,8, avantouinnin 11,5 ja sukeltamisen tai snorklaamisen 8,4 kertaa vuodessa. Uintikertojen määrissä on nähtävissä hieman laskua 20 vuoden aikajaksolla.

Kuva 11. Pitkän matkan kuntouintiin (avovesiuinti), virkistysuintiin, avantouintiin, sukeltamiseen, laitesukeltamiseen tai snorklaukseen osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

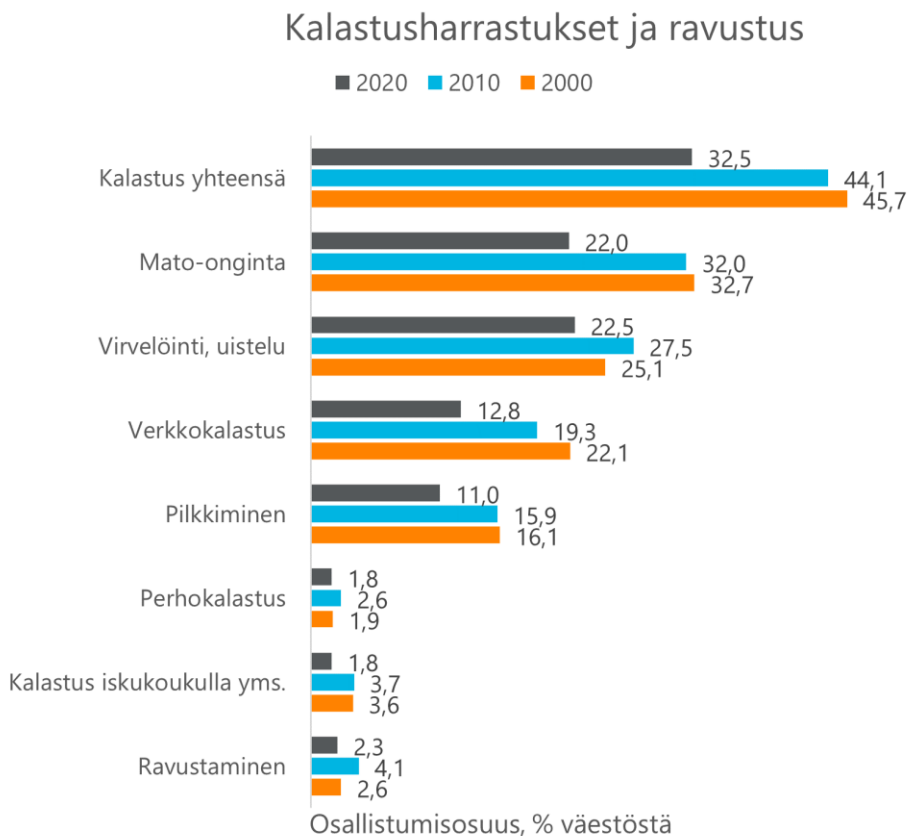

Kuva 12. Uintiharrastukset: Pitkän matkan kuntouinti (avovesiuinti), virkistysuinti, avantouinti, sukeltaminen, laitesukeltaminen tai snorklaus, harrastuskerrat vuodessa harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

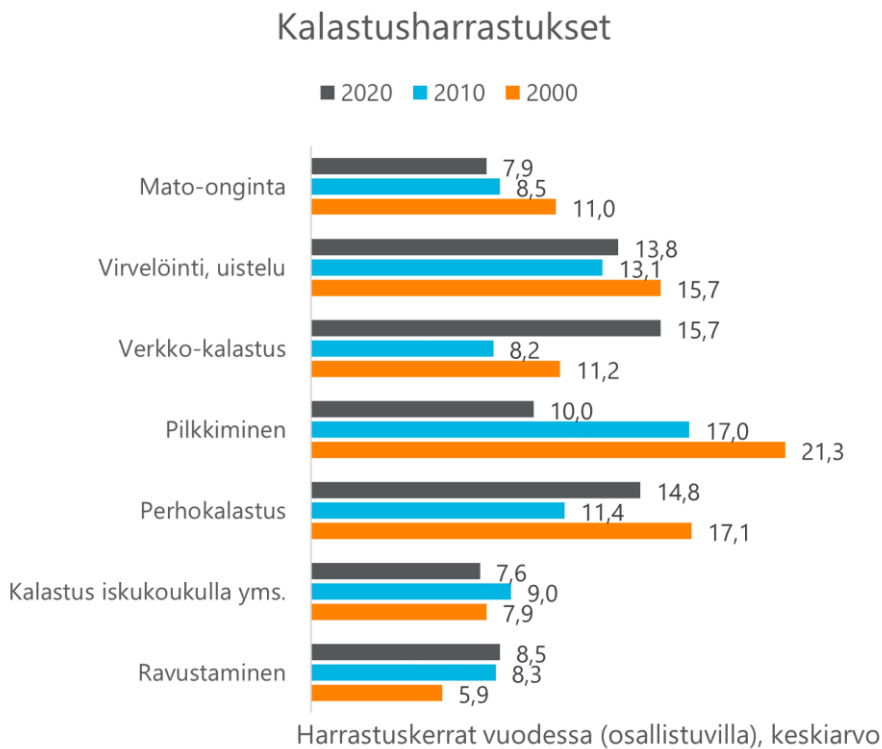
Kalastukseen tai ravustukseen osallistuvien osuus on uusimmassa LVVI-tutkimuksessa alhaisempi kuin aikaisemmin: vuonna 2020 kolmannes suomalaisista, 32,5 prosenttia, oli kalastanut vuoden aikana, kun luku vuonna 2010 oli 44,1 prosenttia ja vuonna 2000 45,7 prosenttia. Mato-ongintaan (22,0 %), virvelöintiin tai uisteluun (22,5 %), verkkokalastukseen (12,8 %), pilkkimiseen (11,0 %) tai kalastukseen iskukoukuilla, pitkäsiimalla, harppuunalla, tuulastamalla tms. (1,8 %)

osallistuu yhä harvempi kuin aikaisemmin (Kuva 13). Mittauksessa eniten on vähentynyt kalastus verkoilla, nuotalla, katiskalla, rysällä tai muilla lankapyydyksillä, vuonna 2020 verkkokalastusta tms. harrasti 12,8 prosenttia, kun vastaava luku oli vuonna 2000 22,3 prosenttia. Perhokalastukseen (1,8 % vuonna 2020 ja 1,9 % vuonna 2000) tai ravustukseen (2,3 % vuonna 2020 ja 2,6 % vuonna 2000) osallistuvien osuus on lähes samalla tasolla kuin 20 vuotta sitten.

Mato-ongintakertoja suomalaisilla oli keskimäärin 7,9 kertaa vuodessa (vuonna 2010 8,5 ja vuonna 2000 11,0 kertaa), virvelöinti- tai uistelukertoja keskimäärin 13,8 (vuonna 2010 13,1 ja vuonna 2000 15,7 kertaa) (Kuva 14). Kalastuskertoja verkoilla, nuotalla, katiskalla, rysällä tai muilla lankapyydyksillä oli vuonna 2020 hieman enemmän, 14,8 kertaa, kuin vuonna 2010 8,2 ja 2000 11,2 kertaa. Kalastuskerroista eniten 20 vuoden aikana ovat vähentyneet pilkkikalastuskerrat: vuonna 2020 pilkkikertoja oli keskimäärin 10,0, vuonna 2010 niitä oli keskimäärin 17,0 ja vuonna 2000 21,3 kertaa. Perhokalastuskertoja harrastukseen osallistuvilla oli keskimäärin 14,8 vuonna 2020, 11,4 vuonna 2010 ja 17,1 vuonna 2000. Kalastusta iskukoukuilla, pitkäsiimalla, harppuunalla, tuulastamalla tai muuta kalastusta harrastettiin keskimäärin 7,6 kertaa vuodessa ja ravustusta 8,5 kertaa vuodessa. Vastaavat luvut olivat vuonna 2010 keskimäärin 9,0 ja 8,3 ja vuonna 2000 7,9 ja 5,9.

Kuva 13. Kalastusharrastukset: Mato-ongintaan, virvelöintiin tai uisteluun, verkkokalastukseen, pilkkimiseen, perhokalastukseen tai ravustukseen osallistuminen sekä kalastaminen iskukoukulla, pitkäsiimalla, harppuunalla, tuulastamalla, lippoamalla tai muulla tavoin vuosina 2020, 2010 ja 2000.

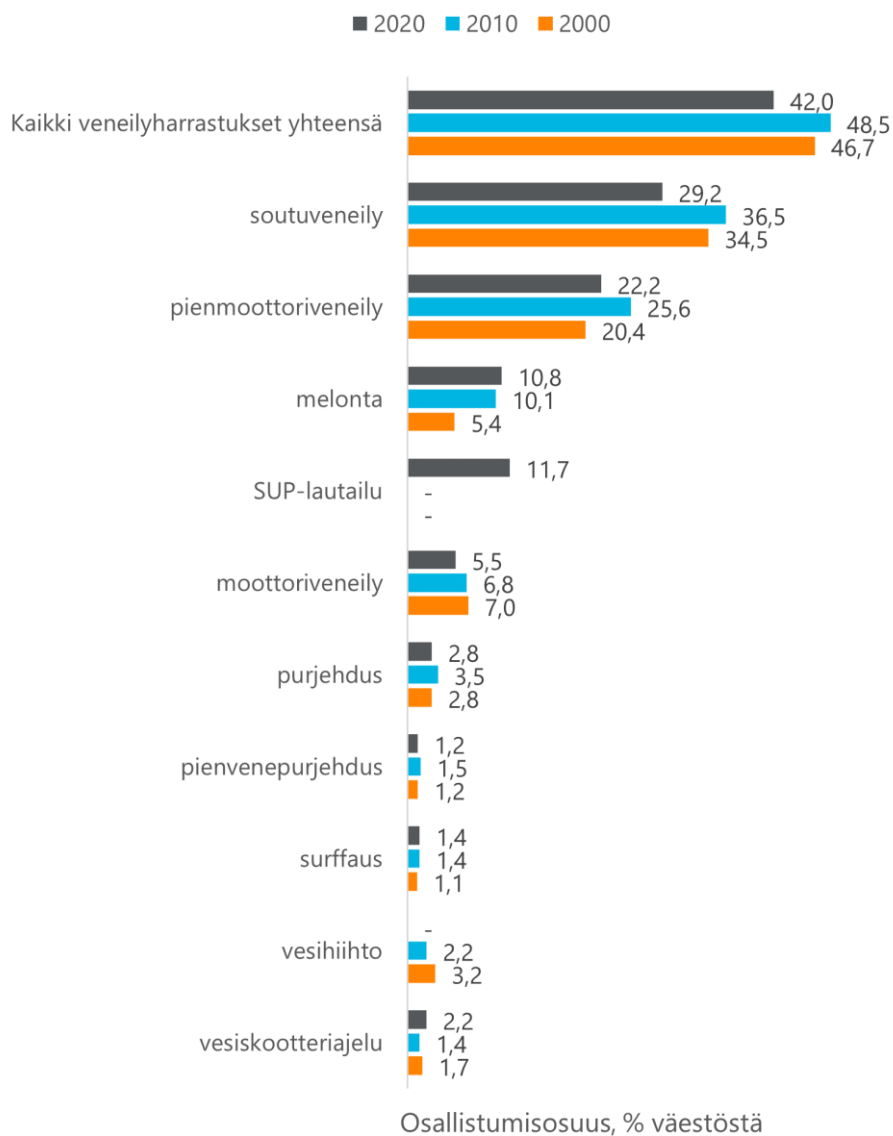
Kuva 14. Kalastusharrastukset: Mato-onginnan, virvelöinnin tai uistelun, verkkokalastuksen, pilkkimisen, perhokalastuksen tai ravustuksen, sekä kalastamisen iskukoukulla, pitkäsiimalla, harppuunalla, tuulastamalla, lippoamalla tai muulla tavoin harrastuskerrat vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Veneilyä tai melontaa harrasti 42,0 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, luku oli 48,5 prosenttia vuonna 2010 ja 46,7 prosenttia vuonna 2000 (Kuva 15). Mittauksessa soutuveneilyyn ja pienmoottoriveneilyyn osallistuvien osuus on hieman alhaisempi kuin aikaisemmin: vuonna 2020 soutuveneilyä harrasti 29,2 prosenttia ja pienmoottoriveneilyä 22,2 prosenttia suomalaisista. Soutuveneilijöitä oli vuonna 2010 36,5 prosenttia ja 2000 34,5 prosenttia eli reilu kolmannes aikuisväestöstä. Pienmoottoriveneilyä harrasti vuonna 2010 25,5 prosenttia suomalaisista, mutta vuonna 2000 luku oli 20,4 prosenttia.

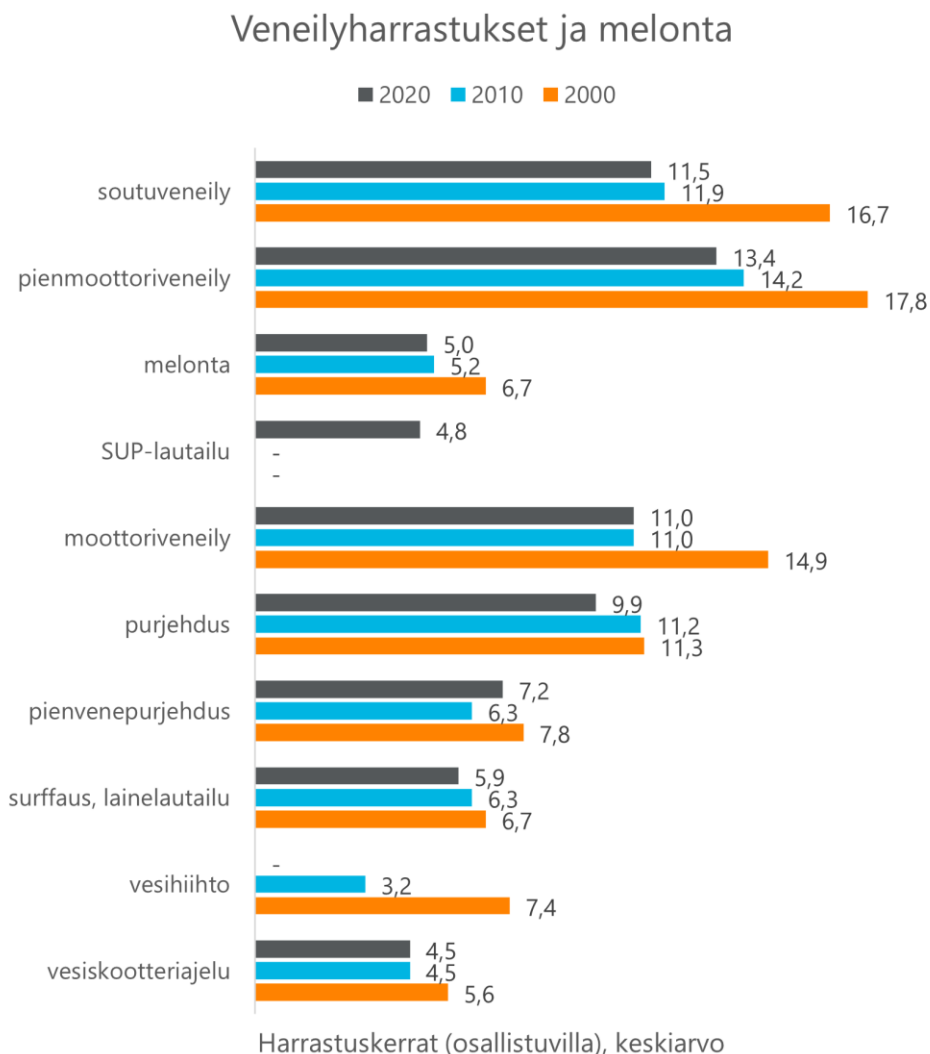
Vuonna 2020 melontaan osallistui 10,8 prosenttia, vuonna 2010 vastaava luku oli 10,1 prosenttia ja vuonna 2000 5,4 prosenttia. SUP-lautailua mitattiin ensimmäistä kertaa, ja siihen osallistuvien osuus oli jopa hieman korkeampi kuin melontaan osallistuvien, eli 11,7 prosenttia. Matkamoottoriveneilyyn osallistuvien osuus oli 5,5 prosenttia vuonna 2020, vuonna 2010 se oli 6,8 ja vuonna 2000 7,0 prosenttia. Vuonna 2020 purjehdukseen matkaveneellä osallistui yhtä moni kuin 20 vuotta sitten, 2,8 prosenttia, samoin purjehdukseen pienveneellä 1,2 prosenttia. Vuonna 2010 vastaavat luvut olivat purjehdus matkaveneellä 3,5 prosenttia ja pienpurjehdusveneellä 1,5 prosenttia. Lainelautailuun tai surffaukseen osallistuvien osuus on 1,4 prosenttia vuonna 2020 vuonna 2020 (vuonna 2010 1,4 % ja vuonna 2000 1,1 %) ja vesiskootterilla ajeluun osallistuvien osuus 2,2 prosenttia (vuonna 2010 1,4 % ja vuonna 2000 1,7 %).

Veneilykertojen määrä veneilyharrastukseen osallistuvilla on säilynyt melko samalla tasolla verrattaessa niiden kehitystä vuodesta 2000 vuoteen 2020 (Kuva 16). Soutuveneily-, pienmoottori- ja matkamoottoriveneilykertoja on nyt keskimäärin hieman vähemmän kuin 20 vuotta sitten, mutta eroja vuoteen 2010 on melko vähän.

Veneilyharrastukset, melonta

Kuva 15. Veneilyharrastuksiin yhteensä, soutuveneilyyn, matkamoottoriveneilyyn, pienmoottoriveneilyyn, purjehdukseen matkaveneellä, purjehdukseen pienveneellä, melontaan, SUP-lautailuun (v.2020) lainelautailuun tai surffaukseen, vesihiihtoon (v. 2000, 2010) ja vesiskootteriajeluun osallistuminen, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

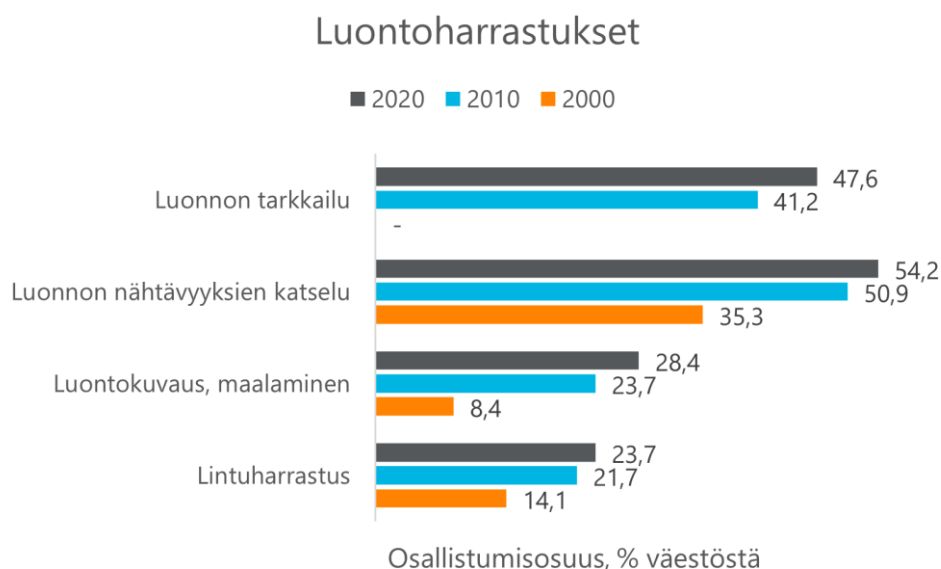

Kuva 16. Veneilyharrastukset: Soutuveineilyn, matkamoottoriveneilyn, pienmoottoriveneilyn, purjehduksen matkaveneellä, purjehduksen pienveneellä, melonnan, SUP-lautailun (v.2020) lainelautailun tai surffauksen, vesihiihdon (v. 2000, 2010) ja vesiskootteriajelun, harrastuskerrat vuodessa harrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

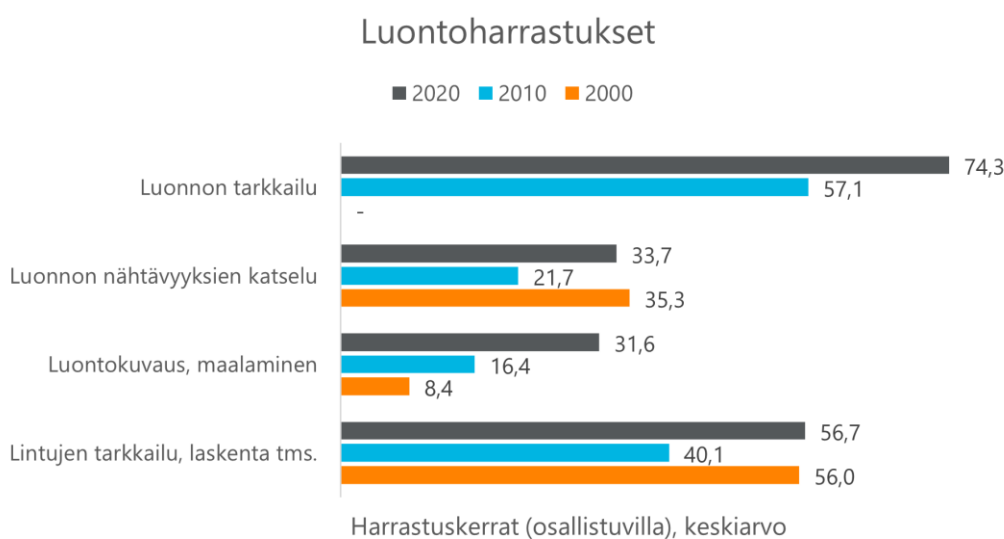
4.2.4. Luontoharrastukset, oleskelu luonnossa

Suomalaisten kiinnostus erilaisiin luontoharrastuksiin on lisääntynyt 20 vuoden aikana (Kuva 17). Luonnon tarkkailua (esimerkiksi kasvien tunnistaminen tai luonnoneläinten katselu) harrasti vuonna 2020 lähes joka toinen suomalainen, 47,6 prosenttia, kun vastaava luku oli vuonna 2010 41,2 prosenttia. Vuonna 2000 ei mitattu luonnon tarkkailua samalla tavalla. Luonnon nähtävyyksien katselu kiinnosti (esimerkiksi koskimaisemat, näköalapaikat ja hiidenkirnut) 54,2 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, 50,9 prosenttia suomalaisista vuonna 2010 ja 35,3 prosenttia suomalaisista vuonna 2000. Luontokuvausta tai -maalausta harrasti 28,4 prosenttia vuonna 2020, vuonna 2010 23,7 prosenttia ja vuonna 2000 8,4 prosenttia suomalaisista. Luontovalokuvauksen suosion kasvuun vaikuttaa todennäköisesti tekniikan kehittyminen ja lähes kaikkialle mukana kulkeva älypuhelin. Jokin lintuharrastus vuoden aikana oli noin 23,7 prosentilla suomalaisista vuonna 2020 (vuonna 2010 21,7 % ja vuonna 2000 14,1 %).

Luonnon tarkkailua suomalaiset harrastavat keskimäärin 74,3 kertaa vuonna 2020 (57,1 kertaa vuonna 2010, vuonna 2000 ei mitausta) (Kuva 18). Luonnon nähtävyyksiä tai maisemia katseltiin lähes yhtä innokkaasti kuin 20 vuotta sitten, eli noin 33,7 kertaa. Luontovalokuvauskertoja kertyi keskimäärin 31,6 kertaa, kun luku oli vuonna 2010 keskimäärin 16,4 kertaa ja vuonna 2000 8,4 kertaa. Lintuharrastuskertojen määrä harrastukseen osallistuvilla oli samalla tasolla kuin 20 vuotta sitten: vuonna 2020 keskimäärin 56,7, vuonna 2010 luku oli 40,1 ja vuonna 2000 56,0 kertaa vuodessa.

Kuva 17. Luontoharrastukset: Luonnon tarkkailuun (v. 2010 ja v. 2020), luonnon nähtävyyksien katseluun, Luontokuvaukseen (luontovalokuvaukseen) tai -maalaukseen, lintujen tarkkailuun, laskentaan, merkintään tai ruokintaan luontoympäristössä osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

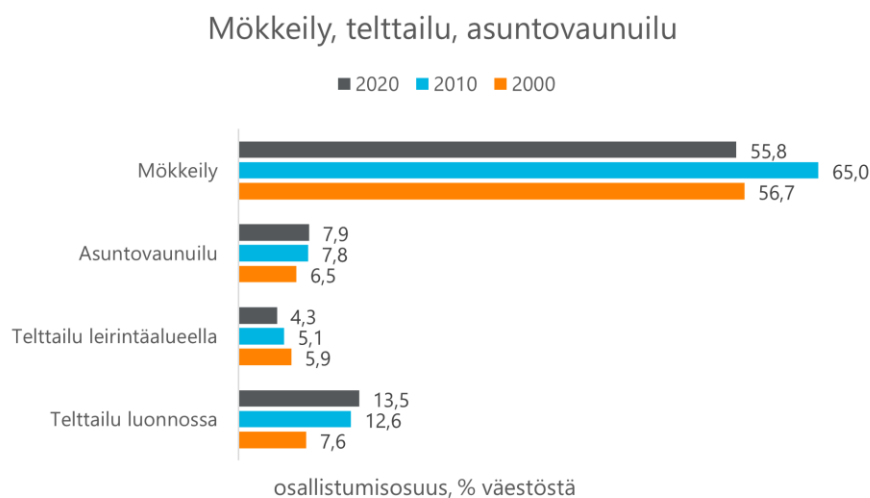
Kuva 18. Luontoharrastukset: Luonnon tarkkailu (v. 2010 ja v. 2020), luonnon nähtävyyksien katselu, luontokuvaus (luontovalokuvaus) tai -maalaus, lintujen tarkkailu, laskenta, merkintä tai ruokinta luontoympäristössä, harrastuskerrat vuodessa harrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

4.2.5. Mökkeily, telttailu ja liikkuminen asuntovaunulla

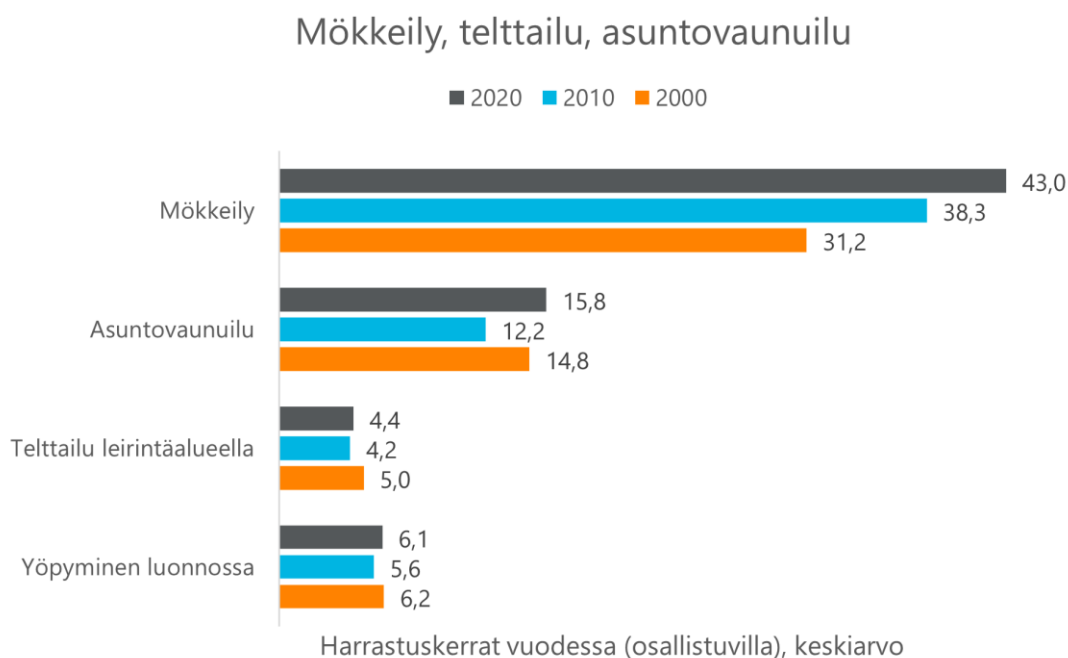
Suomessa oli Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2019 kaikkiaan yli 500 000 kesämökkiä. Mökkibarometrin mukaan toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä voidaan arvioida Suomessa olevan 2,4–2,9 miljoonaa (Voutilainen ym. 2021). LVVI-tutkimus arvioi, että 40,8 prosentilla on joko omassa tai perheen omistuksessa tai muuten säännöllisesti käytettävissä vapaa-ajan asunto (Ulkoilu, 05 Ulkoilun resurssit, 02 Ulkoiluvarusteet, käyttömahdollisuus, % ulkoilijoista). Mökillä tai vapaa-ajan asunnolla oli viettänyt aikaa 55,8 prosenttia suomalaisista (Kuva 19) ja ulkoilevaan aikuisväestöön suhteutettuna, joka on noin 4,1 miljoonaa, se tarkoittaa arviolta 2,3 miljoonaa mökkeilijää. Mökkeilyyn LVVI-tutkimuksen mukaan osallistui vuonna 2010 65,0 prosenttia ja vuonna 2000 56,7 prosenttia suomalaisista.

Liikkumiseen tai oleskeluun matkailuautolla tai asuntovaunulla luonnonympäristössä osallistui vuonna 2020 7,9 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 7,8 prosenttia ja vuonna 2000 6,5 prosenttia suomalaisista. Telttailua leirintäalueella harrasti 4,3 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 luku oli 5,1 prosenttia ja vuonna 2000 5,9 prosenttia. Sen sijaan yöpyminen luonnossa (esimerkiksi teltassa tai laavussa) on hieman lisääntynyt: vuonna 2020 13,5 prosenttia suomalaisista oli nukkunut luonnossa, kun vastaava luku oli vuonna 2010 12,6 prosenttia ja vuonna 2000 7,6 prosenttia.

Harrastuspäiviä tarkasteltaessa mökeillä on vietetty nyt enemmän aikaa kuin aikaisemmin: mökkeilypäivien määrä oli vuonna 2020 keskimäärin 43,0, mikä on noin viisi päivää enemmän kuin vuonna 2010 (keskiarvo 38,3 päivää) ja noin 12 päivää enemmän kuin vuonna 2000, jolloin mökkeilypäivien keskiarvo oli 31,2 (Kuva 20). Etätyön lisääntyminen on mahdollistanut sen, että mökeillä vietetään enemmän aikaa. Liikkumiseen tai oleskeluun luontoympäristössä asuntovaunulla käytettiin keskimäärin 15,9 päivää vuonna 2020, vuonna 2010 12,2 päivää ja vuonna 2000 14,8 päivää. Telttailua leirintäalueella harrastettiin keskimäärin 4,4 päivänä vuonna 2020, 4,2 päivänä vuonna 2010 ja 5,0 päivänä vuonna 2000. Luonnossa yövyttiin keskimäärin 6,1 kertaa vuonna 2020, 5,6 kertaa vuonna 2010 ja 6,2 kertaa vuonna 2000.

Kuva 19. Oleskelu tai puuhastelua kesämökillä, maatilalla tai maalla vapaa-ajanasunnolla (mökkeily), liikkuminen tai oleskelu matkailuautolla tai asuntovaunulla yöpyen luontoympäristössä, telttailu leirintäalueella, yöpyminen teltassa, laavussa ym. luonnossa.

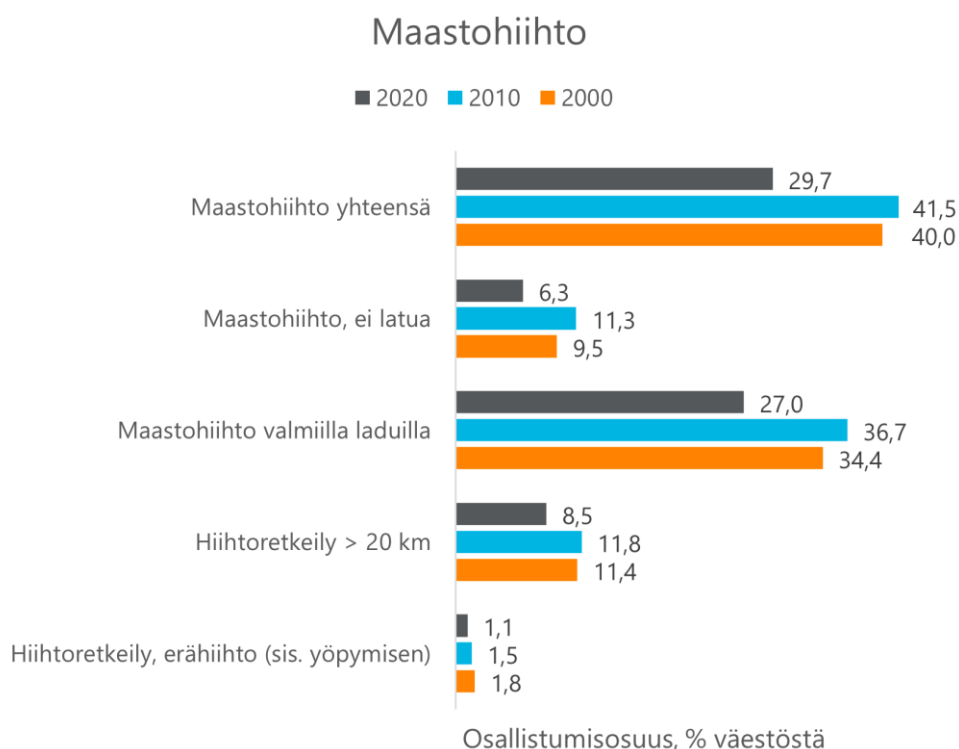
Kuva 20. Oleskelun tai puuhastelun kesämökillä, maatilalla tai maalla vapaa-ajanasunnolla (mökkeilyn), asuntovaunuilun, telttailun leirintäalueella sekä luonnossa yöpymisen harrastuskerrat tai -päivät harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

4.2.6. Talvi- ja lumiharrastukset

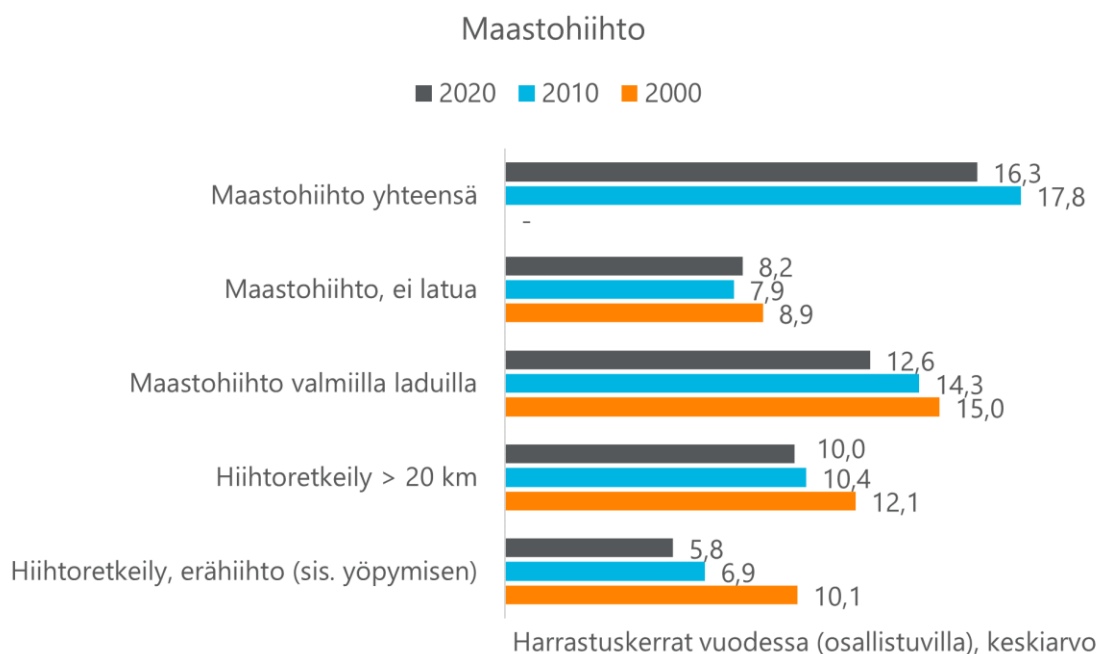
Ilmastonmuutos muuttaa talviulkoilua. Ilmaston lämpenemisen myötä esimerkiksi hiihtoon luonnonlumella ei ole joinakin vuosina mahdollisuutta lainkaan aivan eteläisimmässä Suomessa. Näin tapahtui talvella 2020, jolloin esimerkiksi Turun tai Helsingin alueilla ei ollut yhtään hiihtoon sopivaa päivää luonnonlumella (Ilmatieteenlaitos. <https://twitter.com/mikarantane/status/1376438843075923971>). Toisaalta muualla Suomessa hiihtoa varten löytyi hyviäkin olosuhteita.

Vuonna 2020 maastohiihtoon osallistui 29,7 prosenttia suomalaisista (Kuva 21). Luku on selvästi pienempi kuin vuonna 2010 ja 2000 jolloin noin 40 prosenttia suomalaisista osallistui maastohiihtoon (Kuva 21). Maastohiihtoon laduttomassa maastossa osallistui 6,3 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, vuonna 2010 luku oli 11,3 prosenttia ja vuonna 2000 9,5 prosenttia. Maastohiihtoa valmiilla laduilla harrasti vuonna 2020 27,0 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 36,7 prosenttia ja vuonna 2000 34,4 prosenttia suomalaisista. Pitkiä hiihtoretkiä (vähintään 20 km) oli vuonna 2020 tehnyt 8,5 prosenttia, vuonna 2010 11,8 prosenttia ja vuonna 2000 11,4 prosenttia suomalaisista. Yöpyminen sisältävälle hiihtoretkelle tai erähihtoon osallistui noin 1 prosentti suomalaisista, ja se on hieman vähemmän kuin vuonna 2010 (1,5 %), ja 2000, jolloin vastaava luku oli noin 2 prosenttia.

Vuonna 2020 suomalaisilla oli keskimäärin 16,3 maastohiihtokertaa, vuonna 2010 kertojen määrä oli 17,8, vuodelle 2000 ei ole vastaavaa lukua (Kuva 22). Mittauksessa maastohiihtokerrat valmiilla laduilla ja yöpymisen sisältävän hiihtoretkelyn päivät olivat vähentyneet vuodesta 2010 ja 2000: Maastohiihtokertoja laduilla kertyi vuonna 2020 keskimäärin 12,6 kertaa, vuonna 2010 kertojen määrä oli 14,3 ja vuonna 2000 15,0 kertaa. Hiihtoretki- tai erähihtopäiviä (sisältäen yöpymisen) oli vuonna 2020 keskimäärin 5,8, vuonna 2010 6,9 ja vuonna 2000 päiviä kertyi 10,1.

Kuva 21. Maastohiihto, maastohiihto pääosin laduttomassa maastossa, maastohiihto valmiilla laduilla (alle 20 km), vähintään 20 km:n tai enintään 12 tunnin hiihto, yöpymisen sisältävä hiihtoretkeily tai erähiihto: osallistumisosuus vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Kuva 22. Maastohiihto, maastohiihto pääosin laduttomassa maastossa, maastohiihto valmiilla laduilla (alle 20 km), vähintään 20 km:n tai enintään 12 tunnin hiihto, yöpymisen sisältävä hiihtoretkeily tai erähiihto: harrastuskerrat tai -päivät vuodessa harrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

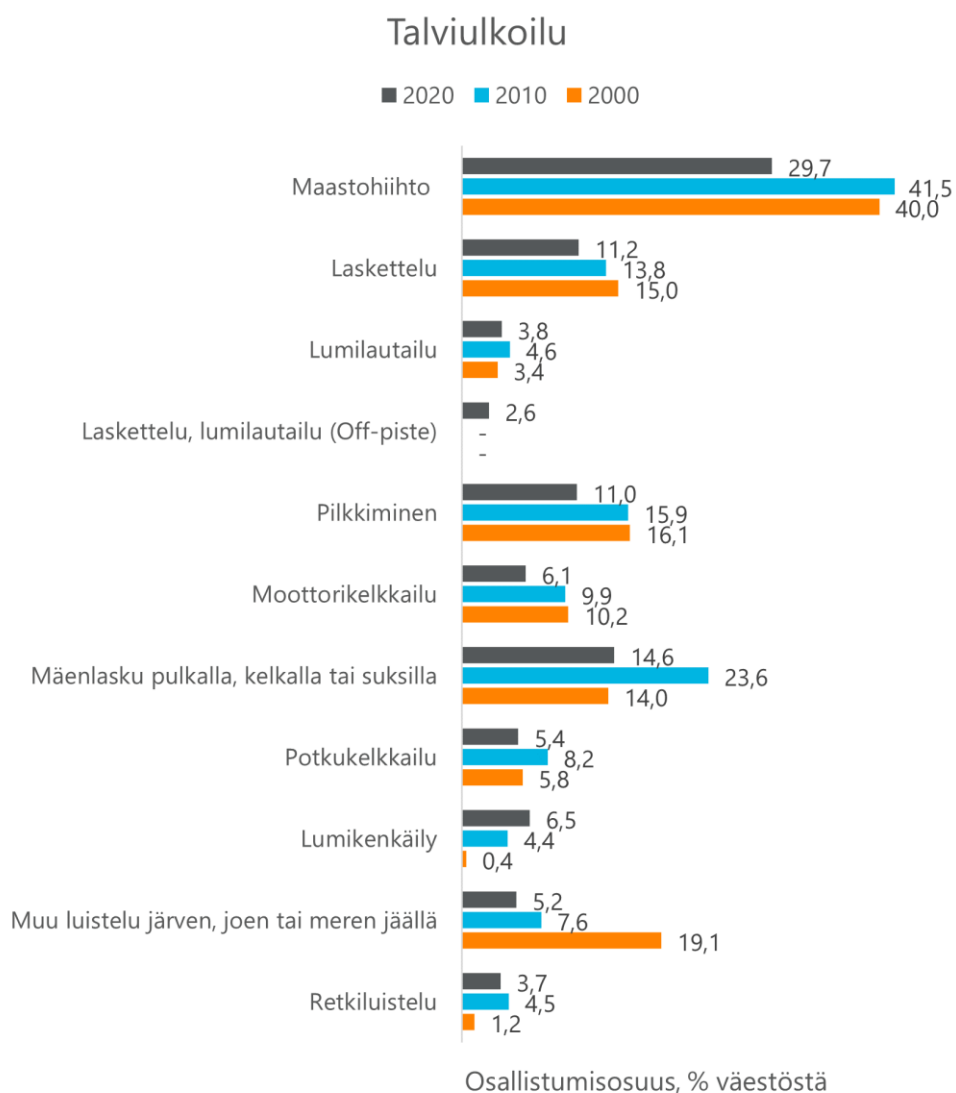
Lumi- ja jääolosuhteiden muuttuminen ilmaston lämpenemisen vuoksi näkyy myös muiden talviaktiviteettien kuin maastohiihdon suosiossa. Lasketteluun osallistui vuonna 2020 11,2 prosenttia, vuonna 2010 13,8 prosenttia ja vuonna 2000 15,0 prosenttia suomalaisista (Kuva 23). Lumilautailun vastaavat luvut olivat 3,8 prosenttia vuonna 2020, 4,6 prosenttia vuonna 2010 ja 3,4 prosenttia vuonna 2000. Off-piste laskettelu tai lumilautailua mitattiin ensimmäisen kerran vuonna 2020, ja siihen osallistui 2,6 prosenttia suomalaisista.

Vuonna 2020 mäenlaskua kolkalla, pulkalla tai suksilla ilmoitti harrastaneensa 14,6 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 luku oli peräti 23,6 prosenttia ja vuonna 2000 14,0 prosenttia. Vastaavina vuosina potkukelkkailuun osallistui 5,4 prosenttia, 8,2 prosenttia ja 5,8 prosenttia suomalaisista. Talviaktiviteeteista lumikenkäilyn suosio on lisääntynyt 20 vuodessa selvästi, vuonna 2020 6,5 prosenttia oli harrastanut lumikenkäilyä, kun osuus oli 4,5 prosenttia vuonna 2010 ja 0,4 prosenttia vuonna 2000. Luistelua luonnonjäillä oli harrastanut 5,2 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, 7,6 prosenttia vuonna 2010 ja 19,1 prosenttia vuonna 2000.

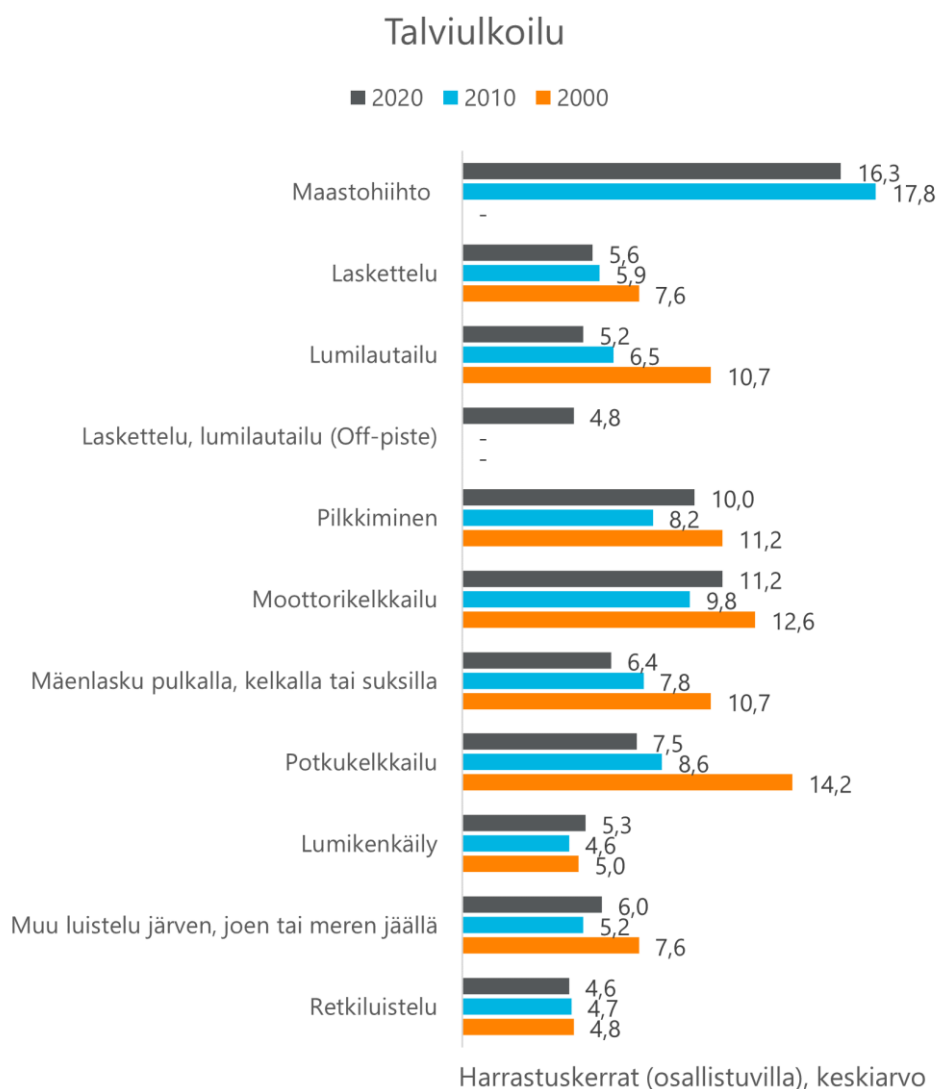
Hieman harvempi ilmoitti osallistuneensa pilkkimiseen tai moottorikelkkailuun vuonna 2020 kuin aikaisemmin.

Retkiluisteluun oli osallistunut 3,7 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, kun vastaava luku oli vuonna 2010 4,5 prosenttia. Vuonna 2000 retkiluisteluun osallistui noin 1 prosenttia suomalaisista.

Talviulkoiluharrastuksiin osallistuvilla harrastuskertojen muutokset ovat melko pieniä retkiluistelun, luistelun, lumikenkäilyn, pilkkimisen, moottorikelkkailun, rinnejien (laskettelu, lumilautailu, off-piste laskettelu ja lautailu) sekä maastohiihtokertojen osalta (Kuva 24). Toisaalta potkukelkkailukerrat olivat vähentyneen lähes puolella 20 vuoden aikana, vuonna 2000 kertoja oli keskimäärin 14,2 ja vuonna 2020 keskimäärin 7,5 kertaa. Mäenlaskukertojakin oli vuonna 2000 lähes 11, kun vuonna 2020 kertoja kertyi keskimäärin noin kuusi kertaa.

Kuva 23. Maastohiihtoon (yhteensä), lasketteluun, lumilautailuun, Off-piste lasketteluun tai lumilautailuun (lisätty v. 2020), pilkkimiseen (myös Kuva 13), moottorikelkkailuun (myös Kuva 31 motorisoitu luonnossa liikkuminen) potkukelkkailuun, lumikenkäilyyn, luisteluun ja retkiluisteluun osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Kuva 24. Maastohiihdon (yhteensä), laskettelon, lumilautailun, Off-piste laskettelon tai lumilautailun (lisätty v. 2020), pilkkimisen (myös Kuva 14), moottorikelkkailun (myös Kuva 32 motorisoitu luonnossa liikkuminen) potkukelkkailun, lumikenkäilyn, luistelun ja retkiluistelun harrastuskerrat harrastukseen osallistuvilla vuosina 2020, 2010 ja 2000.

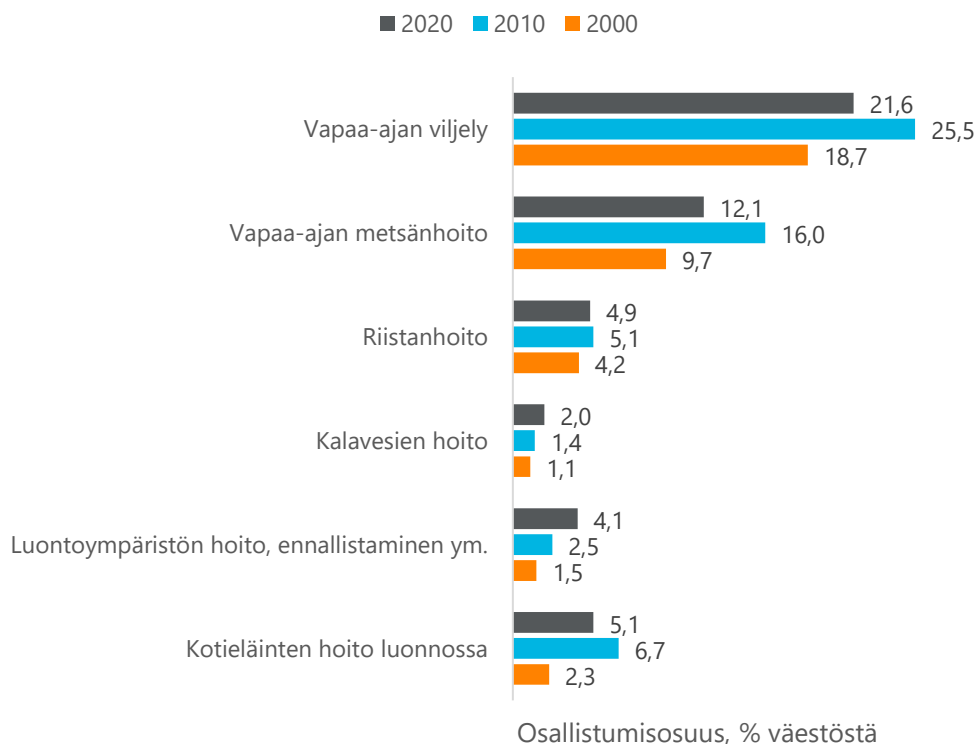
4.2.7. Luonnonhoitotyöt

Koristekasvien, vihannesten ym. viljelyä harrasti vuonna 21,6 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 vapaa-ajan viljelyyn osallistui 25,5 prosenttia ja vuonna 2000 18,7 prosenttia (Kuva 25). Vapaa-ajan metsänhoitoa, kuten istutusta tai taimikonhoitoa tekevien osuus oli 12,1 prosenttia, vuonna 2010 se oli 16,0 ja vuonna 2000 9,7 prosenttia. Riistanhoitotöihin (esimerkiksi riistaruo-kinta tms.) osallistui 4,9 prosenttia suomalaisista eli suunnilleen yhtä suuri osuus kuin vuonna 2010 (5,1 %), ja hieman enemmän kuin vuonna 2000 (4,2 %). Kalavesien kunnostukseen tai hoitoon osallistuvien osuus oli 2,0 prosenttia (vuonna 2010 1,4 % ja vuonna 2000 1,1 %). Luon-toympäristöjen monimuotoisuuden tärkeys on ollut esillä monin tavoin viime aikoina. Luonto-ympäristön hoito tai palauttaminen luonnontilaan (esim. niityt) innosti nyt enemmän suoma-laisia kuin 10 vuotta sitten: näin ilmoitti tehneensä 4,1 prosenttia, kun luku oli vuonna 2010 2,5

prosenttia ja vuonna 2000 1,5 prosenttia. Kotieläinten hoitoa luontoympäristössä vapaa-aikana harjoitti 5,1 prosenttia suomalaisista, vuonna 2010 luku oli 6,7 ja vuonna 2000 2,3 prosenttia.

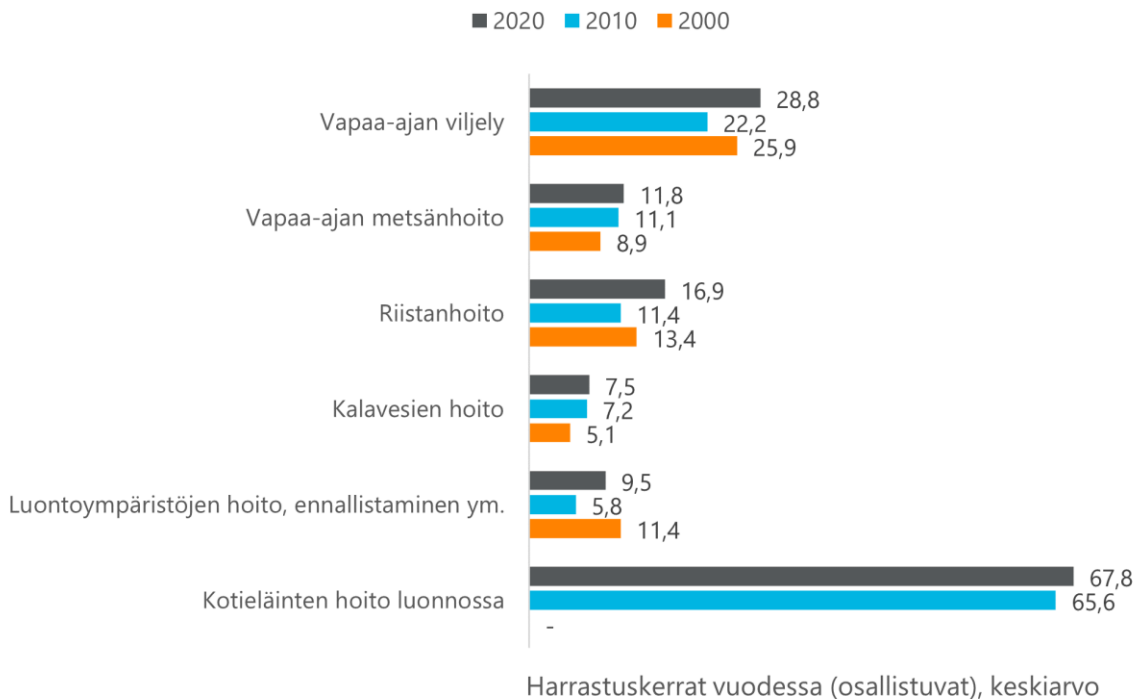
Vapaa-ajan viljelyn kerrat olivat vuonna 2020 keskimäärin 28,8 kertaa vuodessa, vuonna 2010 22,2 ja vuonna 2000 25,9 kertaa vuodessa (Kuva 26). Vastaavat luvut vapaa-ajan metsänhoidolle olivat keskimäärin 11,8 (v. 2020), 11,1 (v. 2010) ja 8,9 (v. 2000) kertaa vuodessa. Riistanhoito-kertoja tai -päiviä oli keskimäärin 16,9 vuonna 2020, 11,4 vuonna 2010 ja 13,4 vuonna 2000, kalavesien kunnostuskertoja keskimäärin 7,5 (v. 2020), 7,2 (v. 2010) ja 5,1 (v. 2000). Niittyjen ennallistamista harrastettiin keskimäärin 9,5 päivänä vuonna 2020 ja vastaavasti 5,8 päivänä vuonna 2010 ja 11,4 päivänä vuonna 2000. Kotieläintenhoitoon luonnossa käytettiin eniten aikaa, keskimäärin 67,8 päivää, vuonna 2020. Vastaava luku vuonna 2010 oli keskimäärin 65,6 päivää.

Vapaa-ajan viljely tai metsätyö, luonnonhoito ym.

Kuva 25. Koristekasvien, vihannesten ym. viljely, vapaa-ajan metsänhoito (istutus, taimikonhoito tms.), riistanhoitotyö, kalavesien kunnostus, niittyjen tai muun luontoympäristön hoito tai palauttaminen luonnontilaan sekä kotieläinten hoito luontoympäristössä vapaa-aikana, osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Vapaa-ajan viljely tai metsätyö, luonnonhoito ym.

Kuva 26. Koristekasvien, vihannesten tai viljojen viljely, vapaa-ajan metsänhoidon (istutus, taimikonhoito tms.), riistanhoitotyön, kalavesien kunnostuksen, niittyjen tai muun luontoympäristön hoidon tai palauttamisen luonnontilaan (ennallistaminen) ja kotieläinten hoidon luontoympäristössä vapaa-aikana, harrastuskerrat tai -päivät vuodessa harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

4.2.8. Leijan, lennokin tai dronen lennätys, koiravaljakkoajelu, geokätkentä, suunnistus, kiipeily, maastoratsastus, golf tai frisbee-golf sekä rullaluistelu tai -lautailu tai rullasuksiihhto

Useat näistä taitoa ja tekniikkaa vaativista ulkoiluharrastuksista (Kuva 27) ovat sellaisia, joita harrastavat erityisesti monet nuoret tai nuoret aikuiset, vaikka aktiviteetin harrastajia löytyykin kaikista ikäryhmistä. Frisbee-golfin harrastamista mitattiin nyt ensimmäistä kertaa. Frisbee-golfia harrasti 19,3 prosenttia suomalaisista. Frisbee-golf on ollut erityisesti nuorten suosiossa, sillä 15–24-vuotiaiden ikäryhmästä 42 prosenttia oli harrastanut tai oli ainakin kokeillut frisbee-golfia vuoden aikana. Geokätkentää on mitattu tutkimuksessa kahdesti, vuosina 2020 ja 2000. Harrastajien määrä näyttää lisääntyneen, sillä vuonna 2020 geokätköilyä harrastavien osuus oli 6 prosenttia, kun se vuonna 2010 oli 2,2 prosenttia. Harrastus on erityisesti nuorimman ikäryhmän ja lapsiperheiden suosiossa.

Leijan, lennokin tai dronen lennätystä oli harrastanut 4,3 prosenttia suomalaisista. Vuosina 2010 kysyttiin ainoastaan leijan ja lennokin lennätystä ja harrastukseen osallistui 5,6 prosenttia ja vuonna 2000 3,5 prosenttia suomalaisista. Koiravaljakkoajeluun osallistuneita oli 1 prosenttia suomalaisista, kun se vuonna 2010 oli 0,9 prosenttia ja vuonna 2000 0,5 prosenttia.

Suunnistusta harrastavien osuus oli 5,8 prosenttia vuonna 2020, vastaavasti 4,8 prosenttia vuonna 2010 ja 3,5 prosenttia vuonna 2000. Kalliokiipeilyä harrasti 2,7 prosenttia vuonna 2020, vuonna 2010 luku oli 1,9 prosenttia ja vuonna 2000 1,3 prosenttia.

Maastoratsastuksen harrastusosuus oli 3,2 prosenttia, vuonna 2010 se oli 3,9 prosenttia ja vuonna 2000 2,3 prosenttia.

Kiinnostus golfiin on säilynyt lähes samalla tasolla kuin kymmenen vuotta sitten, siihen osallistuu noin 6 prosenttia suomalaisista. LVVI-mittauksessa harrastajamäärissä on todennäköisesti mukana myös heitä, jotka ehkä kokeilevat harrastusta, eivätkä kaikki ole rekisteröityneitä golfseuran jäseniä.

Rullaluistelun, -lautailun tai -hiihdon osallistumisosuus oli 4,7 prosenttia vuonna 2020, ja se on selvästi pienempi kuin vuonna 2010 (10,2 %) ja vuonna 2000 (12,0 %).

Leijan, lennokin tai dronen lennätykseen osallistuttiin vuonna 2020 keskimäärin 8,7 kertaa, vuonna 2010 6,1 kertaa ja vuonna 2000 kertojen määrä oli 5,7.

Koiravaljakkoajelukertojen keskiarvo oli 26,2 kertaa, mutta tilastoista selviää, että puolet harrastukseen osallistuvista oli harrastanut aktiviteettia yhden kerran vuoden aikana. Pienen osallistujamäärän korkea harrastuskertojen määrä johtuukin todennäköisesti siitä, että osa harrastaa aktiviteettia usein (yli 15 kertaa) ja puolet yhden kerran (Tilastot: Ulkoilu, 02 Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen ja harrastuskerrat, 06 Koiraharrastukset). Vuonna 2010 mittaus osoitti kertojen määrä olevan 12,9 kertaa ja vuonna 2000 11,2 kertaa. (Kuva 28).

Geokätkennän harrastuskerrat olivat vuonna 2020 9,7 ja vuonna 2010 12,6 kertaa vuodessa. Suunnistusta harrastettiin vuonna 2020 ja 2010 keskimäärin 11,6 kertaa ja vuonna 2000 suunnistamassa käytiin 10,7 kertaa.

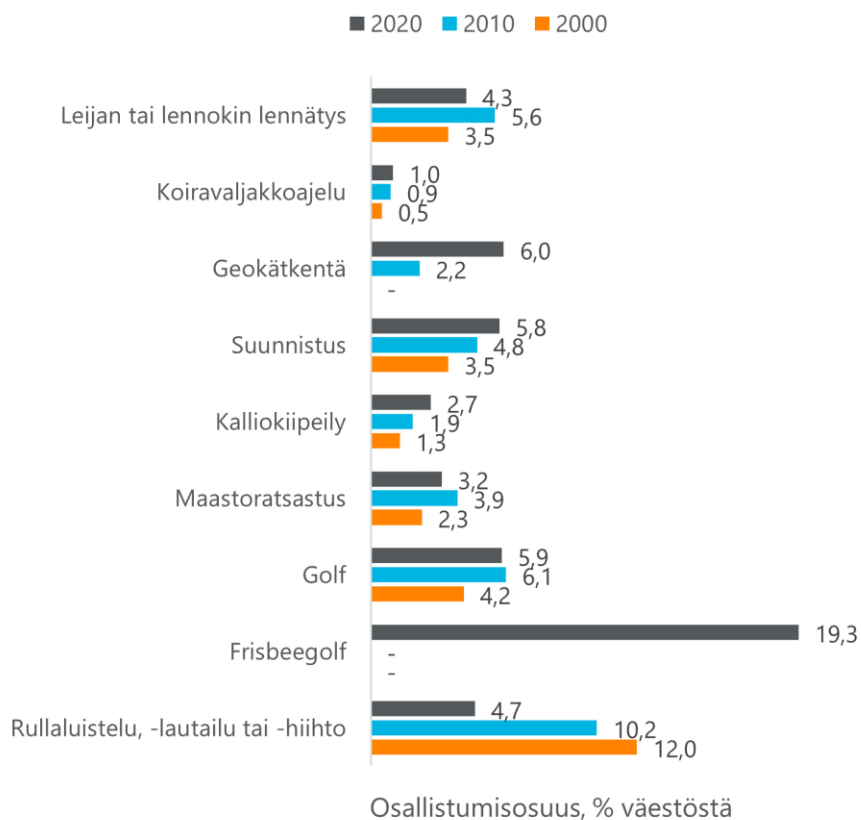
Kallio- tai vuorikiipeilyä tai boulderointia harrastettiin keskimäärin 9,6 kertaa vuonna 2020, vuonna 2010 ja 2000 luvut olivat keskimäärin 5,7 ja 6,1 kertaa vuodessa.

Maastoratsastuskertojen keskiarvo oli vuonna 2020 23,2 kertaa, vuonna 2010 27,1 kertaa ja vuonna 2000 34,7 kertaa.

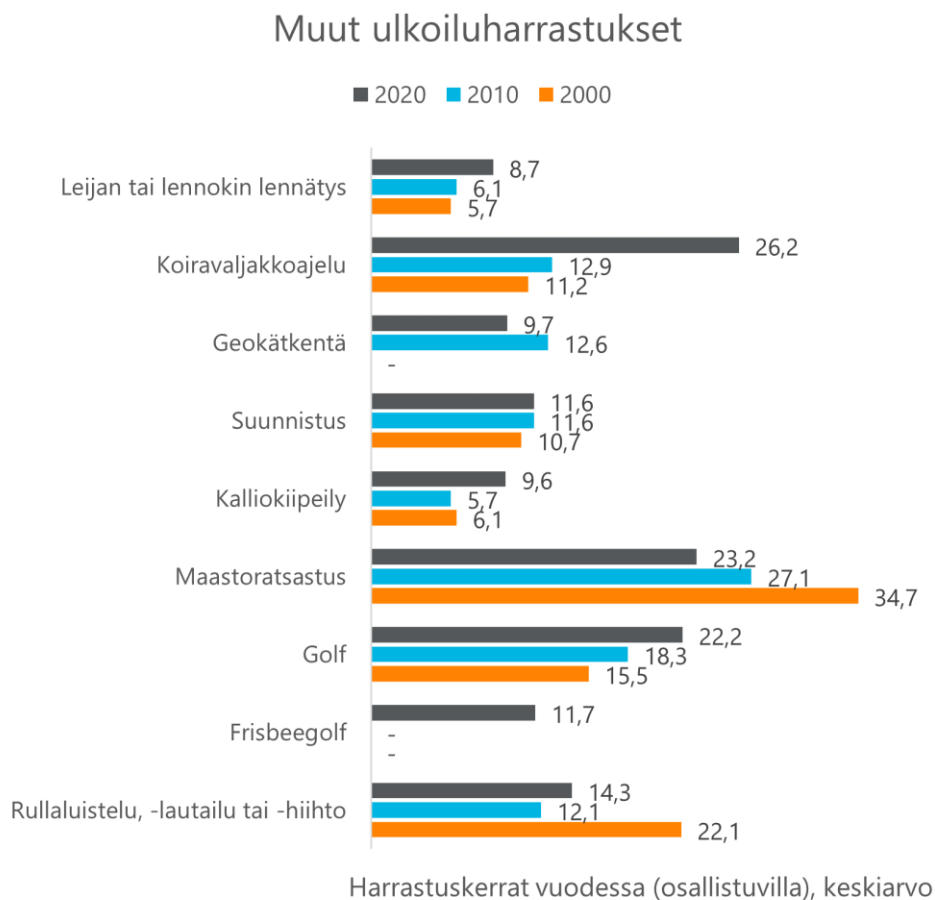
Golfkertojen määrä oli keskimäärin 22,2 kertaa vuodessa vuonna 2020, ja vastaava luku oli vuonna 2010 18,3 kertaa ja vuonna 2000 15,5 kertaa. Frisbee-golfin kertojen määrä oli 11,7 vuonna 2020.

Rullaluistelun, -lautailun tai -hiihdon kertoja kertyi osallistuville keskimäärin 14,3 vuonna 2020, 12,1 vuonna 2010 ja 22,1 vuonna 2000.

Muut ulkoiluharrastukset

Kuva 27. Leijan, lennokin tai dronen lennätys (dronen lennätys lisätty vuonna 2020), koiravaljakkoajelu, geokätkentä tai aarteidenetsintä, suunnistus, kallio- tai vuorikiipeily tai boulderointi (boulderointi lisätty vuonna 2020), maastoratsastus, golf tai frisbee-golf sekä rullaluistelu tai -lautailu tai rullasuksihiihto: harrastukseen osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Kuva 28. Leijan, lennokin tai dronen lennätysten (dronen lennätys lisätty v. 2020), koiravaljakkoajeluun, geokätkentään tai aartenetsintään, suunnistukseen, kallio- tai vuorikiipeilyyn tai boulderointiin (boulderointi lisätty vuonna 2020), maastoratsastukseen, golfiin, frisbee-golfiin (v. 2020) sekä rullaluisteluun tai -lautailuun tai rullasuksihiihtoon harrastuskerrat harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

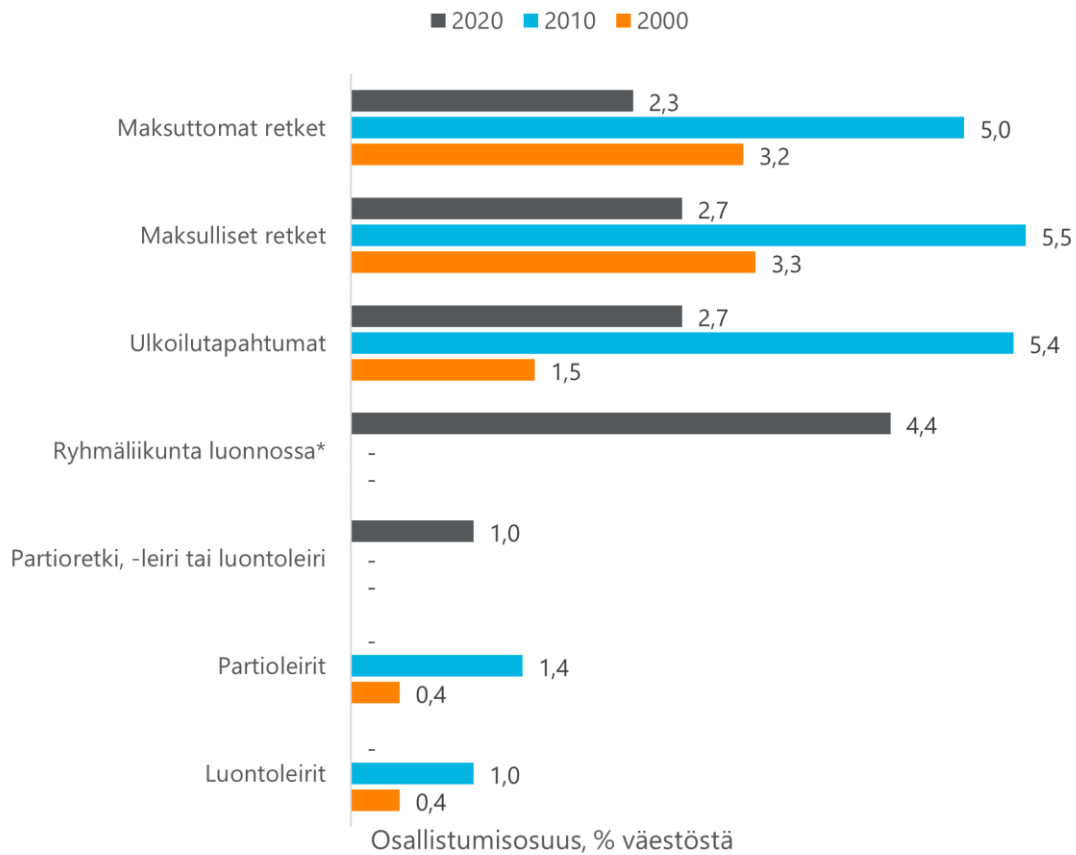
4.2.9. Ohjatut tapahtumat, retket ja leirit luonnossa.

Tutkimuksen tiedonkeruun ajanjaksolle osunut Covid19-pandemia ja erilaiset kokoontumisrajoitukset vaikuttivat erilaisten tapahtumien ja leirien järjestämiseen. Tästä johtuen tapahtumia, retkiä ja leirejä koskevat luvut heijastavat väistämättä myös poikkeuksellisia olosuhteita.

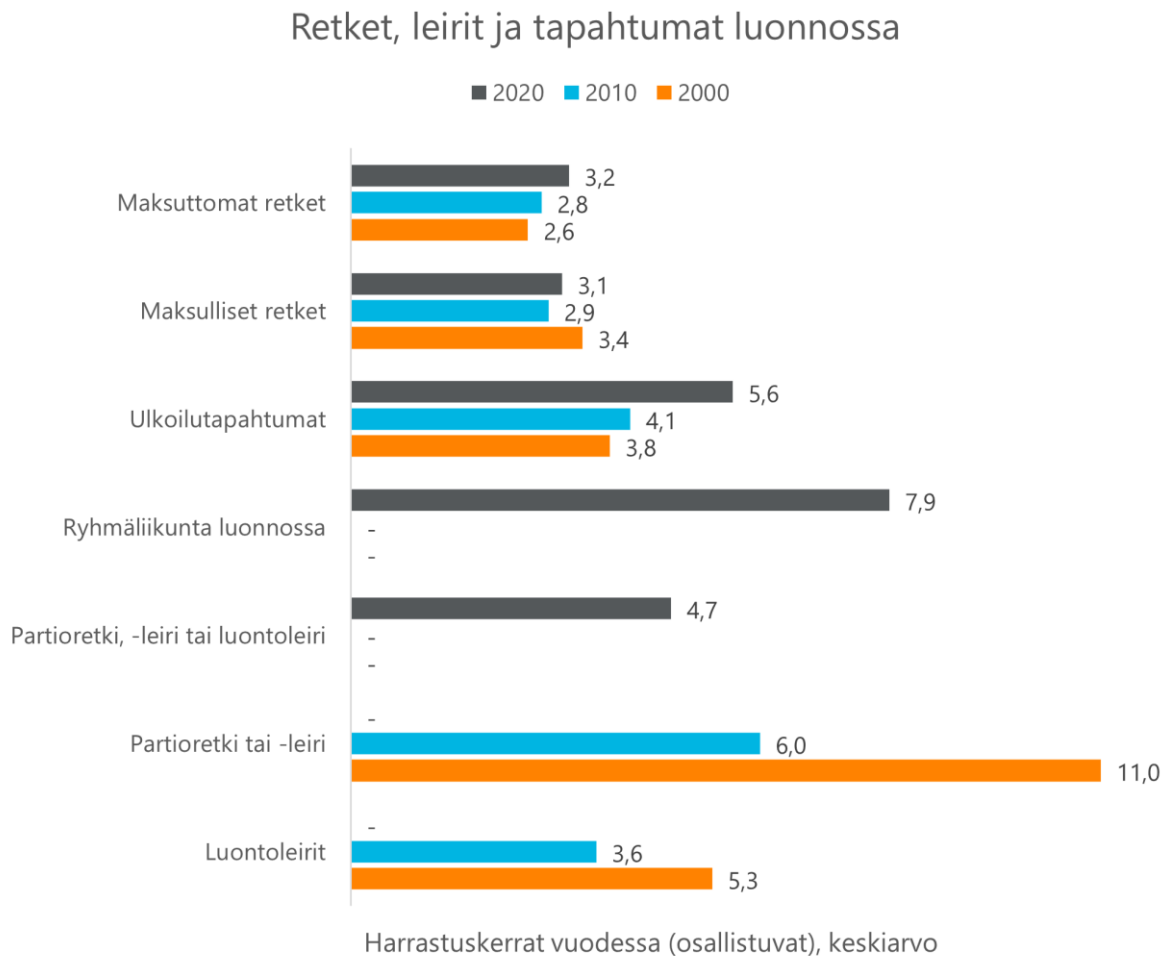
Maksuttomille opastetuille retkille osallistui 2,3 prosenttia, maksullisille opastetuille retkille 2,7 prosenttia ja ulkoilutapahtumiin 2,7 prosenttia suomalaisista vuonna 2020. Ryhmäliikuntaa, kuten tanssia, puistojumppaa tai metsäjoogaa harrasti 4,4 prosenttia suomalaisista. Partioretkille, -leireille tai luontoretkille osallistuvien osuus oli 1 prosentti. (Kuva 29).

Maksuttomien retkien harrastuskerrat tai -päivät vuonna 2020 olivat 3,2 kertaa, maksullisten retkien 3,1 kertaa, ulkoilutapahtumien 5,6 kertaa ja ryhmäliikunnan luonnossa 7,9 kertaa. Partioretkien tai -leirien sekä luontoleirien päivien keskiarvo oli 4,7 päivää vuonna 2020. (Kuva 30).

Retket, leirit ja tapahtumat luonnossa

Kuva 29. Tapahtumat, leirit ja retket luonnossa: Maksuttomille opastetuille retkille, maksullisille opastetuille retkille, partioretkille, -leireille tai luontoretkille, ryhmäliikuntaan luonnossa (*tanssi, puistojumppa, metsäjooga tms.), tai ulkoiluharrastuksiin liittyviin tapahtumiin tai kilpailuihin osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000. Vuonna 2020 partioretket, partioleirit sekä luontoleirit luokka on yhdistetty. Ryhmäliikunta lisätty vuonna 2020.

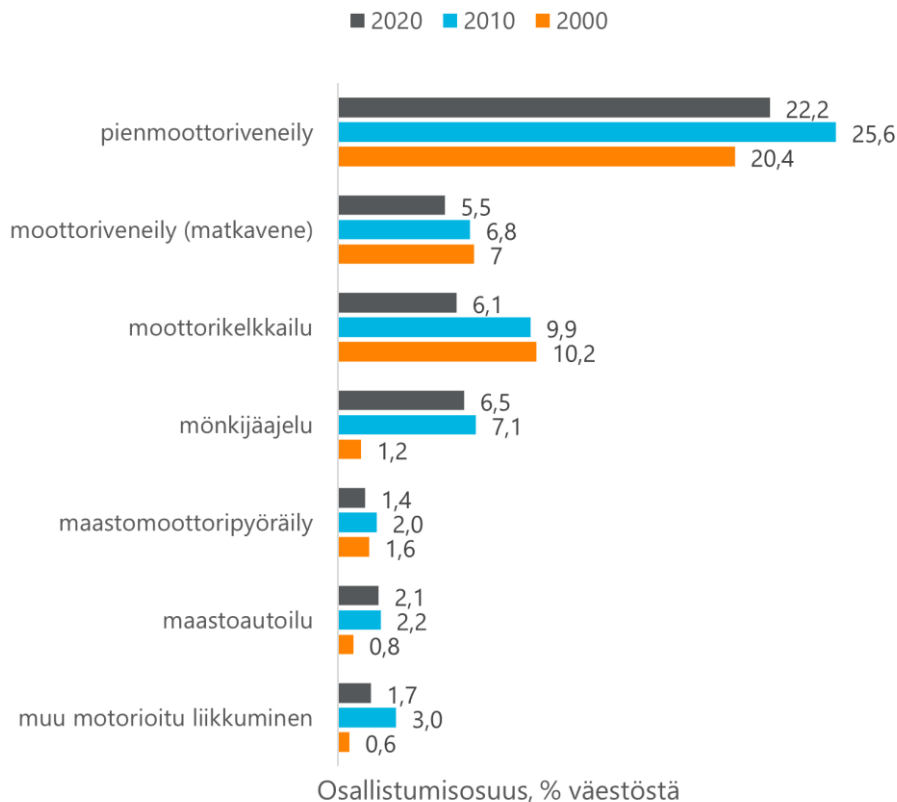

Kuva 30. Tapahtumat, leirit ja retket luonnossa: Maksuttomat ja maksulliset opastetut retket, partioretket, -leirit tai luontoretket, ryhmäliikunta puistossa tai luonnossa (tanssi, puisto-jumppa, metsäjooga tms.), tai ulkoiluharrastuksiin liittyvät tapahtumat tai kilpailut, harrastuskerrat tai -päivät vuodessa harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000. Vuonna 2020 partioretket ja -leirit sekä luontoleirit luokka on yhdistetty. Ryhmäliikuntaa luonnossa on kysytty vuonna 2020.

4.2.10. Motorisoitu luonnossa liikkuminen

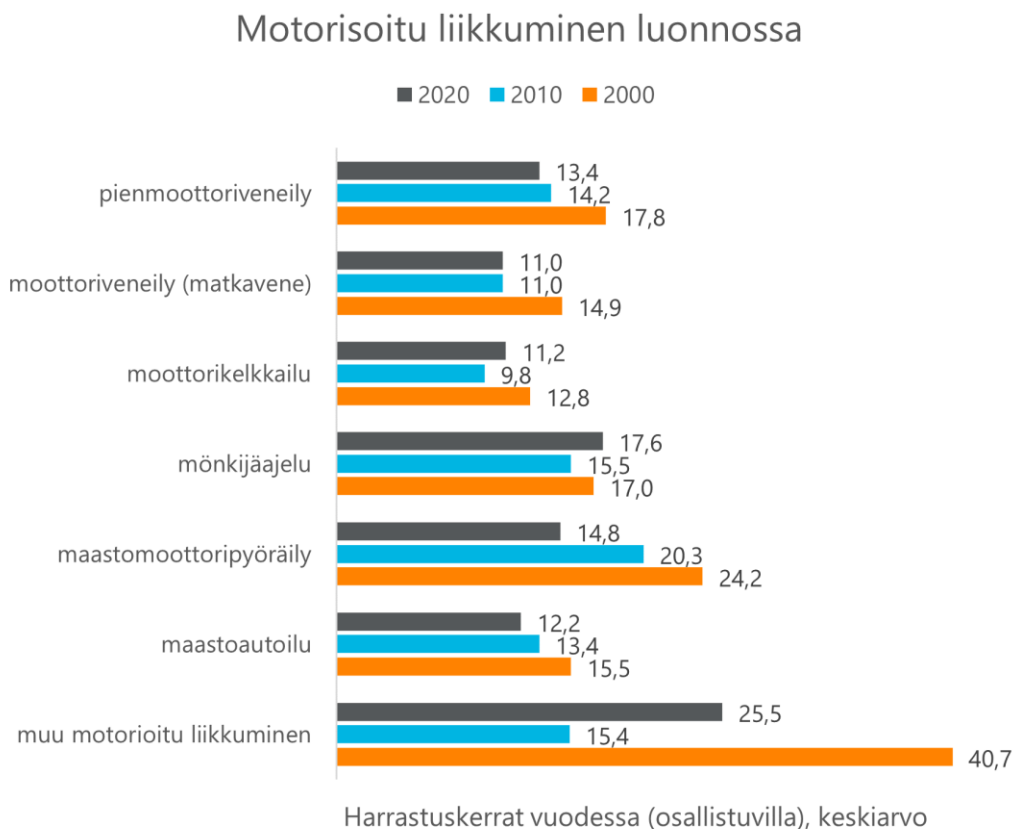
Motorisoitu liikkuminen luonnossa on yksi mitatuista ulkoiluharrastuksista. Pienmoottoriveneilyyn osallistui 22,2 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, 25,6 prosenttia vuonna 2010 ja 20,4 prosenttia vuonna 2000. Moottoriveneilyyn matkaveneellä osallistui vuonna 2020 5,5 prosenttia suomalaisista, kun se oli vuonna 2010 6,8 prosenttia ja vuonna 2000 7,0 prosenttia (Kuva 31 ja myös Kuva 15). Moottorikelkkailuun osallistui vuonna 2020 6,1 prosenttia suomalaisista, ja luku on alhaisempi kuin vuonna 2010 mitattu vastaava luku, 9,9 prosenttia, ja vuonna 2000 10,2 prosenttia. Mönkijääjelua harrastaa 6,5 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, vuonna 2010 osuus oli 7,1 prosenttia ja vuonna 2000 1,2 prosenttia. Maastomoottoripyöräilyn vastaavat luvut olivat 1,4 prosenttia, 2,0 prosenttia ja 1,6 prosenttia. Maastoautoilua (maasto-olosuhteet, teiden ulkopuolella) harrastaa 2,1 prosenttia suomalaisista vuonna 2020, ja luku on säilynyt lähes samalla tasolla kuin vuonna 2010 (2,2 %), vuonna 2000 osuus oli 0,8 prosenttia. Muuta motorisoitua liikkumista luonnossa ilmoitti harrastavansa 1,7 prosenttia suomalaisista, luku oli 3,0 prosenttia vuonna 2010 ja 0,6 prosenttia vuonna 2000.

Motorisoitu liikkuminen luonnossa

Kuva 31. Motorisoitu liikkuminen luonnossa: pienmoottoriveneilyyn, moottoriveneilyyn matkaveneellä (myös Kuva 15), moottorikelkkailuun, mönkijäajeluun, maastomoottoripyöräilyyn, maastoautoiluun, tai muuhun motorisoituun luonnossa liikkumiseen osallistuminen vuosina 2020, 2010 ja 2000.

Vuoden 2000 ja 2010 kehitystä tarkasteltaessa näytti siltä, että motorisoidun liikkumisen osuus tulee kasvamaan myös tulevana vuosina. Vuoden 2020 mittaus ei kuitenkaan tue tätä kehitystä, sillä motorisoituun liikkumiseen luonnossa osallistuvien määrä prosentteina näyttäisi joko säilyneen samalla tasolla tai jopa hieman vähentyneen aikaisempiin mittauksiin verrattuna. Harrastuskertojen määrä näyttäisi myös tukevan tätä käsitystä. Pienmoottoriveneilykertoja kertyi suomalaisille keskimäärin 13,4 vuonna 2020 ja moottoriveneilyä matkaveneellä harrastettiin 11,0 päivänä (Kuva 32, myös Kuva 16). Moottorikelkkailukertoja kertyi keskimäärin 11,2 vuonna 2020, mönkijäajelukertoja 17,6, maastomoottoripyöräilykertoja 14,8, maastoautoilukertoja 12,2 ja muuta motorisoitua liikkumista 25,5 kertaa vuodessa.

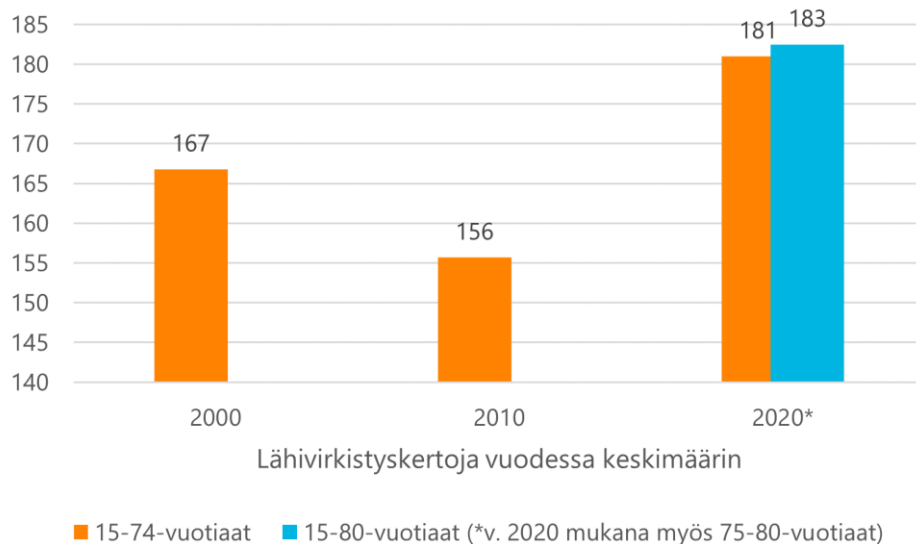
Kuva 32. Motorisoitu liikkuminen luonnossa: pienmoottoriveneily (myös Kuva 16), matkamoottoriveneily, moottorikelkkailu, mönkijääjelu, maastoautoilu nelivetoautolla vaikeissa maasto-olosuhteissa, maastomoottoripyöräily tai muu motorisoitu liikkuminen luonnossa, harrastuskerrat vuodessa harrastukseen osallistuvilla, vuosina 2020, 2010 ja 2000.

4.3. Ulkoilu lähiluonnossa

4.3.1. Suomalaisten lähivirkistyskerrat

Tutkimuksessa lähivirkistyskertaa tarkoittaa alle vuorokauden kestoista ulkoilukertaa. Useimmiten se on tavanomaista arjessa tapahtuvaa luonnossa liikkumista kodin lähimetsissä tai lyhyempiä retkiä lähiseudun luontokohteisiin. Luvussa 4.1 esitetyistä luvuista poiketen lähivirkistystä koskevissa arvioissa ei ole mukana yli vuorokauden kestoisia ulkoilukertoja. Lähivirkistyskertojen määrää arvioidaan toteutuneen virkistyskäytön (milloin ulkoili viimeksi) ja tulevan virkistyskerran (milloin aikoo ulkoilla) kautta. Eri ajankohtiin hajautetun vastaamisen on ajateltu isossa vastaajajoukossa tuottavan riittävän paljon erilaisia virkistyskertoja kuvaamaan luonnossa virkistäytymistä. Mittauksessa vastauskertymä jakautuu niin, että tammikuun ja toukokuun välillä kyselyyn on saatu noin 1000 vastausta kuukausittain. Kesä-syyskuun välillä vastauksia on noin 320 vastausta jokaista kuukautta kohti. Loka-marraskuun välillä vastauksia on kertynyt keskimäärin 660 vastausta kuukautta kohti. Vaikka kuukausittaista vaihtelua vastaamisessa on jonkin verran, kokonaiskuvan kannalta on tärkeää, että kyselyssä on mukana ulkoilun kannalta hiljaisempia ajankohtia, näin ollen esimerkiksi joulukuussa vastauksia on saatu 868 kappaletta.

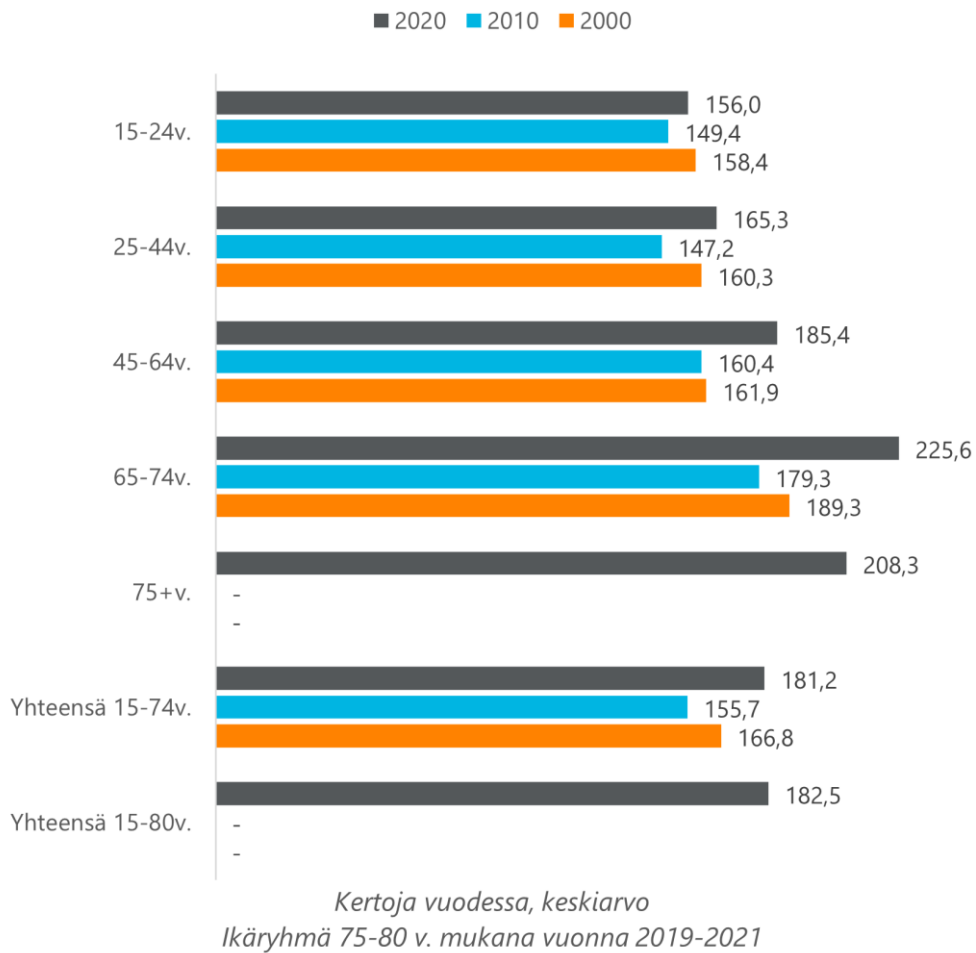
Ulkoiluun osallistuvilla on nyt enemmän lähivirkistyskertoja kuin aikaisemmin: vuonna 2000 lähivirkistyskertojen määrä vuodessa oli 167, vuonna 2010 lähivirkistyskertojen määrä oli 156 kertaa vuodessa ja vuonna 2020 181 kertaa ikäryhmässä 15–74-vuotiaat ja 183 kertaa ikäryhmässä 15–80-vuotiaat (Kuva 33).

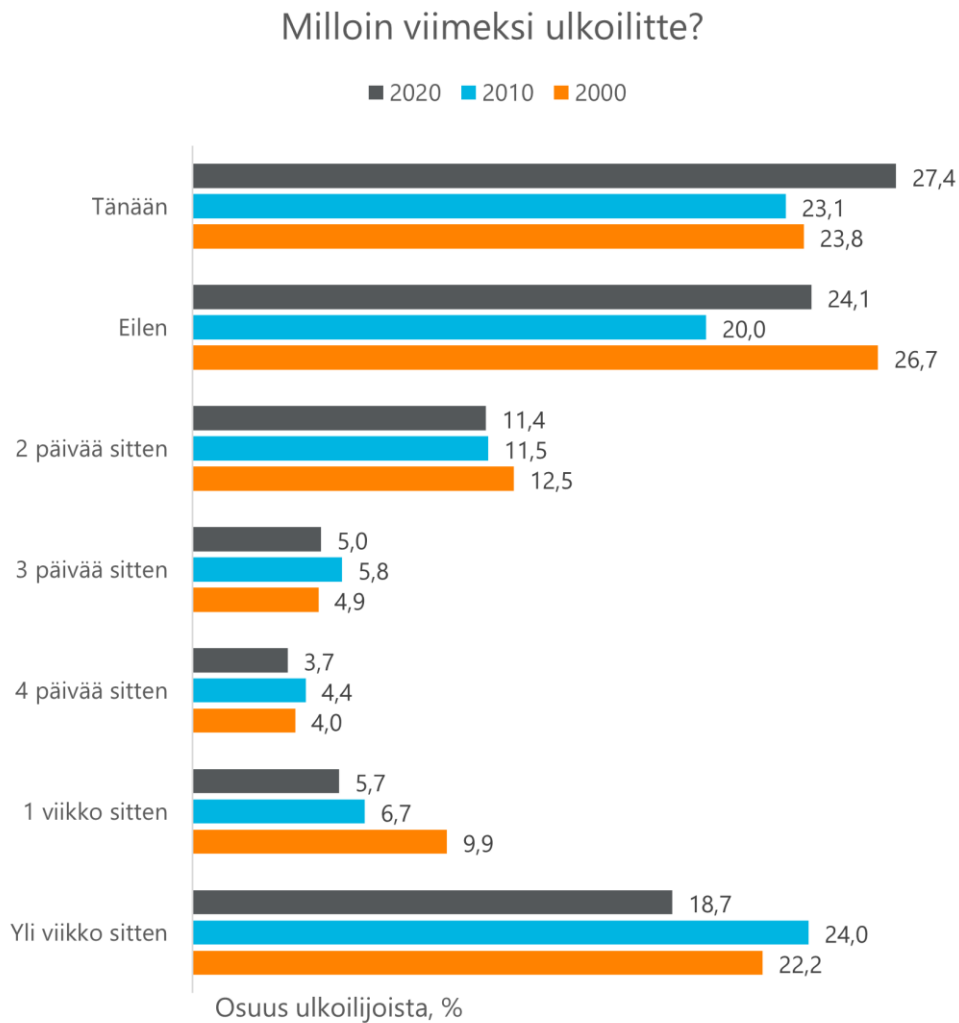
Kuva 33. Lähivirkistyskertoja vuodessa vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Eniten lähivirkistyskertoja on ikäryhmän 65–74-vuotiailla ulkoilijoilla, heillä oli lähes 226 ulkoilukertaa vuodessa (Kuva 34). Vähiten lähivirkistyskertoja oli ikäryhmässä 15–24-vuotiaat. Heillä kertoja oli 156 kertaa. Kaikkien ikäryhmien osalta näkyy kasvua lähivirkistyskertojen määrässä verrattaessa vuotta 2020 vuoteen 2010 ja 2000 ja eniten kasvua on 45–64-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden ikäryhmissä.

Lähivirkistyskertojen määrä vuodessa

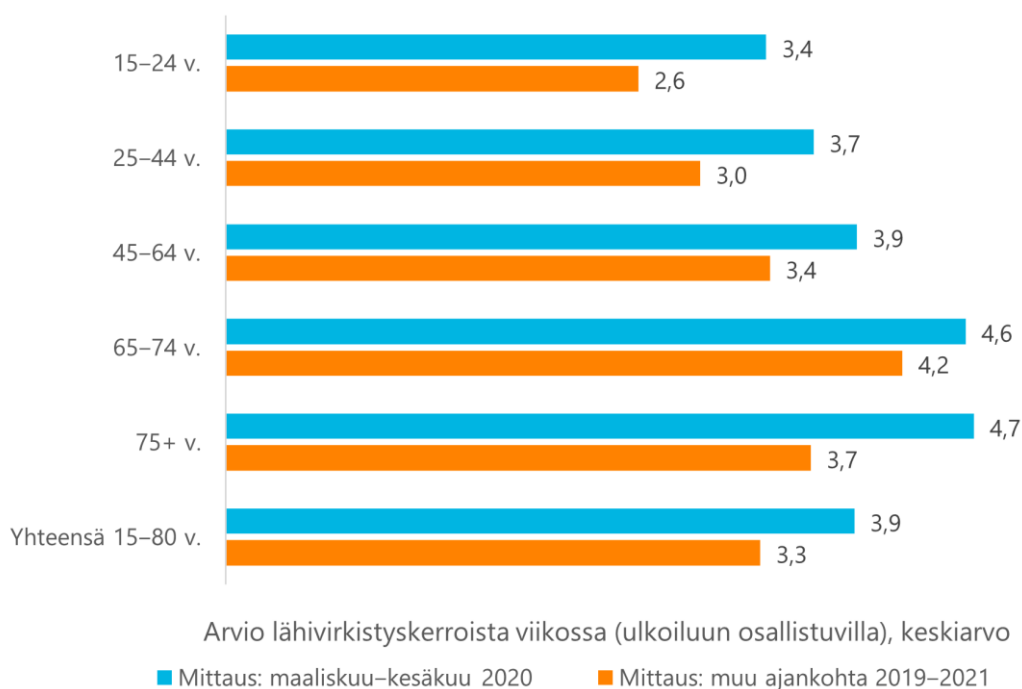

Kuva 34. Suomalaisen lähivirkistyskertojen määrä ikäryhmittäin vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Kuva 35. Lähivirkistyskerran ajankohta vuosina 2000, 2010 ja 2020. Tiedot perustuvat kysymykseen, milloin viimeksi ulkoilitte (vähintään 15 min, mutta alle vuorokauden kestoinen ulkoilukerta).

Yli puolet, 51,5 prosenttia, ulkoili joko kyselyn ajankohtana (tänään) tai sitä edeltävänä päivänä (eilen) vuonna 2020, vastaava osuus oli vuonna 2010 43,1 prosenttia ja vuonna 2000 48,8 prosenttia (Kuva 35). Ulkoilin 'tänään' -vastanneiden osuus on nyt 27,4 prosenttia, kun se vuonna 2010 oli 23,1 prosenttia ja 22,1 prosenttia vuonna 2000. Vuonna 2020 vähintään kerran viikossa ulkoilevien osuus oli 81,3 prosenttia, vuoden 2010 mittauksessa luku oli 76,0 prosenttia ja vuonna 2000 luku oli 80,2 prosenttia.

Kuva 36. Lähivirkistyskertoja viikossa keskiarvo mittausajankohdan mukaan ikäryhmittäin.

Lähivirkistyskertojen määrässä oli havaittavissa kasvua erityisesti verrattaessa kertamääriä vastaajajankohdan maaliskuu-kesäkuu vuonna 2020 ja muiden tutkimuksen mittausajankohtien välillä (Kuva 36). Keväällä ja kesällä 2020 mitatussa osa-aineistossa lähivirkistyskertojen määrä viikossa (keskiarvo 3,9) oli keskimäärin korkeampi kuin muina mittausajankohtina (keskiarvo 3,3). Vastaavan ajankohdan, maaliskuu-kesäkuun aikana, vuosina 2009 ja 2010 mitattujen lähivirkistyskertojen määrä oli keskimäärin 3,1 ulkoilukertaa viikossa (vuodessa keskiarvo 161, mediaani 122).

4.3.2. Ulkoilukerran kesto ja mobiililaitteiden käyttö

Ulkoilumäärien lisääntyä yksittäisen ulkoilukerran ajallinen kesto on lyhentynyt 20 vuodessa. Lähivirkistyskerta oli kestoltaan vuonna 2000 keskimäärin 2,7 tuntia (mediaani 1,5 tuntia), vuonna 2010 oli keskimäärin 2,1 tuntia (mediaani 1,3 tuntia) ja vuonna 2020 keskimäärin 1,8 tuntia (mediaani 1,2 tuntia). Vuonna 2020 korkeintaan tunnin kestoisten ulkoilukertojen osuus oli lähes 48 prosenttia, kun se vuonna 2010 oli noin 45 prosenttia ja vuonna 2000 noin 35 prosenttia (Taulukko 7). Eniten yli 4 tunnin ulkoilukertoja oli vuonna 2000, silloin osuus oli noin viidennes kaikista lähivirkistyskerroista. Vuonna 2010 noin joka kymmenes ulkoilukerta oli kestoltaan yli neljä tuntia ja vuonna 2020 niiden osuus on noin 7 prosenttia.

Taulukko 7. Lähivirkistyskerran kesto tunteina vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Kesto, tuntia	0–1 tuntia	1,01–2 tuntia	2,01–4 tuntia	Yli 4 tuntia
v. 2020, % kerroista	47,6	30,0	15,1	7,3
v. 2010, % kerroista	44,7	30,0	14,5	10,9
v. 2000, % kerroista	34,9	27,4	18,4	19,3

Vuoden 2020 tutkimuksessa mitattiin ensimmäistä kertaa, oliko käyttänyt ulkoillessaan GPS-paikannuksella varustettua kelloa, sykemittaria tai mobiililaitetta mittaamaan liikkumisen ja ulkoilun tietoja. Yli puolet, 54,3 prosenttia, kysymykseen vastanneista ulkoilijoista ilmoitti käyttäneensä laitetta kuluneen vuoden aikana ulkoillessaan ja noin 43,4 prosenttia ei ollut käyttänyt laitetta. Ulkoilijoista 2,3 prosenttia ei osannut sanoa oliko käyttänyt laitetta vai ei.

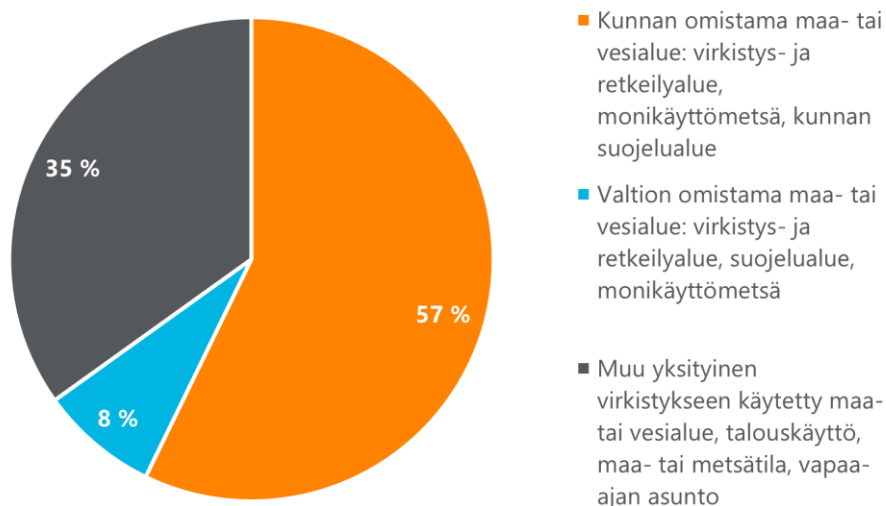
4.3.3. Lähivirkistyskertojen jakautuminen eri omistajaryhmien alueille

Suomalaisten lähivirkistyskerroista vuonna 2020 arviolta noin 57 prosenttia kohdistui kuntien omistamille alueille, 8 prosenttia valtion omistamille alueille ja 35 prosenttia muille pääasiassa yksityisille maa- ja vesialueille (Kuva 37). Saatu arvio perustuu ulkoilukerran paikkatietoon, jos sellainen on ollut käytettävissä. Tietoa on täydennetty vastaajan omilla vastauksilla ja arvioilla alueen omistajaryhmästä, jos paikkatietoa ei ole ollut käytettävissä.

Luku ei ole täysin vertailtavissa aikaisempiin tuloksiin, koska nyt mukana on myös vastaajien kartalle paikantamia ulkoilukohteita, joiden avulla voitiin päätellä tarkemmin alueiden omistajaryhmäluokka. Tarkasteltaessa pelkästään vastaajien omaa arvioita millaisella alueella oli liikunut, kuntien omistamien alueiden osuus oli 64 prosenttia (vuonna 2010 luku oli noin 63 %), valtion noin 8 prosenttia (vuonna 2010 noin 6 %) ja muiden alueiden pääasiassa yksityisessä omistuksessa olevien maa- ja vesialueiden osuus oli noin 28 prosenttia (vuonna 2010 noin 31 %).

Kuntien alueille kohdistuvien kertojen osuus siis vaihtelee vuonna 2020 57–64 prosentin välillä, ja muiden pääasiassa yksityisten alueiden osuus 28–35 prosentin välillä mittaustavasta riippuen. Valtion alueiden osuus oli kasvanut molemmissa arviointitavoissa noin kuudesta prosentista (v. 2010) kahdeksaan tai lähes kahdeksaan prosenttiin (v. 2020).

Lähivirkistyskertojen kohdistuminen eri alueille

Kuva 37. Arvio lähivirkistyskertojen kohdistumisesta eri omistajaryhmien alueille, osuus lähivirkistyskerroista.

Lähes puolet lähivirkistyskerroista suuntautuu kuntien ylläpitämille ulkoilualueille tai ulkoilureiteille (Taulukko 8). Aikaisempaan mittaukseen luku ei ole täysin vertailukelpoinen, sillä tarkempi

GIS-pohjainen tieto mahdollistaa kunnan omistamien monikäyttöalueiden, lähinnä talouskäytössä olevien metsien, tarkastelun erikseen. Sinne suuntautui mittauksessa 5,8 prosenttia lähivirkistyksestä. Kunnan suojelualueille virkistyskertoja kohdistui vuonna 2020 noin 2,0 prosenttia.

Vuonna 2020 valtion virkistys- ja retkeilyalueille kohdistui 0,9 prosenttia lähivirkistyksestä, valtion suojelualueille 4,4 prosenttia ja valtion monikäyttöalueille 2,5 prosenttia lähivirkistyksestä. Valtion suojelualueiden osuus lähivirkistyskerroista on kasvanut vuonna 2020 verrattuna vuoteen 2010.

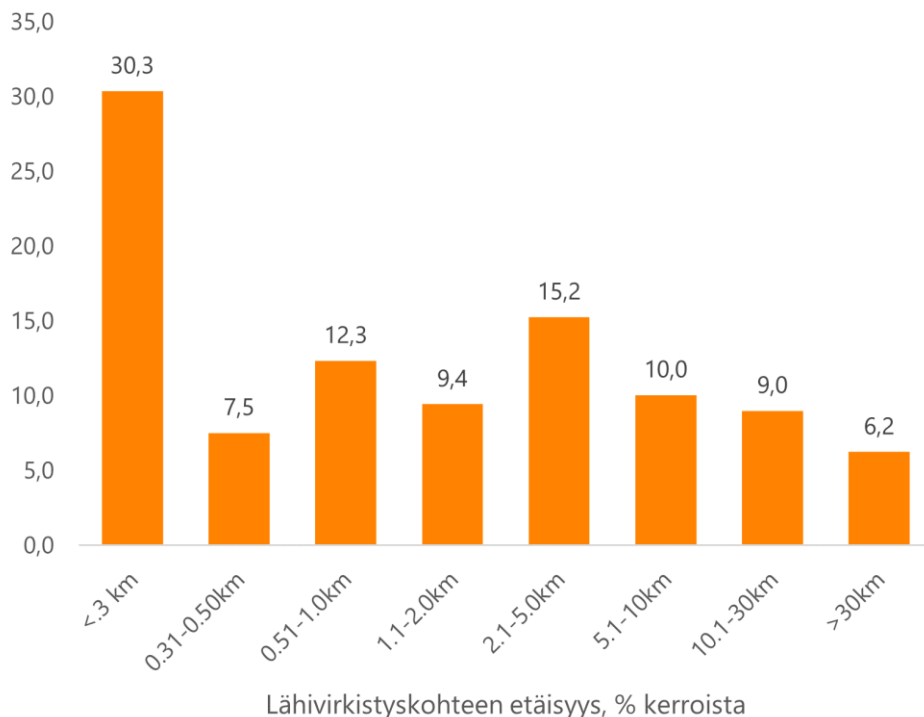
Muut pääasiassa yksityiset virkistyskäyttöön käytetyt maa- tai vesialueet ovat esimerkiksi vesiosakaskuntien, yritysten, yhdistysten, säätiöiden, seurakuntien tai muiden uskonnollisten yhteisöiden alueita. Niiden osuus vuonna 2020 oli 6,2 prosenttia. Muiden kuin kuntien tai valtion omistamien suojelualueiden osuus oli 0,7 prosenttia lähivirkistyskerroista. Yksityiset talouskäytössä olevat metsä ovat myös tärkeä virkistysympäristö, sinne kohdistuvien lähivirkistyskertojen osuus oli mittauksessa 20,6 prosenttia virkistyskerroista. Vapaa-ajan asuntojen tai mökkien ja niiden ympäristöjen osuus lähivirkistyskerroista oli 7,4 prosenttia vuonna 2020.

Taulukko 8. Lähivirkistyskerrat, alueen omistajaryhmä ja alueen käyttötarkoitus vuosina 2020 ja 2010.

	2020	2010
Osuus lähivirkistyskerroista	%	%
Kunnan virkistys- ja retkeilyalue	49,4	61,7
Kunnan suojelualue	2,0	1,6
Kunnan muu alue (talous-, tai monikäyttöalue)	5,8	⁽¹⁾
Yhteensä kunnan alue	57,2	63,3
Valtion virkistys- ja retkeilyalue	0,9	0,6
Valtion suojelualue	4,4	2,9
Valtion talous- tai monikäyttöalue	2,5	2,1
Yhteensä valtion alue	7,8	5,6
Muu virkistysalue (esim. yrityksen tai yhdistyksen tarjoama)	6,2	3,3
Muu (yksityinen) suojelualue	0,7	0,2
Muu (yksityinen) talouskäyttöalue, oma maa- tai metsätila	20,6	18,8
Muu (yksityinen), vapaa-ajan asunto	7,4	8,8
Yhteensä muu alue	34,9	31,3
⁽¹⁾ Vuonna 2010 Kuntien virkistysalue- ja retkeilyalue on sisältänyt kuntien monikäyttöalueita. GIS-pohjainen tieto mahdollistaa niiden erottelun.		

4.3.4. Lähivirkistyskohteen etäisyys

Lähes kolmasosa (30,3 %), suomalaisten lähivirkistyskerroista sijaitsee korkeintaan 300 metrin päässä lähiluonnossa, ja korkeintaan 10 kilometrin säteellä sijaitsee neljä viidesosaa lähivirkistyskerroista (84,8 %), noin 9 prosenttia kerroista sijaitsee 10–30 kilometrin päässä ja loput 6,2 prosenttia yli 30 kilometrin päässä (Kuva 38). Lähivirkistyskerroista valtaosalle (87 %), lähdetään kotoa käsin, noin 10 prosenttia lähivirkistyskerroista tehdään vapaa-ajan asunnolta tai vierailupaikasta käsin, ja noin 3 prosentille lähtöpaikka on joku muu, esimerkiksi työpaikka.

Kuva 38. Etäisyys ulkoilukohteelle tai luontokohteeseen, missä ulkoilitte viimeksi (alle vuorokauden kestoisen ulkoilukerta).

Kulikutavan ja matka-ajan perusteella tarkasteltaessa 76,9 prosentille lähivirkistyskohteista kuljetaan kävellen tai pyöräillen ja kohde löytyy lähiluonnosta (Tilastot: Ulkoilu, 03 Lähiulkoilu, 04 Lähiulkoiluun osallistujat ja osallistumiskerrat etäisyyden mukaan (2020)). Kävely- tai pyöräilyetäisyydellä sijaitsevia kohteita hyödyntävät hieman useammin naiset kuin miehet, osuus naisten lähivirkistyskerroista 79,2 prosenttia ja vastaavasti miesten 72,7 prosenttia. Miehet, useammin kuin naiset, matkustavat kohteeseen kulkuneuvolla: miesten osuus ulkoilijoista on 55,6 prosenttia korkeintaan 30 minuutin kulkuneuvolla kuljettavan matkan päässä sijaitsevilla ulkoilukohteilla, kun naisten osuus on vastaavasti 44,4 prosenttia. Yli 30 minuutin matkaetäisyyden päässä ulkoilevista miehiä oli 58,6 prosenttia ja naisia 41,4 prosenttia. Lähialueet korostuvat enemmän myös iäkkäämpien ulkoilijoiden kerroissa ja osuus kasvaa ikäryhmittäin: 15–24-vuotiaiden osuus on 70,4 prosenttia ja 75–80-vuotiaiden osuus on 82,6 prosenttia. Kävely- tai pyöräilyetäisyydellä sijaitsevia kohteita käytettiin eniten maaseutumaisissa kunnissa, joissa osuus kerroista oli 80 prosenttia. Kohteelle matkustamisen tarve lisääntyi siirryttäessä taajaan asutuihin tai kaupunkimaisiin kuntiin.

Kaikista tutkimuksessa mitatuista lähivirkistyskerroista 40,2 prosenttia sijaitsi kävely- tai pyöräilymatkan päässä kuntien omistamalla alueella (Taulukko 9). Lähivirkistyskerroista 13,6 prosentissa kohde sijaitsi alle puolen tunnin matkan päässä ja 2,9 prosentissa kohde sijaitsee yli 30 minuutin matkaetäisyydellä kuntien omistamalla alueella. Vastaavasti kaikista lähivirkistyskerroista valtion alueilla kävelyetäisyyden päässä sijaitsee 3,3 prosenttia lähivirkistyskerroista, 2,5 prosenttia kulkuneuvolla kuljettavan matkan päässä (matka-aika korkeintaan puoli tuntia) ja loput 1,9 prosenttia kerroista kulkuneuvolla kuljettavan matkan päässä, jonne matka-aika on yli puoli tuntia. Loput kerroista sijoittuvat muille, pääasiassa yksityisille maille. Lähivirkistyskerroista 23,3 prosenttia sijaitsee kävely- tai pyöräilyetäisyydellä yksityismailla, 8,1 prosenttia alle puolen tunnin etäisyydellä, mutta kohteeseen kuljetaan autolla, 4,2 prosenttia kerroista matka-aika kestää yli puoli tuntia ja kohteeseen pääsemiseen tarvitaan kulkuneuvo.

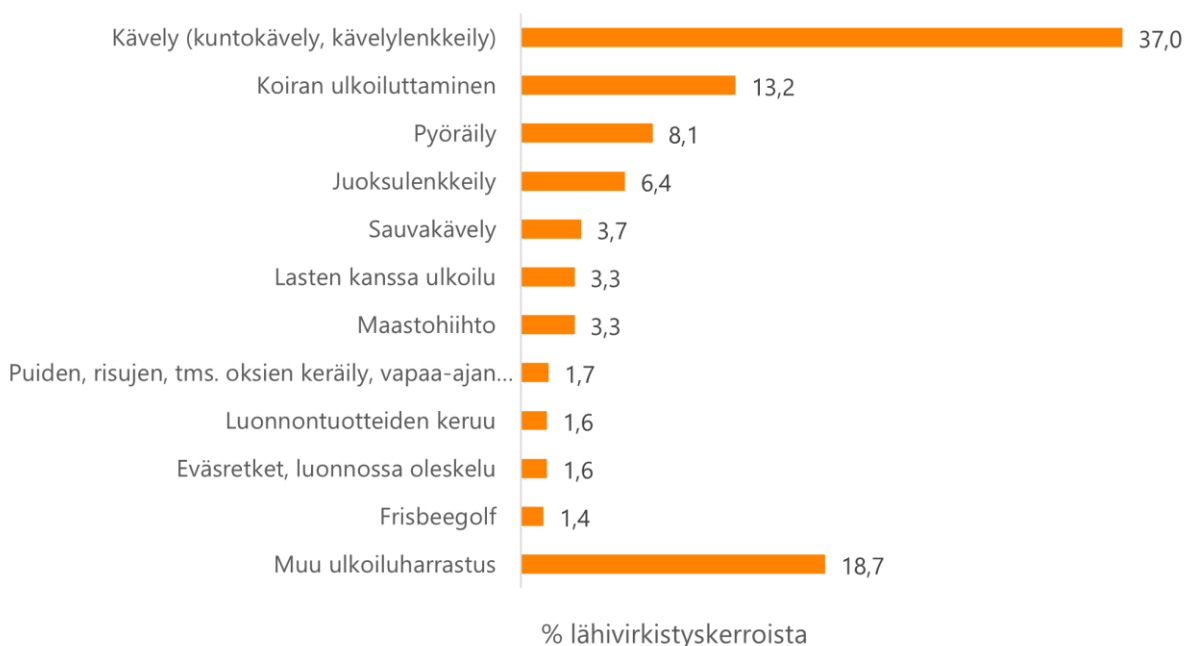
Muutokset kertojen suuntautumisessa verrattuna vuoteen 2010 ovat melko vähäisiä, mutta kävelyetäisyydellä kuntien alueelle tehtyjen lähivirkistyskertojen osuus on nyt pienempi kuin aikaisemmin (vuonna 2010 46,6 %) ja toisaalta vastaava yksityisten maa- tai vesialueiden käytön osuus on hieman kasvanut (vuonna 2010 19,9 %).

Taulukko 9. Lähivirkistyskohteen etäisyys alueen ja kulkutavan mukaan vuosina 2020 ja 2010.

Lähiulkoilu-kerta Alue-tyyppi, etäisyys	Kunnan alue				Valtion alue				Yksityismaa tai vesistö			
	Yht.	Kävely-etäisyys	Kulku-neuvo, ≤ 0,5 h	Kulku-neuvo, > 0,5 h	Yht.	Kävely-etäisyys	Kulku-neuvo, ≤ 0,5 h	Kulku-neuvo, > 0,5 h	Yht.	Kävely-etäisyys	Kulku-neuvo, ≤ 0,5 h	Kulku-neuvo, > 0,5 h
osuus kerroista v. 2020	56,7	40,2	13,6	2,9	7,7	3,3	2,5	1,9	35,6	23,3	8,1	4,2
osuus kerroista v. 2010	63,5	46,6	13,9	3,0	5,3	2,1	1,4	1,8	31,3	19,9	7,2	4,2

4.3.5. Lähivirkistyskerran harrastukset

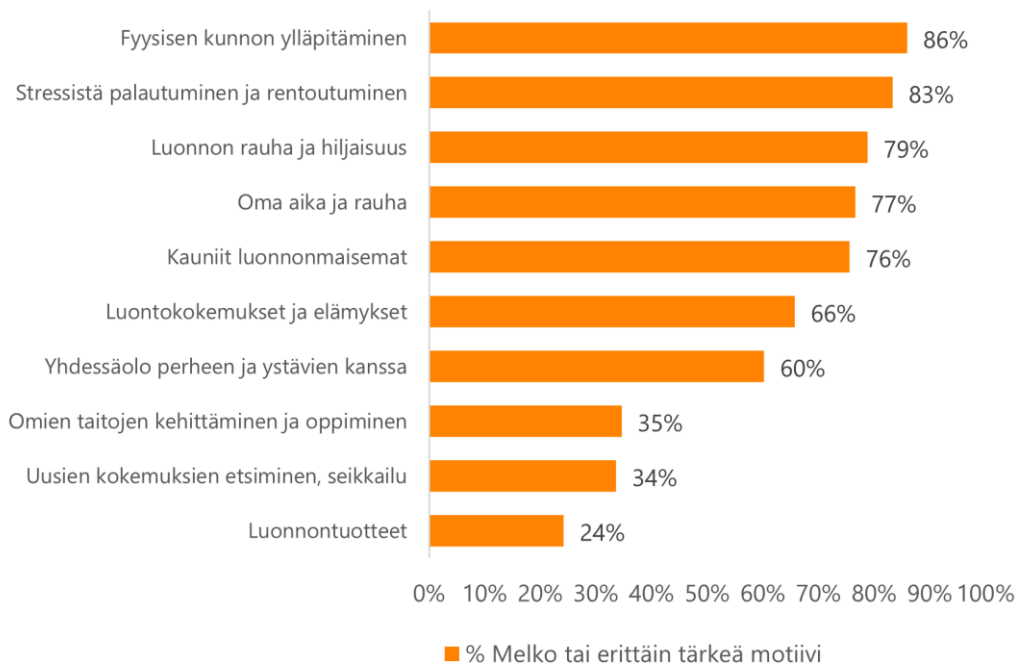
Kävelyn (muu kävelylenkkeily tai kuntokävely luonnossa vapaa-aikana) osallistuminen oli suosituin lähivirkistyskerran aktiviteetti, 37,0 prosenttia ilmoittaa aktiviteetiksi kävelyn (Kuva 39). Koiran kanssa ulkoileminen liikuttaa suomalaisia lähiluonnossa, 13,2 prosenttia ilmoittaa koiran kanssa ulkoilun aktiviteetiksi. Pyöräilyn mainitsee 8,1 prosenttia, juoksulenkkeilyn 6,4 prosenttia, sauvakävelyn 3,7 prosenttia, lasten kanssa ulkoilun 3,3 prosenttia ja maastohiihdon 3,3 prosenttia ulkoilevista. Suositujia lähivirkistyskerran aktiviteetteja ovat myös vapaa-ajan metsätyöt, kuten kotitarvepuun hankinta tai metsänhoitotyöt (1,7 % maininnoista), luonnontuotteiden keruu (1,6 % maininnoista) sekä luonnossa oleskelu, kuten eväretket ja piknikit, auringonotto tai muu luonnosta nauttiminen ja oleilu (1,6 % maininnoista). Frisbee-golfin mainitsi 1,4 prosenttia ulkoilijoista. Muita lähivirkistysharrastuksia on 18,7 prosenttia lähivirkistyskerroista.

Kuva 39. Lähivirkistyskerran aktiviteetit, Tiedot perustuvat kysymykseen, milloin viimeksi ulkoilitte (vähintään 15 min, mutta alle vuorokauden kestoinen ulkoilukerta) ja mikä oli ulkoilukerran aktiviteetti.

4.3.6. Lähivirkistyskerran motiivit

Ulkoilun motiiveja tarkastelemalla havaitaan, että lähiluonto on sekä tärkeä paikka harrastaa liikuntaa, mutta myös paikka palautua arjen kiireistä ja stressistä. Tutkimuksessa lähivirkistystyksen motiiveista tärkeimmiksi koettiin fyysisen kunnon ylläpitäminen, 86 prosenttia ilmoittaa motiivin melko tai erittäin tärkeäksi (Kuva 40). Toiseksi tärkeimmäksi stressistä palautumisen, jonka mainitsee 83 prosenttia syyksi lähteä luontoon. Lähes yhtä usein etsitään luonnon rauhaa ja hiljaisuutta (79 %), oma aikaa ja rauhaa (77 %) sekä nautitaan kauniista luonnonmaisemista (76 %) sekä luontokokemuksista ja -elämyksistä (66 %). Yhdessäolo perheen ja ystävien kanssa on tärkeä motiivi noin 60 prosentille vastaajista. Omien taitojen kehittäminen ja oppimisen mainitsi tärkeäksi reilu kolmannes ulkoilijoista (35 %), lähes yhtä moni etsi luonnosta uusia kokemuksia ja seikkailua (34 %) ja lähes joka neljäs (24 %) mainitsi luonnontuotteiden keruun tärkeäksi syyksi lähteä luontoon.

Kuva 40. Tutkimuksessa mitatut lähiulkoilun motiivit ja niiden tärkeys ulkoilijoille. Asteikko: ei lainkaan tärkeä, vähän tärkeä, melko tärkeä, erittäin tärkeä tai en osaa sanoa.

4.3.7. Ulkoilun päivämatkat

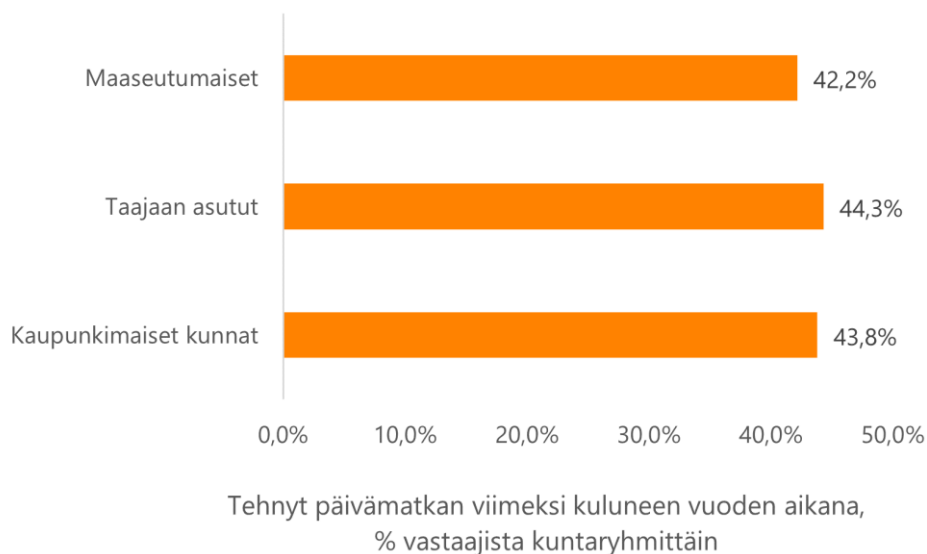
Tutkimuksessa kerättiin ensimmäistä kertaa tietoa ulkoilun takia tehtävistä päivämatkoista (day visits). Päivämatkalla tarkoitetaan tässä ulkoilun takia tehtyä matkaa, joka suuntautuu vähintään 30 kilometrin päähän kotoa tai vapaa-ajan asunnolta ja jonka aikana perillä vietetään vähintään kolme tuntia, mutta matkan aikana ei yövytä.

Päivämatkan ulkoilemaan oli viimeksi kuluneen vuoden aikana tehnyt 43,7 prosenttia ulkoilijoista, osuus ei eronnut miesten ja naisten välillä. Ikäryhmistä päivämatkat olivat suosituimpia 25–54-vuotiaiden ulkoilijoiden keskuudessa, heistä noin puolet oli tehnyt päivämatkan. Vanhempien ikäryhmien ja nuorten keskuudessa päivämatkat olivat hieman harvinaisempia. 15–24-vuotiaista ulkoilijoista 39,6 prosenttia, 65–74-vuotiaista 35,7 prosenttia ja yli 74-vuotiaista 26,4 prosenttia oli tehnyt päivämatkan ulkoilemaan. (Kuva 41).

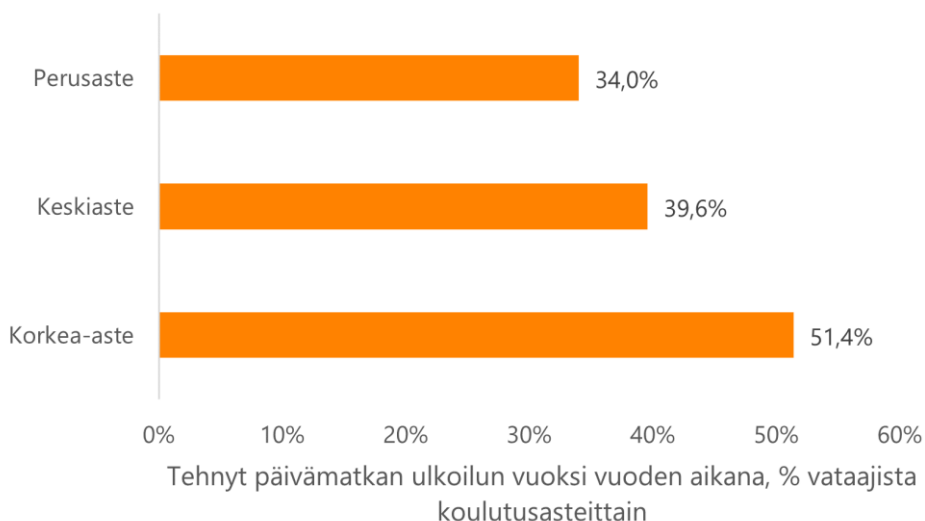

Kuva 41. Osallistuminen ulkoilun vuoksi tehtyihin päivämatkoihin eri ikäryhmissä.

Asuinkunnan kuntatyyppien välillä päivämatkojen tekemisessä ei ollut suuria eroja (Kuva 42). Maaseutumaaisissa kunnissa asuvista 42,2 prosenttia oli tehnyt vähintään yhden päivämatkan ulkoilun vuoksi taajaan asutuissa kunnissa asuvista 44,3 prosenttia ja kaupunkimaisissa kunnissa asuvista 43,8 prosenttia.

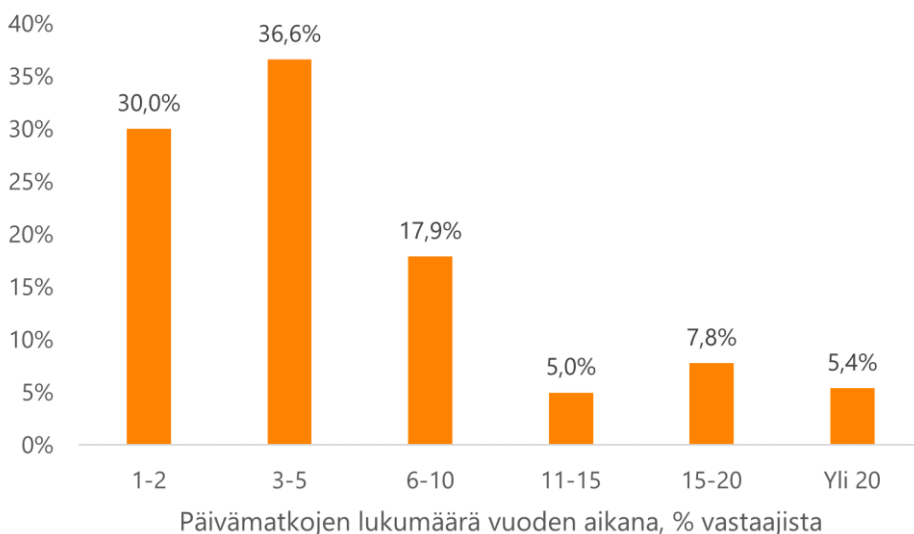

Kuva 42. Osallistuminen ulkoilun vuoksi tehtyihin päivämatkoihin kuntaryhmittäin.

Kuva 43. Osallistuminen ulkoilun vuoksi tehtyihin päivämatkoihin koulutuksen mukaan.

Korkeasti koulutetut raportoivat muita useammin tehneensä päivämatkan (Kuva 43). Yli puolet (51,4 %) korkeakoulutetuista oli tehnyt päivämatkan, kun keskiasteen koulutuksen suorittaneista päivämatkan oli tehnyt 39,6 prosenttia ja perusasteen suorittaneista 34,0 prosenttia.

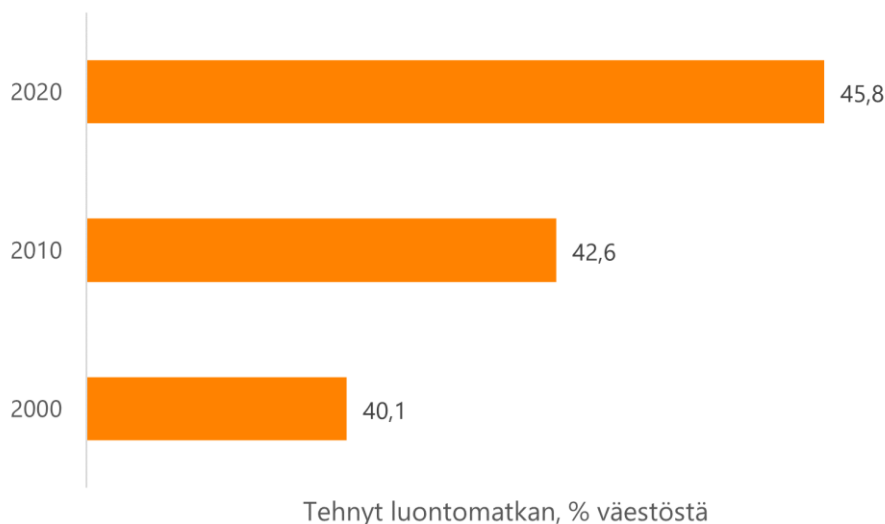
Kuva 44. Ulkoilun vuoksi tehdyt päivämatkat vuoden aikana, matkojen määrä.

Suurin osa heistä, jotka ilmoittivat tehneensä päivämatkan vuoden aikana, olivat tehneet 1–10 matkaa vuoden aikana (Kuva 44). Yhdestä kahteen päivämatkaa oli tehnyt 30,0 prosenttia, kolmesta viiteen matkaa 3,0 prosenttia ja kuudesta kymmeneen matkaa 17,9 prosenttia päivämatkan tehneistä. Osa oli tehnyt päivämatkoja vielä enemmän: 5,0 prosenttia kertoi tehneensä 11–15 päivämatkaa, 7,8 prosenttia 15–20 päivämatkaa ja 5,4 prosenttia yli 20 päivämatkaa.

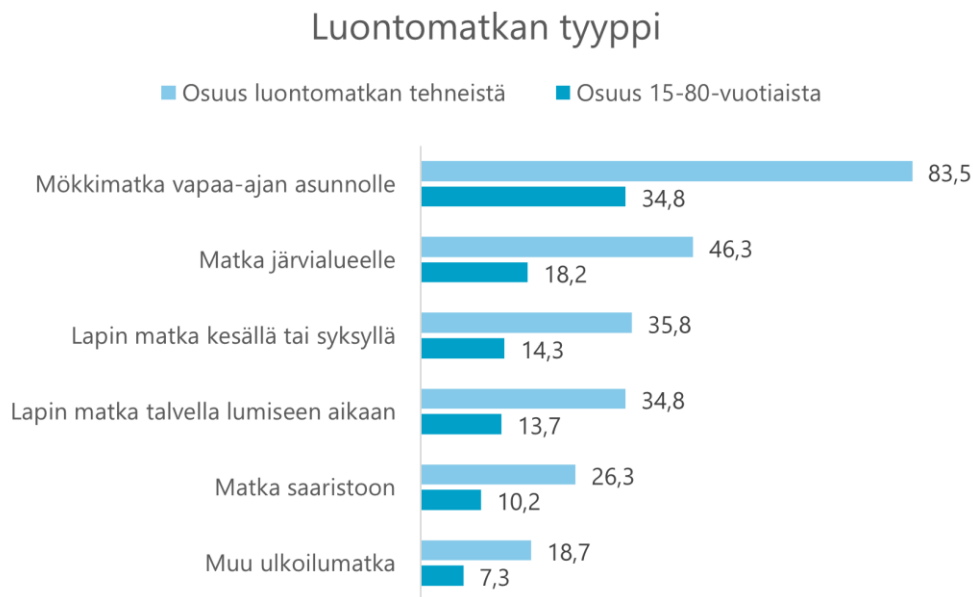
4.4. Luontomatkat

4.4.1. Luontomatkoihin osallistuminen, matkojen määrä ja matkapäivät

Yhä useampi on nyt tehnyt luontomatkan vuoden aikana. Luontomatkoihin osallistuneiden osuus, 45,8 prosenttia, on kasvanut 20 vuodessa noin 6 prosenttiyksikköä vuodesta 2000 ja reilu 3 prosenttiyksikköä vuodesta 2010 (Kuva 45). Myös Tilastokeskuksen matkailutilastojen mukaan kotimaan matkailussa yöpymisen sisältäneiden vapaa-ajanmatkojen määrä kotimaassa on lisääntynyt (SVT: Suomalaisten matkailu 2020). Luontomatkoihin osallistuvien osuus on korkein 25–44-vuotiaiden ikäryhmässä, joista puolet (49,8 %) on tehnyt luontomatkan ja matalin 75–80-vuotiaiden ikäryhmässä, joista reilu kolmannes (35,3 %) on tehnyt luontomatkan. Luontomatkoja tehdään myös keskimääräistä enemmän alle 45-vuotiaiden pariskuntien (52,9 %) ja lapsiperheiden, joissa 7–17-vuotiaita lapsia, ryhmissä (50,5 %). Luontomatkoihin osallistuvat ovat myös muista useammin korkeakoulutettuja (50,9 %) kuin perusasteen koulutuksen saaneita (32,9 %), asuvat Etelä-Suomessa (50,9 %) tai isossa kaupungissa (50,0 %) (Tilastot: Ulkoilu, 04 Luontomatkat, 07c Luontomatkailijat ja -matkat, Kaikki kohdealueet yhteensä (2020)).

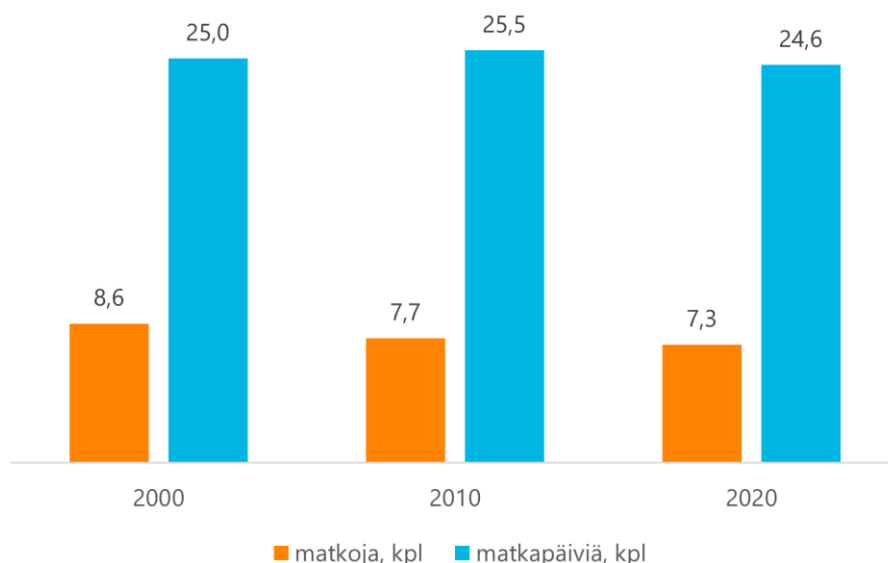
Kuva 45. Luontomatkan tehneiden osuus vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Kuva 46. Luontomatkoihin osallistuneet ja erilaisia luontomatkvoja tehneiden osuus 15–80-vuotiaista luontomatkan kohteen mukaan.

Luontomatkan tehneistä reilu neljä viidesosaa on tehnyt matkan vapaa-ajan asunnolle (83,5 %), matkan järviolueelle oli tehnyt 46,3 prosenttia, Lapin matkan kesällä tai syksyllä oli tehnyt 35,8 prosenttia ja lapin matkan talvella 34,8 prosenttia (Kuva 46). Luontomatka saaristoon oli 26,3 prosentilla luontomatkan tehneistä ja 18,7 prosentilla kohteena oli joku muu. Suomalaisista 34,8 prosenttia oli tehnyt vuoden aikana yöpymisen sisältävän matkan mökille tai vapaa-ajan asunnolle. Matkan järviolueelle oli tehnyt 18,2 prosenttia, matkan Lappiin kesällä tai syksyllä oli tehnyt 14,3 prosenttia ja matkan Lappiin talvella 13,7 prosenttia suomalaisista. Matkan saaristoon oli tehnyt 10,2 prosenttia ja muun ulkoilumatkan 7,3 prosenttia suomalaisista. (Kuva 46).

Suomalaiset tekivät keskimäärin 7,3 matkaa luonnossa virkistytymisen vuoksi vuonna 2020 (Tilastot: Ulkoilu, 04 Luontomatkat, 07c Luontomatkailijat ja -matkat, Kaikki kohdealueet yhteensä (2020)), ja vastaava luku oli vuonna 2010 7,7 ja vuonna 2000 8,6 matkaa (Kuva 47). Vaikka yhä useampi on tehnyt luontomatkan vuoden aikana, vuoden aikana tehtävien matkojen yhteenlaskettujen viipymien (matkapäiviä) kesto ei LVVI-tutkimuksessa ole juurikaan muuttunut 20 vuodessa. Vuonna 2020 luontomatkvoja tehneet arvioivat matkapäivien määräksi noin 24,5 päivää (vuonna 2010 25,5 ja vuonna 2000 25,0 päivää).

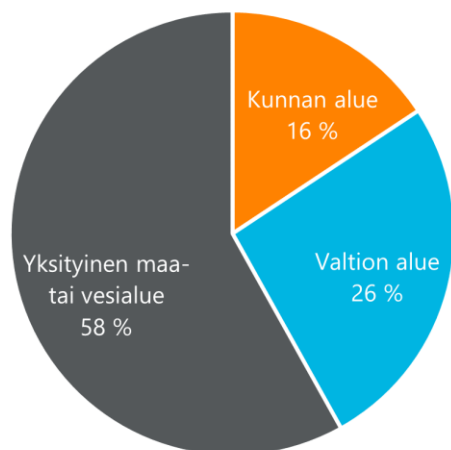
Kuva 47. Luontomatkat ja matkapäivät keskimäärin vuosina 2000, 2010 ja 2020.

4.4.2. Luontomatkojen kohdistuminen eri omistajaryhmien alueille

Tarkasteltaessa vapaa-ajan matkoja virkistys- ja luonnossa liikkumisen vuoksi yli puolet, 58 prosenttia, matkoista kohdistui yksityisten, yritysten, yhteisöjen omistamille alueille, omalle maa- tai metsätilalle sekä vapaa-ajan asunnolle (Kuva 48). Reilu neljännes matkoista, 26 prosenttia, tehtiin valtion alueille ja loput, 16 prosenttia, kuntien omistamille alueille. Luontomatkan kohdealueen omistajatietoa on tarkasteltu samalla tavoin kuin lähivirkistyskerran tietoja (Luku 4.3.3).

Tyypillisin luontomatkan kohde on vapaa-ajan asunto, jonne tehtiin lähes joka kolmas tutkimuksessa mitatuista luontomatkoista (32 %) (Taulukko 10). Muiden yksityisten maa- ja vesialueiden osuus oli noin 16 prosenttia, yritysten tai yhdistysten tarjoama virkistysalue oli noin 10 prosenttia ja yksityisten suojelualueiden osuus oli alle 1 prosentti. Luontomatkoista valtion suojelukäytössä oleville alueille, esimerkiksi kansallispuistoihin, suuntautui 19 prosenttia luontomatkoista, valtion virkistys- ja retkeilyalueille noin 4 prosenttia ja talouskäyttöalueille 3 prosenttia luontomatkoista. Kuntien ylläpitämille virkistys- ja retkeilyalueille suuntautuvien luontomatkojen osuus oli noin 13 prosenttia, suojelualueiden alle 1 prosentti, ja kunnan talouskäyttöalueiden osuus noin 2 prosenttia.

Tutkimuksessa mitatuista luontomatkoista 70 prosenttia tehtiin kohteille, joissa on joko valmiita reittejä, opasteita tai taukopaikkoja, loput luontomatkakohteista olivat joko vapaa-ajan asunnolle suuntautuneita matkoja tai matkakohteissa ei ollut lainkaan virkistyspalveluita (Tilasto: Ulkoilu, 04 Luontomatkat, 10 Luontomatkailijat ja -matkat kohdealueen palvelutason mukaan).

Kuva 48. Luontomatkan kohdealueen omistajaryhmä.

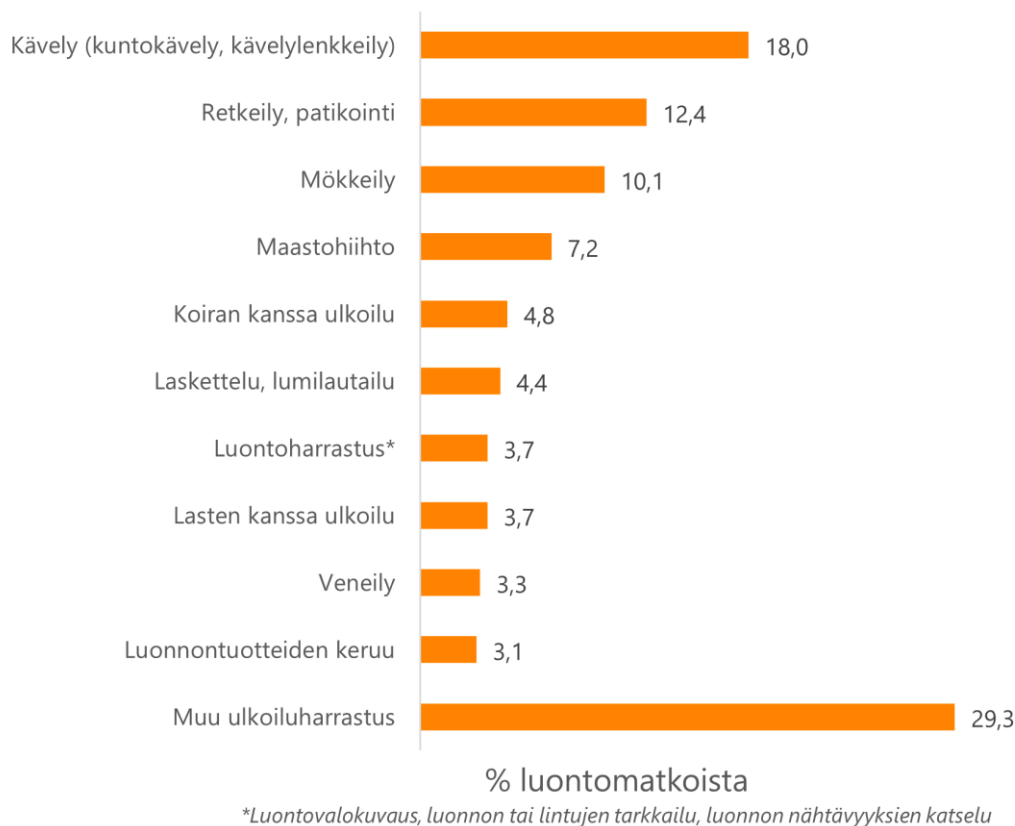
Taulukko 10. Luontomatkat, alueen omistajaryhmä ja käyttötarkoitus vuosina 2020 ja 2010.

	2020	2010
Osuus luontomatoista	%	%
Kunnan virkistys- ja retkeilyalue	12,8	
Kunnan suojelualue	0,7	
Kunnan talouskäyttöalue, muu alue	2,2	
Yhteensä kunnan alue	15,7	18,9
Valtion virkistys- ja retkeilyalue	4,2	
Valtion suojelualue	19,0	
Valtion talous- tai monikäyttöalue	3,0	
Yhteensä valtion alue	26,2	20,1
Muu (esim. yrityksen tai yhdistyksen tarjoama) virkistysalue	10,1	
Muu (yksityinen) suojelualue	0,5	
Yksityinen maa- tai vesialue (esim. talousmetsä, vesialue, maa- tai metsätila)	15,5	
Yhteensä muu yksityinen maa- tai vesialue	26,1	28,3
Vapaa-ajan asunto tai sen ympäristö	32,0	32,7

4.4.3. Luontomatkan ulkoiluharrastus

Yleisin luontomatkojen ulkoiluharrastus oli kävely, jonka mainitsee pääasialliseksi ulkoiluharrastukseksi 18,0 prosenttia luontomatkan tehneistä, toiseksi yleisin harrastus suomalaisten luontomatoilla on ollut retkeily ja patikointi, jonka mainitsee 12,4 prosenttia luontomatkan tehneistä (Kuva 49). Joka kymmenes mainitsee kyselyä edeltäneen luontomatkan harrastukseksi mökkeilyn ja maastohiihdon 7,2 prosenttia. Koiran kanssa ulkoilu oli pääasiallinen harrastus 4,8 prosentilla, laskettelu tai lumilautailu 4,4 prosentilla, luontokuvaus, luonnon tai

lintujen tarkkailu, tai luonnon nähtävyyksien katselu 3,7 prosentilla, lasten kanssa ulkoilu 3,7 prosentilla, veneily 3,3 prosentilla ja luonnontuotteiden keruu 3,1 prosentilla luontomatkan tehneistä. Mainittujen harrastusten lisäksi luontomatoilla ulkoiltiin monin eri tavoin, sillä 29,3 prosentilla viimeisimmän luontomatkan pääasiallinen harrastus oli jokin muu ulkoiluharrastus.

Kuva 49. Luontomatkan ulkoiluharrastus.

4.4.4. Luontomatkan motiivit

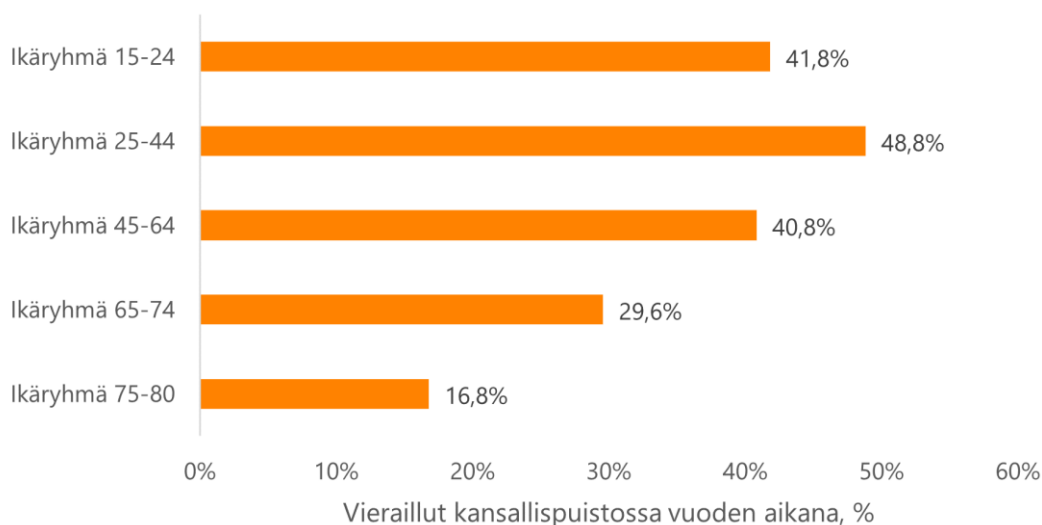
Tärkeimmiksi syiksi luontomatkan kohteen valinnassa koettiin kauniit luonnonmaisemat, 90,3 prosenttia luontomatkan tehneistä mainitsi ne melko tai erittäin tärkeäksi syyksi viimekertaiselle luontomatkalleen, lähes yhtä paljon vastauksia sai luonnon rauha ja hiljaisuus, 89,5 prosenttia koki ne tärkeäksi (Kuva 50). Tärkeää valtaosalle oli myös yhdessäolo perheen ja ystävien kanssa (melko tai erittäin tärkeä motiivi 85,4 %:lle), stressistä palautuminen ja rentoutuminen (melko tai erittäin tärkeä motiivi 84,8 %:lle), luontokokemukset ja elämykset (melko tai erittäin tärkeä motiivi 84,1 %:lle) ja oma aika ja rauha (melko tai erittäin tärkeä motiivi 80,8 %:lle). Fyysisen kunnon ylläpitäminen oli melko tai erittäin tärkeä motiivi 70,7 prosentille, uusien kokemusten etsiminen ja seikkailu 51,5 prosentille, omien taitojen kehittäminen ja oppiminen 36,5 prosentille ja luonnontuotteet 31,5 prosentille viimekertaisella luontomatkalla.

Kuva 50. Luontomatkan motiivit ja niiden tärkeys ulkoilijoille.

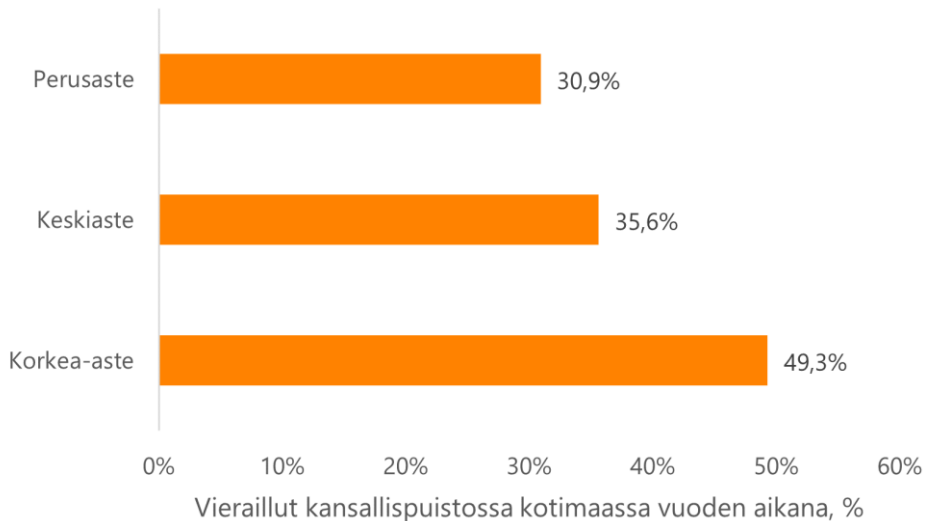
4.5. Vierailut kansallispuistoissa

LVVI3:ssa kerättiin ensimmäistä kertaa tietoa siitä, kuinka suuri osuus suomalaisista on vieraillut viimeksi kuluneen vuoden aikana kansallispuistossa kotimaassa. Kaikkiaan 40,1 prosenttia suomalaisista ilmoitti vieraileensa kansallispuistossa kotimaassa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kävijäosuus oli lähes sama naisten (40,3 %) ja miesten (40,1 %) välillä. Vuonna 2021 tehdyssä kansallispuistojen kävijöitä tarkastelevassa tutkimuksessa ilmeni, että naisten osuus kävijöistä on kasvanut ajanjaksolla 2000–2019 (Konu ym. 2021). Samassa tutkimuksessa todettiin myös iäkkäimpien kävijöiden osuuden kasvaneen.

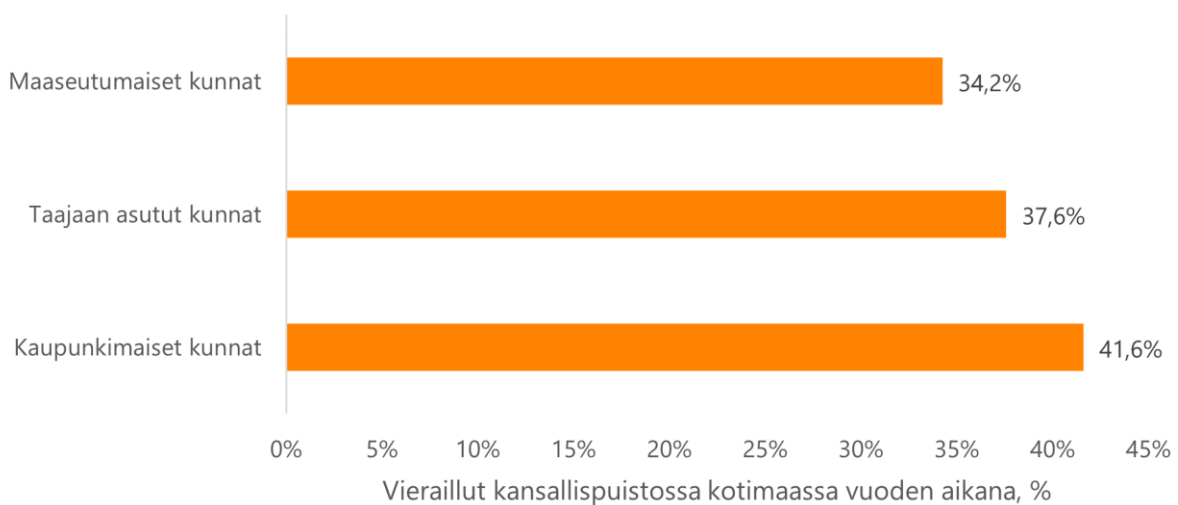
Kuva 51. Vuoden aikana kansallispuistossa kotimaassa vieraileiden osuus (%) ikäryhmittäin

LVVI-aineiston perusteella ikäryhmistä eniten kansallispuistossa vierailleita oli 25–44-vuotiaiden ryhmässä (Kuva 51), heistä kansallispuistossa oli vieraillut 48,8 prosenttia. Vähiten kansallispuistossa vierailleita oli vanhemmissa ikäryhmissä: 65–74-vuotiaista kansallispuistossa oli vieraillut 29,6 prosenttia ja 75–80-vuotiaista 16,8 prosenttia. Lasten ja nuorten aikuisten ikäryhmästä 15–24-vuotiaista kansallispuistossa oli vieraillut 41,8 prosenttia.

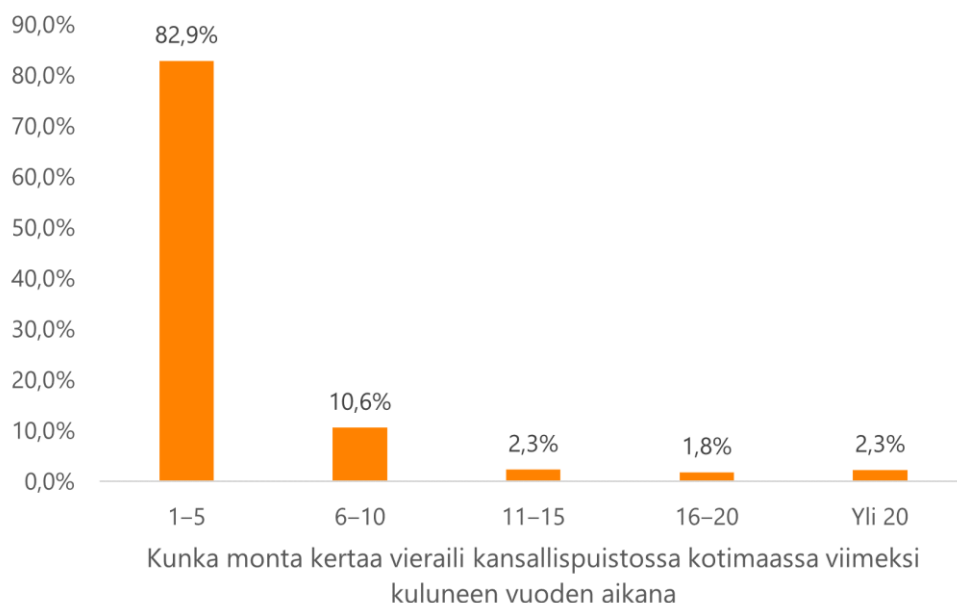
Kuva 52. Kansallispuistossa kotimaassa vuoden aikana vierailleiden osuus (%) koulutusasteittain.

Kansallispuistoissa vierailleiden osuus vaihteli myös koulutusasteittain (Kuva 52). Korkein kansallispuistossa vierailleiden osuus oli korkea-asteen koulutuksen suorittaneilla (49,3 %) ja ylemmän korkeakouluasteen (51,6 %) suorittaneissa. Keskiasteen koulutuksen suorittaneista kansallispuistossa oli vieraillut 35,6 prosenttia ja perusasteen suorittaneista 30,9 prosenttia.

Kuva 53. Kansallispuistossa kotimaassa vuoden aikana vierailleiden osuus (%) kuntatyypeittäin.

Kaupunkimaisissa kunnissa asuvista kansallispuistossa oli vierailut 41,6 prosenttia, taajaan asu-
tuissa kunnissa asuvista 37,6 prosenttia ja maaseutumaisissa kunnissa asuvista 34,2 prosenttia
(Kuva 53).

Kuva 54. Käyntien määrä kansallispuistoihin kotimaassa vuoden aikana

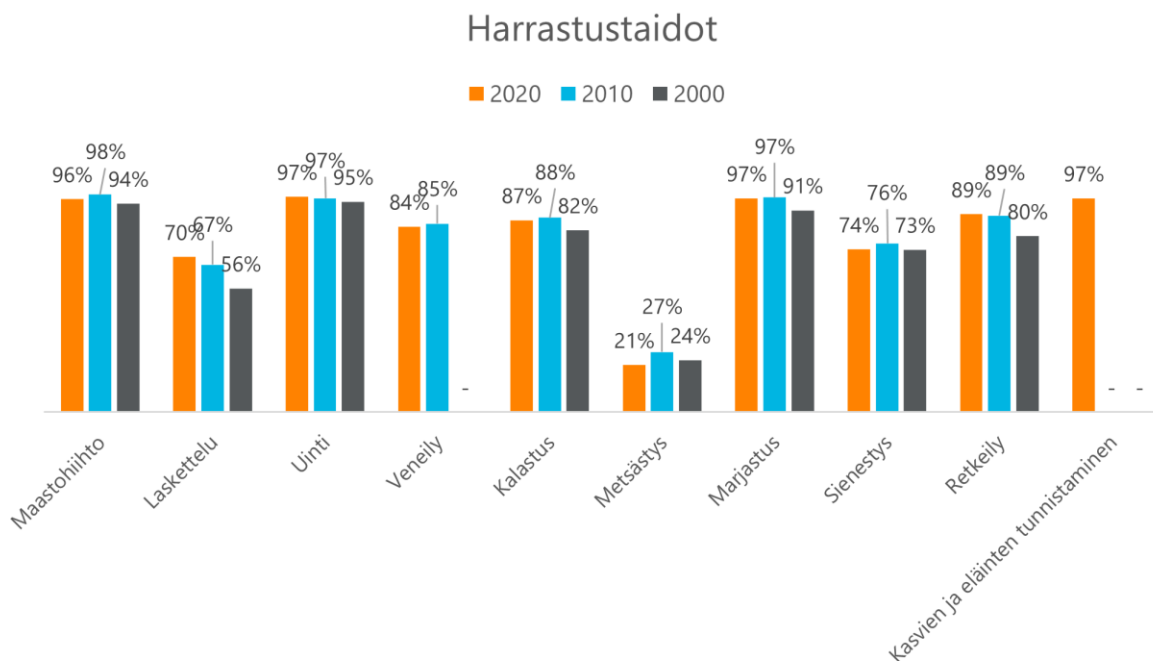
Suurin osa suomalaisista kotimaan kansallispuistokävijöistä oli vierailut kotimaisessa kansallis-
puistossa viimeksi kuluneen vuoden aikana yksittäisiä kertoja (Kuva 54). Hieman yli puolet (54,6 %) oli vierailut kansallispuistossa yhden tai kaksi kertaa. Kolmesta viiteen käyntiä oli tehnyt 28,3prosenttia, 6–10 käyntiä 10,6 prosenttia, 11–15 käyntiä 2,3 prosenttia, 16–20 käyntiä 1,8 prosenttia ja yli 20 käyntiä 2,3 prosenttia.

4.6. Ulkoilutaidot ja ulkoiluvarusteet

Lähes kaikki taitokysymykseen vastanneet vastasivat olevansa maastohiihto- (96,2 % suomalai-
sista), uinti- (97,3 % suomalaisista), ja marjastustaitoisia (96,6 % suomalaisista) ja tunnistavansa
yleisimmät kasvi- ja eläinlajit (96,6 % suomalaisista) (Kuva 55). (Tilastot: Ulkoilu, 05 Ulkoilun
resurssit, 01 Harrastustaidot, % ulkoilijoista).

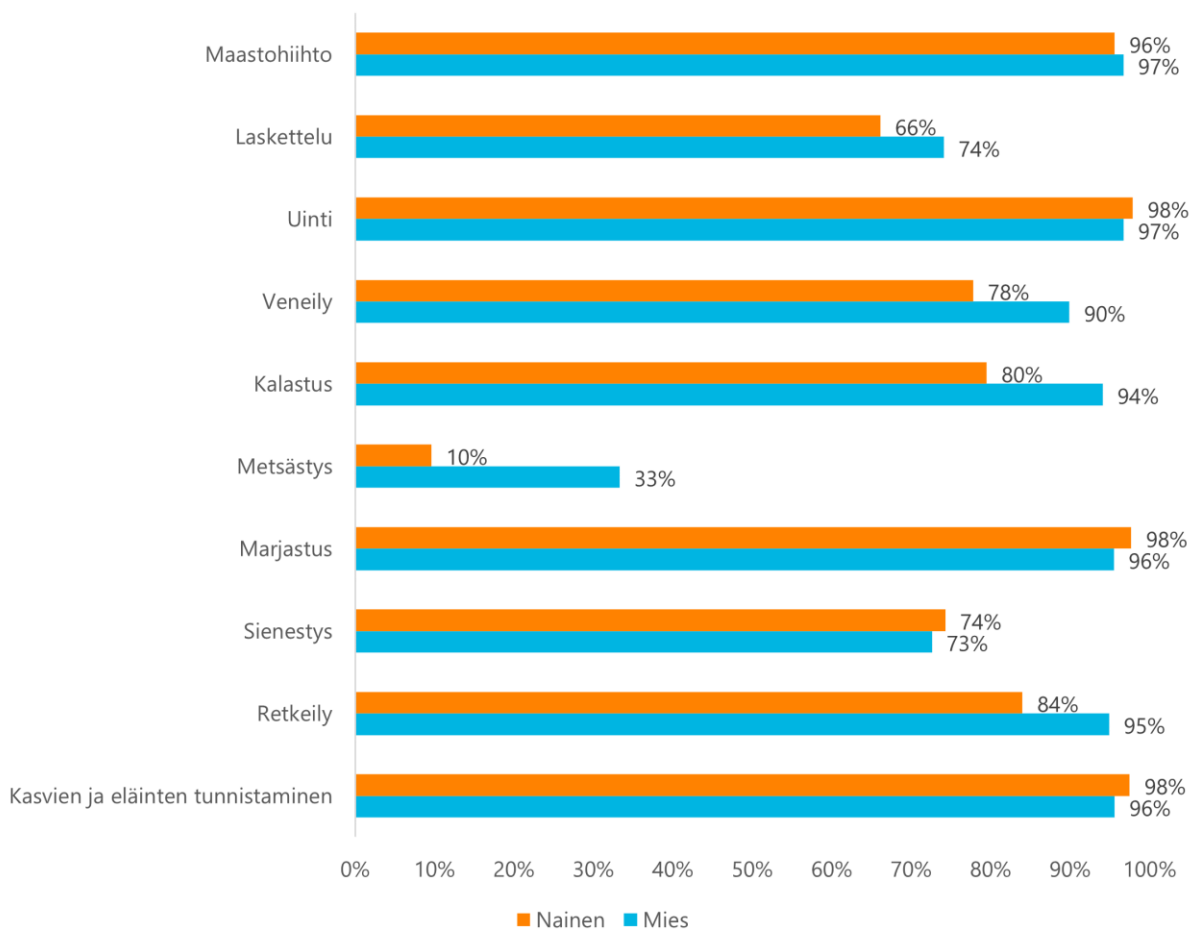
Suurimmalla osalla suomalaisista on myös veneily-, kalastus-, ja retkeilytaidot. Vastanneista
83,8 prosenttia ilmoitti osaavansa veneillä, 86,7 prosenttia osaavansa kalastaa ja 89,4 prosenttia
retkeillä. Hieman pienemmällä osuudella, mutta edelleen valtaosalla vastanneista, 73,5 prosen-
tilla, oli sienestystaidot.

Laskettelu on tulosten perusteella hieman harvinaisempi kuin maastohiihdon tai uinnin kaltaiset,
lähes jokaisella olevat taidot. Kaikkiaan 70,1 prosenttia ilmoitti osaavansa lasketella. Kyse-
lyssä esitetyistä taidoista metsästystaito oli kaikkien harvinaisin, noin joka viides (21,3 %) il-
moitti osaavansa metsästä.

Kuva 55. Ulkoilutaidot vuosina 2020, 2010 ja 2000: Osuus suomalaisista, joilla on esitetyt ulkoilutaidot (oma arvio).

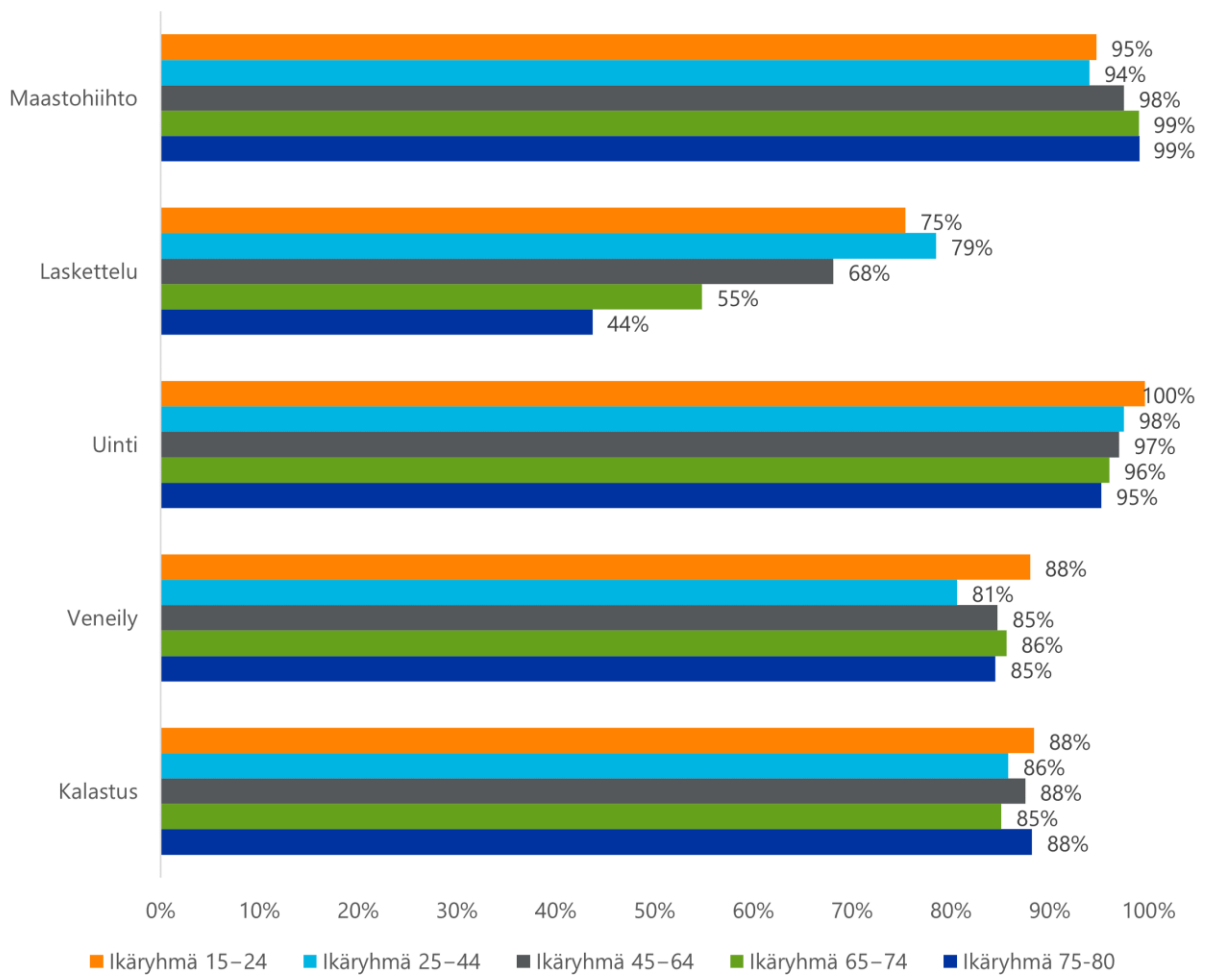
Verrattuna vuosiin 2000 ja 2010 taitojen yleisyys on pysynyt pääosin entisellään. Suurimmat erot näkyvät laskettelu-, metsästys- ja retkeilytaidoissa. Metsästystaitoisten osuus on laskenut kymmenessä vuodessa 27,2 prosentista 21,3 prosenttiin, vuonna 2000 metsästystaitoja oli 23,5 prosentilla. Laskettelutaitoisten osuus on puolestaan noussut 55,9 prosentista 70,1 prosenttiin. Retkeilytaitoja vuonna 2000 oli 79,5 prosentilla, mutta vuonna 2020 retkeilytaitoja on jo 89,4 prosentilla. Yleisempien kasvien ja eläinlajien tunnistamistaidoista kysyttiin vuonna 2020 ensimmäistä kertaa, 96,6 prosenttia ilmoitti osaavansa tunnistaa ne.

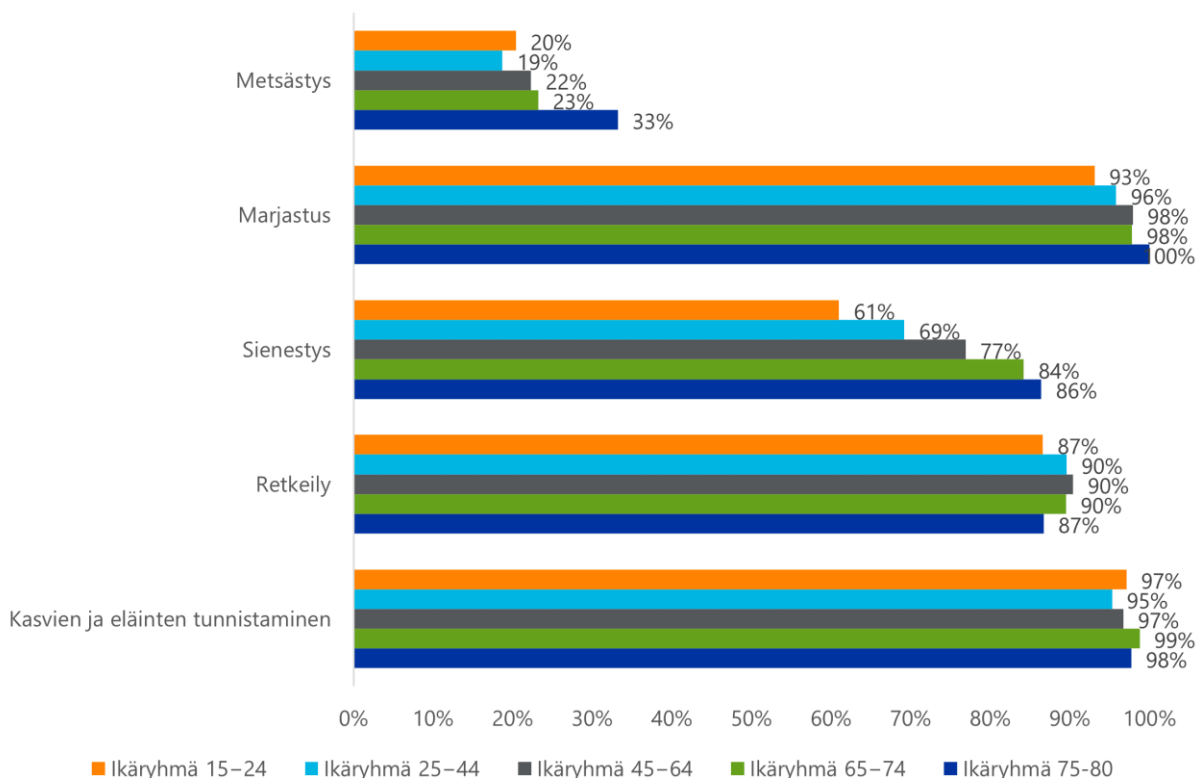
Kuva 56. Ulkoilutaitoisten osuus (%) suomalaisista sukupuolittain vuonna 2020 (oma arvio taidoista).

Metsästys- ja kalastustaidot olivat miehillä selvästi yleisempiä kuin naisilla (Kuva 56). Miehistä metsästystaidot oli 33,3 prosentilla ja naisista 9,6 prosentilla. Kalastustaidot oli miehistä 94,1 prosentilla ja naisista 79,5 prosentilla. Myös veneilytaidot oli miehillä (89,9%) yleisemmät kuin naisilla (77,8 %), samoin laskettelu- (miehistä 74,1 %:lla, naisista 66,1 %:lla) ja retkeilytaidot (miehistä 94,9 %:lla, naisista 84,0 %:lla).

Muiden taitojen osalta eroa naisten ja miesten välillä oli vain yhden tai kahden prosenttiyksikön verran. Maastohiihtotaidot oli 95,6 prosentilla naisista ja 96,7 prosentilla miehistä, uintitaidot 97,9 prosentilla naisista ja 96,7 prosentilla miehistä. Marjastustaidot oli 97,7 prosentilla naisista ja 95,5 prosentilla miehistä, sienestystaidot 74,3 prosentilla naisista ja 72,6 prosentilla miehistä. Yleisimmät kasvit ja eläimet osasi tunnistaa 97,5 prosenttia naisista ja 95,6 prosenttia miehistä.

Kuva 57. Ulkoilutaidot ikäryhmittäin vuonna 2020: maastohiihto, laskettelu, uinti, veneily ja kalastus.

Kuva 58. Ulkoilutaidot ikäryhmittäin vuonna 2020: metsästys, marjastus, sienestys, retkeily ja yleisimpien kasvien ja eläinten tunnistaminen.

Ulkoilutaitojen yleisyys vaihteli jonkin verran myös ikäryhmien välillä. Laskettelu (Kuva 57) oli selvästi yleisintä nuoremmilla ikäryhmillä. Kaikista yleisimpiä laskettelutaidot oli 25–44-vuotiailla, heistä 78,5 prosenttia ilmoitti osaavansa lasketella, 15–24-vuotiaistakin laskettelutaidot oli 75,4 prosentilla. Ikäryhmästä 45–64-vuotiaat osasi lasketella 68,1 prosenttia, 65–74-vuotiaista 54,8 prosenttia ja 75–80-vuotiaista 43,7 prosenttia.

Metsästystaidot (Kuva 58) olivat puolestaan selvästi yleisemmät vanhemmissa ikäryhmissä. Kun 75–80-vuotiaista metsästystaidot oli 33,2 prosentilla, 65–74-vuotiaista taidot oli 23,2 prosentilla. Toisaalta 65-vuotiailla ja sitä nuoremmilla metsästystaitojen yleisyydessä ei ollut suuria eroja. 45–64-vuotiaista osasi metsästää 22,3 prosenttia, 25–44-vuotiaista 18,7 prosenttia ja 15–24-vuotiaista 20,4 prosenttia. Myös sienestystaidot olivat yleisempiä vanhempien ikäluokkien keskuudessa. Sienestystaidot oli 15–24-vuotiaista 61,0 prosentilla, 25–44-vuotiaista 69,2 prosentilla, 45–64-vuotiaista 76,9 prosentilla, 65–74-vuotiaista 84,2 prosentilla ja 75–80 -vuotiaista 86,4 prosentilla. Marjastustaidot oli 15–24-vuotiaista 93 prosentilla, 25–44-vuotiaista 96 prosentilla, 45–64-vuotiaista 98 prosentilla, 65–74-vuotiaista 98 prosentilla ja 75–80-vuotiaista 100 prosentilla.

Myös maastohiihtotaito oli vanhemmissa ikäryhmissä hieman nuorempia ikäryhmiä yleisempää. Maastohiihtotaidot oli 15–24-vuotiaista 94,7 prosentilla, 25–44-vuotiaista 94,0 prosentilla, 45–64-vuotiaista 97,5 prosentilla, 66–74-vuotiaista 99,0 prosentilla ja 75–80-vuotiaista 99,1 prosentilla. Vastaavasti uimataidot olivat hieman yleisemmät nuoremmassa ikäryhmissä. Lähes kaikki (99,6 %) 15–24-vuotiaista ilmoitti osaavansa uida, 25–44-vuotiaista uimataidot oli 97,5 prosentilla, 45–64-vuotiaista 97,0 prosentilla, 65–74 -vuotiaista 96,0 prosentilla ja 75–80-vuotiaista 95,2 prosentilla.

Veneily-, retkeily-, ja kalastustaidoissa ei ollut suuria eroja ikäryhmien välillä. Yleisimmät kasvi- ja eläinlajit osasi tunnistaa lähes kaikki eri ikäryhmissä. Veneilytaidot oli 15–24-vuotiaista 88,0 prosentilla, 25–44-vuotiaista 80,6 prosentilla, 45–64-vuotiaista 84,7 prosentilla, 65–74-vuotiaista 85,6 prosentilla ja 75–80-vuotiaista 84,5 prosentilla. Kalastustaidot oli 15–24-vuotiaista 88,0 prosentilla, 25–44-vuotiaista 85,8 prosentilla, 45–64-vuotiaista 87,5 prosentilla, 65–74-vuotiaista 85,1 prosentilla ja 75–80-vuotiaista 88,2 prosentilla. Retkeilytaidot oli 15–24-vuotiaista 87 prosentilla, 25–44-vuotiaista 90 prosentilla, 45–64-vuotiaista 90 prosentilla, 65–74-vuotiaista 90 prosentilla ja 75–80 -vuotiaista 87 prosentilla. Yleisimmät kasvit osasi tunnistaa 15–24-vuotiaista 97 prosenttia, 25–44-vuotiaista 95 prosenttia, 45–64-vuotiaista 97 prosenttia, 65–74-vuotiaista 99 prosenttia ja 75–80-vuotiaista 98 prosenttia.

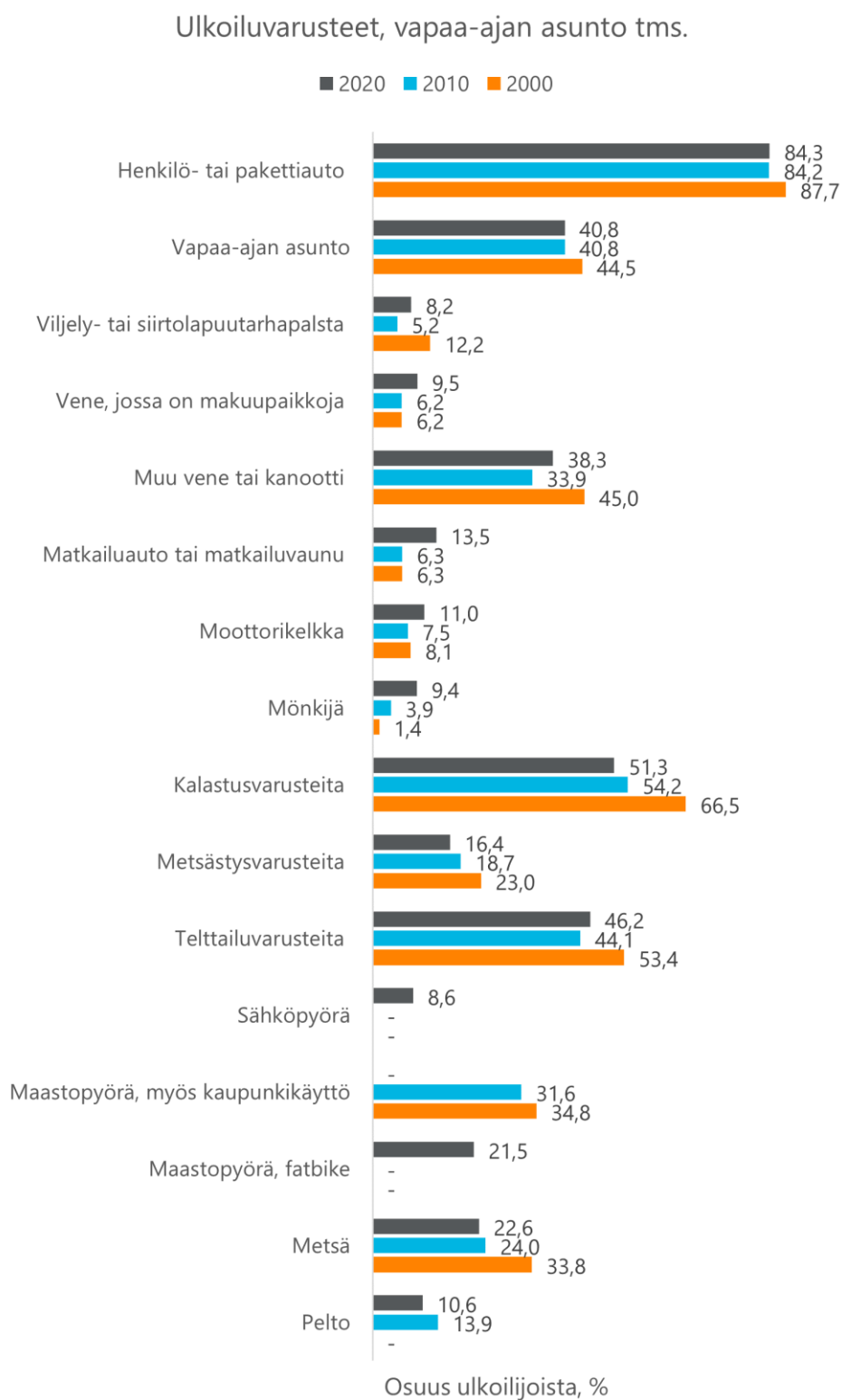
LVVI-tutkimuksessa on seurattu sekä harrastusvälineiden että muiden ulkoilun resurssien, kuten auton tai vapaa-ajan asunnon käyttömahdollisuutta (Kuva 59) (Tilastot: Ulkoilu, 05 Ulkoilun resurssit, 02 Ulkoiluvarusteet, käyttömahdollisuus, % ulkoilijoista). Käyttömahdollisuus voi siis tarkoittaa, että omistaa varusteet itse tai ne ovat kotitalouden yhteisessä käytössä.

Harrastusvälineiden tekninen ja toiminnallinen kehitys tekee ajallisesta vertailusta joltain osin haastavan. Esimerkiksi maastopyörän käyttömahdollisuus on nyt 21,5 prosentilla ulkoilijoista, kun se aikaisemmin oli noin kolmanneksella ulkoilijoista (Kuva 59). Koska maastopyöräilyn suosio on samaan aikaan kasvanut, on todennäköistä, että vuonna 2020 suomalaisten käytössä olevat maastopyörät ovat erilaisia kuin kymmenen vuotta sitten. Sähköpyörä löytyi 8,6 prosentilla ulkoilevista.

Yli neljällä viidestä ulkoilijasta (84,3 %) on vuonna 2020 henkilö- tai pakettiauton käyttömahdollisuus (vuonna 2010 84,2 %:lla ja vuonna 2000 87,7 %:lla). Vapaa-ajan asunnon tai mökin käyttömahdollisuus löytyy neljällä viidestä ulkoilijasta (40,8 %). Luku on täysin sama kuin vuonna 2010 (40,8 %) ja hieman pienempi kuin vuonna 2000, jolloin mökki tai vapaa-ajan asunto oli käytössä yli kahdella viidesosalla (44,8 %). Viljelypalsta tai siirtolapuutarhapalsta oli 8,2 prosentilla ulkoilijoista, kun se vuonna 2010 oli 5,2 prosentilla ja vuonna 2020 12,2 prosentilla. Matkaveneen käyttömahdollisuudesta ilmoitti 9,5 prosenttia vastaajista (vuonna 2010 ja 2000 luku oli 6,2 %). Muun veneen, kuten soutuvene, pienmoottoriveneen tai kanootin ja kajakin käyttömahdollisuus oli 38,3 prosentilla ulkoilijoista vuonna 2020 (käyttömahdollisuus oli 33,9 prosentilla ulkoilijoista vuonna 2010 ja 45,0 prosentilla vuonna 2000).

Matkailuauto tai -vaunu löytyy nyt yhä useammalta: vuonna 2020 käyttömahdollisuus oli 13,5 prosentilla, kun se vastaavasti oli 6,3 prosenttia vuonna 2010 ja 2000. Myös moottorikelkkojen ja mönkijöiden yleistymisen näkyy luvuissa: Vuonna 2020 moottorikelkka oli käytettävissä 11,0 prosentilla ulkoilijoista, vuonna 2010 se oli 7,5 prosentilla ja vuonna 2000 8,1 prosentilla. Mönkijöiden määrä on kasvanut suhteessa eniten: vuonna 2020 sellainen oli käytössä 9,5 prosentilla, vuonna 2010 3,9 prosentilla ja vuonna 2000 vain 1,4 prosentilla ulkoilijoista. Kalastusvarusteilla voidaan tarkoittaa sekä mökin varastosta löytyvää onkea, mutta myös erilaisiin pyyntitapoihin tarkoitettuja kalastusvälineitä tai tekniikkaa. Vuoden 2020 mittauksessa kalastusvarusteita löytyy yhä noin puolesta kotitalouksista (käyttömahdollisuus 51,3 %), mutta luku on laskenut hieman vuodesta 2010 (käyttömahdollisuus 54,2 %) ja erityisesti vuodesta 2000, jolloin kalastusvarusteita oli kahdessa kolmesta ulkoilijasta (66,5 %). Vastaavat luvut metsästysvarusteiden käyttömahdollisuudesta olivat vuonna 2020 16,4 prosenttia, vuonna 2010 18,7 prosenttia ja vuonna 2000 23,0 prosenttia. Telttailuun sopivia varusteita on 46,2 prosentilla vuonna 2020, kun luku oli 44,1 prosenttia vuonna 2000 ja mutta peräti 53,4 prosenttia vuonna 2000.

Omaa tai perheen metsää oli noin 22,6 prosentilla ulkoilijoista vuonna 2020 ja peltoa 10,6 prosentilla. Vuonna 2010 metsää oli 24,0 prosentilla ja peltoa 13,9 prosentilla. Vuonna 2000 metsänomistus löytyi 33,8 prosentilta ulkoilijoista.

Kuva 59. Harrastusvälineiden, auton, vapaa-ajan asunnon käyttömahdollisuus, omassa tai perheen omistuksessa oleva metsä tai pelto.

4.7. Yhteenveto ulkoilun muutoksista

LVVI3-seurantatutkimuksessa mitattiin lähes 8700 suomalaisen ulkoilun harrastamisen määrää ja laatua. Tässä raportissa kuvataan suomalaisten osallistumista noin 90 eri ulkoiluharrastukseen ja keskimääräisiä harrastuskertojen määriä. Lisäksi tietoa kerättiin erikseen alle vuorokauden kestoista lähiulkoilukerroista, ulkoilun vuoksi tehdyistä korkeintaan päiväkestoista matkoista ja kotimaan luontomatkoista. Tutkimuksessa mitattiin tietoja luontoalueiden saavutettavuudesta, luonnossa liikkumiseen ja luontoharrastamiseen tarvittavista taidoista ja voimavaroista sekä sosioekonomisesta taustasta. Muutoksia kuvattiin vertaamalla nykytilannetta vuosien 1998–2000 ja 2009–2010 vastaaviin tietoihin.

Ulkoilua harrastavien osuus on säilynyt korkeana 20 vuoden aikana. Luonnossa ulkoilevat vuoden aikana lähes kaikki, 96 prosenttia suomalaisista, mikä tarkoittaa yli 4 miljoonaa ulkoilijaa aikuisväestössä. Vain neljä prosenttia ilmoitti, ettei ulkoile vuoden aikana lainkaan. Harrastajamääriä kuvaavat luvut ovat LVVI-tutkimukseen pohjautuvia laskennallisia arvioita eri aktiviteetteihin osallistuvien määrästä eri mittausajankohtina (Taulukko 11).

Naiset osallistuvat ulkoiluun hieman useammin kuin miehet: naisista 96,5 prosenttia ja miehistä 95,0 prosenttia ulkoilee vuoden aikana. Yli 65-vuotiaiden ulkoiluun osallistuminen ulkoiluun on lisääntynyt 20 vuodessa, vaikka edelleen ulkoilun osallistuvien osuus on korkeampi alle 45-vuotiaiden keskuudessa. Ikäryhmässä 15–24-vuotiaat ulkoiluaktiivisuus on 97,2 prosenttia, ikäryhmässä 25–44-vuotiaat 97,6 prosenttia, 45–64-vuotiaissa 95,9 prosenttia, 65–74-vuotiaissa 93,1 prosenttia ja vanhimmassa ikäryhmässä 75–80-vuotiaissa 88,8 prosenttia. Myös ikäihmisten suhteellinen osuus väestöstä on kasvanut 20 vuoden aikana.

Ulkoilukertojen määrä on lisääntynyt vuodesta 2010: naisilla oli vuonna 2020 keskimäärin yli 190 ulkoilukertaa vuodessa ja miehillä hieman yli 170 kertaa (Taulukko 6). Edelleen vanhemman väestön ulkoiluun osallistuville ulkoilukertoja kertyy keskimäärin enemmän kuin nuoremmille. Keskimäärin suomalaiset ulkoilivat noin kolme kertaa viikossa (keskiarvo 3,5, mediaani 2,8), mikä tarkoittaa ulkoilua keskimäärin lähes joka toinen päivä. Noin neljä viidestä suomalaisesta oli ulkoillut vähintään kerran viikossa. Tutkimuksen mittausjaksolle osunut koronapandemia lisäsi ulkoilukertojen määrää ulkoilua harrastavien keskuudessa. Lähivirkistyskertoja suomalaisilla olikin noin 18 prosenttia enemmän keväällä ja kesällä 2020 toteutetussa mittauksessa kuin LVVI3-mittauksen muina ajankohtina mitatuissa tiedoissa. Luku oli myös korkeampi kuin keväällä ja kesällä 2009 tai 2010 mitattu lähivirkistyskertojen määrä.

Kävely, uinti luonnonvesissä, pyöräily, marjastus, mökkeily ja luonnossa oleskelu tai maisemien ihailu ovat suosituimpia tapoja viettää aikaa luonnossa, ja niitä harrastaa yli puolet 15–80-vuotiaista. Suosituin ulkoiluharrastus luonnossa on kävely, jota harrastaa 79 prosenttia suomalaisista.

Ulkoiluharrastuksissa monet perinteiset aktiviteetit ovat säilyttäneet suosiotaan, aikuisväestöstä 57 prosenttia marjastaa ja 40 prosenttia sienestää vuoden aikana vähintään kerran. Retkeilyn suosio on selvästi lisääntynyt 20 vuodessa: korkeintaan päiväkestoisen patikoinnin tai retkeilyn ilmoittaa tehneensä 37 prosenttia, kun vastaava luku vuonna 2010 oli 27 prosenttia ja vuonna 2000 23 prosenttia. Yöpymisen sisältävän patikoinnin tai erävaelluksen teki vuonna 2020 12 prosenttia aikuisväestöstä (v. 2010 10 % ja v. 2000 8 %). Luonnossa yöpyi teltaillen tai laavussa 14 prosenttia aikuisväestöstä (v. 2010 13 %, v. 2000 8 %).

Luontoharrastuksista esimerkiksi luontovalokuvaus ja -maalaus tai lintuharrastus ovat olleet vuonna 2020 yhä suosituimpia. Esimerkiksi vuonna 2020 luontovalokuvausta tai -maalausta harrasti 28 prosenttia, vuonna 2010 24 prosenttia ja vuonna 2000 kahdeksan prosenttia

aikuisväestöstä. Lintujen tarkkailua, merkintää, laskentaa tai ruokintaa ilmoitti harrastaneensa vuonna 2020 24 prosenttia, vastaava luku oli vuonna 2010 24 ja vuonna 2000 14 prosenttia.

Metsästykseen osallistuvien osuus on LVVI-mittauksessa vähentynyt ollen nyt 6 prosenttia, kun se vuonna 2010 ja 2000 oli 8 prosenttia. Metsästykseksi tutkimuksessa katsottiin metsästäminen, mutta myös muu metsästystapahtumaan osallistuminen.

Nyt ensimmäistä kertaa tutkimukseen sisällytetyistä aktiviteeteista esimerkiksi frisbee-golf (19 %), SUP-lautailu (16 %) ja maasto- tai polkujuoksu (18 %) ovat monien harrastamia ulkoiluaktiviteetteja. Tavanomaisen pyöräilylenkkeilyn suosiota vähentävästi mittausjaksolla on saattanut vaikuttaa etätyön ja -opiskelun lisääntyminen, millä on voinut olla vaikutusta myös vapaa-ajan pyörällä tehtyihin matkoihin. Toisaalta esimerkiksi maastopyöräilyn suosio on yli kaksinkertaistunut 20 vuodessa: vuonna 2020 maastopyöräilyä harrasti 12 prosenttia, kun vastaava luku vuonna 2010 oli kahdeksan prosenttia ja vuonna 2000 viisi prosenttia. Sähköpyöräilyyn osallistuvien osuutta mitattiin ensimmäistä kertaa, ja se oli viisi prosenttia aikuisväestöstä.

Uinti on suosituin vesiympäristöjen virkistyskäyttömuoto, sitä harrastaa 67 prosenttia aikuisväestöstä. Uintia luonnonvesissä harrasti vuonna 2000 68 prosenttia suomalaisista, ja vuonna 2010 70 prosenttia ilmoitti uineensa luonnonvesissä. Auringonottoa tai rannalla oleskelua harrastavien osuus oli 56 prosenttia ja eväsretkeilyä harrastavien osuus 40 prosenttia.

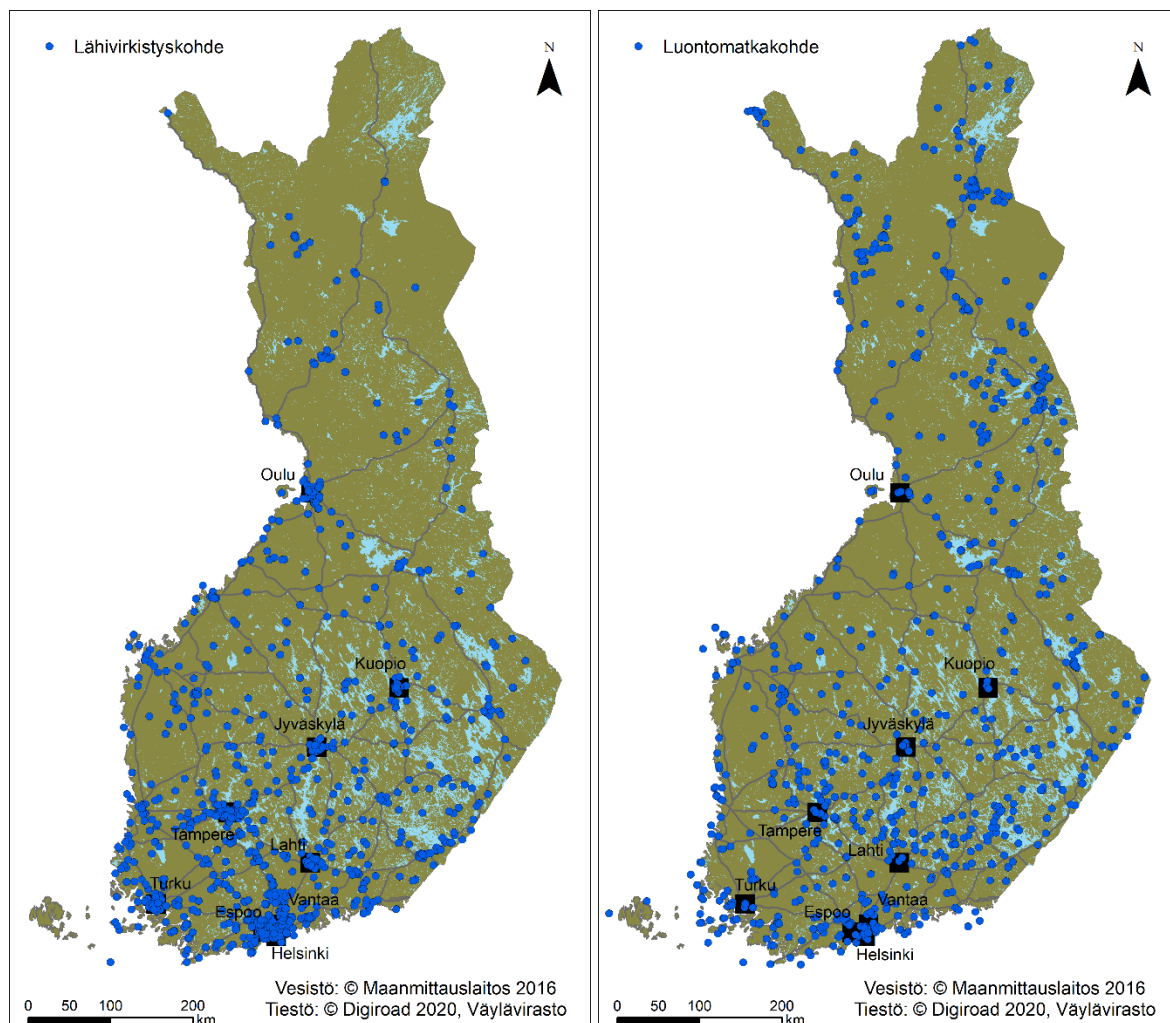
Ulkoilun olosuhteet, kuten luonnonlumen olosuhteet, vaikuttavat harrastajamääriin. Maastohiihtoon osallistuvien osuus oli mittauksessa vähentynyt: vuonna 2020 30 prosenttia ilmoitti harrastaneensa maastohiihtoa, kun vastaava luku vuonna 2010 oli 42 prosenttia ja vuonna 2000 40 prosenttia. Vuonna 2020 eteläisen Suomen lumitilanne oli heikko, ja esimerkiksi Helsingin Kaisaniemen mittauspisteessä lumikertymä marraskuun 2019 ja maaliskuun 2020 välillä ei osoittanut yhtään päivää, jolloin lumitilanne olisi mahdollistanut hiihtämisen luonnonlumella Helsingissä.

Laskettelua tai lumilautailua vuonna 2020 ilmoitti harrastaneensa 14 prosenttia aikuisväestöstä, kun vastaava luku vuonna 2010 oli 17 prosenttia ja vuonna 2000 15 prosenttia. Moottorikelkkailua ilmoitti harrastavansa vuonna 2020 neljä prosenttia aikuisväestöstä, kun vuosina 2010 ja 2000 osuus on ollut 10 prosenttia. Retkiluistelua harrasti vuonna 2020 neljä prosenttia, vuonna 2010 viisi prosenttia ja vuonna 2000 noin prosentti aikuisväestöstä. Toisaalta pidentynyt sulanmaanjakso voi lisätä esimerkiksi golfin, maastajuoksun tai -pyöräilyn harrastamista.

Taulukko 11. Arvio ulkoiluharrastusten harrastajamääristä vuosina 2000, 2010 ja 2020.

Osallistuminen, aktiviteetti	Osallistuu, % perusjoukko: 15–74-vuotiaat	Osallistuu, % perusjoukko: 15–74-vuotiaat	Osallistuu, % perusjoukko: 15–80-vuotiaat	Arvio vuoden aikana harrastukseen osallistuneista 1	Arvio vuoden aikana harrastukseen osallistuneista 2	Arvio vuoden aikana harrastukseen osallistuneista 3
	2000	2010	2020	LVVI1 2000	LVVI2 2010	LVVI3 2020
Ulkoiluun osallistuva aikuisväestö 15–74-vuotiaat	96,5	96,1	96,2	3 760 000	3 873 000	4 106 000
Ulkoiluun osallistuva aikuisväestö 15–80-vuotiaat			95,8			
Aktiviteetti						
kävely	68	70	79	2 557 000	2 711 000	3 244 000
sauvakävely	-	28	20	-	1 084 000	821 000
pyöräily	55	55	52	2 068 000	2 130 000	2 135 000
maastopyöräily	5	8	12	188 000	310 000	493 000
pyöräily (sähköpyörällä)	-	-	5	-	-	205 000
juoksulenkeily	16	31	33	602 000	1 201 000	1 355 000
polku- tai maastojuoksu	-	-	18	-	-	739 000
lasten kanssa ulkoilu luonnossa	30	33	37	1 128 000	1 278 000	1 519 000
koiran ulkoiluttaminen, kouluttaminen luonnossa	25	28	31	940 000	1 084 000	1 273 000
patikointi, retkeily (päivänkestoinen)	23	27	37	865 000	1 046 000	1 519 000
yöpymisen sisältävä patikointi tai erävaellus	8	10	12	301 000	387 000	493 000
telttailu maastossa, yöpyminen luonnossa	8	13	14	301 000	503 000	575 000
uinti luonnonvesissä	68	70	67	2 557 000	2 711 000	2 751 000
kalastus ⁽¹⁾	46	44	33	1 730 000	1 704 000	1 355 000
metsästys ⁽²⁾	8	8	6	301 000	310 000	246 000
puiden keräily/pilkkominen	30	42	30	1 128 000	1 627 000	1 232 000
vapaa-ajan metsätyö (esim. taimikonhoito)	10	16	12	376 000	620 000	493 000
luonnonhoito (esim. niityt)	2	3	4	75 000	116 000	164 000
marjastus	56	58	57	2 106 000	2 246 000	2 340 000
sienestys	38	40	40	1 429 000	1 549 000	1 642 000
yrttien, kukkien keräily tms.	17	24	23	639 000	930 000	944 000
luonnon nähtävyyksien katselu	35	51	54	1 316 000	1 975 000	2 217 000
luontokuvaus tai -maalaus	8	24	28	301 000	930 000	1 150 000
lintuharrastus (lintujen tarkkailu, ruokinta tms.)	14	22	24	526 000	852 000	985 000
mökkeily ⁽³⁾	57	65	56	2 143 000	2 517 000	2 299 000

veneily (soutu- ja moottoriveneily, purjehdus, melonta ym.)	47	49	42	1 767 000	1 898 000	1 725 000
<i>soutuveneily</i>	35	37	29	1 316 000	1 433 000	1 191 000
<i>melonta</i>	5	10	11	188 000	387 000	452 000
<i>SUP-lautailu</i>	-	-	12	-	-	493 000
<i>purjehdus matkavene</i>	3	4	3	113 000	155 000	123 000
rannalla oleskelu (auriongotto, rantalenttis tms.)	37	65	56	1 391 000	2 517 000	2 299 000
eväsretkeily	30	36	40	1 128 000	1 394 000	1 642 000
maastoratsastus	2	4	3	75 000	155 000	123 000
suunnistus	4	5	6	150 000	194 000	246 000
kalliokiipeily (sis. boulderointi 2020)	1	2	3	38 000	77 000	123 000
golf ⁽⁴⁾	4	6	6	150 000	232 000	246 000
frisbee-golf	-	-	19	-	-	780 000
ryhmäliikunta puistossa/luonnossa	-	-	4	-	-	164 000
maksuttomille retkille osallistuminen	3	5	2	113 000	194 000	82 000
maastohiihto	40	42	30	1 504 000	1 627 000	1 232 000
laskettelu, lumilautailu (2020)	16	17	14	602 000	658 000	575 000
retkiluistelu	1	5	4	38 000	194 000	164 000
moottorikelkkailu	10	10	6	376 000	387 000	246 000
- tieto puuttuu, ei mitattu						
¹⁾ Suomessa oli vapaa-ajankalastajia vuonna 2020 1,5 miljoonaa (kaikki ikäryhmät) (Luke Vapaa-ajan kalastus 2020). Suomalaisista yli neljännes, eli 27 prosenttia, harrasti kalastusta. https://www.luke.fi/fi/tilastot/vapaaajankalastus/vapaaajankalastus-2020 ²⁾ Riistanhoitomaksun maksoi 310 074 metsästäjää vuonna 2020 (Luke Metsästystilastot). Heistä noin 203 000 kävi metsällä. http://stat.luke.fi/metsastys ³⁾ Mökkibarometrin mukaan toistuvasti vapaa-ajan asuntoa käyttäviä voidaan siten arvioida Suomessa olevan 2,4–2,9 miljoonaa. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-237-7 ⁴⁾ Golfiseurojen jäsenmäärä 31.8.2020 oli 148 000. https://golf.fi/wp-content/uploads/2020/09/Suomen-Golfliiton-jasenmaara-2020.pdf .						

Kuva 60. Lähivirkistys- ja luontomatkakohdeiden sijoittuminen. Perustuu eHaravan kautta ilmoitettuihin ulkoilukerran kohdetietoihin (Kysymys: Missä olit viimeksi ulkoilemassa tai virkistytymässä luonnossa?).

Virkistyskäytön kysynnän havainnollistamisella karttamuodossa, ja tiedon vertaamisella tarjolla oleviin virkistysmahdollisuuksiin, on mahdollisuus tarkastella sitä, miten hyvin virkistysalueet vastaavat asukkaiden ja kansalaisten tarpeisiin.

Lähivirkistyskertoja kohdistuu erityisesti kaupunkien ja niiden lähialueiden virkistys- ja luonto-alueille (Kuva 60). Kaupungeissa ja taajamissa on tarjolla ulkoiluun sopivia metsiä, joita käytetään ulkoiluun ja hoidetaan pääasiassa ulkoilukäyttöä varten. Noin 85 prosenttia lähivirkistyskerroista kohdentuu korkeintaan 10 kilometrin säteellä kodista sijaitseville alueille (Kuva 38).

Luontomatkaileu painottuu matkailukeskusten lähialueille, joissa on usein tarjolla sekä suojelu- ja virkistysalueita että metsätalousalueita. Lisäksi käyttöä painottuu suosituimmille vapaa-ajan asumisen seuduille, jonka vuoksi esimerkiksi Järvi-Suomen alueelle ja rannikolle kohdistui tutkimuksessa paljon luontomatkajoja (Kuva 60). Myös luontomatkat moniin Lapin kohteisiin näkyvät kartalle merkityissä käyntikohteissa.

LVVI-tutkimuksessa luontomatkajoja tehneiden osuus on nyt lähes 46 prosenttia, ja osuus on kasvanut tasaisesti 20 vuoden ajan. Tyypillinen yöpymisen sisältämä matka virkistytymisen vuoksi tehdään vapaa-ajan asunnolle, missä virkistysympäristö on useimmiten yksityisten omistamalla maa- tai vesialueella. Suomalaisilla on keskimäärin 7 yöpymisen sisältävää luonto-

matkaa vuodessa ja kaikkien matkojen yhteenlaskettu luontomatkapäivien keskiarvo on 25 päivää vuodessa. Matkapäivien määrä on säilynyt samalla tasolla kuin vuosina 2010 ja 2000. Luontomatkojen lukumäärä on hieman pienentynyt 20 vuodessa, sillä vuonna 2010 luontomatkoja oli keskimäärin 8 ja vuonna 2000 keskimäärin 9 matkaa. Pandemia on voinut vaikuttaa hieman saatuihin luontomatkailukysynnän lukuihin. Yhtäältä pandemia vähensi matkustusta erityisesti tiukempien matkustusrajoitusten ollessa voimassa, ja toisaalta ulkomaan matkailun voimakkaan vähentymisen vuoksi luontomatkat kotimaassa ovat lisääntyneet.

Yli puolet arjen ulkoilukerroista tapahtuu kuntien omistamilla virkistykseen ja ulkoiluun varoilla alueilla, sekä suojelu- tai talouskäyttöalueilla. Valtionalueiden osuus kaikista alle vuorokauden kestoista ulkoilukerroista kasvoi: vuonna 2010 osuus oli noin 6 prosenttia ja vuonna 2020 se oli 8 prosenttia. Myös valtionalueiden osuus luontomatkakohteista kasvoi: vuonna 2010 osuus oli noin 20 prosenttia ja vuonna 2020 osuus oli 26 prosenttia. Merkittävä määrä luontomatoista tehdään muille kuin kuntien tai valtion omistamille maille, esimerkiksi yksityisten omistamille maa- tai vesialueille, omassa omistuksessa oleville maa- tai metsätilalle tai vapaa-ajan asunnolle. Vuonna 2010 yksityisten omistamien maiden osuus oli 28,3 prosenttia ja vapaa-ajan asunnon 32,7 prosenttia, kun vastaavasti osuus vuonna 2020 oli 26,1 ja 32,0 prosenttia.

Kaikkiaan 40 prosenttia suomalaisista ilmoitti vierailleensa kansallispuistossa kotimaassa viimeksi kuluneen vuoden aikana. Esimerkiksi valtion alueilla suojelualueiden käyttö oli kasvanut vuodesta 2010 vuoteen 2020, mikä näkyy myös kansallispuistokäyntien kasvua kuvaavissa luvuissa (Metsähallitus 2022).

5. Ulkoilututkimuksen teemat

LVVI 3 -tutkimukseen on aikaisempien kysyntätutkimusten LVVI1 ja LVVI2 tapaan liitetty ulkoilun kannalta ajankohtaisia teemakysymyksiä ja aihealueita. Pandemian vaikutuksia luonnossa liikkumiseen käsiteltiin tutkimuksessa aiheen ajankohtaisuuden vuoksi, sillä covid19-pandemia osui tiedonkeruun aikajaksolle. Lasten ja nuorten luonnossa liikkuminen tutkimusteemana nousi ensimmäistä kertaa laajemmin esille Argumenta-hankkeessa Ekosysteemipalvelut ja ihmisen terveys (2013–2014) (Jäppinen ym. 2014). Lasten oikeus ja mahdollisuus monimuotoisen lähiluontoalueen käyttöön, ympäristö- ja luontokasvatus ja sairauksien ehkäisy (esim. allergiat) sekä lasten tiedot luonnosta nousivat päämääräksi lisätä luonnon käyttöä sosiaali- ja kasvatus-työn tukena. Keskustelujen tuloksena nähtiin tärkeäksi kehittää lasten LVVI:tä. Muita LVVI3 -tutkimusteemoja ovat virkistyskäytön ja luontomatkailun ekologinen kestävyys ja hiilijalanjälki, joiden tuloksia ei olla vielä analysoitu.

5.1. Koronapandemian vaikutuksista suomalaisten ulkoiluun

Koronaviruspandemia muutti dramaattisesti Suomessa ja kansainvälisesti työelämän ja arjen käytäntöjä. Suomessa hallitus otti käyttöön valmiuslain mukaisia toimintavaltuuksia keväällä 2020. Koronaviruksen leviämisen ehkäisemiseksi tehtiin kevättalvesta 2020 lähtien useita toimenpiteitä, josta eteenpäin erilaiset valtakunnalliset ja alueelliset rajoitukset vaikuttivat suomalaisten arkeen monin eri tavoin. Valtionhallinnon ohjeistuksessa korostettiin turvavälien ja hygienian noudattamista (THL ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19), ja pandemian alussa korostettiin erityisesti yli 70-vuotiaiden terveysturvallisuutta. Lähes koko pandemia-ajan eritasoiset liikunta- ja kulttuuri- ja ravitsemispalveluiden rajoitukset ja sulkemiset rajoittivat vapaa-ajan viettämistä. Ulkona liikkumista tai luonnossa ulkoilua ei kuitenkaan rajoitettu, vaikka suosituimpien kohteiden ruuhkautumista pyrittiinkin lieventämään viestinnällä.

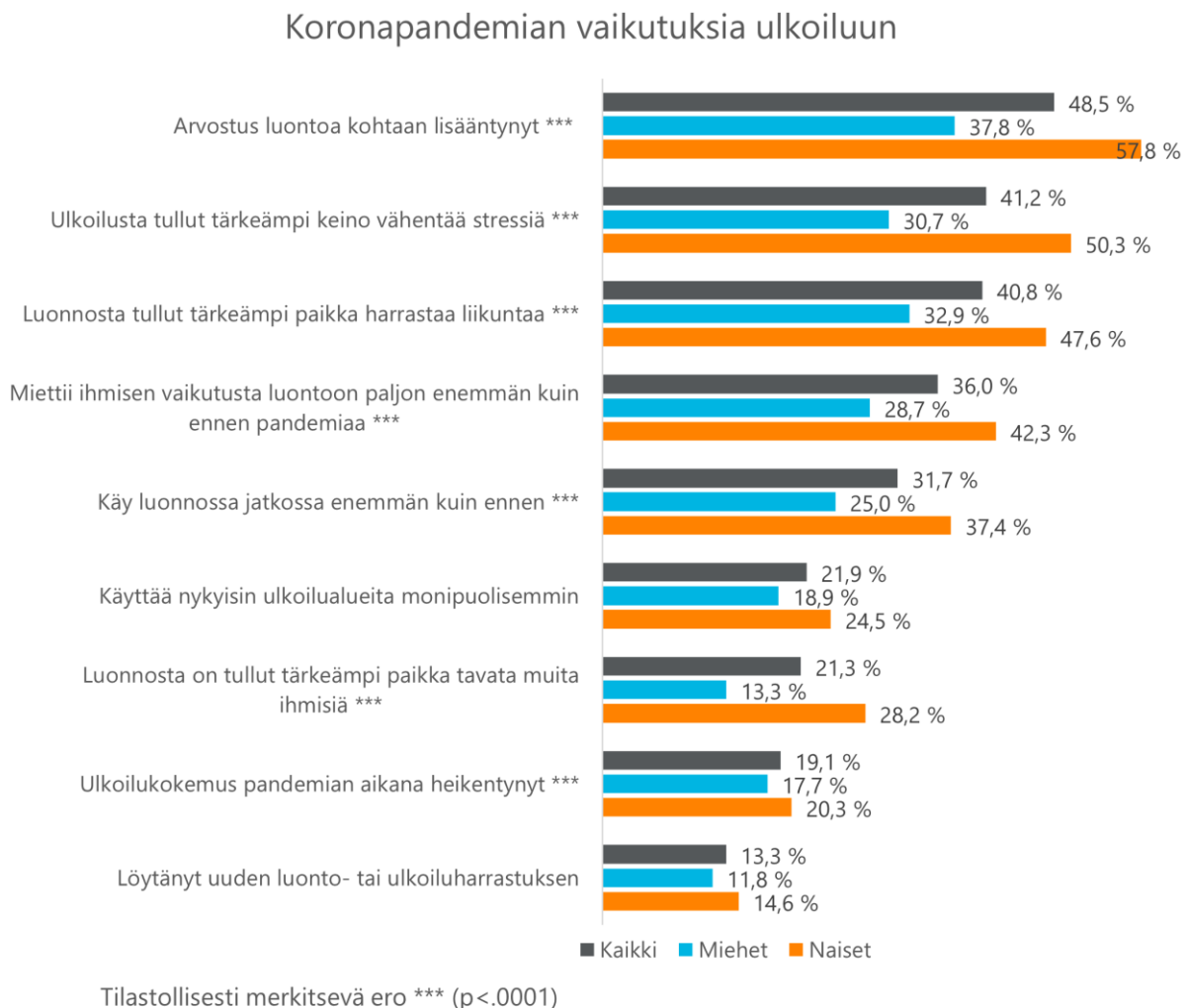
Monissa maissa luontokäyntien määrä kasvoi koronapandemian aikana merkittävästi erityisesti kaupunkialueilla (esim. Derks ym. 2020). Myös Suomessa luontokäynnit lisääntyivät: esimerkiksi kansallispuistoihin vierailut kasvoivat edellisestä vuodesta 23 prosenttia vuonna 2020 (Metsähallitus 2022). Myös mobiilidatojen avulla kerätty tieto viheralueiden käytöstä kertoi voimakkaasta kasvusta keväällä 2020 (Helsingin Sanomat 17.5.2020).

Pandemian alkaessa jo meneillään ollut valtakunnallinen luonnon virkistyskäytön kysyntätutkimus (2019–2021) antoi mahdollisuuden tutkia tarkemmin pandemian vaikutuksia ihmisten ulkoilukäyttäytymiseen ja sitä, millainen merkitys luontoalueilla oli ihmisen arjessa ja terveyden tukena tavanomaiseen tilanteeseen verrattuna. LVVI-tutkimuksen kuuden tiedonkeruun ajanjaksot kattoivat mittauksia sekä ennen pandemiaa että sen alkamisen jälkeen. Suurin osa kyselyvastauksista on kuitenkin saatu pandemian ajalta. Varsinaiseen pandemiaa koskevaan teematutkimukseen aineistoa kerättiin neljännellä aineiston keruukierroksella syksyllä 2020, joka kohdennettiin satunnaisesti valituille 15–80-vuotiaille suomalaisille (n=1525).

Pandemiakyselyssä vastaajilta tiedusteltiin ulkoilun useutta koronavirustilanteen aikana, ja millaisia muutoksia rajoitukset olivat aiheuttaneet vastaajan ulkoiluun ja luontomatkoihin. Lisäksi tiedusteltiin, millainen merkitys luonnossa ulkoilulla oli selviytymisessä korona-aikana, ja oliko luonnon merkitys itselle mahdollisesti muuttunut verrattuna pandemiaa edeltävään tilanteeseen. Kiinnostavaa oli myös ymmärtää, mitkä ryhmät hyödynsivät luontoalueiden tarjoamia mahdollisuuksia eniten, ja kuinka pandemia-aika mahdollisesti muutti ihmisten luontoa koskevia arvostuksia ja asenteita.

Tulosten mukaan suomalaisten osallistuminen ulkoiluun kasvoi pandemian aikana erityisesti lähiluontokohteissa (Kuva 36). Lähes puolet (48,5 %) vastaajista kertoi arvostuksensa luontoa kohtaan kasvaneen. Naisista suurempi osuus (57,7 %) ilmoitti arvostuksensa lisääntyneen sekä saaneensa luonnosta hyvinvointi ja terveysvaikutuksia miehiin verrattuna (osuus 37,8 %). Kaikkiaan 41,2 prosenttia vastaajista kertoi ulkoilusta tulleen tärkeämmän keinon vähentää stressiä. Naisista noin puolet (50,3 %) ja miehistä vajaa kolmasosa ilmoitti tärkeyden kasvaneen. Luonnosta oli tullut varsin usealle vastaajalle (40,8 %) myös tärkeä paikka harrastaa liikuntaa: 47,6 prosenttia naisista ja 32,9 prosenttia miehistä kertoi tärkeyden kasvaneen (Kuva 61).

Vajaa kolmasosa vastaajista (31,7 %) ilmaisi aikovansa jatkaa luontokäyntejä tulevaisuudessa: naisista 37,4 prosenttia ja miehistä neljäsosa ilmaisi aikovansa jatkaa käyntejä myös jatkossa. Lähes viidesosa (19,1 %) vastaajista ilmoitti ulkoilukokemuksensa heikentyneen pandemian aikana. Naisista 20,3 prosenttia ja miehistä 17,7 prosenttia ilmoitti ulkoilukokemuksensa heikentyneen. (Kuva 61). Naisten ja miesten kokemukset koronan vaikutuksista ulkoiluun erosivat toisistaan tilastollisesti erittäin merkitsevästi useimpien väittämien kohdalla (Kuva 61).

Kuva 61. Koronapandemian vaikutukset luonnon merkitykseen ja luonnossa ulkoiluun.

Noin kaksi kolmasosaa vastaajista arvioi, ettei pandemia muuttanut heidän omaa tyypillisimmän luontoalueensa ulkoilukäyttöä. Noin 10 prosenttia vastaajista kertoi joutuneensa siirtymään käyttämään kauempaa sijaitsevaa luontoaluetta, mikä lisäsi usein myös matkustusaikaa

ja auton käytön tarvetta ulkoiluun. Lisäksi 11 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei voinut käyttää omaa tyypillisintä ulkoilukohdettaan kohteen ruuhkautumisen vuoksi. Viidesosa (20,3 %) naisista ja 11,8 prosenttia miehistä arvioi ulkoilukokemuksensa heikentyneen pandemian aikana.

Kaupungissa asuvat raportoivat pandemian vaikuttaneen enemmän omiin ulkoilumahdollisuuksiin ja -valintoihin verrattuna maaseudulla asuviin. Kyselyn mukaan 27 prosenttia kaupunkilaisista ja 13 prosenttia maaseudulla asuvista alkoi pandemian myötä käyttää ulkoilualueita entistä monipuolisemmin. Ulkoilukokemus heikentyi maaseudulla selvästi harvemmalla (8 %) kuin kaupungissa asuvilla (14 %). Neljäsosa nuorimmasta ikäryhmästä (15–24-vuotiaat) ilmoitti löytäneensä uuden ulkoiluharrastuksen, mikä oli enemmän kuin muissa ikäryhmissä.

Tutkimuksen alustavat tulokset osoittavat kaupunki- ja muiden luontoalueiden toimineen merkittävänä hyvinvointia tukevana resurssina pandemian vaikutuksiin sopeutuessa. Tiivistyville kaupunkialueilla, kuten pääkaupunkiseudulla monet kohteet ruuhkautuivat, mikä toi esille erityisesti viheralueiden rajallisen tarjonnan sekä niiden sosiaalisen ja ekologisen kantokyvyn. Väestömäärän kasvaessa onkin erityisesti kasvukeskuksissa syytä pohtia jatkossa tarkemmin luontoalueiden tarjonnan riittävyyttä osana asuin- ja työympäristöjen ympäristön laadun varmistamista muuttuvissa ympäristö- ja terveyshaasteissa.

5.2. Lasten ja nuorten ulkoilu

Lasten ja nuorten luonnossa oleskelua ja liikkumisesta on tutkittu melko vähän. Luontosuhteen muodostumisen ja konkreettisen mahdollisuuden luontokosketukseen tiedetään olevan tärkeitä lasten ja nuorten hyvinvoinnille (esim. Haahtela ym. 2017). Luonnossa liikkumisen on todettu tukevan lasten ja nuorten hyvinvointia, liikkumista ja kehitystä. Luonnossa liikkuminen ja oleskelu rauhoittivat, lisäsivät lasten ja nuorten liikuntaa sekä mahdollistavat vapaata leikkiä ja yhdessäoloa ystävien kanssa Britanniassa tehdyissä tutkimuksissa (O'Brien & Murray 2007, O'Brien & Morris 2013). Suomalaisessa tutkimuksessa tutustuminen luontoon ja siellä liikkuminen lisäsi lapsen omakohtaisia hyvinvointikokemuksia sekä edisti lapselle itselle tärkeitä merkityksiä. Myös yhdessä muiden kanssa toimiminen luonnossa koettiin mieluisana (Hasanen & Vähäsarja 2019). Puhakan (2014) tutkimuksessa tuli esille, että nuoret harrastivat ja liikkuivat ulkona, mutta nimenomaan luonnonympäristössä tapahtuvan ulkoilu ei ollut nuorten ensisijainen kiinnostuksen kohde. Osa nuoristakin viettää aikaa luonnossa säännöllisesti, mutta joukossa on myös heitä, joita luonto ei erityisesti kiinnosta (Puhakka 2014, Hakoköngäs & Puhakka 2021).

LVVI-tutkimuksessa kerättiin nyt ensimmäistä kertaa lapsia ja nuoria sekä lapsiperheitä koskevaa tietoa vapaa-ajalla tapahtuvasta luonnossa liikkumisesta erillisellä kyselyosiolla. Tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan tarkempaa tietoa lasten luonnossa liikkumisen tavoista ja ympäristöistä. Lapsiperheiden, lasten ja nuorten ulkoilua koskeva teema oli mukana LVVI-tutkimuksessa keväällä 2020 ja talvella 2021 toteutetuissa mittauksissa. Kysymyksiin ohjeistettiin vastaamaan niin, että se kuvaisi tavanomaista ulkoilua ja luonnossa liikkumista, ilman pandemiaa koskevia rajoituksia. Koska varsinaisen tutkimuksen perusjoukko on ikähaitariltaan laaja, 15–80-vuotiaat, kyselyyn tehtiin kaksi erillistä vastauspolkua. Jos vastaaja oli itse nuori, 15–17-vuotias, hän vastasi kysymyksiin koskien itseään. Vanhemmat ikäryhmät, mikäli kotitaloudessa oli lapsi tai lapsia, vastasivat sen lapsensa osalta, jolla oli seuraavaksi syntymäpäivä. Tällä satunnaistamisella haluttiin varmistaa mahdollisimman tasainen eri ikäisiä lapsia koskeva aineistokertymä. Kyselyssä saatiin 553 vastausta koskien 0–14-vuotiaiden ulkoilua ja 63 vastausta koskien 15–17-vuotiaiden ulkoilua. Valtaosassa, noin 70 prosentissa, kaikista ikäluokista vastauksia kertyi vähintään 30. Nuorimpien, 0–1-vuotiaiden lasten, osalta saatiin 20 vastausta. Tutkimusta

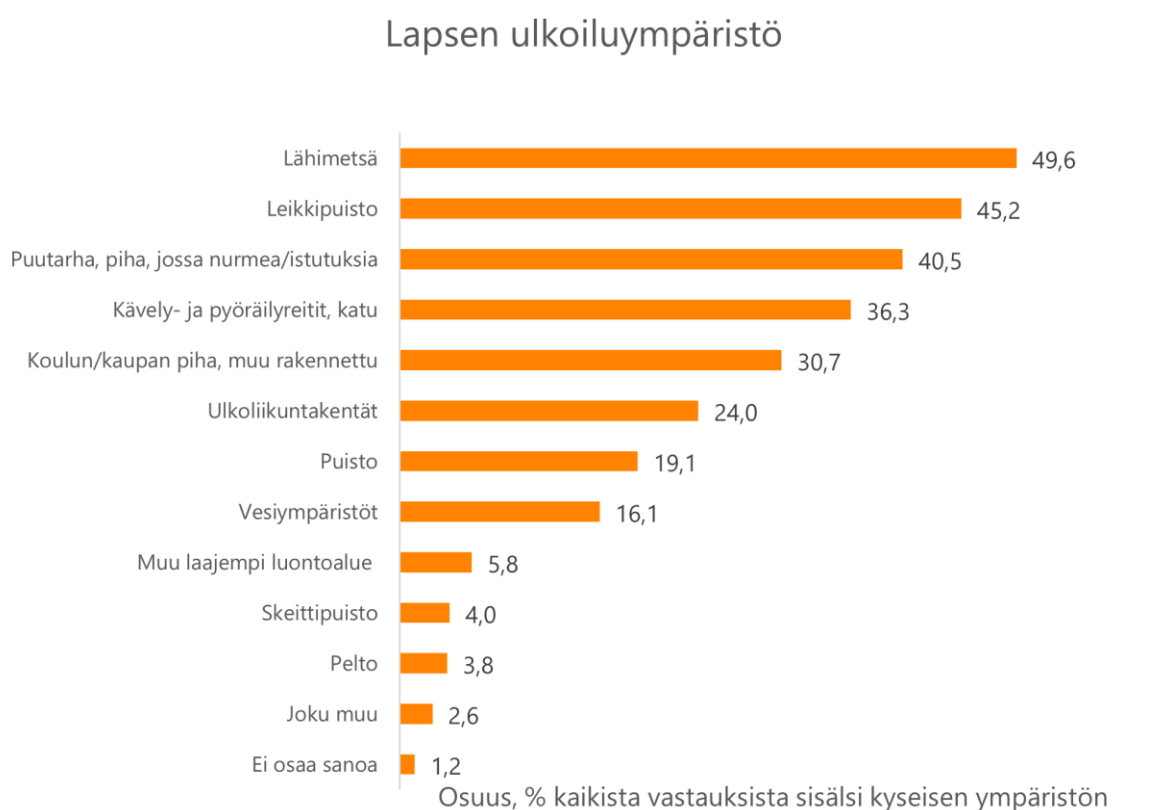
täydentävissä kommenteissa oli mainittu siitä, että ulkoileminen tapahtuu vaunuissa tai vastaavalla tavalla, joten vastaaminen kysymyksiin koettiin hankalaksi. Poikia koskevia vastauksia oli 51 prosenttia ja tyttöjä 47 prosenttia ja kahdessa prosentissa vastauksista sukupuoli-tietoa ei määritelty. Viidenneksellä lapsista (75 lapsella 563:sta) oli jokin luontoon liittyvä harrastus, kuten luontokerho tai partio.

Pienempien lasten osalta luonnossa käydään yhdessä läheisten aikuisten kanssa, kullekin perheelle sopivimmalla tavalla, mutta lapsen iän karttuessa mahdollistuu myös itsenäisesti tai yhdessä muiden kanssa tapahtuva liikkuminen, leikkiminen ja puuhailu luonnossa. Kysyttäessä kenen kanssa 0–14-vuotias lapsi liikkui luonnossa, 67 prosenttia ulkoili useimmiten vanhemman tai huoltajan kanssa, 21 prosenttia kavereiden tai ystävien kanssa, 6 prosenttia sisarusten kanssa, 3 prosenttia liikkui useimmiten yksin ja lopuilla ulkoiluseura muodostui muista, esimerkiksi seuran tai kerhon toiminnan kautta. Yli puolet lapsista ulkoili vapaa-ajallaan päivittäin (34 %) tai lähes päivittäin (24 %) tai 2–3 kertaa viikossa (19 %). Hieman vajaa neljännes (23 %) ulkoili kerran viikossa tai harvemmin.

Nuorista 32 prosenttia ilmaisi ulkoilleensa saman päivän aikana, 18 prosenttia kertoi ulkoilleensa eilen ja 20 prosenttia kuluneen viikon aikana. Noin 11 prosenttia oli ulkoillut kuluneen kuukauden aikana. Heitä, joiden ulkoilusta oli kulunut jo yli kuukausi, oli 15 prosenttia, ja heitä, jotka eivät ulkoilleet lainkaan vuoden aikana, oli 15–17-ikäryhmässä neljä prosenttia.

Yli 90 prosenttia perheistä, joilla oli alle 7-vuotiaita lapsia, ja noin 64 prosenttia perheistä, joilla oli 7–16-vuotiaita lapsia, oli ulkoillut vuoden aikana yhdessä lasten kanssa. Vastaavat luvut vuonna 2010 olivat 83 prosenttia ja 47 prosenttia sekä vuonna 2000 noin 74 ja 42 prosenttia. (Tilastot: Ulkoilu, 02 Ulkoiluharrastuksiin osallistuminen ja harrastuskerrat, 04 Lasten kanssa ulkoilu).

Ulkoiluympäristöjä koskevassa kysymyksessä oli mukana myös rakennettuja ympäristöjä, kuten piha-alueita ja rakennettuja liikuntapaikkoja. Lähimetsä oli yleisimmin mainittu luonnossa liikkumisen ympäristö alle 15-vuotiaille (Kuva 62). Vastaajista 49,6 prosenttia oli maininnut sen olevan lapsen kolmen useimmin vieraillun ulkoilu ympäristön joukossa. Melkein yhtä yleinen ympäristö oli leikkipuisto, jonka mainitsi 45,2 prosenttia vastaajista. Puutarha tai piha oli kolmanneksi yleisin ympäristö (40,5 %). Kävely- ja pyörätiet ja kadut (36,3 %) sekä koulun tai kauppan piha tai muu rakennettu ympäristö (30,7 %) olivat useimmin käytettyjen ympäristöjen joukossa noin kolmannekselle vastaajista. Noin joka neljäs mainitsi ulkoliikuntakentät (24,0 %), ja hieman alle viidennekselle puistot (19,1 %) ja vesiympäristöt (16,1 %). Laajempien, mahdollisesti kauempana sijaitsevien, ulkoilualueiden (5,8 %), skeittipuistojen (4,0 %), peltojen (3,8 %) ja muiden alueiden (2,6 %) merkitys jäi muita alueita vähäisemmäksi. Pieni osa vastaajista (1,2 %) ei kuvannut ulkoilu ympäristöjä lainkaan.

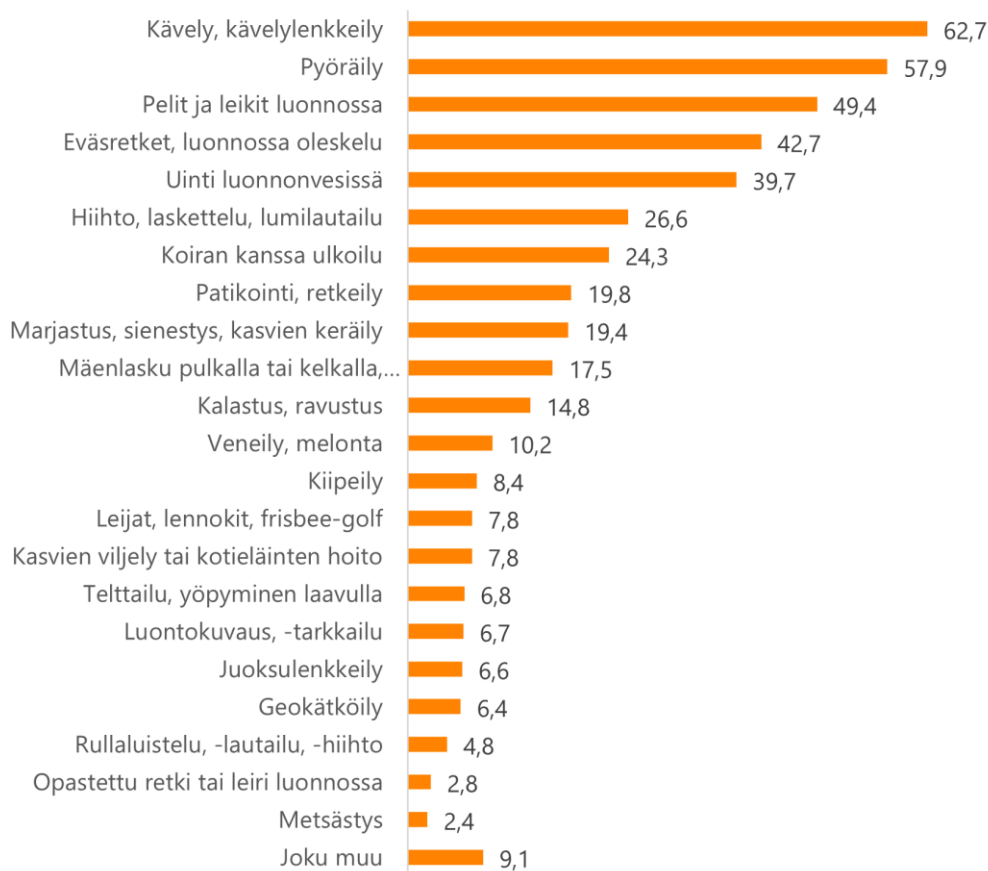
Kuva 62. Lasten useimmin käyttämiä ulkoilu ympäristöjä. Luontoympäristöjen lisäksi mukana on myös rakennettuja ympäristöjä. Mittari 0–14-vuotiaille (vanhempi vastaa lapsen puolesta).

Kuva 63. Nuorten useimmin käyttämiä ulkoilu ympäristöjä. Mittari 15–17-vuotiaille.

Nuorten ulkoiluun käyttämien ympäristöjen osalta korostuivat eniten kävely- ja pyöräilytiet sekä kadut, sillä 58,7 prosenttia nuorista oli merkinnyt kyseisen ympäristön kolmen useimmin käyttämänsä ulkoiluympäristön joukkoon (Kuva 63). Melkein yhtä moni, 54 prosenttia, mainitsi lähimetsän. Reilu kolmannes nuorista mainitsi useimmin vierailtujen ulkoiluympäristöjen joukkoon vesiympäristöt (järvet, joet, meret sekä rannat 36,7 %), ulkoliikuntakentät (34,9 %) ja melkein yhtä moni myös rakennetut pihat (31,7 %). Puistot mainittiin joka neljännessä vastauksessa (25,4 %). Leikkipuistot, skeittipuistot ja pellot mainittiin kuudessa prosentissa vastauksista (6,3 %). Muu laajempi luontoalue mainittiin 4,8 prosentissa vastauksia, piha tai puutarha 3,2 prosentissa vastauksia ja noin kahdelle prosentille alue oli joku muu kuin edellä mainittu. Nuorista 4,8 prosenttia ei maininnut aluetta lainkaan.

Tutkimuksessa mitatut lasten ulkoiluharrastukset

Osuus, %, vastauksista sisälsi harrastuksen

Kuva 64. Useimmiten mainittuja ulkoiluharrastuksia, 0–14-vuotiaita koskeva kysymys. Harrastaminen yhdessä perheen tai huoltajan kanssa tai itsenäisesti.

Lapset liikkuvat luonnossa kävellen (62,7 prosenttia harrastusmaininnoista sisälsi kävelyn) ja pyöräillen (57,9 %) (Kuva 64). Vastauksista osa oli pienten lasten ulkoilua yhdessä huoltajan kanssa lapsia, mikä voi nostaa esimerkiksi kävelyn suosiota vastauksissa. Erilaiset pelit ja leikit luonnossa mainittiin noin joka toisessa vastauksessa. Peleillä ja leikeillä tarkoitettiin esimerkiksi Pokémon GO -peliä, rooli- ja seikkailu- ja piiloleikkejä luonnossa tai majanrakennusta. Eväretket ja luonnossa oleskelu mainittiin 42,7 prosentissa sekä uinti ja sukeltelu luonnonvesissä 39,7 prosentissa vastauksista. Hiihto, laskettelu tai lumilautailu mainittiin 26,6 prosentissa vastauksista. Koiran kanssa ulkoilun osuus vastauksista oli 24,3 prosenttia. Muiden kuin edellä

mainittujen aktiviteettien osuus oli 9,1 prosenttia. Tässä joukossa on muun muassa mäenlaskuun ja pulkkailuun, leijan tms. lennätykseen, rullalautailuun, kiipeilyyn, kasvien viljelyyn tai kotieläinten hoitoon luontoympäristössä osallistuvien vastauksia.

Lasten ja nuorten ulkoilua koskevan aineiston keräämisen taustalla on tieto luonnon myönteisistä vaikutuksista ihmisen henkiseen ja fyysiseen terveyteen. Toisaalta lasten ulkoilua ei ole aikaisemmin mitattu LVVI-tutkimuksen yhteydessä, joten tieto täydentää kuvaa luontoympäristöjen merkityksestä eri ikäisille. Tulosten perusteella yhä useampi perhe oli ulkoillut lasten kanssa vuoden aikana. Lähimetsät olivat suosittuja paikkoja lasten ja nuorten luonnossa liikkumiselle, leikkimiselle ja oleskelulle.

Kuva: Rodeo.fi

6. Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Ulkoilun muutokset ja trendit riippuvat useista eri tekijöistä, kuten yksilöllisistä ja sosiaalisista tekijöistä, taloudellisista edellytyksistä, teknologioista, ympäristötekijöistä, mutta myös ulkoilua ja luontoliikuntaa koskevasta politiikasta (Elmahdy, Haukeland & Fredman 2017). Väestön ikärakenteen, kaupungistumisen, tulotason ja ajankäytön muutokset sekä asumisen monipaikkaisuuden näkyvät selvästi myös luonnon virkistyskäytössä Suomessa (Neuvonen ym. 2018). Lisäksi globaali luontoalueiden väheneminen, ilmastonmuutoksen haasteet ja kasvanut ympäristötietoisuus vaikuttavat virkistyskäyttöön ja luontomatkailuun (Konu ym. 2017).

Suomessa tärkeimmät syyt kansallispuistovierailuun ovat jo kytkeytyneet luontokokemuksiin, luonnon puhtauteen ja henkiseen hyvinvointiin (Konu ym. 2021). Virkistys- ja matkailukysynnässä tapahtuvien pidemmän aikavälin muutosten ennustaminen on haastavaa, koska kysyntään voivat vaikuttaa nopeallakin aikataululla muuttuvat poliittiset, taloudelliset sekä terveys- ja turvallisuustekijät liikkumisen rajoituksineen (Haukeland ym. 2021).

Seuranta- ja tutkimustieto sekä eri tekijöiden vuorovaikutuksen ymmärtäminen on keskeistä ennakoitaessa tulevaa virkistyskäytön kysyntää. LVVI-tutkimusaineistojen arvoa lisää niiden kertyminen melko pitkältä aikajaksolta kahden vuoden aikana, jolloin eri ulkoiluolosuhteiden erot hieman tasoittuvat ja mittausaineistosta tulee luotettavampi. LJV3-aineistosta vajaa kolmannes kertyi kokonaan ennen pandemiaa, ja reilu kaksi kolmasosaa on kerätty pandemian aikana. Tutkimuksen laadun varmentamiseksi Tilastokeskuksessa tehty haastattelut kertoivat, että koronapandemian aiheuttama poikkeustilanne vaikutti tutkimukseen eri tavoin, osittain vastaamisaktiivisuutta vähentäen, mutta toisaalta runsas kotonaolo sitä lisäten. Kasvanut uutisointi ulkoilusta ja luonnosta eri medioissa lisäsi aiheen kiinnostavuutta ja nosti vastausaktiivisuutta. Samaan aikaan myös mitatuissa ulkoilumäärissä havaittiin kasvua. Poikkeuksellinen tilanne ei muuttanut kaikkien ulkoilukäyttäytymistä, ja maaseudulla vaikutus näkyi vähemmän kuin kaupungeissa.

Talviulkoilun mittaukseen vaikutti myös Etelä-Suomen melko lumeton talvi joulukuun 2019 ja maaliskuun 2020 välillä, mikä laski todennäköisesti maastohiihdon ja laskettelu harrastamista. Hiihtoa harrastavien ryhmien välillä onkin löydetty eroja tarkasteltaessa sopeutumista olosuhteiden muutoksiin. Osa ulkoilun harrastajista on muita valmiimpia muuttamaan käyttäytymistään, esimerkiksi matkustamaan kauemmas luonnonlumen takia, hiihtämään keinolumiladuilla tai päivittämään varusteita paremmin olosuhteisiin sopiviksi, kun taas toiset luopuvat harrastamisesta olosuhteiden heikentyessä (Landauer ym. 2009, Neuvonen ym. 2015).

Tässä tutkimuksessa ulkoilupaikoista kerättiin tietoa sekä koordinaattitietona karttapohjaisella sovelluksella että kyselylomakkeella. Aiemmin toteutetuissa LVVI-kyselyissä on ulkoilukohteista kerätty tietoa pelkästään kyselylomakkeella ilman koordinaattitietoa. Mittaustavan muuttuminen parantaa aineiston tarkkuutta, mutta samalla vertailtavuus aikaisempiin mittaustuloksiin jonkin verran heikkenee.

Väestön tasavertaiset mahdollisuudet harrastaa ulkoilua tulotasosta riippumatta vähentävät eriarvoistumista. Tämä oli kantava ajatus jo ensimmäistä luonnon virkistyskäytön valtakunnallista inventointi -tutkimusta tehtäessä 20 vuotta sitten (Sievänen 2001). Terveiden edistämisen ja kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta ulkoilutapojen eriytyminen niin, että vain osalla väestöstä on mahdollisuus matkustaa vetovoimaisille kohteille ulkoilun vuoksi, ja toiset joutuvat käyttämään vain lähiympäristönsä ulkoilumahdollisuuksia, ei ole toivottavaa. Väestön hyvinvoinnin tukemiseksi ja eriarvoistumisen estämisen näkökulmasta on tärkeää turvata hyvät ulkoilu- ja virkistyspalvelut kaikille väestöryhmille erilaisissa asuinympäristöissä. Ympäristön

kannalta epäedullista kehitystä puolestaan ovat liiallisesta käytöstä kuluneet alueet, joilla myös kävijätyytyväisyys on heikentynyt ja alueiden ruuhkaisuus kasvanut. Tämän estämiseksi tarvitaan virkistyspalvelujen suunnittelua, jossa tavoitteena on luoda hyvä virkistysalueverkoston kokonaisuus kaupungeista maaseudulle. Verkosto voi tarjota erilaisille ulkoilumuodoille ja tekemiselle mahdollisuuksia sekä vaihtoehtoisia paikkoja, mikäli käyttöä joudutaan rajaamaan.

Metsien kestäväen käytön suunnittelussa ja hoidossa virkistyskäytön kysyntätiedolla tulisi olla nykyistä vahvempi rooli. Talouskäytössä olevien metsien käsittelyn tapa voi merkittävästi vaikuttaa virkistyskäyttöympäristön laatuun ja mahdollisuuksiin. Eri virkistyskäyttömuodot edellyttävät ympäristöltään jonkin verran erilaisia ominaisuuksia. Parhaiten ympärivuotiseen virkistyskäyttöön sopivat puustoiset kohteet, jossa metsän tuntu on säilynyt hakkuista huolimatta (Tyrväinen ym. 2014b). Muitakin virkistyskäytön häiriötekijöitä on, esimerkiksi voimakas rakentaminen tai muut maankäytön muutokset.

Virkistyskysyntää syntyy erityisesti sinne missä on väestöäkin. Kerätty kysyntätieto osoittaa, että lähellä sijaitsevia ja helposti saavutettavia lähimetsiä ja -luontoa käytetään aktiivisesti virkistytymiseen. Siten kuntien ulkoilu- ja virkistysalueiden merkitys asukkaiden hyvinvoinnin kannalta on edelleen merkittävä ja myös todennäköisesti jatkossakin vahvistuva. Lähivirkistyskysynnän ja virkistysmahdollisuuksien tarjonnan yhteensovittaminen tapahtuu pitkälti kuntatason kaavoituksessa. Tässä tutkimuksessa valtion suojelu- ja virkistysalueille kohdistuvien käyntien osuus sekä lähivirkistyskerroista että tehdyistä luontomatkoista oli kasvanut vuodesta 2010. Nämä selittyvät esimerkiksi kaupungistumiskehityksellä, tietoisuuden lisääntymisenä luonnon hyvinvointivaikutuksista sekä kiinnostuksen kasvuna vierailta vetovoimaisissa luontokohteissa.

Virkistys- ja luontomatkailukäyttö monipuolistuu jatkossa edelleen, tämä tarkoittaa myös uusien alueiden käyttöä virkistykseen. Kun tietoisuus ilmastomuutoksen vaikutuksista lisääntyy ja tieto luonnon monimuotoisuuden suojelun tärkeydestä kasvaa, luontokohteiden valinnassa korostuvat aiempaa enemmän myös ympäristöarvostukset. Samaan aikaan esimerkiksi puunkäytön kasvun ja metsien hakkuiden lisääntymisen myötä ristiriidat virkistyskäytön ja muun luonnonkäytön välillä kasvavat. Virkistys- ja matkailuympäristöjen laatua heikentävät muutokset voivatkin johtaa virkistyskokemuksen heikkenemiseen. Virkistysarvojen kytkeminen suunnitteluun onkin tärkeää erityisesti taajamien läheisillä metsäalueilla, vapaa-ajan asuntojen ympäristöissä ja ulkoilureittien varsilla sekä matkailukeskusten lähialueilla ja muilla luontomatkailun kannalta keskeisillä alueilla. Virkistysalueiden tarjonnan lisäksi luontoliikuntamahdollisuuksien rahoitus sekä esimerkiksi reittien ylläpito ja kunnostus on tärkeää.

Tärkeimmät luontokäyntien motiivit lähiluonnossa liittyivät fyysisen kunnon ylläpitämiseen, stressistä palautumiseen ja rentoutumiseen sekä luonnon rauhaan ja hiljaisuuteen. Luontomatkailun motiiveissa korostuivat kauniit maisemat, rauhallinen ja hiljainen ympäristö, yhdessäolo perheen ja ystävien kanssa, luontoelämykset sekä stressistä palautuminen ja rentoutuminen. Monet luontoon liittyvät harrastukset, kuten lintuharrastus, luontovalokuvaus, olivat lisääntyneet, mikä voi kertoa kiinnostuksen luontoa kohtaan lisääntyneen. Kävelyn, polkujuoksun, maastopyöräilyn tai SUP-lautailun suosio taas kertoo siitä, että luonto on tärkeä paikka harrastaa liikuntaa.

Ulkoilu kilpailee muiden vapaa-ajan muotojen kanssa ihmisten ajasta. Yksittäisten ulkoilukertojen kesto on 20 vuodessa lyhentynyt yli puolella tunnilla. Lähiluonnossa halutaan käydä yhä useammin vaikka yksittäisen käynnin kesto olisikin lyhyempi. Kaupunkialueilla virkistyskäytön ajallinen rajoittuminen arki-iltoihin ja viikonloppuihin tuo omat haasteensa alueiden käytön ohjaukseen. Virkistyskäytön ajallisen tasaisemman jakautumisen hyötynä voidaan maankäytön näkökulmasta ajatella, että samalle alueelle mahtuu enemmän käyttöä ja käyttäjiä.

Ruuhkautumisen ja kulumisen ennaltaehkäisy on hyödyllistä sekä luonnon kestävästä käytön näkökulmasta että kävijätyytyväisyyden kannalta.

Virkistystyksen näkökulmasta olennaista on löytää ratkaisuja, joissa kaikilla asukkailla on mahdollisimman hyvät edellytykset saavuttaa luontoalueita ja virkistäytyä niissä. On tärkeää, että virkistykseen varataan alueita, jotka ovat monipuolisia, riittävän laajoja ja keskenään erilaisia, jolloin ne palvelevat mahdollisimman monia erilaisia virkistystarpeita. Luonnon virkistyskäyttöön tarvitaan myös palveluita erilaisille käyttäjäryhmille, sillä esimerkiksi vähän luonnossa liikkunut voi tarvita erityistä tukea luontoon lähtemiseen ja kokenutkin kävijä ryhmää tai ulkoiluseuraa. Entistä useammalle lapselle lähiluonto on kaupunkien luontoympäristöä, usein metsää. Lähimetsä oli pienten lasten osalta suosituin ja nuorten osalta toiseksi suosituin ulkoilu ympäristö. Innostus luonnossa liikkumiseen sekä harrastamisen vaatimat tiedot ja taidot opitaan usein jo lapsena ja opittuja taitoja käytetään koko elämänsä ajan.

Virkistyskäytön kysyntään vaikutti mittausajanjaksolle osunut pandemia ja sen myötä lisääntynyt virkistyskäyttö. Samansuuntaisia muutoksia on havaittavissa esimerkiksi Ruotsissa (Hansen ym. 2022). Metsähallituksen keräämä tieto käynneistä kansallispuistoissa kertoo kasvusta käynneistä myös pidemmällä aikavälillä (Metsähallitus 2022). Tässä tutkimuksessa virkistyskäyntien määrät lähiluonnossa ovat kasvaneet kahdenkymmenen vuoden takaisesta. Lisäksi suomalaisilla oli noin 18 prosenttia enemmän lähivirkistyskertoja keväällä ja kesällä 2020 toteutetussa mittauksessa kuin LVVI3-mittauksen muina ajankohtina mitatuissa tiedoissa. Se, kuinka pysyväksi pandemian vaikutus ulkoilukäynteihin kaikkiaan jää, näkyy vasta pidemmän tarkastelujakson kuluttua. Osalle alueista se voi tarkoittaa pysyvästi isompaa käyntimäärää, vaikka käyntien huippulukemat hieman tasoittuisivatkin. Kun pandemian myötä yhä useampi lähti luontoon liikkumaan tai löysi uuden ulkoiluharrastuksen, voi sillä olla mahdollisen käyttäytymismuutoksen myötä myös pitkäaikaisempia terveyttä edistäviä vaikutuksia.

Koronapandemian aikana kaupunkien viheralueet toimivat arjen toimintoja tukevana ympäristönä sopeuduttaessa muutokseen. Siirryttäessä pandemian jälkeiseen aikaan tarvitaan myös uutta ajattelua: miten luontoalueiden kantokyky kestää käyttöä ja kävijämäärien kasvua, miten säilyy mahdollisuus riittävään väljyyteen ulkoiltaessa, ja miten ohjataan ulkoilijoita turvalliseen virkistäytymiseen alueella. Tämä voi edellyttää joustavuutta ja sopeutumisen huomioimista rakenteita suunniteltaessa. Alueen virkistyskäyttörakenteilla ja kävijöiden ohjauksella on suuri merkitys sille, miten kävijämäärien vaihteluihin on mahdollista sopeutua. Pitkällä aikavälillä riittävä virkistysalueiden tarjonta mahdollistaa sen, että käyttöä voidaan sovittaa erilaisten ulkoilijoiden tarpeisiin.

Viitteet

- Arnberger, A. & Mann, C. 2008. Crowding in European forests: a review of recent research and implications for forest management and policy. *Forestry: An International Journal of Forest Research* 81(4): 559–571. .
- Astell-Burt, T., Feng, X. & Kolt, G. S. 2014a. Is neighborhood green space associated with a lower risk of type 2 diabetes? Evidence from 267,072 Australians. *Diabetes Care* 37: 197–201. DOI: 10.2337/dc13-1325.
- Astell-Burt, T., Mitchell, R. & Hartig, T. 2014b. The association between green space and mental health varies across the lifecourse. A longitudinal study. *J Epidemiol Commun H* 68: 578–583. DOI: 10.1136/jech-2013-203767.
- Bakhtiari, F., Bredahl Jacobsen, J. & Søndergaard Jensen, F. 2014. Willingness to travel to avoid recreation conflicts in Danish forests. *Urban Forestry & Urban Greening* 13(4): 662–671. DOI:10.1016/j.ufug.2014.08.004.
- Collado, S., Corraliza, J.A., Staats, H. & Ruíz, M. 2015. Effect of frequency and mode of contact with nature on children's self-reported ecological behaviors. *Journal of Environmental Psychology* 41: 65–73. DOI:10.1016/j.jenvp.2014.11.001.
- Dasgupta, P. 2021. The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. (London: HM Treasury). Viitattu: 19.4.2022. Saatavissa: www.gov.uk/official-documents.
- Derks, J., Giessen, L. & Winkel, G. 2020. COVID-19-induced visitor boom reveals the importance of forests as critical infrastructure. *Forest Policy and Economics* 118 (2020), 102253. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2020.102253>.
- Elmahdy, Y.M., Haukeland, J.-V. & Fredman, P. 2017. Tourism Megatrends, a Literature Review Focused on Nature-Based Tourism. Norwegian University of Life Sciences, Ås. MINA fagrapport 42, 74 s. Viitattu: 6.3.2022 Saatavissa: <http://www.umb.no/statisk/ina/publikasjoner/fagrapport/if42.pdf>.
- Erkkonen, J. & Sievänen, T. 2001. Kävijätutkimusopas. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 62. Metsähallitus. Vantaa. 73 s.
- Fredman, P. Haukeland, J.-V., Stensland, S., Tyrväinen, L. & Wall-Reinius, S. 2021. Nature-based tourism in a Nordic context. In: Fredman, P. & Haukeland, J.-V. (eds.). *Nordic Perspectives on Nature-based Tourism: From place-based resources to value-added experiences*. Massachusetts, USA: Edward Elgar Publishing. s. 2–15. ISBN 978 1 78990 403 1, <http://dx.doi.org/10.4337/9781789904031>.
- Haahtela, T., Hanski, I., von Hertzen, L., Jousilahti, P., Laatikainen, T., Mäkelä, M., Puska, P., Reijula, K., Saarinen, K., Vartiainen, E., Vasankari, T. & Virtanen, S. 2017. Luontoaskel tarttumattomien tulehdustautien torjumiseksi. Lääketieteellinen aikakauskirja. *Duodecim* 133(1): 19–26.
- Hartig, T., Mitchell, R., de Vries, S. & Frumkin, H. 2014. Nature and health. *Annu Rev Publ Health* 35: 207–228. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-032013-182443>.

- Hakoköngäs, E. & Puhakka, R. 2021. Happiness from Nature? Adolescents' Conceptions of the Relation between Happiness and Nature in Finland. *Leisure Sciences*. AHEAD-OF-PRINT, 1–20. <https://doi.org/10.1080/01490400.2021.1877584>
- Hasanen, E. & Vähäsarja, K. 2019. Luonto lisää liikettä – Mikä innostaa kouluikäistä? Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 228. Metsähallitus. Vantaa. 103 s.
- Haukeland, J.-V., Fredman, P., Siegrist, D., Tyrväinen, L., Lindberg, K. & Elmahdy, Y.M. 2021: Trends in nature-based tourism. Teoksessa Fredman, P. & Haukeland, J.-V. (toim.) *Nordic Perspectives on Nature-based Tourism: From place-based resources to value-added experiences*. Massachusetts, USA: Edward Elgar Publishing, s. 16–32. ISBN 978 1 78990 403 1. <http://dx.doi.org/10.4337/9781789904031>.
- Helsingin Sanomat. 17.5.2020. Matkapuhelin-data kertoo, miten luonnossa liikkumisen suosio on räjähtänyt Helsingin seudulla – Kartat näyttävät suosituimmat retkeily-alueet. Viitattu: 12.1.2022. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006510212.html>.
- Jäppinen, J.-P., Tyrväinen, L., Reinikainen, M. & Ojala, A. (toim.). 2014. Luonto lähelle ja terveydeksi. Ekosysteemipalvelut ja ihmisen terveys Argumenta-hankkeen (2013–2014) tulokset ja toimenpidesuosituksat. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 35/2014. Helsinki. 104 s.
- Kestävää kasvu biotaloudesta. Suomen biotalousstrategia. 2014. Viitattu 31.3.2022. Saatavissa: <https://www.biotalous.fi/suomi-kehittaa/biotalousstrategia/>.
- Komiteamietintö 1973:143. Virkistysaluekomitean mietintö. Valtion painatuskeskus. Helsinki. 417 s.
- Konu, H., Neuvonen, M., Mikkola, J., Kajala, L., Tapaninen, M. & Tyrväinen, L. 2021. Suomen kansallispuistojen virkistyskäyttö 2000–2019. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 236. Metsähallitus. Vantaa. 131 s.
- Konu, H., Tyrväinen, L., Pesonen, J., Tuulentie, S., Pasanen K. & Tuohino, A. 2017. Uutta liiketointintaa kestävän luontomatkailun ja virkistyskäytön ympärille – Kirjallisuuskatsaus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 45/2017. Valtioneuvoston kanslia. 133 s. ISSN 2342-6799. ISBN 978-952-287-412-2
- Koskela, T., Horne, P., Karppinen, H. & Korhonen, O. 2021. Metsien ekosysteemipalvelut ja jokamiehenoikeus metsänomistajan näkökulmasta – Metsänomistaja 2020. PTT raportteja 267. Pellervon taloustutkimus PTT. Helsinki. 107 s.
- Landauer, M., Sievänen, T. & Neuvonen, M. 2009. Adaptation of Finnish cross-country skiers to climate change. *Fennia* 187(2): 299–113.
- Lankia, T., Neuvonen, M., Pouta, E., Sievänen, T. & Torvelainen, J. 2020. Outdoor recreation in ecosystem service accounting: pilot accounts from Finland, *Scandinavian Journal of Forest Research* 35 (3-4): 186–197. DOI:10.1080/02827581.2020.1760342.
- Liu, H., Li, F., Li, J. & Zhang, Y. 2017. The relationships between urban parks, residents' physical activity and mental health benefits: A case study from Beijing, China. *Journal of Environmental Management*, 190: 223–230.
- Luonnonvarakeskus. Metsämaan omistus. 2016. Viitattu 25.4.2022. Saatavissa: <https://www.luke.fi/fi/tilastot/metsamaan-omistus/metsamaan-omistus-2016>.

- Marion, J.L, Leung, Y.-F., Eagleston, H. & Burroughs, K. 2016. A Review and Synthesis of Recreation Ecology Research Findings on Visitor Impacts to Wilderness and Protected Natural Areas. *Journal of Forestry* 114 (3): 352–362. <https://doi.org/10.5849/jof.15-498>.
- McMorris, O., Villeneuve, P.J., Su, J. & Jerrett, M., 2015. Urban greenness and physical activity in a national survey of Canadians. *Environ. Res.* 137: 94–100.
- Maaluokat metsätalousmaalla [verkkojulkaisu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus, metsävarat. Viitattu 15.11.2021. Saatavissa: <https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/>.
- Metsähallitus. 2022. Kansallispuistojen käyntimäärien ja kansallispuistoverkoston kehitys 2011–2021. Viitattu 8.4.2022. Saatavissa: <https://www.metsa.fi/vapaa-aika-luonnossa/kayntimaarat/kayntimaarien-kehitys/>.
- Metsätalousmaa omistajaryhmittäin [verkkojulkaisu]. Helsinki: Luonnonvarakeskus, metsävarat. Viitattu 15.11.2021. Saatavissa: <https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/>.
- Metsästyslaki 8 §. Kuntalaisen oikeus metsästää valtion alueella. 30.12.2014/1427.
- Neuvonen, M., Kangas, K., Ojala, A. & Tyrväinen, L. 2019. Kaupunkiluonto liikunta-aktiivisuuden edistäjänä Helsingissä. *Liikunta & Tiede* 56(6): 77–86.
- Neuvonen, M., Riala, M., Nummelin, T., Sievänen, T. & Tuulentie, S. 2018: Future perspectives of outdoor recreation in Finland. *Leisure/Loisir* 42(4): 365–388. <https://doi.org/10.1080/14927713.2019.1581991>.
- Neuvonen, M., Sievänen, T., Fronzek, S., Lahtinen, I., Veijalainen, N. & Carter, T.R. 2015. Vulnerability of cross-country skiing to climate change – An interactive mapping tool. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism* 11: 64–79.
- O'Brien, L. & Morris, J. 2014. Well-being for all? The social distribution of benefits gained from woodlands and forests in Britain. *Local environment* 19 (4): 356–383. DOI: 10.1080/13549839.2013.790354.
- O'Brien, E. & Murray, R. 2007. Forest school and its impacts on young children: case studies in Britain. *Urban Forestry and Urban Greening*, 6: 249–265.
- Oinonen, S., Lankia, T., Neuvonen, M., Hurskainen, P., Pohjola, J. & Saikkonen, L. 2021. 5. Ekosysteemitilinpito Suomessa. Julkaisussa: Kärkkäinen, L. & Koljonen, S. (toim.). Arvio EU:n biodiversiteettistrategian vaikutuksista Suomessa. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 75/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. s. 92–107.
- Pietilä, M., Neuvonen, M., Borodulin, K., Korpela, K., Sievänen, T. & Tyrväinen, L. 2015. Relationships between exposure to urban green spaces, physical activity and self-rated health. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 10: 44–54.
- Pouta, E. & Sievänen, T. 2001. Liite 1 Ulkoilutilastot. Julkaisussa T. Sievänen (toim.). 2001. Luonnon virkistyskäyttö 2000. Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi 1997–2000. Loppuraportti. Metsätutkimuslaitoksen tiedonantoja 802. Metsätutkimuslaitos. Vantaa. 336 s.
- Puhakka, R. 2014. Y-sukupolvi luonnossa. Luonnon merkitykset kaupungistuvassa yhteiskunnassa. *Alue ja ympäristö* 4(1): 34–48.

- Pyky, R., Neuvonen, M., Kangas, K., Ojala, A., Lanki, T., Borodulin, K. & Tyrväinen, L. 2018. Individual and environmental factors associated with green exercise in urban and suburban areas. *Health & Place* 55: 20–28. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2018.11.001>.
- Roslund, M.I., Puhakka, R., Grönroos, M., Nurminen, N., Oikarinen, S., Gazali, A.M., Cinek, O., Kramná, L., Siter, N., Vari, H.K., Soininen, L., Parajuli, A., Rajaniemi, J., Kinnunen, T., Laitinen, O.H., Hyöty, H. & Sinkkonen, A. 2020. ADELE research group. Biodiversity intervention enhances immune regulation and health-associated commensal microbiota among daycare children. *Science Advances* 6(42): 1–10. DOI: 10.1126/sciadv.aba2578.
- Sievänen, T., Eskelinen, P., Lehtoranta, V., Nummelin, T., Pellikka, J., Pouta, E. & Tyrväinen, L. 2017. Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun tilastoinnin kehittäminen. Liite 1. Virkistyskäytön ja luontomatkailun käsitteet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 84/2017. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-494-8>.
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. 2019. Hieman ulkoilun ja luontoliikunnan historiasta ja käsitteistä. Kokkonen, J. (toim.). *Ulkoilu ja luontoliikunta – monen ministeriön tontilla. Liikuntatieteellisen Seura tutkimuksia ja selvityksiä nro 15*. Liikuntatieteellinen Seura ry. Helsinki. 28 s.
- Sievänen, T. & Neuvonen, M. (toim.). 2011. Luonnon virkistyskäyttö 2010. Metlan työraportteja 212. Metsätutkimuslaitos. Vantaa. 190 s.
- Silvennoinen H. 2017. Metsämaiseman kauneus ja metsänhoidon vaikutus koettuun metsämaisemaan. *Dissertationes Forestales* 242. 86 s. <https://doi.org/10.14214/df.242>.
- Silvennoinen, H., Tikkanen, J., Tyrväinen, L. & Koivula, M. 2019. Eri-ikäisrakenteisuutta tavoittelevien hakkuiden vaikutukset mäntymetsien virkistyskäyttöarvoon. *Metsätieteen aikakauskirja* 2019-10192. 12 s. <https://doi.org/10.14214/ma.10192>.
- Skriver-Hansen, A., Beery, T., Fredman, P. & Wolf-Watz, D. 2022. Outdoor recreation in Sweden during and after the Covid-19 pandemic – management and policy implications, *Journal of Environmental Planning and Management*. AHEAD-OF-PRINT, 1–22 DOI: 10.1080/09640568.2022.2029736.
- Soga, M. & Gaston, K. 2016. Extinction of experience: the loss of human-nature interactions. *Frontiers in ecology and the environment* 14 (2): 94–101.
- Soini, K., Svels, K., Abernethy, P., Jokinen, M. & Ojala, A. 2021. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys luonnonvarojen hallinnassa: Socially and Culturally Sustainable Natural Resource Governance (SOCCA) Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 62/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 55 s.
- Special Eurobarometer 472. 2018. Sport and physical activity. Survey requested by the European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture and coordinated by the Directorate-General for Communication. Viitattu: 31.3.2022. Saatavissa: <https://sport.ec.europa.eu/news/new-eurobarometer-on-sport-and-physical-activity>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2020, 1. Tuloerojen kehitys Suomessa (Korjattu 15.12.2021).

- Tilastokeskus. Helsinki. Viitattu: 15.3.2022 Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tjt/2020/01/tjt_2020_01_2021-12-15_kat_001_fi.html.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Suomalaisten matkailu [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-8837. 2020, 2. Kotimaanmatkailu. Tilastokeskus. Helsinki. Viitattu: 31.1.2022. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/smat/2020/smat_2020_2021-03-30_kat_002_fi.html.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2019. Tilastokeskus. Helsinki. Viitattu: 8.2.2022. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/vaerak/2019/vaerak_2019_2020-03-24_tie_001_fi.html.
- TEM. 2019. Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun: Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueet, Yritykset 2019: 60. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki. Saatavissa: <https://tem.fi/suomen-matkailustrategia>.
- Tolvanen, A. & Kangas, K. 2016. Tourism, biodiversity and protected areas – Review from northern Fennoscandia. *Journal of Environmental Management* 169: 58–66. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2015.12.011>.
- Tuunanen, P., Tarasti, M. & Rautiainen, A. (toim.). 2012. Jokamiehenoikeudet ja toimiminen toisen alueella Lainsäädäntöä ja hyviä käytäntöjä. Suomen ympäristö 30/2012. Ympäristöministeriö. Luontoympäristöosasto. Helsinki. 142 s.
- Tyrväinen, L., Lanki, T., Sipilä, R. & Komulainen, J. 2018. Mitä tiedetään metsän terveyshyödyistä? *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 134 (13): 1397–1403. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14421>.
- Tyrväinen, L., Mäkinen, K. & Schipperijn, J. 2007a. Tools for mapping social values of urban woodlands and other green areas. *Landscape and Urban Planning* 79(1): 5–19.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. 2007b. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Julkaisussa: Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. (toim.) *Luontomatkailu, metsät ja hyvinvointi*. Metlan työraportteja 52: 57–77.
- Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Tsunetsugu, Y., Kawaga, T. & Lanki, T. 2014a. The influence of urban green environments on stress relief measures: a field experiment. *Journal of Environmental Psychology* 38: 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.12.005>.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H. & Uusitalo, M. 2014b. Matkailijoiden ja virkistyskäyttäjien maiseimat. Julkaisussa: Tyrväinen, L., Sievänen, T., Tuulentie & Kurttila, M. (toim.). *Hyvinvointia metsästä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kirjokansi. Helsinki. s. 98–111. ISBN 978-952-222-587-0.
- Tyrväinen, L., Sievänen, T., Konu, H., Aapala, K., Pellikka, J., Reinikainen, M., Lehtoranta, V., Ojala, O., Pesonen, J. & Tuohino, A. 2017a. Uudet keinot metsä- ja vesialueiden kestävä virkistys- ja matkailukäytön kehittämiseksi ja turvaamiseksi (VirKein). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 88/2017. Valtioneuvoston kanslia. 29 s.
- Tyrväinen, L., Silvennoinen, H. & Hallikainen, V. 2017b. Effect of the season and forest management on the visual quality of the tourism environment: Case from Finnish Lapland. *Scandinavian Journal of Forest Research* 32(4): 349–359. <https://doi.org/10.1080/02827581.2016.1241892>.

Voutilainen, O., Korhonen, K., Ovaska, U. & Vihinen, H. 2021. Mökkibarometri 2021. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 47/2021. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 87 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-237-7>.

Wells, N.M. & Lekies, K.S. 2006. Nature and the life course: pathways from childhood nature experiences to adult environmentalism. *Children, Youth, and Environments* 16: 1–24.

Verkkosivut

<https://www.paralympia.fi/liikunta/luontokaikille/esteettomasti-luontoon>. Viitattu 12.1.2022.

Elinympäristön tietopalvelu Liiteri. <https://liiteri.ymparisto.fi/>. Viitattu 12.1.2022.

Lipas.fi. Jyväskylän yliopisto. <https://www.lipas.fi/liikuntapaikat>. Viitattu 2.12.2021

Liitteet

LIITE 1. Mitatut aktiviteetit vuosina 2019–2021.

Kävely, kävelylenkkeily, patikointi, erävaellus

- 1 yöpymisen sisältävä patikointi tai vaellus
- 2 vähintään 10 km:n patikointi tai vähintään puolen päivän kävelyretki
- 3 sauvakävely
- 4 muu kävelylenkkeily tai kuntokävely luonnossa vapaa-aikana

Pyöräily, pyöräretkeily

- 5 maastopyöräily pääasiassa poluilla luonnossa
- 6 vähintään 30 km:n tai vähintään puolen päivän pyöräretkeily (voi sisältää yöpymisen)
- 7 muuta pyörälenkkeilyä tai pyöräilyä vapaa-aikana
- 8 pyöräily sähköavusteisella pyörällä

Juoksulenkkeily

- 9 juoksulenkkeily kävelyteillä ja ulkoilureiteillä
- 10 polku- tai maastojuoksu

Koiran kanssa ulkoilu, koiravaljakkoajelu

- 11 koiran ulkoiluttaminen, kävelyttäminen tai kouluttaminen luonnossa
- 12 koiravaljakkoajelu luonnossa

Ulkoilu lasten kanssa, pelit ja leikit luonnossa

- 13 ulkoilu lasten kanssa
- 14 pelit ja leikit luonnossa

Telttailu, liikkuminen ja oleskelu matkailuautolla, oleskelu mökillä tai vapaa-ajanasunnolla

- 15 oleskelua tai puuhastelua kesämökillä, maatilalla tai maalla vapaa-ajanasunnolla
- 16 liikkumista tai oleskelua matkailuautolla tai asuntovaunulla yöpyen luontoympäristössä
- 17 telttailu yöpyen leirintäalueella
- 18 yöpymistä teltassa, laavussa ym. luonnossa maastossa

Soutu-, moottori- tai purjeveneily, melonta, vesihiihto, surffaus tai vesiskootteriajelu

- 19 soutuveneily
- 20 moottoriveneily matkaveneellä
- 21 moottoriveneily pienveneellä
- 22 purjehdus matkaveneellä
- 23 purjehdus pienveneellä
- 24 melontaa kanootilla, kajakilla
- 25 lainelautailu, surffaus
- 26 suppailu eli SUP-lautailu
- 27 vesiskootteriajelu

Uinti, sukeltaminen luonnonvesissä

- 28 kuntouinti
- 29 virkistysuinti
- 30 avantouinti
- 31 sukeltaminen, laitesukeltaminen, snorklaus

Eväretki, auringonotto, oleskelu ja maisemankatselu rannalla tai muualla luonnossa

- 32 eväretket, piknik
- 33 rantapelit esim. rantalentopallo
- 34 auringonotto, oleskelu tai maisemankatselu rannalla

35 auringonotto tai oleskelu muualla luonnossa

Metsän, riistan tai vesien hoito, polttopuun hankinta

36 polttopuiden hankinta, risujen, oksien, puiden keräily kotitarpeisiin

37 metsänhoitotyö kuten istutus, taimikon hoito tms.

38 riistanhoitotyö

39 kalavesien kunnostus

40 niittyjen tai muun luontoympäristön hoitoa tai palauttamista luonnontilaan

Koristekasvien, vihannesten ym. viljely tai kotieläinten hoito luontoympäristössä

41 koristekasvien, vihannesten tai viljojen viljelyä vapaa-aikana

42 kotieläinten hoito luontoympäristössä vapaa-aikana

Kalastus, ravustus

43 mato-onginta

44 virvelöinti, uistelu

45 pilkkiminen

46 perhokalastus

47 kalastus verkolla, nuotalla, katiskalla, rysällä tms.

48 kalastus pitkällä siimalla, iskukoukulla, harppuunalla, tuulastus, lippoaminen tai muu kalastus

49 ravustus

Metsästys

50 hirvieläinten metsästys

51 linnustus, pieneläinmetsästys tai muu metsästys

Luonnontuotteiden keräily (marjat, sienet, yrtit, kukat, kasvit)

52 luonnon marjojen keräily

53 sienestys

54 yrttien, kukkien tai koristekasvien keräily luonnossa

Luontovalokuvaus tai -maalaus, lintujen tai luonnon tarkkailu, luonnonnähtävyyksien katselu

55 luontokuvaus, -maalaus

56 lintujen tarkkailu, laskenta, merkintä tai ruokinta

57 luonnon nähtävyyksien katselu (esim. koskimaisema)

58 muu luonnon tarkkailu

Hiihto, laskettelu, lumilautailu

59 vähintään 20 km:n tai enintään 12 tunnin hiihto

60 maastohiihto valmiilla laduilla (alle 20 km)

61 maastohiihto pääosin laduttomassa maastossa

62 hiihtoreikeily tai erähiihto, jonka aikana yövyitte hiihtoreikellä

63 laskettelua suksilla rinteessä

64 lumilautailu rinteessä

65 off-piste laskettelu tai lumilautailu hoidettujen rinteiden ulkopuolella

Retki- tai matkaluistelu, kelkkailu, mäenlasku tai muut jää- tai lumiharrastukset luonnossa

66 retkiluistelu järven, joen tai meren jäällä

67 muu luistelu (esim. matkaluistelu auratulla radalla) järven, joen tai meren jäällä

68 potkukelkkailu vapaa-ajan harrastuksena

69 lumikenkäily

70 mäenlasku pulkalla, kelkalla tai suksilla

Suunnistus, aartenetsintä, kiipeily, maastoratsastus

71 suunnistus vapaa-ajan kuntoilumielessä

72 aartenetsintä, geokätkentä

73 kallio- tai vuorikiipeily, boulderointi

74 maastoratsastus

Rullaluistelu, -lautailu tai -hiihto

75 rullaluistelu, rullalautailu tai rullasuksihiihto

Golf, leijan tai lennokin lennätys, frisbee-golf

76 golf

77 leijan, lennokin tai dronen lennätys

78 frisbee-golf

Moottorikelkkailu, ajelu mönkijällä, maastoautolla tai maastomoottoripyörällä

79 moottorikelkkailu

80 mönkijäajelu

81 maastoautoilua nelivetoautoilla vaikeissa maasto-olosuhteissa teiden ulkopuolella

82 maastomoottoripyöräily

83 muu motorisoitu liikkuminen luonnossa

Opastettu retki tai leiri luonnossa

84 maksuton opastettu retki

85 maksullinen opastettu retki

86 partioretki, leiri tai luontoleiri

87 ryhmäliikunta esim. jumppa tai tanssi puistossa tai luonnossa

88 ulkoiluharrastuksiin liittyvä tapahtuma tai kilpailu luonnossa

Muu

87 muu ulkoiluharrastus

LIITE 2. Esimerkkejä tutkimuksen havaintomääristä ja kesquivirheistä.

	Osallistuneiden määrä	Osallistumis-%	Kesquivirhe, %-yksikköä	Harrastuskertoja vuodessa, keskiarvo	Kesquivirhe
Kävelylenkkeily					
Koko väestö	6869	79,3	0,40	79,1	1,23
Sukupuoli: Nainen	3912	83,8	0,57	85,2	1,78
Sukupuoli: Mies	2937	74,7	0,57	72,3	1,67
Ikäluokka: 15–24	619	76,4	0,40	60,2	3,07
Ikäluokka: 25–44	2049	83,0	0,53	64,8	1,70
Ikäluokka: 45–64	2332	81,1	0,51	80,2	2,23
Ikäluokka: 65–74	1429	76,8	0,36	112,1	3,82
Ikäluokka: 75–80	424	63,2	0,20	113,2	6,00
	Osallistuneiden määrä	Osallistumis-%	Kesquivirhe, %-yksikköä	Harrastuskertoja vuodessa, keskiarvo	Kesquivirhe
Pyörälenkkeily					
Koko väestö	4213	49,6	0,51	33,7	0,88
Sukupuoli: Nainen	2288	49,7	0,70	31,8	1,36
Sukupuoli: Mies	1913	49,6	0,71	35,7	1,13
Ikäluokka: 15–24	404	50,2	0,51	32,4	2,63
Ikäluokka: 25–44	1351	55,0	0,67	27,9	1,05
Ikäluokka: 45–64	1495	52,2	0,63	34,5	1,87
Ikäluokka: 65–74	785	42,4	0,42	44,6	2,14
Ikäluokka: 75–80	168	25,6	0,20	49,7	4,92
	Osallistuneiden määrä	Osallistumis-%	Kesquivirhe, %-yksikköä	Harrastuskertoja vuodessa, keskiarvo	Kesquivirhe
Maastohiihto, latu					
Koko väestö	2329	27,0	0,80	12,6	0,43
Sukupuoli: Nainen	1247	26,8	0,75	11,8	0,73
Sukupuoli: Mies	1077	27,2	0,78	13,5	0,44
Ikäluokka: 15–24	185	22,7	0,47	7,5	0,69
Ikäluokka: 25–44	681	27,6	0,69	9,8	0,98
Ikäluokka: 45–64	856	30,2	0,68	14,0	0,57
Ikäluokka: 65–74	502	27,2	0,45	18,2	0,88
Ikäluokka: 75–80	100	15,1	0,21	14,9	1,38
	Osallistuneiden määrä	Osallistumis-%	Kesquivirhe, %-yksikköä	Harrastuskertoja vuodessa, keskiarvo	Kesquivirhe
Hirvieläinmetsästys					
Koko väestö	280	3,4	1,01	16,8	1,28
Sukupuoli: Nainen	21	0,5	0,28	9,4	2,45
Sukupuoli: Mies	259	6,3	0,99	17,4	1,36
Ikäluokka: 15–24	15	2,0	0,37	15,3	4,58

Ikäluokka: 25–44	62	2,8	0,61	15,4	2,12
Ikäluokka: 45–64	104	3,9	0,66	16,1	1,23
Ikäluokka: 65–74	77	4,4	0,47	21,3	4,49
Ikäluokka: 75–80	22	3,6	0,26	13,1	2,47
	Osallistuneiden määrä	Osallistumis-%	Keskivirhe, %-yksikköä	Harrastuskertoja vuodessa, keskiarvo	Keskivirhe
Purjehdus (matkapurjevene)					
Koko väestö	220	2,8	0,37	9,9	1,03
Sukupuoli: Nainen	98	2,3	0,24	10,4	2,06
Sukupuoli: Mies	121	3,2	0,29	9,6	0,96
Ikäluokka: 15–24	26	3,2	0,17	5,2	1,49
Ikäluokka: 25–44	94	3,8	0,26	7,1	1,02
Ikäluokka: 45–64	62	2,3	0,19	14,0	3,07
Ikäluokka: 65–74	30	1,8	0,11	17,0	2,22
Ikäluokka: 75–80	7	1,1	0,05	17,2	7,46

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000